Ką yra pasakęs A. Jakštas?

JO PASTARAIS LAIKAIS (1924-1930 m.)
PARAŠYTŲ PUBLICISTIŠKŲ STRAIPSNIŲ
RINKINYS.

Kaune, 1930 V. D. m.
Mokytojos Raudonaičių Mortos lėšomis.
„Šviesos“ spaustuvė, Jakšto g-vė 2.

282 (474)
Ja-219

Kunigo Antano P. Kodžio

pavyzdingo kunigo, gero tėvynės mylėtojo
kapui papuošti

šį velionies labai branginamų
A. Jakšto minčių žolyną

aukoja dėkinga

Raudonaičių Morta.

22867

Kauno Tarpdiecezinės
Kunigų Seminarijos
BIBLIOTEKA

A † A

Kun. Antanas Kodis.

Kun. A. Kodis.

Kun. Antanas P. Kodis, gimęs Kraujelių kaime, Ramygalos parapijoje birželio 13 d. 1881 m., pabaigęs Kauno seminariją buvo pašvęstas kunigu spalių 28 d. 1905 m. Sekančiais metais atvykęs Amerikon, kamendoriavo prie Angelų Karalienės bažnyčios Brooklyne. 1909 m. pradėjęs kurti šv. Jurgio parapiją, kurioje yra pastatęs gražią mūro bažnyčią ir kleboniją ir viską kuogražiausiai sutvarkęs. 1927 m. jis buvo perkeltas Panelės Šv. Apreiškimo parapijos klebonu tame pat Brooklyne, kur ir mirė balandžio 16 d. 1929 m. Papuošdama jo kapą brangaus velioniui rašytojo knygomis, pelną skiriu kun. A. Kodžio vardu premijai įkurti prie šv. Kazimiero Draugijos.

Raudonaičių Morta.

KĄ YRA PASAKĘS A. JAKŠTAS?

Dar vienas Dievo namas Kaune ir jo istorija[1]).

1924 m. gegužės 11 d., sekmadienį, Rotušės aikštėje atidaroma naujai ištaisytoji tėvų jėzuitų bažnyčia. Bus tai nepaprasta iškilmė, kaip yra nepaprasta ir tos bažnyčios istorija. Pastatyta ji Lietuvos jėzuitų XVIII šimtmety šv. Stanislavo Kostkos vardu, bet laiko bėgyje buvo užimta rusų. Rusams 1914 m. iš Lietuvos pasitraukus ir įsikūrus mūsų valstybei, ši bažnyčia Lietuvos valdžios buvo perduota Žemaičių vyskupo žinion. Šis gi 1924 m. vasario 11 d. yra perleidęs ją draug su priklausančiais jai namais, trobesiais ir kiemu teisėtai savininkei — Jėzaus Draugijai — jos teisėtų atstovų. T. B. Andruškos ir T. J. Kippo asmenyse.

Pažymėtina čia nuostabus sutapimas: 150 metų ši bažnyčia išbuvo svetimose rankose ir lygiai 150 metų praslinkus yra sugrįžę Lietuvon pirmieji Jėzaus Draugijos atstovai (rugpiūčio mėnesy 1773 m. — rugp. mėn. 1923 m.).

Užėmę Lietuvą, rusai iš pradžių palieka tą bažnyčią gimnazine, palieka taip pat ir gimnaziją prie jos. Joj kurį laiką yra mokytojavęs — garsusis Adomas Mickevičius. 1824 metais gimnazija uždaroma, bažnyčia paverčiama parapine cerkve. Praslinkus 20 metų ji padaroma „vasaros soboru“ (žiemos soborui pasirenkama dabartinė Vytauto bažnyčia). Panaikintos gimnazijos rūmuose apsigyveno pravoslavų dvasiškija draug su savo archirieju.

Ir vėl tenka čia pažymėti antras nuostabus sutapimas: 1824 metais ši bažnyčia paverčiama cerkve, o 1924 m. ji atidaroma katalikų pamaldoms. O jei pavyks dar prie tos bažnyčios atidaryti lietuviška gimnazija šiais 1924 metais[2]), tai iš tikrųjų bus galima švęsti susyk net trejopas jubiliejus. Tikrai nuostabūs Dievo apvaizdos keliai.

[1]) „Rytas“, 1924 m. n-ris 106.

[2]) Tai irgi yra pavykę.

Kauniškė jėzuitų kolegija ir bažnyčia priklausė Jėzaus Draugijos senovinei Lietuvos provincijai. Nuo 1756 m. ši provincija buvo savarankiška. Jai priklausė Rytprūsiai, dalelė Vakarinių Prūsų, didelė dalis dabartinės Latvijos, dalelė Estijos ir galop dabartinė Lietuva su Vilnium, Gardinu ir kitomis nūn lenkų okupuotomis sritimis. Provincijos sienos ėjo nuo Elbingo per Graudencą — Gardiną — Slonimą — Minską — Dinaburką iki dabartinių Estijos sienų ir toliau iki Rygos įlankos. Provinciolo būklė buvo Vilniuj, kaipo Lietuvos sostinėje. Jėzuitų kolegijos klestėjo Braunsberge, Dorpate, Dinaburke, Gardine, Ilukštoj, Kaune, Kražiuose, Naugarduke, Pašiaušėj, Rygoj, Roessele, Vendene, Vilniuj, Žodišky. Jėzuitų seminarijų turėta: Braunsberge, Kražiuose, Dorpate, Vilniuj ir Varniuose. Be to, veikė 89 jėzuitų misijos įvairiose vietose, pav., Karaliaučiuj, Rygoj, Lydoj. Telšiuose ir net pačiam Peterburge.

Kad Lietuva yra išlikusi katalikiška, už tai daugiausia tenka sakyti ačiū jėzuitams. Nes XVI amžiuje beveik visa Lietuvos ponija buvo perėjusi protestantizman, o liaudis būdama neapšviesta, linko į savo senovinius dievaičius. Be jėzuitų pagalbos net ir pats Merkelis Giedraitis vargiai bau būtų galėjęs pasiekti žymesnių savo apaštalavimo vaisių.

Nėsant čia vietos plačiau pakalbėti apie jėzuitų nuopelnus katalikiškajai Lietuvai, mes pateiksime velyk keletą žinių apie pačią kauniškę jų kolegiją. Įsteigti ji jau buvo prašyta Provincijos kongregacijoj 1629 metais. Bet prašymas liko be pasėkos. Apie tą patį laiką jėzuitų ordenan pastoja trys žymūs Lietuvos bajorai Kojalavičiai (Albertas, Kazimieras ir Petras). Įstodami jie užrašo ordenui savo puikius rūmus Kaune draug su visu savo turtu. Po kelių metų tie trys Kojalavičiai draug su T. Adomu Sabaliausku, taipgi kauniečiu ir T. Jurgiu Gruenenbergu ordeno vyresnybės siunčiama Kaunan jėzuitų misijai ten įkurti. Ilgainiui visi trys Kojalavičiai virsta ordeno pažibomis: Albertas, kaip Lietuvos istorikas, Kazimieras, kaip pamokslininkas, Petras, kaip pagarsėjęs savo pasišventimu (jis mirė apkrėstiems ligonims betarnaudamas). Visa tai žinome iš Lietuvos jėzuitų istorijos Rostovskio, parašiusio garsų veikalą „Lithuanicarum Soc. Jesu historiarum libri decem".

Tame pat veikale randame ir šią įdomią žinią apie XVII amž. Kauną: „Po Vilniaus Kaunas yra tauriausias Lietuvos miestas; jis yra senas, buvęs seniau tvirtove (permunita)... Oras čia sveikas, vieta kuogražiausia ir prekybai patogi. Savo aikštėmis, rūmais, jis yra visų gražiausis iš Lietuvos mie-

stų. Seniau apgyventas ponų ir atitarnavusių kareivių, buvo apdovanotas ypatingomis laisvėmis. Dėl prekybos su Prūsais ir dėl priplūdimo ateivių jo gyventojai buvo įvairių tikybų. Šiandieną daug čia klaidatikių, labiausiai liuteronų sektos. Dėliai to ir numatyta, būsią naudinga Jėzaus Draugijai šiam mieste darbuotis pradėjus".

Pirmais (1642) metais jėzuitai darbavos Kaune prie šv. Mykolojaus bažnyčios (dabartinės Benediktinių) ir prie dvaro bažnyčios (Hofkirche — dabartinė bazilika) vėliau pasistatė sau atskirą medinę koplyčią šv. Stanislovo Kostkos vardu; 1648 metais prie jos atidaryta žemesnėsės gimnazijos klasės, 1650—1653 m. ir aukštesnėsės. 1653 m. namas įgavo kolegijos vardą ir prie jo įkurta seneliams prieglauda, kurioj buvo karšinami ir patys pasenę kolegijos tėvai. Bet gražiai pradėtasai darbas buvo žiauriai karo nutrauktas. Maskoliai su kazokais 1665 m. užima Kauną, žymią dalį miesto sudegina; gaisre žūna ir jėzuitų kolegija. Nuo tų užgrobikų gauna nukentėti ir patys tėvai: jų prieš 10 m. Kaune mirusio garsaus asketo Lenčickio grabą su kūnu maskoliai sudegina ir pelenus įmeta Nemunan.

Audrai praūžus, imamasi iš naujo dirbti. 1660 m. statoma nauja medinė koplyčia ir atidaroma žemesnėsės klasės, o laikotarpy 1666—1725 m. ir aukštesnėsės. Nuo 1702 atstatytoji rezidencija atgauna kolegijos vardą. Vėliau 1699—1730 m. kolegija iš Lietuvos ponijos ir pačių Didžiųjų Kunigaikščių gauna gausių dovanų dvarais ir žemėmis. 1750—1759 statoma dabartinė daili renesanso stilium mūro bažnyčia. Joje buvo sakoma pamokslai lenkiškai, lietuviškai, o kartais ir vokiškai. Lankydavos jėzuitai ir Kauno apylinkėse darydami misijas. Gyvenamieji mūro namai taip pat buvo pastatyti tuo pačiu laiku, atskyrus vad. „Perkūno" namą, stovintį atskirai, kurs yra daug senesnis. Rusų archiriejus buvo įsteigęs čia cerkvinę mokyklą.

Prieš vokiečiams paimant Kauną vasarą 1915 m., rusų dvasiškija išbėgo. Nuo vokiečių šūvių bažnyčia nemaža nukentėjo. Rusams namus apleidžiant, ūmai kilo gaisras rytų sparne, kur buvo sukrautas knygynas ir archyvas. Bet be koridoriaus sunkių skliautų ir sienų iš oro pusės, namas išliko sveikas; sudegė tik dešinysis bokštas. Griūdamas jis visai suardė bažnyčios stogą ir dalimi apardė gretimosios navos lubas. Vokiečiai buvo įrengę gyvenamuose namuose suimtųjų būklę, bažnyčią gi paliko visai netaisytą, lietaus kiaurai perlyjamą, žiemą sniego gausiai prisningamą. Taigi bokštai ir lubos teko iš naujo taisyti. Bekasant žemę po supuvusių grindų, atrasta menkai užmūrytas įėjimas į rūsį, kuriame paste-

bėta 5 lavonų kaulai, netvarkingai sudėti, o toliau 32 greta kits kito gulinčių lavonų. Spėjama, tai buvę palaidotų jėzuitų kūnai iš I-mos ir II-ros koplyčios laikų.

Daug darbo teko padėti beardant ikonostasą. Bešalinant žemę iš po jo rasta dailių šalinių altorių kolonų skeveldros ir akmuo įbrėžtu jame šiuo parašu:

Post. Hostil, bina devaone
Moscham Haec
Eccla tecto anis multis
cares intg.
tota deformi et lacera
tincta
et dealbata svoq. pristino est.
Restuta decori impesis perillis ac
mag. D. D. Michaelis Hiermi
Iwanowski
Praef. Castr. Minsc. trib.
coh. S. R. M.
Anno Salutis
M. DC. LXIX die XXX sept.
Postridie coront serenmi
Michaelis
Koribut Wisniowiecii
Regis Poloniae
Quem Deus etc.
Dedcao huius ecclae
Dominica Tertia p. Pascha.

Iš to parašo sužinome, kad ši bažnyčia per du kart buvo maskolių sunaikinta, 1669 metais rugsėjo 30 d. Karininko Mykolo Jeronimo Ivanausko lėšomis iš naujo ištaisyta ir išpuošta ir, galop, kad jos pašventimas įvyko trečią sekmadienį po Velykų. Dėliai to ji trečiąjį sekmadienį po Velykų, t. y. gegužės 11 d. ir atidaroma iš naujo.

Mums, Kauno katalikams, šis atidarymas yra pagaminęs tikro ir kilnaus džiaugsmo. Tėvų jėzuitų atlikta milžiniškas darbas. Bažnyčia viduj dailiai išpuošta ir, kiek buvo galima, atvesta į pirmykštį stovį. Tų pat metų rudenį ji atnaujinta ir iš oro pusės. Ir dabar savo dailumu gali konkuruoti su dailiąja mūsų Rotuše.

Baigdami laikome savo pareiga pareikšti ir dvasiškų palinkėjimų, būtent, kad šis atnaujintas Dievo namas padėtų draug ir Kauno katalikams doroj pakilti, tyros Evangelijos dvasios daugiau įgauti ir tuo būdu Kristaus karalystę Lietu-

voj praplėsti. Šiandieną tai yra u n u m n e c e s s a r i u m — būtinas dalykas, nes velnio karalystės kūrėjų skaičius diena nuo dienos pas mus vis didyn eina...

P. S. Šalia bažnyčios Jėzuitai puikiai yra atnaujinę ir padidinę taip pat ir savo rezidenciją. 1925 m. jie ant dešiniojo kauniškių namų sparno pristatė 3 ir 4 aukštą, o šiais 1930 m. tiek pat aukštų pristatys ir ant kairiojo. Tuo būdu, Jėzuitų rezidencija ir gimnazijos namai įgaus tikrai majestotiškąją išvaizdą.

Pagaliau negalima nepažymėti dar vieno svarbaus fakto: 1930 m. kovo 25 d. Kaune buvo paskelbta jėzuitų jenerolo š. m. kovo 19 d. pasirašytas įsakymas, atgaivinti senovinę jėzuitų Lietuvos provinciją, kurios priklausys jėzuitų esamos ir būsimos organizacijos Latvijoj ir Estijoj, kaip kad XVII ir XVIII a. yra buvę.

Kun. Kaz. Pakalniškio 60 metų sukaktuvės[1]).

Šių metų vasario 11 dienos nepažymėjo nieku nei mūsų visuomenė, nei laikraštija. Tuo tarpu tą dieną žymus mūsų rašytojas kun. Kaz. Pakalniškis — Jurgis Šermunėlis — Dėdė Atanazas yr sukakęs 60 metų.

Jo literatiškus nuopelnus trumpai yra paminėjęs doc. J. Tumas savo pernai išleistame veikalėly „Apžvalga ir apžvalgininkai", bet, deja, per trumpai ir nepilnai. Bendradarbiavimas „Apžvalgoj" buvo tik literatiškos kun. Pakalniškio karjeros pradžia. „Apžvalgai" užsidarius, jis darbavos ir „Tėvynės Sarge", ir „Žinyčioj", ir „Draugijoj", ir vėlesniuose mūsų laikraščiuose.

Dėliai to mūsų garbus jubiliatas paminėtinas ne tik, kaip „Apžvalgininkas", bet yra vertas ir platesnės monografijos, kaip žymus mūsų publicistas ir populiarus beletristas. Aš neabejoju, kad tas pats doc. Tumas pasistengs ilgainiui išdėti plačiau visą gerb. Dėdės Atanazo literatinę kūrybą, nes ji turi mums kur kas daugiau svarbos negu, pavyzdžiui, Višteliо, Žickio ar net Miglovaros.

O dar geriau būtų, jei doc. Tumui Pakalniškio monografiją begaminant, ateitų pagalbon ir dar tebegyvi Dėdės Atanazo bendradarbiai, k. š. kun. Lelis, kun. Urbanavičius, kun. A. Vitartas ir kiti. Savo atsiminimais apie šį simpatingą rašytoją, jie minėtąją būsimąją monografiją galėtų žymiai papildyti ir paįvairinti.

---

[1]) „Rytas", 1926 m. n-ris 96.

Man anais laikais esant Rusijon ištremtam, neteko arčiau susidurti su kun. Pakalniškiu. Vien tik begrįždamas su a.a. vysk. Paliulioniu iš Palangos, 1900 m. rudenį, pirmą kartą tegavau Teneniuose pamatyti „Obrusitelių“ autorių. Jis tuomet buvo Tenenių vikaras. Kas mane ten labiausiai nustebino, tai jo butas. Kambario asloje, rausvai nuteptoje, aiškiai švietė iš kampo į kampą diagonališkai pramintas baltas takas Matyt, garb. rašytojo, bemąstant apie savo literatiškus sumanymus, daug vaikščiota ir tuo būdu visa asloj maliava nutrinta.

Pažvelgęs į kun. Pakalniškį, aš ieškojau jame karšto sangviniko kovotojo žymių, bet radau žmogų ramaus, flegmatiško būdo, iš pažiūros labai nepaslankų. Bet tai buvo apgaulinga matomybė. Tas tylus flegmatikas, kai reikėjo, mokėjo ir greitai dirbti, ir energingai kovoti. Visa jo publicistika „Apžvalgoj“ — tai nuolatinė kova su rusų nusistatymu rusinti lietuvių tautą, su jų rusinimo priemonėmis, su jų persekiojimu lietuvių spaudos ir kat. bažnyčios. „Apžvalgos“ 1890 m. beveik visi įžanginiai straisniai yra parašyti kun. Pakalniškio ir pasirašyti jo pirmuoju pseudonimu „Jurgis Šermunėlis“.

Norint jų veikimą žmonėms suprasti, reikia pasiskaityti bent vieną kitą ištrauką iš jų. Imkim, pav., kad ir jo straipsnį iš „Apžv.“ 1890 m. 2 n-rio „Apie Lietuvą ir Žemaičius“. Štai ką ten autorius sako:

„Žmogus, kurs aiškiai supranta intencijas mūsų geradėjų rusų, negali į visa tai šaltai žiūrėti. Rusai uždraudė mums spaudą ir išvijo lietuvių arba žemaičių kalbą iš mokyklų, o į jos vietą įvedė rusų; atėmė vienuolynus ir perdirbo juos į kazarmes; daugybę mūsų bažnyčių pavertė cerkvėmis, suvaržė kunigus... Jie nori išnaikinti katalikiškąjį mūsų tikėjimą ir lietuviškąją arba žemaitiškąją kalbą ir siūlo pravoslaviškąjį savo tikėjimą ir rusiškąją savo kalbą — ir perdirbti visus į rusus. Tad, ar nereikia mums iš gilaus miego, kol laikas, atsibusti ir, akis prakasius, savęs paklausti, kas esame, kas aplink mus darosi ir ką turime daryti...“

Kitame straipsny „Maskoliškas-misionoriškas egzaminas“ (1890, Nr. 6) aprašo naujo uriadninko kvotimus: „Na, pasakyk man, — klausia gubernatorius, — ką uriadninkas turi daryti kelyje, kai sutinka nepažįstamą, kunigą? Uriadninkas nepagalvojęs atsako: „Turi, nusiėmęs kepurę, prieš jį nulenkti galvą ir pasakyti — zdravija žalajem, vaše prepodobije“. — „Neantštikai, — atsako gubernatorius, — turi tuojau klausti, iš kur jis yra, ar turi bilietą? O ką turi uriadninkas daryti bažnyčioje, — klausia toliau gubernatorius. Uriadninkas at-

sako:: „Į bažnyčią įėjęs, turi persižegnoti, pasimelsti ir atgal išeiti". — „Tu, brol, visiškai nepažįsti savo uždavinio, — sako gubernatorius: — bažnyčioj reikia klausyti pamokslo, ar neišsižios kartais kunigas ant maskolių, o jei taip, tai „v tri miga donesti"; reikia žiūrėti, ar neatvažiavo svetimas kunigas be bilieto ir ant kiekvieno žingsnio kunigus persekioti..."

Tie ir panašūs taip atviri ir vaizdingi žodžiai darė gilios įtakos „Apž." skaitytojams ir kėlė juose tautinį ir tikybinį susipratimą. Ši kun. Pakalniškio narsi publicistika tiesė kelią būsimai, iš po Rusų išsivadavusiai, Lietuvai.

O dar daugiau gal veikė jis mūsų liaudį savo tendencingomis apysakomis, k. š. „Obrusiteliai", kur nušviesdamas rusų valdininkų Lietuvoje atvirkščiąją pusę, jų moralį sugedimą, jų egoistiškus tikslus, jis pirštu prikišamai kiekvienam lietuviui skaitytojui yra parodęs visą rusų biurokratų — įvairių Podlizunovų, Durakovų, Sobakevičių — niekšystę. Aš nežinau kito lietuvių rašytojo, kurs tiek būtų sukompromitavęs Rusijos politiką mūsų krašte, kaip kun. Pakalniškis. Kiek buvo jo paskelbta „Apžvalgoj" straipsnių, tiek buvo jo drožta skaudžių rusifikatoriams obrusiteliams smūgių. To „Obrusitelių" autoriaus nuopelno Lietuva turėtų niekados neužmiršti.

O jei mūsų lėtos vyrai jį ir užmirštų, tai turėtų bent katalikiškoji visuomenė tą drąsų ir energingą mūsų nepriklausomybės pionierių prideramai pagerbti.

Geriausis pagerbimas, man rodos, būtų išleidimas visų brangaus jubiliato raštų. Bet kadangi dėl dabartinio knygų rinkoj krizio apie tai nė svajoti negalima, tai užtektų gal pasitenkinti siauresniu sumanymu — išleidimu jo pagarbai rinktinės knygos, kaip tai buvo padaryta, mirus a. a. kun. Vizbarui.

Ne pro šalį būtų sumetus tam tikrą sumą, kad gerb. jubiliatas galėtų ilgesniam laikui išvažiuoti į geresnį užsienio kurortą savo gerokai apirusios sveikatos pataisyti.

Jubiliato konfratrai gal paduos dar kitokių sumanymų jam pagerbti. Visiems jems iš anksto pritardamas, aš nuo savęs nuoširdžiai gerb. plunksnos kolegai linkiu pagyventi dar daug daug metelių ir savo prityrusia ranka parašyti ne vieną pamokantį straipsnelį ir ne vieną dailų iš mūsų gyvenimo imtą pasakojimą.

Baigdamas šiuo ir pasitikėdamas, kad man daug kas pritars, drįstu šūkterėti: Valio mūsu brangus jubiliatas! Valio mūsų Dėdė Atanazas — Pakalniškis! Likai nepagerbtas savo laiku, būki gi pagerbtas bent dabar!

Konkordato belaukiant[1]).

Neseniai vokiečių laikrašty „Germania“ buvo paskelbta žinia, kad ministeris pirmininkas prof. A. Voldemaras žadąs pradėti derybas su Vatikanu dėl konkordato. Mieste eina gandai, kad tos derybos jau vedamos. Jei tai tiesa, tai reiktų naują valdžią pasveikinti ir tarti ačiū, kad neatidėliodama ėmės to svarbaus reikalo.

Darydama konkordatą Valstybė žiūri savo reikalų, Bažnyčia savo. Atsižvelgimo į gyvus Bažnyčios reikalus negalima laikyti Valstybės įžeidimu, lygiai kaip ir atsižvelgimo į Valstybės reikalus nieks neturėtų laikyti Bažnyčios nebranginimu. Konkordatas savo esme yra derybos, paremtos principu: d o u t d e s.

Be abejo, mūsų ministeris pirmininkas nėra reikalingas nurodymų, ko jis turi prašyti iš Vatikano, sudarydamas konkordatą. Tačiau visuomenė, kaip kitko, taip ir konkordato klausimu, turi teisės pareikšti spaudoje savo p i a d e s i d e r i a. Turėdamas tai galvoje, aš čia ir laikau savo pareiga iškelti aikštėn vieną kitą dalyką, kurie mūsų visuomenei daugiau rūpi.

Pirmas — tai Telšių vyskupijos vardo pakeitimas Ž e m a i č i ų v y s k u p i j a. Visi susipratę žemaičiai jautė tikro liūdesio dėl Žemaičių vyskupijos vardo panaikinimo. Jiems tai tiesiog buvo nesuprantama, kaip tai Bažnyčia, amžių tradicijų palaikytoja, galėjo išbraukti iš savo sąrašo seną, dar 1417 m. įsteigtą Žemaičių vyskupiją! Žemaičiai nieko neturi prieš jos padalinimą, sumažinimą, bet kaipo tradicijos mylėtojai, norėtų, kad jų 500 metų senos vyskupijos vardas būtų Apašt. Sosto grąžintas dabartinei Telšių vyskupijai, nes jos ribos maž daug atatinka pirmykščioms (XV ir XVI a.) Žemaičių vyskupijos riboms. Sudarant konkordatą į tą žemaičių pageidavimą reikėtų atsižvelgti.

Kitas svarbus dalykas, tai apgynimas lietuvių kalbos teisių Lietuvos bažnyčiose. Prie buvusios socialistiškos valdžios mūsų lenkai buvo pakėlę galvas ir vienur kitur ėmę statyti reikalavimų, kad lenkų kalba būtų įvesta į visas Lietuvos bažnyčias, kaip tai yra buvę pastarojo lenkmečio laikais. Tai parodo, kad vis dar esama pavojaus lietuvių kalbai mūsų bažnyčiose. Todėl reikėtų lietuvių kalbos teisės mūsų bažnyčiose apginti tam tikru juridišku aktu. Kaip tai padaryti, pamokino mus lenkai savo konkordatu. Jame yra specialių paragrafų, kuriais lenkų kalbos teisės Lenkijos bažnyčiose

[1]) „Rytas“, 1927 m. n-ris 10.

yra kuo geriausiai apsaugotos. Tie paragrafai reiktų būtinai įtraukti ir būsiman mūsų konkordatan, perkeitus tik atatinkamai jų redakciją.

Būtų geistina, kad konkordato klausimas rastų mūsų spaudoj platesnį aptarimą. Toks svarbus dalykas, kurs ilgam laikui normuos mūsų valstybės santykius su bažnyčia, reiktų plačiau apgalvoti. Jis neturėtų būti vien slaptos diplomatijos darbu.

Be Valstybės ir tautos reikalų konkordate turėtų rasti aprūpinimą ir bažnyčios reikalai. Taigi tarp kitko reiktų konkordatan įtraukti ir punktą apie bažnytines bei parapines mokyklas. Tik ką nugriautoji valdžia puikiai yra Lietuvos katalikams parodžiusi, ką tai reiškia neturėti savų katalikiškų mokyklų. Jų steigimas ir palaikymas turėtų rasti konkordate oficialų valdžios pripažinimą ir patvirtinimą. Jei tai bus padaryta, tai prie kiekvienos bažnyčios atsiras po vieną bažnytinę mokyklą ar net ir po dvi, tuomet ir žalingoji koedukacijos sistema galės palengvėl pas mus išnykti.

Pagaliau darant konkordatas, reiktų tinkamai sutvarkyti ir mūsų garbios kariuomenės ganytojavimas. Šiandieną ir vyriausiojo karo kapeliono ir jo nadėjėjų padėtis neaiški. Jie gali kareiviams mišias laikyti, išpažinčių klausyti, bet aprūpinti juos reikalinga dvasiškąja literatūra jie negali. Tiesa, yra asignuojama tam tikra suma kareivių švietimui, bet tie pinigai eina dažnai nereliginėms, o kartais net ir antireliginėms knygoms pirkti. Jeigu kariuomenėj yra ganytojai ir dvasiškas ganytojavimas, tai valdžia turėtų ir materiališkai padėti karo kapelionams tą savo svarbią pareigą tinkamai atlikti. Ir Valstybė, ir Bažnyčia turi bendrą interesą, kad mūsų kariuomenė būtų stipri: ji bus stipri, kai bus tvirtai tikinti, tautiškai nusistačiusi ir dora. O tam be gyvo kapelionų žodžio, kariuomenei reikia ir katalikiškų knygų ir laikraščių. Elgetavimui tuo atžvilgiu reiktų padaryti galas.

Del konstitucijos taisymo[1]).

„Vienybės“ skaitytojai, be abejo, iš šalies yra girdėję, kad mūsų vyriausybė yr sumanius taisyti mūsų Konstituciją. Tą savo sumanymą vyriausybė nesenai yra paskelbus atskiroj knygutėj, vardu „Kaip taisoma Konstitucija“. Čia nurodyta, kad taisyti žadama ne visi Konstitucijoj paragrafai, bet

[1]) „Vienybė“, 1927 m. n-ris 46

vien tik tie, kurie liečia: 1) Seimo sutvarkymą, 2) Respublikos Prezidento rinkimą ir 3) Valstybės Kontrolę.

Konstitucijos taisymo projektą Vyriausybė ketina duoti patiems žmonėms nubalsuoti, pasitikėdama, kad tų pataisų nori visi savo šalį mylį piliečiai. Taigi, svarbu kiekvienam gerai žinoti, kokios pataisos vyriausybės yra siūlomos. Pradėkim nuo Seimo.

Seimas.

1. Čia pirmoj vietoj ketinama sumažinti Seimo atstovų skaičius. To sumažinimo reikalą mes buvom jau nurodę savo straipsny „112 karalių", pasirodžiusiame dar 1920 m., Steigiamajam Seimui susirinkus. Steigiamasis Seimas atstovų yra turėjęs 112, pastarasis — 85, dabar gi, manoma, jų užteksią — 40. Vadinas Seimo atstovai mažinta ir pirmiau, taigi, vyriausybės sumanyme tuo reikalu nėra nieko nauja. Įstatymams leisti 40 vyrų gali pilnai užtekti, žinoma, jei tik jie bus išėję aukštus mokslus. Nenorintieji to sumažinimo, nurodo, kad Seime esama apie 20 komisijų, taigi, sumažinus Seimo atstovų skaičių iki 40, kiekvienai komisijai teteksią vos po du žmogu. Bet to keblumo galima išvengti dalyvaujant kiekvienam Seimo atstovui keleriose komisijose, arba suliejant keletą komisijų į vieną. Pagaliau būtinam reikalui atsiradus, būtų galima ir padauginti Seimo atstovų skaičius iki 50.

Sumažėjus atstovų skaičiui savaime sumažės Seime tuščios kalbos, greičiau eis įstatymų leidimo darbas ir kraštui pigiau apseis Seimo išlaikymas.

2. Ligšiol Seimo rinkimuose balsavo 21 metų, o atstovais galėjo būti renkami nuo 24 metų; dabar siūloma balsavimo teisę tepripažinti tik baigusiems 24 m., o atstovais leisti rinkti ne jaunesnius, kaip 30 metų. Sumanymas visai priimtinas, nes pirmiau Seimo atstovų dalį sudarydavo ne vyrai, bet nesubrendę berniokai. Tokie berniokai neretai patekdavo net į pirmąsias vietas valstybėj. Tuo būdu pas mus buvo įsigalėjus paidokratija, t.y. berniokų valdymas. Priėmus šią pataisą, to daugiau nebebus.

3. Seimas siūloma rinkti nebe trims, kaip ligi šiol, bet penkeriems metams. Tai irgi atrodo kraštui naudinga, nes ir Seimo atstovai, ilgiau Seime pabuvę, galės geriau apsipažinti su valstybės reikalais, ir retesni rinkimai sumažins valstybės išlaidas.

4. Vyriausybė siūlo, kad Seimas posėdžiautų metuose du kartu po tris mėnesius, o Seimui nesant, kad Respublikos Prezidentas turėtų teisę dekretus leisti. Vadinas, norima, kad Seimas tik pusę metų tedirbtų, o antrą pusę beatostogautų. Kam

to reikia, neaišku. Dar neaiškiau, kodėl antrą pusę metų įstatus leisti turėtų vien prezidentas. Nei pats Rusų caras tokios teisės nėr turėjęs. Nestebinkim ir mes tuo Europos. Prezidentui tegalima pripažinti nebent teisę leisti „dekretus“ vien ūmai prireikus, o Seimui nesant. Šiaip jau geriau būtų Prezidentui likus įstatų sargu, o ne dekretų leidėju. O dar geriau būtų, jei toji teisė dekretus leisti būtų pavesta antriems rūmams, arba Senatui, kurio nebuvimas mūsų valstybėj, yra didelė spraga mūsų Konstitucijoj.

Vyriausybės pasiūlymu norima sudaryti du įstatų leidimo organu: 6 mėnesius įstatus leis Seimas, kitus 6 mėnesius — Prezidentas. Bet labai galimas daiktas, kad Prezidento išleisti dekretai bus priešingi Seimo išleistiems įstatymams. Gali kilti konfliktų, kuriuose Prezidentas galės būti įtartas partingumu, savavališkumu. Šaliai tai bus nesveika. Taigi vyriausybė turėtų gerai pagalvoti, ar nevertėtų šis sumanymas pakeisti kitu aiškesniu ir tinkamesniu.

5. Nauji Seimo rinkimai turės įvykti ne vėliau kaip per 6 mėnesius. Ši pataisa irgi nelabai reikalinga. Ji parodo tik, kad vyriausybė Seimo nelaiko svarbia valstybės įstaiga, todėl ir jos rinkti nesiskubina. Jei kraštas pusę metų gal apsieiti be Seimo, tai, žinoma, ir su jo rinkimu nėr ko skubintis. Bet jei Seimas yr kraštui reikalingas, tai turėtų posėdžiauti ne 6, bet 10 mėnesių ir naujo Seimo rinkimai turėtų įvykti ne vėliau, kaip po šešių savaičių. Taigi būtų geriau, kad vyriausybė nuo šios pataisos atsisakytų.

6. Seimo atstovams norima uždrausti pašaliniais verslais verstis. Sumanymas geras, bet Seimo atstovams teposėdžiaujant tik pusę metų, yra neįvykdomas. Nes jei Seimo atstovas bus apmokamas tik posėdžiavimo metu, o kitus 6 mėnesius neposėdžiaudamas nieko negaus, tai kyla klausimas, iš ko jis gyvens, negalėdamas kitais verslais užsiimti. Vyriausybė turėtų čia aiškiau savo mintį išdėti.

Vyriausybė.

Vyriausybės atžvilgiu siūloma:

1) kad Prezidentą rinktų visa tauta, o ne Seimo partijos. Sumanymas visais atžvilgiais teisingas ir būtinai priimtinas;

2) kad Prezidentas būtų renkamas ne trejiems, bet septyneriems metams. Tai irgi visai teisinga, nes kuo ilgiau kas kurį darbą dirba, juo geriau jį permano ir atlieka.

3) Davimas Prezidentui teisės skirti ir atleisti ministerius taipgi palaikytinas, tik su sąlyga, kad skiriamieji ministeriai nebūtų visi iš Prezidento partijos ir kad būtų vyrai nudirbę

lietuvių kultūrai bei mūsų valstybei žymių darbų, o ne kokie niekuo nepasižymėję berniokai.

4) Norima, kad Prezidentas turėtų teisę, Seimui nėsant, dekretus leisti. Apie šį pasiūlymą jau esam išsitarę aukščiau 4-me skyriuje, kalbėdami apie Seimą. Vyriausybė geriausiai padarytų šį pasiūlymą visai atsiėmus, arba tinkamiau jį išreiškus.

5) norima, kad Prezidentą pavaduotų aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Sumanymas geras, nes geriau tepavaduoja Prezidentą nuo partijų nepriklausąs Teismo pirmininkas, negu kad jį pavaduotų, kaip ikšiol buvo, Seimo pirmininkas, gavęs tą aukštą vietą iš partijų malonės.

6. Siūloma, kad Seimas tegalėtų Ministerių Kabinetui nepasitikėjimą pareikšti tik trimis penktadaliais balsų. Su tuo pilnai galima sutikti, nes Ministerių Kabinetui nuversti bus ne taip lengva surinkti trys penktadaliai balsų. O juo Ministerių Kabinetai bus pastovesni, juo jie geriau pažins valstybės reikalus, ir tai išeis juo didesnei valstybės naudai.

Valstybės Kontrolė.

Norima, kad Valstybės Kontrolė būtų nepriklausoma nei nuo Seimo, nei nuo R. Prezidento ir teatsakanti už savo darbus vien aukščiausiajam Teismui. Pasiūlymas priimtinas ,nes ikšiol „partijos statydavo savo žmones ministeriais, o ministerių darbams kontroliuoti statė taip pat savo žmogų valstybės kontrolierium, tuo būdu, patys pinigus leido, patys apyskaitas rašė ir patys išlaidas tvirtindavo.'

Štai ir visos vyriausybės pasiūlytosios Konstitucijos pataisos. Jas pažinę ir supratę, galit dabar patys spręsti, kas daryti, balsavimui atėjus. Mes nuo savęs galim tik pridurti, kad balsavimas yra pilietiška pareiga ir kad ji katalikui reikia atlikti pagal sąžinę. Konstitucijos nėra jokia evangelija, jos taisomos kitose valstybėse, tatai ne nuodėmė norėti Konstitucijos pataisymo ir pas mus. Jos taisymas, ar netaisymas pareina nuo visų Lietuvos piliečių. Kaip jie norės, taip ir padarys, kaip pasiklos, taip ir išsimiegos.

Šiandienių išdavikų darbai[1]).

Išdavikas nereikia painioti su galvažudžiu. Tai du visai skirtingu piktadariu. Piktumas jų vienoks, nes juodu abudu stengias žmogų pražudyti; skirtumas gi toks, kad galvažudis pats žmogų užmuša, o išdavikas įduoda jį kitam pražudyti.

Užmušęs žmogų, galvažudis prisiima ir atsakomybę už padarytąją žmogžudystę. Išdavikas taipgi nužudo žmogų, bet mano esąs nekaltas, nes nėr sutepęs savo rankų žmogaus kraujais. Todėl išdavikas yra šimtą kartų biauresnis negu galvažudis, nes ne tik žmogų pražudo, bet dar ir veidmainiauja, nekaltu avinėliu dedas.

Senovės išdavikai.

Visų žymiausias yra Judas Iskarijotas. Jis Kristų nemušė, nežudė, dagi Jį pabučiavo, bet tuo savo pabučiavimu išdavė Išganytoją žydams, o šie Romos Valdovui Pilotui, kuris, žydų verčiamas, ir nuteisė Kristų prikalti prie kryžiaus. Judas buvo visų didžiausias išdavikas, nes yr išdavęs ne žmogų, bet patį Dievą. Tačiau Judas nebuvo žemiausiai nupuolęs. Jame buvo užsilikę šiek tiek žmoniškų jausmų. Jis paskui gailėjos Kristų išdavęs, ir iš to gailesio net pasikorė. Daugelis išdavikų to gailesio visai neturi ir todėl yra šlykštesni už patį Judą.

Kitas neužmirštinas išdavimas yr įvykęs XV amžiuje Prancūzijoj. Tą kraštą buvo tuomet užpuolę anglai ir daug prancūzų miestų užvaldę. Dėl pritirtų nepasisekimų prancūzai buvo nusiminę, jų valdžiai pašlijus. Tuomet prasta kaimo mergaitė Joana D'Ark, gavus iš dangaus apreiškimą, stojo prancūzų kariuomenės priešaky ir, sumušus anglus, apvainikuodino Karolių VII Prancūzijos karalium. Tuo ji žymiai pakėlė savo tautos dvasią. Tai buvo nuostabūs karo žygiai, verti amžinai minėti ir gerbti. Tačiau prancūzai, užuot parodę Joanai dėkingumo, po kelerių jos nepasisekimų, už didelius pinigus išdavė ją burgundams, o tie — jos priešams anglams. Šie gavę Joaną į savo rankas, dideliai nudžiugo, apkaltino ją kaip raganą ir gyvą sudegino Roueno mieste 1431 m.

Šiandien prancūzai garbina Joaną, kaip šventąją, visai užmiršdami, kad ant jų tautos guli ir amžinai gulės, kaipo biauriausia negarbės žymė — Joanos išdavimas. Kiek yra garsių Joanos žygių, tiek yra amžinų kaltintojų prancūzų tautos kaipo išdavikiškai nužudžiusios savo globėją ir gynėją. Šiandieni-

[1]) „Vienybė", 1927 m. n-ris 50.

niai prancūzai tos savo istoriškos kaltės nepaiso, bet ji lieka amžinai neišdildoma. Jei prancūzai savo atsakomybės už tą kaltę nemato, tai greičiausiai dėl to, kad juose pačiuose esama žymaus palinkimo į išdavikystę (Plg. „Tiesos Kelio“ š. m. 11 n-rį 668—671 psl.).

Išdavikai Lietuvoje seniau.

Netrūko išdavikų ir pas mus. Spaudos draudimo laikais daug mūsų knygnešių ir kitų nekaltų žmonių yr patekę į kalėjimą ir net Sibiran per lietuvių išdavikų įskundimus žandarams bei kitokiems rusų policijos atstovams. Dažniausiai tokie išdavikai žudė savo kaimyną ar pažįstamą savo įskundimu ne pelno sau ieškodami, bet vien savo apmaudą nugiežti norėdami. Užgavo juos artimas, neįvykdė jų prašymo, na, ir nebesuvaldydami savo pykčio, jie ir griežia dantimis: „Tu man taip, na, tai palauk, aš tave pamokysiu!“ Na, ir nuėjęs pas žandarą išduodavo, kaip Judas, savo brolį.

Vokiečiams rusus iš Lietuvos išvijus, išdavikų lietuvių skaičius nesumažėjo, bet gal net kiek ir padidėjo. Mat, nuo vokiečių okupantų žmonėms tekdavo slėpti javai, gyvuliai, rūbai, uždrausta buvo turėti be leidimo ginklai, liepta vykdyt nauji, kartais visai kvaili, įsakymai. Išdavikams čia atsidarė plati dirva. Jie sušnipinėję, kas dedas pas kaimynus, jei tik jais kuo buvo nepatenkinti, tuojau pranešdavo viską vokiečiams. Tiems to ir tereikėdavo. Tuo būdu daug buvo išplėšta turto iš badaujančių žmonelių, ne vienas liko net ir sušaudytas vokiečių karo teismo nutarimu. Visos tos skriaudos ir nekaltai pralietas kraujas guli ant beširdžių išdavikų. Žmonės juos ir šiandien dar atmena ir jų vaikus pirštais rodo. Tokie nekalti vaikai biaurėdamiesi savo tėvų išdavikiškumu, turėtų savo tėvų negarbingą pavardę pakeisti kita, kad tuo būdu išdavikų nei vardo nebeliktų.

Šiandieniai išdavikai.

Negera, jei žmogus žmogų išduoda. Bet da blogiau, jei išdavikas išduoda visą tautą. Deja, šiomis dienomis atsirado pas mus jau net ir tautos išdavikų. Čion priklauso pabėgusi į užsienius mūsų socialdemokratų dalis. Jos vadas yra buvęs Seimo atstovas Plečkaitis, jo padėjėjai Kedys, Paplauskas ir kiti. Praeito lapkričio 5 d. jie suvažiavę Rygon, nutarė dėtis su lenkais ir šių padedami, ruošia ginkluotą Lietuvos puolimą dabartinei mūsų vyriausybei nuversti ir jos vietą užėmus, laisvai persekioti Bažnyčią, varžyti kunigus, vyti iš mokyklų tikybą ir katalikus mokytojus ir juos pakeisti savo raudonais sėbrais.

Kad greičiau gautų lenkų paspirtį, jie išsižadėjo Vilniaus lenkų naudai.

Trumpai tariant, jie rengia karą prieš Lietuvą. Kadangi mūsų vyriausybė jų nenorės įsileisti Lietuvon, tai Plečkaitis lenkų lydimas ims šaudyti mūsų brolius kareivius. Ištiks mūšis, pasilies nekaltas kraujas. Dėl ko? Gi dėl to, kad p. Plečkaičiui ir jo sėbrams, socialdemokratams, užėjo noras „paponavoti". Jam niekis, kad žus žmonės, by tik jis gautų valdžią ant Lietuvos. Jis žino, kad lenkai yra didžiausi Lietuvos priešai. Jam tai niekis, jis tariasi Vilniuj su Pilsudskiu ir brenda iš vieno išdavimo į kitą ir trečią dar gilesnį. Tuo būdu p. Plečkaitis iš mūsų Seimo atstovo virsta jau nebe paprastu, bet aukščiausiu lietuvių tautos išdaviku. Judas išdavė tik vieną Kristų, prancūzai išdavė tik vieną Joaną D'Ark, mūsų Plečkaitis išduoda nebe vieną lietuvį, bet pustrečio milijono lietuvių, visą tautą ir išduoda ją pikčiausiam Lietuvos priešui — Lenkams, ir išduoda ne tik niekšiškai, bet ir kvailai, nes jei lenkų padedamas ir nuverstų dabartinę valdžią, jos vieton vis tiek patektų ne jis, bet jo padėjėjai lenkai.

Spręskite, skaitytojai, patys, ko vertas yra tas žmogus ir kokiu vardu vadinti jo nuveikti Rygoj ir Vilniuj darbai. Kaipo socialdemokratui, jam tėvynė nebrangi, jis jos visai nepripažįsta, jos vietą jam atstoja tarptautinis internacionalas. Dėliai to jam nebrangi nė Lietuvos nepriklausomybė.

O betgi buvo žmonių, kurie jį į Seimą rinko, yra žmonių, kurie net ir dabar apie jo amnestiją kalba, net didvyriu laiko. Tai — jo vienminčiai ir šalininkai. Bet teisybės skelbėja istorija neabejotinai įrašys jo vardą savo pačion juodžiausion didžiausių išdavikų knygon.

Skaitytojų balsai[1]).

Paskelbtas „Vienybės" 49 n-ry paklausimas: „po kuria iš trijų valdžių (krikščionių demokratų, socialdemokratų ir tautininkų) turėta kaime ramesnis gyvenimas ir daugiau tvarkos mūsų valstybėje", nepasiliko be atbalsio. Redakcija tuo dalyku yra gavusi ištisą eilę atsakymų. Žemiau pateikiame svarbesnes atsakytojų mintis ir kaikuriuos prie šios progos pareikštus pageidavimus.

Antanas Rimkus nuo Tauragės rašo:

Tautiška valdžia panaši į krikščionių. Po ja šviesu ir ramu mums gyventi. Kad Dievas padėtų jai stiprėti tolesniam lai-

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 3.

kui valdyti. Kai buvo paėmę valdžią į savo rankas socialistai, kurie-ne-kurie žmoneliai buvo labai susirūpinę, kad neužeitų toks laikas, kaip nelaimingoj Rusijoj".

Tuo būdu, šio korespondento išmanymu, didesnio skirtumo tarp krikščioniškos-demokratiškos ir tautiškos valdžios nesama; skirtumo vietoj pažymima panašumas, taip kad tautiškoji valdžia atrodo, lyg naturališkas krikščionių demokratų valdžios tęsinys.

Kita korespondentų grupė savo atsakymuose pareiškia ir kritiškų pastabų. Pav., p. N. K. nuo Čekiškės rašo: „Mes esamąja valdžia geriausiai patenkinti, nes krikščionių demokratų valdžia maža rūpinos sodiečių reikalais, o socialistų — visai juos užmiršo, o tautininkų valdžia rodo gyvesnio susirūpinimo ūkininkų ir viso krašto reikalais, todėl toji valdžia ir turi daugiausia pasitikėjimo sodžiuje".

Kitas „Vienybės" skaitytojas K. D. įsileidžia į platesnį svarstymą. Jis rašo: „Lietuvai susitvarkius, pirmutinė valdžia valdė pusėtinai, tik padarė klaidą — neišleido savo pinigų ir todėl paskui, žlungant auksinams, piliečiai liko pliki. Valdant krikščionims demokratams, įstatai irgi buvo geri, tik valdininkai ne visa gerai vykdė, valdžia per silpnai juos kontroliavo. Ypač labai nusidėjo kariuomenei su prastu maistu. Daug kareivių ir dabar keikia, kad vienais žirniais tepenėjo ir tų pačių ik sočiai nebuvo". Bet pabrėžia drauge „žymius darbus Krupavičiaus, kad dvarus išdalino", pridurdamas, kad reikėjo „dar veikiau dalint", nes ir ponam būtų buvę mažiau skausmo ir bežemiams daugiau naudos. Tuo būtų buvus sustabdyta emigracija Brazilijon. Dabartinės valdžios sumanytoms Konstitucijos refermoms autorius pritaria, reiškia tik pageidavimo, kad valdžia labiau rūpintųsi pinigų pastovumu ir kontrole, kad atkreiptų akį į biednuomenę, kad naujakuriams teiktų spausdintų instrukcijų apie tai, kiek žemės ir į kiek laukų dalinti, o taip pat ir dėl trobų statybos, kad būtų teikiami trobesių planai.

Iš šių balsų matyt, kad mūsų provincija nėra užmigus, kad jos miesteliuose ir sodžiuose esama žmonių, kurie ne vien laikraščius skaito, bet ir galvoja, svarsto, seka valdžios daromus darbus ir jos projektuojamąsias reformas. Būtų gera, kad valdžia ir iš savo šalies paskelbtų įvairių ankietų, liečiančių sodiečių gyvenimą ir panorėtų paklausyti gyvų kaimo balsų.

Lietuvos ūkininkų reikalai[1]).

Lietuva yra ūkininkų šalis. Žino gerai apie tai mūsų valstybė ir jai rūpi palaikyti ūkininkai, palengvinti jų nelengvas gyvenimas.

Kad jūs, Lietuvos ūkininkai, turit visokių sunkenybių, apie tai jūs patys geriau žinot už redakciją. Iš kur atsirado tos sunkenybės?

Nemaža jų yr pagaminęs praeitasis karas. Rekvizavo jums okupantai gyvulius ir javus, per du kart kritę pinigai yra pridarę jums nemažų nuostolių. Privargino jus ir ne koks dviejų praeitų metų derlius.

Karui praslinkus manėt, praeis ir gyvenimo sunkenybės. Apsirikot. Sunkenybės liko ir nepriklausomoje Lietuvoje ir prie jūsų rinktų Seimo atstovų nustatytos naujos valdymo tvarkos. Šią tvarką yra nustatę Seimo išleisti įstatymai, kurių daugelis pasirodę esą labai netobuli.

Netobulas įstatymas yra kraštui didelė nelaimė. Bet ji dar didesnė pasidaro, kai netobulą įstatymą ima vykinti netobuli valdžios žmonės.

Tos nelaimės teko, be abejo, ir daugeliui iš jūsų pritirti. Ką gi jūs darėte tokiam atsitikime? Gi niekam negirdint, keikėt tų netobulų įstatymų vykintojus valdininkus, arba susiėję su kaimynais, skundėtės vieni kitiems.

Šitoks kelias, kaip patys suprantat, jūsų sunkenybių nepašalins. Keiksmai ir skundai bloga apsigynimo priemonė.

Paklausit čia, kas gi daryt?

Į tai atsakau: reikia, kad jūsų teisingi skundai būtų išgirsti visuomenės ir mūsų valdžios. Išgirdus protingą jūsų balsą, ims labiau jumis rūpintis ir šviesesnioji visuomenė ir pati mūsų valdžia. Valdžiai nėra jokio intereso nekreipti dėmesio į teisingus jūsų nusiskundimus ir reikalavimus. Anaiptol, susipažinus su tikromis jūsų sunkenybėmis ji galės reformos keliu pašalinti ikšiol veikusius pas mus netikusius įstatymus ir tuo pagerinti jūsų padėtį.

Čia vėl gal kas iš jūsų paklaus: kas gi daryti: ar eiti kiekvienam su savo nusiskundimais pas vyriausybę, kreiptis į ponus ministerius ar net ir į patį Prezidentą?

Ne! To nereikia. Ir ponai ministeriai, ir ponas Prezidentas turi daug valstybės darbų, kurių negalėtų nudirbti, jei visą savo laiką paskirtų jūsų skundams klausyti. Taigi su savo teisingais skundais kreipkitės ne į vyriausybę, bet į savo laikraštį, kurį skaitote, į gerai jums žinomą „Vienybės“ redakciją.

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 11.

Rašydami redakcijai nelieskit jokių pašalinių nereikalingų dalykų, bet nušvieskit viską vien gyvais faktais, kaip, kada, kur yra buvę, nieko nepadidindami ir nieko nesumažindami. Rašte reikia pažymėti, kuris įstatymas jums sudaro ypatingų sunkenybių ir dėl ko, kaip, jūsų išmanymu, tas įstatymas reiktų pakeisti. Jei jums atsiranda sunkenybių iš to, kad valdininkai kurio įstatymo nevykdo, ar savaip jūsų nenaudai jį supranta, tuomet reikia nurodyti, kaip valdininkai tą įstatymą aiškina ir kuo remias jums sunkenybių darydami.

Taigi atidžiai peržiūrėkit liečiančius jus įstatymus, k. š. savivaldybių, mokesčių, kelių taisymo, miško gavimo, žemės pirkimo, kolonijomis skirstymosi, žemės matavimo ir kitokius įstatymus bei žemesnių valdžių įsakymus ir tarkit apie juos savo žodį. „Vienybės“ redakcija, gavus jūsų atsakymus, pasistengs juos suskirstyti pagal turinį, vieną raštą papildyti kitais, padaryti iš jų atatinkamų išvadų ir paskelbti atskirais straipsniais. Taigi nepatingėkit atsiliepti. Juo daugiau redakcija išgirs jūsų balsų, juo geriau galės nušviesti teisingus jūsų reikalavimus. Paskelbtus „Vienybėje“ jūsų balsus išgirs ir visuomenė, ir pati vyriausybė ir, be abejo, padarys, kas bus galima jūsų, kaipo gausingiausiojo Lietuvoje luomo, naudai.

Lietuvos nepriklausomybės 10-čiai metų praslinkus[1]).

Praeito [illegible].vasario 16 d. Lietuva šventė savo nepriklausomybės 10 metų jubiliejų. Tie praslinkusieji 10 metų Lietuvos istorijoje bus visada minimi su pagarba. Nes sukurti valstybę, suorganizuoti valstybės aparatas, tai milžiniškas darbas.

Prieš karą valdžiusieji mus rusai iš aukšto žiūrėjo į lietuvius, laikė juos reikalingais cariškos globos, neturinčiais nei teisės, nei sugebėjimo būti nepriklausomais. Lenkai iš savo šalies, laikydami mus „chlopų“ tauta, manė, kad Lietuva be mūsų sulenkėjusių ponų pagalbos, be jų inteligentijos negalėsianti sukurti savo valstybės. Ir vieni, ir antri — skaudžiai apsiriko. Ir be rusų, ir be lenkų Lietuvos valstybė susikūrė ir gyvuoja neblogiau už Rusiją ir Lenkiją. Tai pirštu prikišamai parodo, kad ir pastarasis mūsų valstybinio gyvenimo dešimtmetis.

Nežiūrint ketverių okupacijų — vokiečių, bolševikų, bermontininkų ir lenkų, Lietuva, palyginti, mažiau buvo karo nualinta negu Latvija. Prieš karą Lietuvos gyventojų skaičius sie-

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 12.

kė 2.591.000, o pernykščių 1927 m. pradžioj Lietuva turėjo 2.259.150 gyventojų. Vadinas, nuo 1914 iki šiam laikui ji tėra praradus vos tik 13 nuoš. savo gyventojų. Bet tas nuostolis greit išsilygins, nes žmonių skaičius Lietuvoje nuolat auga.

Lietuva tarp kitų naujų valstybių, galima sakyti, yra pati ūkiškiausia, nes joje tris ketvirčius gyventojų sudaro ūkininkai. Pats Lietuvos ūkis eina geryn, nes sumaningiau imama dirbti žemė, geresni gyvuliai veistis, geriau dirvos trėšti, daugiau miškų, mašinų gamintis. Savo brolių Amerikiečių palaikoma, Lietuva išgyveno 10 metų, apsiėjus be svetimos paskolos.

Įvedus 1922 metais savo pinigą litą, Lietuva išlaikė jo kursą nepakitėjusį. Tuo tarpu bolševikų červoncas ir lenkų zlotas per tuos 10 metų šokinėjo, kaip padūkę, tai kiek trumpam laikui pakildami, tai vėl ištisais metais pasilikdami visai nukritę.

Lito vertę saugoja Lietuvos Bankas. Jį valdo ne valstybė, bet tam tikra akcionierinė kompanija, kurioje valstybė dalyvauja savo ineštomis žymiomis sumomis. Jei tas bankas būtų buvęs vien valstybės rankose, valstybė būtų galėjusi pasiduoti pagundai prisispausdinti sau banknotų ir tuo pakenkti lito kursui. Dabar gi dalyvaujant tame banke privatiniams akcininkams, naujų banknotų išleidimas pareina nuo pačių akcininkų, kuriems ir rūpi, kad mūsų litas nesmuktų.

Prieš karą beveik ¾ visos Lietuvos žemės priklausė ponams. Tai buvo nenormalinis dalykas, kurį ir pašalino mūsų valdžios pravestoji žemės reforma. Dėliai to apsėjamos žemės plotai dabar jau, sulyginus su tuo, kas buvo prieš karą, yra žymiai padidėję. Drauge su tuo pakilo ir gyvulių veisimas. Pastarais 6-iais metais (nuo 1920 — 1926 m.) arklių skaičius Lietuvoje padidėjo 335 tūkstančiais, o kiaulių skaičius nuo 1.118.000 pakilo iki 1.554.000.

Prekybą vedė Lietuva daugiausia su Vokietija. Pastaruoju laiku užmegsta prekybiniai santykiai su Čekoslovakija. Įvežamos iš Vokietijos prekės 1925 m. sudarė 78 nuoš. viso importo; pernai gi Vokietijos importas Lietuvon yr nukritęs ligi 72 nuoš. Tie 6 nuošimčiai nuo Vokietijos importo greičiausiai bus tekę Čekoslovakijai. Tačiau mūsų prekybos santykiuose su užsieniais Vokietija tebeužima vis dar pirmąją vietą. Iš čia nesunku suprasti didelė svarba mūsų valdžios dabar vedamų derybų dėl prekybos sutarties su Vokietija. Jei vokiečiai sutiktų duoti Lietuvai geras sąlygas mūsų gyvulių ir mėsos įvežimui savo šalin, tuomet mūsų gyvulių savininkams atsidarytų plati rinka ir galėtų duoti jiems gražaus pelno. Kaip tos derybos pasibaigs, sužinosime netolimoj ateity.

Vienas tik skaudus smūgis yr ištikęs Lietuvą pastarais 10 metų — tai lenkų užgrobimas Vilniaus. Bet ir čia nereikia nusiminti. Anksčiau ar vėliau lenkų okupacijai turės ateiti galas, ir Vilnius grįš Lietuvai, ypač jei visi lietuviai to norės ir netingės daryti tam tikslui atatinkamų pastangų.

Bylos ir kalėjimas[1]).

Prieš 64 metus buvusios Dvinsko tvirtovės komendantas buvo pareikalavęs iš miltų kareiviams pristatytojų tokio kyšiaus, kad šie tikrų miltų nebegalėjo pristatyti. Bet nenorėdami nustoti gero biznio ir žinodami, kad komendantas, gavęs kyšių, priims iš jų miltus be jokios kontrolės, jie padarė šitaip: ėmė ¼ miltų, ¼ pelų, ¼ smilčių ir ¼ kalkių, kad smiltis geriau į miltus panešėtų. Sumaišę visa tai, pylė į maišus ir šimtai tokių maišų buvo komendanto be kliūčių priimta miltų vietoje. Pagulėję kokį laiką tie „miltai“ maišuose suakmenėjo ir iškepta iš jų duona buvo neįkandama. Kareiviai atsisakė ją valgyti. Kilo skandalas, pasiekęs net Peterburgą. Iš ten atsiųsta revizorius. Bet šis, gavęs gerą kyšių, paskelbė miltus esant gerus. Kareiviai buvo nubausti už maišto kėlimą, turėjo suakmenėjusius „miltus“ kūjais daužyt ir kepti iš jų duoną, kurios negalėdami valgyti, turėjo už savo pinigus pirktis tikros duonos, ar jos slapčia iš šalies kur vaginėti. Taip buvo caro laikais. Duonos vietoj davinėta tuomet kareiviams keptas akmuo.

Kaip toli nuo anų laikų pas mus pažengta, geriausiai parodo kad ir pagarsėjusi dabar Draugelio ir Mikšio byla. Lietuvos Ūkininkų Sąjunga ir Žemės Ūkio Kooperatyvų Sąjunga buvo apsiėmusios pristatyt kariuomenei lašinių. Lašiniai buvo pristatyti. Kareiviai juos su apetitu suvalgė ir nieks nuo to nesusirgo. Lašiniai buvo kaip reikiant. Rodos, viskas buvo tvarkoje. Bet socialistams paėmus Lietuvą valdyti, susekta, kad nevisi lašiniai buvę lietuviški, kaip įrašyta sutartyje, kad ten būta ir amerikietiškų ir net ukrainietiškų lašinių. Minėtoms lašinių pristatytojoms buvo iškelta byla, dėl sutarties nevykdymo. Dabartinė valdžia tą iš socialistų paveldėtąją bylą imasi visu smarkumu užbaigti ir kaltininkus nubausti.

Iš šalies žiūrint, atrodo keistoka. Iš „katalikiško zuperio“ juokiamasi, o dėl lašinių keliama rimtas gincas, kokie jie buvę: lietuviški ar amerikoniški. Šiaip jau žmogui atrodo, kad lašinių

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 14.

klausime svarbu ne jų vardas, bet gerumas. Jei amerikoniški lašiniai yra buvę blogesni už lietuviškus, tuomet jų pristatytojai būtų buvę kalti. Bet jei amerikoniški lašiniai yra buvę lygiai geri arba dar geresni už lietuviškus, tai bylai kelti nėra rimto pamato.

Antra vertus, sutartyje su Intendantūra buvo nustatyta ne vien lašinių rūšis, bet ir jų pristatymo laikas. Už nepristatymą lašinių sutartu laiku pristatytojams gresė taip pat pabauda. Iš čia kyla kitas klausimas: ar minėtos sąjungos galėjo paskirtu laiku pristatyti lietuviškų lašinių, ar ne. Jei galėjo, o nepristatė, jos kaltos. Bet jei dėl blogo susisiekimo Lietuvoje jos trumpu laiku negalėjo pristatyti lietuviškų lašinių ir jų vietoj pristatė kitokių nė kiek neblogesnių, tai jų nėr už ką kaltinti. Taip bent rodo sveikas protas.

Teismui, kol kas, savo galutino žodžio dar netarus[1]), daugelis Draugelio ir Mikšio draugų viešai reiškia jiems užuojautos. Vieni tuos draugus už tai giria, kiti smerkia. Kam brangus Kristaus mokslas, kas kiekviename žmoguje mato savo artimą, tas užuojautą kaliniui, vis tiek, ar jis bus žmogžudys, ar bolševikas, laikys visada šventu daiktu. Užuojautos kaliniams pas mus ne perdaug, bet per maža. Mes pasigailim kalinio, kai jis yra mūsų pažįstamas, o ypač, jei yra inteligentas. Kai kalėjiman pakliūva lietuvis kaimietis, koks žydelis ar lenkelis, tai mes į tai visai šaltai žiūrime ir manom, kad taip ir reikia. Netrūksta mūsų tarpe ir tokių, kurie laikosi nuomonės, kad kas tik yr patekęs kalėjiman, tas ir kaltas. Tai yra didžiausia neteisybė. Kalėjime juk yr buvęs ir Kristus, o ar Jis buvo kaltas?

Žodžiu, patekti kalėjiman pas mus labai lengva. Atimti laisvė piliečiui padeda netobuli mūsų kriminaliniai įstatymai. Jie paimti iš rusų, ir nežinia, kodėl nereformuojami. Nemaža piliečių patenka kalėjiman ir dėl žemesnės mūsų valdžios organų sauvalės bei fanaberijos. Juo žemesnio būdo žmogus, juo labiau jis linkęs išnaudoti pavestą jam valdžią. Ir juo toliau nuo centro, juo daugiau tų valdžios išnaudojimų pasitaiko. Iš provincijos ateina tos rūšies nemaža nusiskundimų. Žinoma, tie išnaudojimai pridengiami įstatymų skraiste. Tuo būdu kalėjiman patenka nemaža žmonių teisėtai, bet visai neteisingai.

Aš drįstu manyti, kad tikrai krikščioniską darbą padarytų mūsų Valstybės Prezidentas, jei, naudodamasis mūsų Konstitucijos 51-ju paragrafu, ateinančių Velykų dieną dovanotų bausmę ir atleistų iš kalėjimo visus tuos, kurie ten yr patekę už mažesnius nusikaltimus, ar per įstatų nežinojimą, ar per ne-

[1]) 1929 m. spalių m. 15-26 d. kaltinamieji buvo nuteisti kalėti.

apgalvotą valdžios organams pasipriešinimą ir t.t. Kaip iš šalies girdėt, mūsų kalėjimai ir be to jau yra prikimšti virš normos.

Šale mažesniųjų nusikaltėlių būtų galima atleisti bausmė, bent sąlyginai, kai kuriems net ir didesniems prasižengėliams, jei jie savo doru pasielgimu kalėjime yra parodę pasitaisymo ir tvirto noro grįžti prie doro gyvenimo. Ypač reiktų pasigailėti jaunesniųjų, nes jų ilgas kalėjime laikymas nepataiso, tik dar labiau pagadina.

Jei šiandieną kankinimai teisėtai yra panaikinti, tai ir mums metas būtų eiti prie to, kad prieš teismą niekas nebūtų kalėjiman kišamas, nes sėdėjimas kalėjime nekaltam žmogui yra didžiausi kankynė. Kriminalinė policija ir tardytojai per daug sau reikalauja iš valstybės teisių ir privilegijų. Jie užmiršta pamatinį principą, kad teismas žmogui, o ne žmogus teismui. Prieš tą teisišką prietarą turėtų stoti išvien visi Lietuvos piliečiai, o ypač mūsų inteligentai — teisininkai.

Priemonės kaimo gyvenimo nuobodumui pašalinti[1]).

Svetur keliaujančių dauguma paprastai sako, jie bėgą iš Lietuvos, kad čia gyvenimas nuobodus, nėsą jokio įvairumo, jokių dvasios pažadinimų, jokių priemonių kasdienio gyvenimo pilkumui pagražinti, padaryti tą gyvenimą turtingesnį, vertingesnį...

Tiesa, esama pas mus šeimynų, kur tėvai netur ką pasakyti vaikams, vaikai tėvams, todėl susidūrę gryčioj krūvoj, ir vieni ir antri kiūto, kaip nebyliai, vos vieną kitą žodį retkarčiais burbtelėdami. Čia iš tikrųjų jaunai kartai gali būti nuobodu ir nejauku. Bet tai išimtis. Imant vidutiniškai, lietuviai daugiau bus, rodos, linkę kalbėti, negu tylėti.

Dėliai to visai neretenybė šeimynos, kur tėvai ir vaikai mėgsta savitarpy pašnekučiuoti. Ten ilgais žiemos vakarais, visiems užsiėmus atatinkamu darbu, tėvas pasakoja savo gyvenimo prityrimus, kada ir kur važinėjęs, ko tose kelionėse prityręs, ką matęs nauja, ko išmokęs ir tt. Tokių pasakojimų visa šeimyna paprastai atsidėjus klausos. To pat tikslo pasiekia šeimininkas ir atpasakodamas savais žodžiais, ką yra išskaitęs „Vienybėje“, „Šaltiny“ ar kitame katalikiškame laikrašty bei veikale.

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 15.

Daug įvairumo šeimynos gyveniman gali įnešti ir mokyklą lankę vaikai. Pasakodami su visomis smulkmenomis, ką tą dieną jie yra girdėję mokykloje, ko išmokę, ką sužinoję, ką jiems mokytojas ar mokytoja yr kalbėję, kokius klausimus kėlę ir kaip mokiniams pavykę ar nepavykę atsakyti — visa tai sudaro įdomią ir plačią temą vakaro pasikalbėjimams.

Artėjant tai ar kitai šventei, geistina, kad tėvai trumpai paaiškintų tos šventės reikšmę. Atatinkamų žinių tiems aiškinimams galima rasti a. a. Geručio „Rymo Katalikų Bažnyčios Apeigose". Ši knygelė turėtų būti kiekvienuose katalikiškuose namuose. Gavėnios metu ne pro šalį būtų balsiai paskaičius įdomią „Gavėnios knygą". Iš tokių skaitymų bei pasakojimų jaunoji karta išmoktų branginti katalikų Bažnyčios šventes ir nebesiskųstų dėl vakarų ilgumo.

Gera būtų, taip pat, kad ir mažesni 6—8 m. vaikučiai mokytųs atmintinai dailių eilučių bei lengvesnių pasakėlių ir vakarais visiems klausant padeklamuotų. Gražios mintys, dailūs posakiai, išėję iš nekalto vaikučio lūpų, dažnai padaro gilaus įspūdžio net ir vyresniesiems šeimynos nariams.

Maži vaikai paprastai mėgsta bičiuoliauti su kate, šunim bei kitokiais namų gyvuliais. Šie padaro kartais vaikams netikėtų šposų, bet ir vaikai moka jiems lygiai gražiai atsilyginti. Vakarais, kol neina gult, galėtų jie vaikiškai papasakoti, ką tą dieną yr padarę namų katė, šuniukas, gaidys, žąsinas ar kitoks gyvulys. Tokie vaikų pasakojimai galėtų kartais duoti progos net ir suaugusiems skaniai pasijuokti. Naminiai gyvuliai — tai mažytis naminis cirkas vaikams.

Yra šeimynų, kur vakarais yra įvestas bendras dainavimas, ar šventų giesmių giedojimas. Toks bendras giedojimas lavina vaikų balsus, tobulina jų muzikališką skonį, įdiegia pamėgimą dainų bei giesmių, o drauge nuostabiai trumpina ilgų žiemos vakarų nuobodumą. Seniau šventadieniais anksti rytą visa šeimyna atgiedodavo rožančiaus dalį ir tik po to, papusryčiavę, eidavo bažnyčion. Būtų neprošalį ir šį gražų paprotį atgaivinus.

Šalia dainavimo ir giedojimo rekomenduotinas yra dar bendras vakarais savo katalikiško laikraščio skaitymas. Skaityti jis reiktų nesiskubinant, po truputį, bet su diskusijomis. Kas ko nesuprato, turi tuojau klaustis, kas čia norėta pasakyti, ir šeimininkas ar kitas geriau nusimanąs šeimynos narys turėtų duoti klausėjui tinkamų paaiškinimų. Tokie klausimai ir paaiškinimai visiems suaugusiems šeimynos nariams būtų pamokiną ir įdomūs.

Vasaros metu, žinoma, dėl laiko trūkumo, tos programos laikytis nebūtų galima. Tuomet bendri dainavimai, giedojimai ir laikraščių skaitymai iš šiokiadienių vakarų reiktų perkelti į šventadienių popiečius ir išvakares ir daryti tai, jei oras leidžia, kieme ar sodne.

Mažesnius vaikus vasarą reiktų išmokyti įvairių lietuviškų žaidimų, kad jie galėtų prie to ir pabėgioti.

Visomis tomis ir kitomis panašiomis priemonėmis net ir pilkas kaimo gyvenimas galima nemaž paįvairinti, padaryti, kad jis būtų turiningesnis, vertingesnis, malonesnis.

Taigi ir prašyčiau gerbiamųjų skaitytojų, ypač vyresniųjų, rimtai pagalvoti apie išdėtus čia sumanymus ir pabandyti juos mūsų kaimo gyvenime vykinti.

Dėl mūsų išeivių[1]).

Mūsų žmonių ėjimas į svetimus kraštus prieš karą buvo gana didelis. Nemažta jis, ir Lietuvai nepriklausomai tapus. Bėga lietuviai ne vien į Šiaurės, bet ir į Pietų Ameriką. Argentinoj, Brazilijoj kuriasi lietuvių kolonijos. Dėlko mūsų broliai iš Lietuvos bėga? Gi dėl to, kad čia „bloga, negalima žmoniškai pragyventi". Kodėl jie dumia į visokias Brazilijas? Gi todėl, kad ten tikisi dovanai gauti žemės ir ponais tapti. „Kad tik pasiekčiau Braziliją, rasčiau ten savo laimę". Taip svajoja kiekvienas išeivis, besirengdamas į tolimąją kelionę. Išeina visai, kaip toj dainoj:

Žėri laimė, lyg saulutė,
Mirga spinduliais...
Senas, jaunas bėga, žiūri,
Kur ji nusileis...

„Ji netoli, ji už girios,
„Ji pilyje toj!...
— „Ne, ji ten už jūrių marių,
„Žemėj svetimoj...

Daug kam net tiesiog atrodo, kad juo toliau nusibalados nuo savo krašto, juo greičiau ir juo didesnę laimę atras.

Bet čia pirmiausia susiduriama su praktišku klausimu: kaip patekti į aną tolimąją laimės šalį. Pasiteiravę apie tai pas žydelį agentą, ar šiaip jau pas keliavusį po pasaulį žmogų, išgirsta netikėtą sau naujieną: **kelionei reikia pinigų, ir juo**

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 16.

kelionė tolesnė, juo daugiau reikia turėti pinigų. Pav., norėdamas vykti Brazilijon turi susikrapštyti mažiausiai 1000 litų. Be to nė nesijudink iš vietos. Po teisybei kiekvienam išeiviui reikia turėti nuo 1500 ligi 2000 litų.

Išgirdę tokį atsakymą, mūsų išeiviai pakrapšto galvą ir ima rankioti tuos 1500—2000 litų kelionei. Ir kas netinginys ir darbą dirbti moka, tuos pinigus greit susikrauna ir, atsisveikinęs su Lietuva, pirmuoju okeano garlaiviu dumia į Pietų Ameriką.

Dumia iš pradžių vienas, paskui jį seka kitas, trečias, dešimtas. Per ištisus metus jų susidaro kokie 3—4 tūkstančiai. Jų kiekvienas vidutiniškai išsiveža po 1500 litų, o visi 3—4 tūkstančiai išsiveža milžinišką sumą nuo 4 iki 6 milijonų litų. Tuo būdu dėl mūsų išeivybės Lietuva turi kasmet apie 5 milijonus litų nuostolių, neskaitant žmonių, iš kurių tik labai retas tesugrįš savo tėvynėn.

Dar būtų pusė bėdos, jei tie išeiviai, pasiekę Braziliją ar Argentiną, ten praturtėtų ir, siųsdami savo Lietuvoj likusiems giminėms pinigų, bent dalimi sugrąžintų mūsų tėvynei tuos litus, kuriuos ją apleisdami buvo išsivežę.

Bet labai dažnai jie ten jokio turto nesusikrauna ir nuo nepakenčiamo oro ir ligų žūva, nė skatiko Lietuvai nesugrąžinę. Tuo būdu žūva veltui ne tik anie kelionei išleisti 1500 litų, bet ir pats išeivis.

Liūdnas tai faktas. Apie jį ir visuomenė ir patys išeiviai turėtų gerai pagalvoti. Pirmiausia pasvarstytinas čia yra šis klausimas: **argi pragyvenimui nėra jau pas mus kito kelio, kaip tik vienas aklas bėgimas į užjūrį?** Šis klausimas nėra joks galvosūkis. Ir sveikas protas ir kas tik nemulkis — — atsakys vienu balsu: **turint 1500 litų kišenėj galima prasigyventi ir Lietuvoj,** ir nėra reikalo baladotis į visokias Amerikas.

Klausiate, kaip tai galima padaryti? Atsakysiu keliais trumpais nurodymais.

Turint 1500—2000 litų, galima lengvai išsimokyti šoferiaut. Automobilių ir autobusų skaičius Lietuvoje sparčiai auga, o gerų šoferių pas mus nedaug. Taigi gauti šoferio vietą bus nesunku. Ak ir Brazilijoj ne vienas lietuvis šoferiauja. Kam tatai bevykt ten, jei šoferiu galima tapti ir Lietuvoje.

Kaip praktika parodo, automobiliai ir autobusai gan greit genda. Jie reikia taisyti. Taisymui reikia tam tikro šaltkalvio. Turint 1500—2000 litų, nesunku išmokti šaltkalvystės ir šaltkalviaujant žmoniškai pragyventi.

Nesunku taipogi išmokti ir paprastos kalvystės ir, turint 1500—2000 litų, pasistatyti sau mažytę kalvelę. Vokiečiai

Lietuvoje iš to amato puikiai pragyvena ir gerai verčias. Lietuvis negi prastesnis už vokietį.

Nedidelis mokslas taipgi — kepures siūti. Kepurės visiems reikalingos. Vieni lietuviai metams jų sunešioja nemažiau 1 milijono. Turint 1500—2000 litų, galima nusipirkti užtektinai medžiagos ir pradėti verstis kepurninkyste. Dabar tuo amatu verčias žydai. Dėlko nepabandyti ir lietuviams to doro ir nesunkaus darbo?

Šale vyriškų kepurių neprošalį būtų pabandžius dirbti ir moterims skrybelaites.

Dabar Lietuvos kaimai skirstos kolonijomis, naujakuriai susirūpinę trobesių statymu. Turint 1500—2000 litų, nesunku išmokti dailidystės bei namų statybos ir turėti iš to žmonišką pragyvenimą.

Be to, kuo lietuviai verčias Kanadoj, Šiaurės ir Pietų Amerikoj? Gi dažniausiai tarnauja pas fermerius ar kasa anglis žemėje ar dirba fabrikuose. Net ir pats garsusis J. Šliupas pradžioje dirbo kaip bernas pas fermerį. Jei daugelis mūsų išeivių dirba Amerikos fermose, tai tas jų darbas nė kiek nelengvesnis ir negarbingesnis, kaip tarnavimas pas Lietuvos ūkininką. Tat kuriam galui bereikia dumti į Ameriką? Ar negeriau tarnauti pas savo krašto žmogų, negu pas kokį kitatautį, su kuriuo nei susikalbi, nei gero žodžio iš jo išgirsti.

Galop turint 1500—2000 litų, galima nedidelė krautuvėlė įsisteigti. Amerikiečiai pradeda be skatiko ir milijonus susikrauna, tai su pora tūkstančių litų prasigyventi daug lengviau. Reikia tik nenorėti susyk pralobti ir neplėšti per daug už prekes.

Taigi, broliai, pirm keliaudami svetur, gerai apsidairykit aplink save ir rūpestingai pasiieškokit darbo. Jo yra pas mus užteklinai, tik reikia jis pamatyti ir, radus jį, dirbti kaip Dievas įsakė.

Nemylėjimas savo pašaukimo[1]).

Yra patarlė: žmogaus niekad nepatenkinsi. Iš čia kyla taip pat ir visuotinas pas mus nepasitenkinimas. Yra kas bežemis, jis trokšta gauti žemės sklypą, ir dedas prie bolševikų, pasitikėdamas, kad šie greičiausiai jam tą žemės sklypą parūpins. Turi kas žemės, jis trokšta padidinti savo ūkį ir susikrauti daugiau pinigų. Turi kas pinigų, jis ieško garbės, valdžios. Yra kas valdžioje, jis veržias į pačias aukščiausias jos viršū-

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 18.

nes. Yra kas ir tas viršūnes pasiekęs, jis yra susikrimtęs tuo, kad ta vieta nėra pastovi, ir daro visokių pastangų, kad toj vietoj jis pasiliktų iki savo gyvos galvos.

Daug kas nepasitenkinimą laiko pažangos sąlyga. Jei žmogus, girdi, būtų patenkintas visu kuo, jis netrokštų jokių pagerinimų, nesiimtų jokio taisymo, nedarytų jokių išradimų, vadinas, būtų amžinas atsilikėlis. Tiesos dalis čia yra, bet tai toli gražu ne visa tiesa. Šale nepasitenkinimo gyvenime yra ir pasitenkinimo. Šale neramių, surūgusių žmonių yra ir ramiai bevalgančių duoną, užsipelnytą savo veido prakaitu, mylinčių savo pašaukimą. Tokie, laikydami savo pašaukimo darbus Dievo jiems uždėtąją pareigą, atlieka juos kuosąžiningiausiai ir tuo padeda savo krašte pažangai ir kultūrai kilti. O tie, kurie savo pašaukimo nemyli, atlieka savo darbus skubotai, netikusiai, kad tik greičiau jais nusikratytų, nustoja žmonių pasitikėjimo ir visai nebetenka darbo. Taigi amžinas nepasitenkinimas savo pašaukimu ne tik ne tarnauja pažangai, bet gamina ištisus būrius visokių nenaudėlių, vagilių, plėšikų ir kitų kandidatų į kalėjimus.

Tokio nepasitenkinimo savo pašaukimu rasi ne tiktai žemesniame luome, bet ir pačių mūsų inteligentų tarpe. Štai, pav., tėvai leidžia su dideliu vargu savo sūnelį į universitetą. Jis pasirenka daktaro profesiją ir per 5-ius metus mokosi medicinos, piausto lavonus, iškala atmintinai visokių vaistų vardus. Bet gavęs daktaro diplomą, meta savo pašaukimą ir, užuot gydęs ligonius, vienas užsiima laisvamanybės apaštalavimu, kitas eina mokytojaut į gimnaziją ir t. t. Vadinas, mokės, dirbo, to mokslo ir pašaukimo visai nemylėdamas.

Arba štai kitas pavyzdys. Yra, sakysime, Universiteto profesorius. Jei jis tikrai mylėtų mokslą, jam visą gyvenimą rūpėtų vien knygos, paskaitos, nauji tyrinėjimai. Kitur taip ir yra. Bet pas mus profesoriavimas nėra mylimas gyvenimo tikslas, jis dažnai tėra vien nelaimėje prieglauda, sunkiose gyvenimo valandose nuo bado apsidraudimas. Todėl turim profesorių, kurie tyram mokslui gal teskiria vos kokią dešimtą savo laiko ir spėkos dalį ir todėl mokslui nieko nepadaro, o visu atsidavimu tedirba tik politikoj, publicistikoj, agitacijoj. Bet profesorius, kuriam mokslas tėra vien antraeilis dalykas, po teisybei, nėra joks profesorius; jis yra studentų ir visuomenės apgavikas, veltui tik imąs profesoriaus algą.

Dar biauriau, jei toks mokslo nebranginąs profesorius yra kunigas. Jis savo nesąžiningumu meta nešlovę visai kunigijai. Lietuvos vyskupai gerai padarytų, jei tokiems, savo

amato nemylintiems kunigams profesoriams, atimtų visai profesoriavimo teisę ir pasiųstų kur į provinciją vikarauti.

Dar daugiau nemylinčių savo pašaukimo rasime mūsų samdininkų, darbininkų, amatininkų tarpe. Jie dažniausiai laikos nusistatymo: d i r b t i k u o m a ž i a u i r k u o m e n k i a u, o u ž m o k e s n i o r e i k a l a u t i k u o d a u g i a u: tuo keliu jie tikis greičiau pralobsią, o tuo tarpu, žmonėms tą jų gudrybę supratus ir jų netikusį darbą pamačius, lieka ne tiktai be cento, bet ir visai be darbo. Nes žmogus, tokio darbininko sykį apviltas, negi norės kitą kartą besisamdyti.

Nūn paimkim keletą žmonių tikrai mylinčių savo pašaukimą. Štai, pav., tikras daktaras. Gerai baigęs medicinos mokslus, jis, pradėjęs gydyti žmones, stengias kuo sąžiningiausiai ištirti ligonio ligą ir pritaikinti tinkamiausius vaistus. Jis elgias su pacientais su tikru atsidavimu ir meile. Atliekamą laiką jis skaito medicinos laikraščius ir kreipia dėmesio į naujus gydymo būdus. Savo pasišventimu ir mokėjimu gydyti jis patraukia savęsp žmones, įgyja garso ir pagarbos. Jokia politika, jokia agitacija, jokia propaganda jam nerūpi. Jo visą mintį užima vien ligoniai ir medicina. Jis juos myli, užtat ir žmonės jį myli.

Netrūksta panašių žmonių ir amatininkų tarpe. Štai, pav., stalius. Jis, imdamas pavyzdį iš šv. Juozapo, visą ką tik daro, daro Dievo garbei. Padaręs kokį daiktą, jis stengias antrą tokį padaryti dar geriau ir gražiau. Ima jis teisingą atlyginimą už savo darbą, niekad jo savotiškai nekeldamas. Savo sąžiningumu ir rūpestingumu jis virsta žinomas visiems — ir todėl visada turi užtektinai darbo. Be jokių socialistiškų mitingų ir protestų jis žmoniškai pragyvena ir šeimyną išmaitina. Jis jaučias patenkintas savo gyvenimu, o visuomenė dar labiau patenkinta tokiu pavyzdingu amatininku.

Žemiausiu pašaukimu Lietuvoje laikoma — bernavimas ar mergavimas pas ūkininkus. Tai yra prietaras. Žmogų žemina ne pašaukimas, bet blogas jo pareigų ėjimas. Tegu tik atsiranda bernas, kurs savo šeimininką krikščioniškai pamiltų, vengtų elgtis prieš jo valią, nesėdėtų rankas sudėjęs, neperkietai žiūrėtų 8-ių valandų darbo, ypač vasarą lietui užeinant ir begresiant sudžiūvusį šieną supūdyt, būtų mandagus, lipšnus, linksmas su namiškiais, — o, tokį berną viens už kito trauktų pas save visi ūkininkai, nesigailėtų jam ir algos pakelti, duoti geresnio valgio ir drabužio. O jei dar toks darbininkas pamiltų tą savo pašaukimą, įsitikinęs, kad jį ton vieton pats Dievas pastatė ir dirbtų visus ūkio darbus su meile

ir pamėgimu, — toksai krikščionis bernas būtų mūsų visuomenei šimtą kartų garbės vertesnis už ne vieną buvusį ministerį...

Nemažiau garbingas yra ir ūkininkas, tikrai pamilęs savo ūkiškąjį pašaukimą, su jo įvairių metų darbais. Jei kur pastebėsit ūkininką apžiūrint kiekvieną savo žemės sklypelį, nepaliekant pievoj nė vieno kupstelio, apeinant neretai visus savo trobesius, kreipiant dėmesio į jų sienas, duris, stogus, užtaisant tuojau kiekvieną pasidariusį plyšelį ar sugadinimą, rūpinantis kiekvienu savo gyvulėliu ar paukščiu, raginant savo namiškius prie švarumo, tvarkos, padorumo, kurio grįčioj jauku ir malonu, kuris su samdininkais apseina lygiai mandagiai, nuoširdžiai ir tėviškai, kaip su savo vaikais ir giminėmis, ten, žinokit, ūkininko išvaizdoje gyvena tikras didvyris. Tuo didvyriu bus jį padarę ne kas kita, tik jo didis savo ūkininkiškojo pašaukimo pamilimas.

Tas pat pasakytina ir bendrai apie visus pašaukimus, k. š. mokytojo, kunigo, fabriko darbininko, rašytojo, mokslininko ir kitų. Pamilkite juos — ir didžių daiktų nuveiksit. Vokiečių dainius Šileris yra teisingai pasakęs: „Be meilės neateina joks pavasaris, be meilės jokia malda nepasiekia Dievo". Be meilės ir joks pašaukimas neatneš laimės. Kaitaliojimas vieno kitu bus tik bergždžias darbas.

Senovės lietuvių tikėjimas ir jo sekėjas[1]).

1928 metų kovo 11 d. Didžioje Lietuvos Universiteto salėje profesorius V. Čepinskis, studentų „Varpo" draugijos įprašytas, skaitė viešąją paskaitą tema „Mokslas ir religija". Paskaitai pasibaigus, nežinia nei kam, nei kodėl, užsimanė ją papildyti senovės Lietuvių tikėjimo sekėjas kunigaikštis J. Gediminas Beržanskis Klausutis. Tam tikslui perskaitė ten savo „vienintelį Lietuvių protėvių tikybos klausimu susirašinėjimą" su p. A. Klevinskiu, teprašusiu gerb. kunigaikščio nurodyti vien literatūros apie tą tikybą.

Gerb. kunigaikštis ne tik literatūrą jam nurodė, bet ir visą savo c r e d o išdėjo puspenkto puslapio lakšte. Kad tas darbas veltui nenueitų, mūsų kunigaikštis ryžos ir mūsų studentus „varpininkus" apšviesti senovės Lietuvių tikybos tiesomis. Ar jie buvo patenkinti tąja kunigaikščio paskaita, nėra žinios. Matyti tiktai, kad kunigaikštis, per-

[1]) „Rytas", 1928 m. n-ris 89.

skaitęs Universiteto salėje savo susirašinėjimą su Klevinskiu, nemanė savo tikslą pilnai pasiekęs, nes po kiek laiko — yra išleidęs tą susirašinėjimą atskira brošiūrėle. Ji atrodo menkoka, puslapių joj viso labo tik 12, bet užtat ją puošia gerb. kunigaikščio fotografiškas atvaizdas iš 1915 m. rusų valdininko uniformoj, apkabinėtoj įvairiais garbės ženklais, kryžiais ir ordenais. Paprastai tokio didumo brošiūrėlių kaina yra 10 centų. Gerb. kunigaikštis savo brošiūrėlei nustatė rimtą 3 litų kainą. Joje skaitytojas ras tik du straipsniu: 1) „Senovės Lietuvių tikėjimas“ ir 2) „Ką reiškia žodis Criwe—Krivis“. Prisižiūrėkim nūn arčiau jų turiniui.

Pirmutinis kunigaikščio straipsnis prasideda kategorišku tvirtinimu: „Tikėjimas yra poezija“. Iki šiol visų manyta, kad tikėjimas yra kas kita, o poezija vėl kas kita. Pav., Larousse'o enciklopediškas žodynas poeziją laiko eilėraščių rašymo meną (l'art de faire des vers, qualité des bons vers), o religija vadina tam tikros dievybės kultą. Teologija dar gražiau apibrėžia religiją, kaip žmogaus sąryšį su Dievu. Vadinas, apie poeziją čia ne žodžio. Jei tikėjimas būtų poezija, tai to tikėjimo išpažinėjai reiktų laikyti poetais, eilėraščių gamintojais. Bet gyvenimas to neparodo. Taigi ir kunigaikščio tikėjimo apibrėžimas bei indentifikavimas jo su poezija nėra priimtinas, juoba, kad jis paduotas dogmatiškai, be jokių įrodymų.

Tas pat pasakytina ir apie kitą jo tezę, išreikštą žodžiais: visi gyvieji tikėjimai yra niekas kitas, kaip tik mythologijos“. Gerb. autoriaus tai drąsiai pasakyta, bet niekuo neįrodyta. Po teisybei, tai net ir neįrodoma. Nes kokia gi „mythologija“, pav., Tolstojaus religijoj, kurs iš šv. Rašto yra visus dogmatus ir stebuklus ik vienam išmetęs? Arba kokia „mythologija“, kad ir mūsų Šidlauskio sukurtoj „visuomybės“ tikyboj? Vadinas, minėtoji kunigaikščio tezė, kad „visi gyvieji tikėjimai yra mythologijos“, aiškiai prieštarauja tiesai.

Kad „senovės lietuviai į jokius niekus netikėjo“ ir kad „tik gerbė visą matomą pasaulį ir prieš jį tik nulenkdavo galvas“ — tai galima tikėti, bet įrodyti, kaip neabejotiną istorijos faktą, nėra galima, nes yra užtektinai faktų, liudijančių senovės lietuvių tikėjimą kaip tik į „niekus“, pav. kaukus, aitvarus, raganas ir kitką.

Savo „senovės Lietuvių tikėjimo“ pagrindan kunigaikštis stato „Dievą Praamžiną“ ir apibrėžia jį kaip „viso pasaulio, matoma amžina lygsvara“. Bet, ši „pasaulio“ amžina lygsvara“ yra gryna abstrakcija, paremta neįrodytomis hipotezėmis — pasaulio amžinumo, jo dėsnių nekintamumo,

atomų nesuardomybės. Šiandienis mokslas tų hipotezių visai nebrangina, o jei ir kalba apie mechanišką pasaulio lygsvarą, tai priduoda jai matematišką, o ne teologišką reikšmę, kaip tai daro gerb. kunigaikštis.

Kad saulė yra šviesa, ugnis, šilima, spėka, energija, elektra — mokslas tai pripažįsta, bet vadinti saulę „Dievu Perkūnu“ yra tokia pat keistenybė, kaip kad Anykščių Puntuką ar Baublio kelmą — dievaičiais.

Gamtos jėgos yra gamtos jėgos ir daugiau nieko; vadinti jas ar dievais ar deivėmis tėra tiek pagrindo, kaip kad garlaivį vadinti Perkūnu, ar garvežį — Patrimpu.

Pozityvizmo įkūrėjas A. Comte'as savo religijos pamatan yra padėjęs šią trejybę: 1) Didįjį Fetišą (Grand Fétiche), t. y. žemę su vandenimi, oru, dangaus kūnais, saule, mėnesiu, žvaigždėmis; 2) Didįjį Vidurį (Grand Milieu), t. y. erdvę ir 3) Didžiąją Būtybę (Grand Etre), t. y. žmoniją. Tuo būdu visa Comte'o pozityviškoji tikyba galima pavadinti „didysis fetišizmas“. Tą patį stabmeldiškąjį fetišizmą, tik mažesniame maštabe, siūlo mums ir gerb. kunigaikštis. Ir ne tik siūlo, bet ir kelia jį į padanges, kaip „visų išmintingiausį visame pasaulyje tikėjimą“, kuriame nesą jokių melagysčių, „jokių Dievo ir Žmogaus mišinių“. Priekaištas, matyt, taikintas krikščionybei, bet pataikęs į patį „Senovės Lietuvių tikėjimą“, nes ten gamtos jėgoms esant dievais ir veikiant žmoguje, kaip tik ir susidaro anas kunigaikščiui taip nepageidaujamas Dievo ir žmogaus mišinys.

Kad žmogus yra tik „menka gamtos dalelė“, tai tiesa, tik kur kas anksčiau šv. Rašto pažymėtoji psalmių autoriaus žodžiais: „mano esybė lyg niekai tavo akivaizdoje“ (ps. 38, 6). Netiesa vien išvadoje iš tos tiesos, kur pasakyta, kad ta dalelė kartu su gamta „yra amžina visu savo kūnu, visais savo atomais“. Šiandienis mokslas nėra linkęs pripažinti atomams amžinybės, nes laiko juos i r s t a n č i a i s, taigi visai nesuprantama, kas tai per žmogaus amžinybė „visu savo kūnu“, kurios gerb. kunigaikštis laukia.

Pripažinęs savo tikybą visų išmintingiausia, jis krikščionybę laiko judaizmo sekta ir nieku kitu, kaip tik mitologija. Jo išmanymu ir teologija tėra vien „gryniausia poezija, žmonių išmislas“. Bet čia autorius bent kiek nusileidžia, pripažindamas, kad ir mūsų protėvių tikėjimas taip pat yra mitologija. Mielai su šiuo pastaruoju tvirtinimu sutikdami ir pripažindami lietuvių kulte daug poezijos, mes betgi kunigaikščio siūlomąjį gamtos jėgų dievinimą randam nepamatuotą ir žemoką. Krikščionystės tikslas yra daug aukštesnis

— **ištobulinti žmoguje glūdįs Dievo paveikslas ir panašumas,** Dievo valios pildymu, pilniausiu Jam atsidavimu; siekti ne gamtos, bet savęs sudievinimo, t. y. giliausio susijungimo su Dievu amžinais meilės ryšiais. Gamta, kad ir graži, gamtos jėgos, kad ir galingos, bet visa tai nėra joki Dievai, tik vieno tikrojo Dievo Kūrėjo padarai. Dievinti gamtos jėgas, o nepripažinti Dievo, jų Kūrėjo, yra tas pat, ką čiupinėti kokį garvežio sraigtelį ar švilpuką, stebėtis jų gražumu, o nekreipti dėmesio į žmogų, tą garvežį sugalvojusį ir padariusį. Lietuviai tai supranta ir, tur būt, dėl to nėra linkę grįžti savo senovės tikybon. Dėliai to, tur būt, ir taip maža tėra tos senovės tikybos sekėjų — nes viso labo tik du. Vienas jų yra pats kunigaikštis, jungiąs savo asmeny ir tos senovės lietuvių tikybos sekėją, ir jos Krivį ir Krivių-krivaitį. Kas yra kitas, — nežinia. (Sako, jo žmona). Pačiai „išmintingiausiai" tikybai sekėjų tikrai mažoka. Gerb. kunigaikščiui mirus, ji gali visai pranykti. Būdamas jos vyriausia galva, jis, kaip pigu suprasti, ir yra susirūpinęs palaikymu ir jos išpažinėjų skaičiaus padaugėjimu. Tuo tik ir tegalima išaiškinti tiek tos senos tikybos propaganda gyvu žodžiu Universiteto salėje, tiek ir jos dogmų skleidimas atskiroje, kunigaikščio išleistoje, brošiūrėlėje. Tuo stebėtis, žinoma, netenka. Čia dar kartą pildos sena lietuvių patarlė: „Kas kaip išmano, taip save gano".

Antrame savo straipsny gerb. autorius bando susekti, ką reiškia senovės žodis k r i v i s. Jam atrodo, kad panašiausia į tiesą to žodžio prasmė būsianti: t e i s ė j a s. Todėl jis ir ieško k r i v i o šaknies žodyje: k r ė s t i. Bet iš k r ė s t i tegalėjo išeiti vien žodis: k r ė v i s, k r ė v ė. K r i v i s tegalėjo kilti vien iš žodžio k r i s t i ir todėl su k r ė t ė j u ir k r a t y t o j u neturi nieko bendra.

Tuo būdu ne tiktai su teologiškomis gerb. kunigaikščio išvadomis, bet ir su filologiškomis negalima sutikti.

Kas yra Vydūnas?[1]).

Balandžio 21 d. Lietuvos Universitetas yra pagerbęs 60 metų sulaukusį mūsų žymų rašytoją Vydūną, suteikdamas jam filosofijos garbės daktaro laipsnį. Iš tos priežasties man tenka „Vienybės" skaitytojams trumpai paaiškinti, kas yra ir ką yra Lietuvai nuveikęs šis vyras.

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 19.

Vydūnas žmogus.

Tikras jo vardas ir pavardė yra **Vilius Storostas,** gimęs Mažoje Lietuvoje, prieš 60 metų. **Vydūnu** jis pasirašinėja savo raštuose, ir dabar šis vardas plačiai yra žinomas ir beveik nustelbęs jo tikrąją pavardę, kurios daug kas nė nežino. Tikybos atžvilgiu jis yra protestantas, priklausąs kairiajai šakai protestantų liberalų, nepripažįstančių Kristaus dievystės. Iš pašaukimo jis buvo liaudies mokytojas. Mėgo daug skaityti, turėjo noro pasiekti aukštojo mokslo, ištirti pasaulio ir gyvenimo paslaptis. Bet nepasitikėdamas tyru šiandieniu mokslu, jis tarėsi daugiau tiesos rasiąs seniausiuose žmonijos padavimuose, taigi, sąlygines senovės Indijos, Egipto, Persijos ir k. išminčių nuomones, yra susidaręs savotišką pažiūrą į pasaulį. Tokia pažiūra šiandieną paprastai vadinama **teosofija**[1]). Vydūnas betgi savęs nevadina **teosofu, jis** bevelyja vadintis **antroposofu**[2]), ar apskritai **filosofu.** Bet kadangi filosofai ieško tiesos vien proto veikimu, tai, aišku, jog Vydūnas filosofu vadinti negalima, nes jis savo pažiūrą į pasaulį semia iš senovės padavimų. Savo raštuose ir net Kaune š. mėn. 21 d. skaitytoje paskaitoje jis aiškiai pasisakė „santykiavimą" su slėpininguoju pagrindu viso to, kas esti, tai yra su Dievu, laikąs meno ir mokslo augimo sąlyga. Tą žmogaus santykiavimą su Dievu Vydūnas vadina **tikyba,** bet kokia ji turi būti, šį klausimą jis palieka atvirą. Sekdamas Indijos išminčių pavyzdžiu, jis laikos gyvenime didžiausio susivaldymo, yra kuklus, mandagus, lipšnus, nerūko, negeria vyno, nevalgo mėsos, nes nenoris, kad dėl jo būtų užmušamas bet koks gyvas daiktas.

Šitoks Vydūno gyvenimas, jo liesi asketiška išvaizda daro nemažos įtakos žmonėms. Dar labiau jo žodžiai veikia klausytojus ir jo raštai skaitytojus.

Vydūnas rašytojas.

Žodis Vydūnas — reiškia toli į ateitį žvelgiantį žmogų bei pranašą. Pavadinimas visai teisingas. Vydūno raštuose tikrai esama pranašiškų dalykų. Gimęs jis, kaip sakėm, Mažojoj Lietuvoj. Vietos liaudis prieš karą buvo ten visai pavergta vokiečių kultūros ir bebaigianti vokietėti. Dėl kalbėjimo ji tebekalbėjo lietuviškai, bet jos kalba buvo kažkoks

---

[1]) Teosofija — nuo graikų žodžių teos — dievas ir sofija išmintis, reiškia kilnesnį mokslą apie Dievą.

[2]) Antroposofija — nuo graikų žodžių antropos—žmogus ir sofija išmintis reiškia — kilnesnį mokslą apie žmogų.

pusiau vokiškas mišinys. Ir štai iš tarpo tų vokiškos dvasios pavergtų Prūsų lietuvių kyla Vydūnas ir savo dramose ir komedijose ima skelbti naujus, visai negirdėtus daiktus. Jis skelbia begalinę savo tėvynės meilę, žadina savo tautiečius, kad būtų „sau žmonės“, o ne vokiečių pamėgdžiotojai, jis bando „negyvybei sukelti gyvybės atgarsį“, jis trokšta, kad Lietuva nebūtų vien kapas, kur tik „prabočių šešėliai tešmėkšo“, jis nori „pasiklausyti tautos gyvenimo aido“, nori gyventi tautoje ir „savo gyvenimu ją gaivinti“; jo veikaluose suskamba nauji negirdėti obalsiai:

Žmogus tėvynėn tenuein per širdį.
Gyvybės nudalyt gali pats gyvas būdamas tikrai.
Žmonijoj kiekviena tauta tur savo vietą.
Su Lietuva tikrai dar žmonija, kaip gyvu stebuklu,
paveiks visa... ir t. t. ir t. t.

Tokių giliai patriotiškų ir dar gražesnių minčių pilni jo „Prabočių šešėliai“, „Mūsų laimėjimas“, „Lietuvos pasakėlė“, „Tėviškė“, „Kur protas?“ ir kiti jo poetiški kūriniai. Jis veikė ne tiktai Prūsų lietuvius, bet darė gilaus įspūdžio inteligentams ir Didžiojoj Lietuvoj. Vydūnas, drauge su Maironiu, galima sakyti, yra išpranašavę mūsų nepriklausomąją Lietuvą, taigi ir nenuostabu, kad aukščiausieji mūsų valdžios atstovai draug su visa mūsų mokslus einančia jaunuomene ir visuomene laikė savo pareiga š. mėn. 21 d. viešai Vydūną pagerbti.

Vydūnas kalbėtojas.

Be savo raštų Vydūnas mielai naudojas kiekviena proga ir gyvu žodžiu prabilti į žmones. Nieko prieš tai nebūtų galima turėti, jei Vydūnas kalbėtojas prilygtų Vydūnui rašytojui. Deja, taip nėra. Nėra gi dėl kelerių priežasčių.

Pirmiausia, gerai kalbėti kliudo Vydūnui neperstiprus jo balsas. Kas arti kalbėtojo, tas dar su vargu gali išgirsti jo žodžius. Apie toliau stovinčius to jau nebegalima pasakyti. Tie tegauna nugirsti tik vieną kitą atskirą žodelį.

Antra kas kliudo Vydūno kalbų klausytis, tai jo labai neaiškus žodžių tarimas ir tūlas vokiškas jo kalbos atspalvis, ypač tariant kietąjį I. Jis pas Vydūną skamba visai vokiškai.

Trečia, tai perdidelis Vydūno pasitikėjimas savo improvizacijos (sakymo iš galvos) talentu. Po teisybei, jis to talento neturi ir todėl jam visai nereikėtų improvizuoti. Jau ir be to dažnai neaiškios Vydūno mintys, pradėjus jam improvizuoti, virsta kaž kokiu nejaukiu žodžių mišiniu, iš kurio ne-

galima jokios minties pagauti. Vydūnui reikėtų visuomenei skaityti iš rašto, nes jis rašo kur kas geriau, negu kalba.

Bet yra žmonių, kuriems Vydūno kalbų neaiškumas patinka. Jie po teisybei visai nesupranta, ką Vydūnas sako; bet jie mano, kad tas nesupratimas eina iš begalinio jo kalbos gilumo; todėl jie, pagavę vieną kitą išgirstą žodį, saviškai juos supina, gerėdamies, kad tuo būdu jie Vydūno mintis papildo savąja kūryba. Žinoma, dažniausiai tai yra gryna iliuzija. Joks jo žodžių, kad ir gudriausias aiškinimas negali pašalinti jo kalbos neaiškumų. Vydūnas iš prigimties nėra kalbėtojas.

Vydūnas mokslininkas.

Tas pat pasakytina ir apie Vydūną mokslininką. Vydūnas yra poetas, menininkas. Brangindamas meną, jis savo Kauniškėj paskaitoj yra pareiškęs, kad kritika, protavimas į meną neturėtų kištis. Tesie ir taip. Bet tuomet ir menas neturėtų kištis į mokslą. Vydūnas, deja, to nepaiso. Savo mokslo veikaluose, k. š., „Tautos gyvata“ ir k. jis vartoja ne grynai moksliškus daiktų apibrėžimus, bet vien poetiškus vaizdus ir palyginimus. Pav., jis rašo: „tauta yra bendrovė pasauliui kurti“, „kalba yra tautos gyvybės kvapas“, „teisingumas yra asmens harmonija“ ir p. Skaitytojas iš tokių apibrėžimų visai nieko neišmoks. O mokslo uždavinys juk ir yra ne koks kitas, tik žmones ko nors išmokyti. Tuo būdu, Vydūnas visai bereikalo imas moksliškų dalykų. Mokslo dalykai turi remtis griežta logika, grynai moksliškais metodais, o ne vaizdais ir poetiškais palyginimais. Dėliai to Vydūno moksliški veikalai neturi jokios žymesnės vertės.

Vydūnas gyvenimo mokytojas.

Savo leistuose laikraščiuose „Šaltinis“, „Jaunimas“, „Darbymetis“, Naujovė“ Vydūnas judindavo įvairius gyvenimo klausimus, duodavo įvairių atsakymų į paklausimus dorovės dalykuose — ir tuo pagarsėjo, kaipo gyvenimo paslapčių žinovas ir aiškintojas. Jis sakosi, ir šiandieną iš Lietuvos Universiteto studentų ir kitų jaunuolių gaunąs daugybę laiškų ir duodąs atsakymų. Kaip žiūrėti į tą Vydūno veikimo sritį?

Mokyti nemokantį, ar patarti patarimo prašančiam, žinoma, yra geras dalykas, jei tiktai mokytojas ar patarėjas pats gerai žino, kas ir kaip reikia pamokyti, kas ir kaip patarti. Ypač tai svarbu, kai klausimas liečia amžinuosius gy-

venimo ir tikybos klausimus. Kadangi Vydūnas, kaip matėm, yra protestantas, tikįs į Dievą, bet neigiąs Kristaus dievystę, tai jo atsakai į tuos klausimus reikėtų imti su dideliu atsargumu ir gerai perleisti per kritiką. Prof. Česnys dar prieš karą teisingai yra parašęs apie Vydūną: „Kol jis pasilieka apskritos etikos[1]) lauke, tai nesykį su juomi galime sutikti. Bet kai tik jis persimeta į religinę filosofiją, vėl greit esame priversti tarti jam „sudiev", nes jis čia beveizint atsisveikina su krikščioniškuoju tikėjimu". Taigi, jei koks bedievis studentas kreipias į Vydūną, tai čia gali būti naudos, jei tik tas studentas duosis Vydūno įtikinamas, kad bedievystė neturi pagrindo. Bet šiaip jau katalikui kreiptis į Vydūną tikybos dalykuose būtų netinkamas darbas, nes Vydūnas krikščionystės nesupranta. Tai galima matyti kad ir iš to, jog jis senovės lietuvių „ugnies tikybą" labiau brangina, negu katalikystę, kuri jam atrodo „vandens tikyba", o tai tur būt dėlto, kad jis nežino, jog katalikų kulte ugnis turi didelės reikšmės. Gana bus čia priminus, kad ir degančias žvakes, be kurių nelaikomos nė vienos mišios arba amžinai degančią lempelę prieš šv. Sakramentą, ar galop ugnies pašventimą didžiajame šeštadieny. Dėliai to, Vydūnui budizmas, toji užgesimo (Erlöschung) religija atrodo artimesnė, negu tikra išganymo (Erlösung) religija, katalikystė. Tuo būdu, gyvenimo ir tikybos paslapčių turime ieškoti kitur, o ne pas Vydūną. Gyvos tikybos pas jį nėra, jis ir negali jos mums duoti. Tikyba — Dievo dovana, ir ji imti reikia iš neklystančio Dievo įsteigtos Bažnyčios, o ne iš klaidingo žmogaus, kad ir didelio poeto. Būtų gera, kad Vydūnas, metęs žmonių mokinimą, pasišvęstų vien menui. Tam jis turi nemenko talento ir tai yra jo tikras pašaukimas.

Ar jis tai padarys, mes nežinom. Greičiausia — ne. Mat, mokyti žmones, apaštalauti neturint įgaliojimo iš aukšto, yra didelė pagunda. Jai buvo pasidavęs rusas Tolstojus, ji yra pavergus ir mūsų Vydūną. Su visu karštumu jis nesiliauja mokinęs kitus „tikrojo žmogiškumo". Gaila tik, kad jis nemato aukštesniojo idealo — **sudievintojo žmogiškumo** — mūsų Išganytojuje Dievažmogy Kristuje. Tikras žmogiškumas tėra vien pirmutinis laipsnis į tą aukštesnįjį idealą.

Linkėkim Vydūnui Dievo pagalbos, kad jis tą sudievintąjį žmogiškumą pažintų, pamiltų ir savo talentą jam paaukotų. Jis to vertas, nes jame viename tėra tikras „kelias ir tiesa ir gyvenimas".

---

[1]) Etika — mokslas apie dorovę.

Gegužės 1 dienos šventė[1]).

Kalendoriuose ji pavadinta „Darbo žmonių ir tautų solidarumo šventė“. Solidarumas reiškia — ėjimą, veikimą išvien. Bet ar tautos gegužės 1 dienos šventime eina išvien? Toli gražu — nevisos. Vienos, kaip šit Sovietų Rusija, Lietuva tą dieną valstybės įstatymu jau kelinti metai kaip švenčia[2]). Sustabdomas ne tik fabrikų, bet ir valstybės darbas. Kitos, kaip šit dauguma vakarų Europos valstybių, to nedaro; jos tik norintiems tą dieną švęsti nedraudžia ir net darbininkams mitinguoti nekliudo.

Pas mus yra visai atvirkščiai: mitingai uždrausti, viešas darbininkų kurstymas neleidžiamas, bet dirbtuvės ir net valstybės įstaigos tą dieną esti uždarytos. Taip buvo pirmiau, taip buvo ir šiemet. Kauno paštas, pav., gegužės 1 d. nei laikraščių, nei korespondencijų niekam nenešiojo, visai taip pat, kaip pirmą Kalėdų ar Velykų dieną. Tuo būdu, gegužės 1 diena sulyginta su didžiausiomis mūsų bažnytinėmis šventėmis, nors krautuvės, nežinia dėl ko, buvo leista atidaryti ir verstis prekyba kaip ir šiokiomis dienomis.

Kad Sovietų Rusija uoliai švenčia gegužės 1 dieną, tai lengva suprasti, nes tai yra socialistų išrasta ir įvesta šventė. Rusai bolševikai ją ir išnaudoja savo agitacijai. Tam pat tikslui jie yra sunaudoję tą dieną ir šiemet. Nuo pat ryto jie iš savo radio stoties Maskvoje varė begėdiškiausią propagandą, girdami ir keldami į padanges savo garsųjį „rojų“.

Tai šventei jie iš anksto buvo sugalvoję net 46 įvairius obalsius, kurie įsakyta skelbti ir visų kitų kraštų komunistams. Paminėsime čia bent vieną kitą iš jų.

Septintasis, pav., buvo išreikštas šiais žodžiais: Viso pasaulio darbininkai! Sovietų Rusija — tai jūsų tėvynė. Ginkite tą savo tėvynę nuo „imperialistų“. Pastarasis 64-sis obalsis ragino tuos darbininkus palaikyti raudonąją rusų armiją. Įdomus ir 37-sis: jis skatino visus „stoti į kovą su religija, antisemitizmu[3]) ir degtine — tais trims galingiausiais kapitalizmo ramsčiais“. Vadinas, bolševikai religiją ir degtinę laiko lygiai blogais ir naikintinais dalykais, nors degtinė ten liejas, lyg upėj vanduo.

Ši šlykšti bolševikų propaganda per visą gegužės 1 dieną buvo varoma įvairiausiomis kalbomis, tame skaičiuje ir

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 20.

[2]) Dabar jau ji panaikinta.

[3]) Antisemitizmas — neapkentimas žydų.

lietuviškai; po kalbų ėjo revoliucinių maršų grojimas ir revoliucinių himnų dainavimas; po jų vėl ėjo progandinės kalbos. Ir taip tęsės ši komedija lig pat vėlos nakties.

Kadangi radio priimtuvų Lietuvoje yra jau keletas tūkstančių, tai mūsų žmonės, gegužės 1 d. neturėdami ką beveikti galėjo laisvai klausytis Maskvos mitinginių kalbėtojų. Tuo būdu, kad ir buvo gegužės 1 dieną mūsų valdžios uždrausti visi mitingai, bet prie kiekvieno Lietuvos radio priimtuvo galėjo susidaryti visai nedraudžiami bolševikiški mitingėliai, kuriuose ir paskleista bolševikiškos sėklos daugiau neg reikia. Tokia tai nauda iš senesnės koalicinės valdžios įvesto gegužės 1 dienos šventimo Lietuvoj.

Ko žiūrėta, tą šventę įvedant? Iš vienos šalies — drąsiai skelbiamų socialistų obalsių, iš kitos, — mūsų tautos palinkimo — ilsėtis, švęsti, nedirbti. Poilsis, be abejo, kiekvienam žmogui yra reikalingas. Bet nemažiau reikalingas ir darbas.

Tačiau, kadangi žmogus labiau mėgsta ilsėtis, negu dirbti, tatai Dievas nustatė žmogui poilsio laiką, įsakydamas: „Sekmadienį švęsk". Vadinas, šešias dienas dirbsi, ne juokais, bet savo veido prakaite, o septintą dieną ilsėsies ir švęsi. Valstybė, atsižvelgdama į tą Dievo įsakymą, turėtų labai gerai pagalvoti pirm įvesdama bet kurią valstybinę šventę ir tuo padaugindama nedirbamų dienų skaičių. Nes juo daugiau valstybėje nedirbamų dienų, juo daugiau lieka neatlikto darbo, juo daugiau krašte atsiranda skurdo ir juo daugiau mažta jo turtingumas. Dėliai to po karo, kai pas mus buvo įvestas 8 valandų darbas, vokiečiai pas save ėmė dirbti po 10 ir daugiau valandų. Jų filosofas H. Lhotzky's yra išleidęs net knygą, vardu: „Dirbti, vien tik dirbti" (Arbeiten, nichts als arbeiten. Stuttgart, Elgelhorn's Nacht. 1919). Jos tikslas buvo paraginti visą vokiečių tautą prie darbštumo. Ir vokiečiai dirba išsijuosę visose mokslo, technikos, ūkio, prekybos ir pramonės srytyse. O mes besvajojam vien kaip čia gavus kuoilgiausiai pasilsėti ir nieko nedirbti.

Ir lyg stengdamasi patenkinti tą lietuvių palinkimą ilsėtis, švęsti — mūsų valdžia nuo pat pradžios, be minėtos jau gegužės 1 dienos, yra įvedus dar tris kitas valstybines šventes: 1) Vasario 16 d. Nepriklausomos Lietuvos Valstybės paskelbimo, 2) Gegužės 15 d. Tautos šventę ir 3) Rugpiūčio 1 d. Konstitucijos priėmimo metines. Jos visos trys drąsiai galima suvesti į vieną gegužės 15 d. Tautos šventę. Tai padarius ir dar gegužės 1 d. šventę panaikinus, valstybei nebūtų jokios skriaudos, o tautai būtų dovanotos trys darbo dienos. Apskaitę to darbo vertę pinigais — gautumėm ne vieną milijoną.

Taigi gera būtų, jei mūsų savivaldybės ir valsčiai išneštų tuo reikalu atatinkamas rezoliucijas ir nutarimus — kreiptųs į mūsų aukščiausiąją vyriausybę su prašymu, kad teiktųs ligšiolines 4 valstybines šventes suvesti į vieną vienintėlę gegužės 15 d. šventę.

Tą kelią nurodo ir sveikas protas ir gerai suprastas valstybės ir lietuvių tautos reikalas.

Dešimtoji tautos švėntė[1]).

Gegužės 15 dieną šiais metais ketama švęsti ypatingomis iškilmėmis. Žada atvykti į tą šventę net tolimų kraštų lietuviai ir svetimų valstybių atstovai-nebuvėliai. Daug veikėjų žadama apdovanoti ordenais. Neužmiršta šį kartą ir kaliniai. Kas buvo nuteistas mirti, tiems mirties bausmė pakeista kalėjimu iki gyvos galvos. Kas buvo nuteistas kalėti iki gyvos galvos, tiems bausmė pakeičiama sunkiųjų darbų kalėjimu 15-ai metų.

Atleidžiama pusė bausmės taip pat nevienai kitai nusikaltėlių rūšiai. Tai yra sveikintinas, tikrai gražus ir giliai krikščioniškas mūsų valdžios pasielgimas, švenčiant 10-ies metų mūsų nepriklausomybės sukaktuves.

Atskiro žmogaus gyvenimo 10 metų sudaro maždaug vieną septintąją jo dalį. Valstybės gyvenime — tai dar mažesnis laikotarpis. Bet Lietuvos istorijoje jis turės labai didelės reikšmės. Mat, tame laikotarpy Lietuva yra atlikus daug svarbių darbų: atgavus nepriklausomybę, padėjus savo valstybei pamatus, suorganizavus savo narsiąją kariuomenę, sudarius savo valstybinį aparatą, gavus pripažinimą **de jure** iš svetimų valstybių ir užmezgus su jomis diplomatiškus santykius, aptvarkius savo vidaus gyvenimą Seimo išleistais įstatymais, apdengus kraštą tūkstančiais lietuviškų mokyklų, padarius su Šv. Tėvu konkordatą, įsisteigus Žemės Banką, įsikūrus savo Valstybės Teatrą ir Operą, pradėjus nesenai derybas net su savo aršiausiais lenkais, nuveikus daug ir kitokių svarbių Valstybės veikalų, kurie šiame trumpame straipsny sunku ir paminėti.

Tuo milžinišku valstybės kūrimo darbu tenka vien didžiuotis ir džiaugtis. Tai yra teigiamieji mūsų 10 metų valstybinio gyvenimo rezultatai arba kaip politikai sako — **pliusai**.

---

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 21.

Bet iš kitos šalies negalima nepaminėti ir pastarame 10-mety apsireiškę to pat mūsų valstybinio gyvenimo **minusai,** arba jo blogosios pusės.

Pirmiausia, tai praradimas **Vilnijos ir Seinijos.** Žinoma, kalti čia daugiau lenkai, negu mes patys. Reikia tikėtis, kad tas praradimas tebus tik laikinas, kad ilgainiui Vilnius ir Seinai vėl sugrįš prie Lietuvos. Bet tuo tarpu lieka tai mums didelis smūgis, turįs priminti kiekvienam iš mūsų, kad mes „be Vilniaus nenurimtumėm".

Kitas minusas — tai netekimas tokių grynai lietuviškų sričių, kaip **Laukesa, Smėlynė, Kalkūnai,** kur iki karui nė vieno latvio nebuvo. Tas netekimas juo liūdnesnis, nes tų sričių Lietuvos valdžia neapgynė ir gera valia atsižadėjo Latvijos naudai. Kaip ten dabar laikosi vietos lietuviai — nėra žinių. Mūsų konsulas Dvinske turėtų apvažinėti tas sritis ir pranešti valdžiai, ar ten yra įsteigta bent viena lietuviška mokykla, ar latvių valdžios atsižiūrima į vietos lietuvių teises ir t. t. Mums atrodo labai įtartinas dalykas, kad mūsų spaudoje iš tų vietų jau kelinti metai nėra jokių korespondencijų. Atrodo, lyg ten lietuviai jau būtų visai pranykę, ir nežinia, ar net ir vietos kunigai tebesako ten dar bažnyčiose lietuviškus pamokslus. Mes minime čia tyčia tą dalyką, nes jo neprimin̄us, mūsų visuomenė gali visai jį užmiršti.

Dar didesnis minusas — tai mūsų įstatymai. Pasiskelbus nepriklausoma valstybe, Lietuva neturėdama savo, nusistatė tvarkyti savo valstybinį gyvenimą s e n a i s R u s i j o s į s t a t y m a i s. Daug kam atrodė, kad tas priėmimas įstatymų bus tik laikinas, bet perėjo jau 10 metų, o mes vis dar esam tebevaldomi tuo pat persenusiu rusų „Svodu zakonov". Tai jau nedovanotinas apsileidimas. Turime užtektinai teisininkų, juristų, įstatymų žinovų; jei jie būtų bent kiek gerbę savo nepriklausomąją Lietuvą, tai būtų senai jau susidėję teisininkų draugijon ir drauge su valdžios atstovais sustatę Lietuvai naujus, Vakarų Europos teisišku prityrimu paremtus, įstatymus. Jei to ikšiol nepadaryta, tai čia yra didelė buvusių mūsų valdžių kaltė, kurios dabartinė valdžia neturėtų kartoti, bet kuogreičiausiai turėtų sudaryti kodifikacinę komisiją, susidedančią iš geriausių mūsų teisininkų tiems naujiems valstybės įstatymams sudaryti.

Savo darbą toji komisija turėtų pradėti nuo naujo baudžiamojo kodekso, nes dabar vartojamasis rusų baudžiamasis kodeksas, kaip sunkus akmuo, gula ant mūsų gyvenimo, ir vargina be reikalo mūsų žmones savo persenusiomis pažiūromis.

Tiesa, įstatams leisti turėjom kelerius metus Seimą. Jis prikepė gana daug naujų įstatymų, bet, deja, jie pasirodo daugely atvejų visai netikę, gyvenimui nepritaikinti, nes išleisti ne teisininkų, tik seimo daugumos, jokio teisiško išlavinimo neturėjusios. Tų įstatymų blogas ydas iškėlė praktika. Nes vos pabandyta Seimo įstatymai vykinti, pasirodė jie netikę ir reikalingi pamatinio taisymo.

O jau apie mūsų buvusių ministerių išleistus cirkulerus nėr kas nė kalbėti. Jų kai kurie buvo tiesiog absurdiški, nes prieštarauja elementariausiai teisybei. Laikydamasi tų netikusių įstatymų ir cirkulerų raidės, dabartinė valdžia daro klaidą ir be reikalo erzina piliečius, kurie, negalėdami žinoti, kas tuos įstatus yra išleidęs, visą kaltę verčia dabartinei valdžiai.

Iš kitos šalies, yra žmonių, kurie nepatenkinti naująja valdžia, kad ji nei seimo nešaukia, nei pati, be seimo, įstatų bei dekretų neišleidžia. Jie sako: gyvenimas nestovi vietoj: jis eina pirmyn ir yra reikalingas tvarkymo tam tikrais naujais įstatais. Šis priekaištas turi pagrindo, ir neatsižvelgimas į jį per ilgesnį laiką gali turėti valdžiai nepageidaujamų pasėkų. Nes viena iš dviejų: arba mes pripažįstam demokratizmo principus, arba ne. Jei pripažįstam, tai ir turim laikytis demokratiškų valdymo formų su seimu, kaip ir yra nustatyta mūsų konstitucijoj. Jei randam demokratizmą Lietuvai netinkamą, tai ir paskelbkim naują, kitais geresniais pagrindais nutiestąjį Lietuvos valdymo kelią. Tūpčiojimas vietoj per ilgesnį laiką yra lygiai pavojingas kraštui, kaip ir pačiai valdžiai.

Lietuva nėra kieno nors vieno nuosavybė: ji yra visų, ir visi išvien turime jos ateitimi rūpintis. Prof. kun. Kemėšis nesenai „Liet. Aide“ buvo paskelbęs platoką straipsnį, nurodydamas tam tikrą kelią, kuriuo visi lietuviai turėtų sueiti vienybėn. Daug ten tiesos pasakyta, praktiškų patarimų duota. Jis ten teisingai sako, jog lietuvius vienybėn suvesti negali joki a partija. Nes partija (nuo lotynų žodžio pars) reiškia dalį. Būdama gi tautos dalis, partija gali paimti valdžią į savo rankas, bet negali sudaryti tautos didumos. Tai turėtų gerai suprasti visi politikai — buvusieji ir dabartiniai ir būsimieji. Tai supratę, visos partijos ilgainiui išsižadėtų gal vilties, pačios vienos besugebėsiančios valdyti Lietuvą, lengviau pripažintų reikalą bendros valdžios, kurion turėtų įeiti patys gabiausi ir talentingiausi įvairių partijų ir pažiūrų žmonės. Jei tai po 10 metų Lietuvos nepriklausomybės įvyktų ir tokių platesnių pažiūrų ir sukalbamų „lėtos vy-

rų“ pas mus atsirastų, būtų tai visiems Lietuvos patriotams didžiausis džiaugsmas ir maloniausis iš gegužės 15 dienos šventės išsineštas atsiminimas.

Dvi iškilmės[1]).

Kas yr buvęs Kaune gegužės mėn. 15 ir 17 dienomis, tas turėjo laimės pamatyti dvi nepaprastai gražias iškilmes. Viena jų buvo valstybinė — Lietuvos nepriklausomybės 10-ies metų paminėjimas, antra bažnytinė — iš Sovietų Rusijos sugrąžinto stebuklingo Dievo Motinos paveikslo perkėlimas iš Kauno Pažaislin, iš kur jis ir buvo Rusijon nugabentas.

Gegužės 15 dienos šventė.

Ji prasidėjo dar gegužės 14 d. iš vakaro, nepriklausomybės paminklo atidarymu Karo Muziejaus sodely. Graži jaunos moteriškės stovyla, reiškianti Lietuvą, sutrauko ją varžiusius geležinius pančius. Dailininkas tuo yr išreiškęs Lietuvos išsivadavimą iš vergijos jungo ir atgavimą politiškos laisvės, susikūrus savo nepriklausomai valstybei.

Gegužės 15 d. pasitaikė graži ir giedra, nors ir vėsoka. Kaunas nuo pat ryto pasipuošė tautinėmis vėliavomis ir vėliavėlėmis. Krautuvių ir privačių namų languose matės išstatyti valstybės ženklai — Vyčiai, ar dabartinio valstybės vado A. Smetonos portretai. Miesto gatvės buvo pilnos šventadieniškai pasipuošusių žmonių. Gatvėmis plaukė gimnazistų, skautų, studentų, visokių organizacijų tuntai su savo vėliavomis. Visos tos minios traukė į Žaliąjį Kalną, į P. Vileišio aikštę, kur jau stovėjo mūsų narsiosios kariuomenės pulkai.

Tam tikroj dailioje tribūnoj renkas garbės svečiai, svetimų valstybių atstovai, jų konsulai ir kariškiai (attaché), mūsų ponai ministeriai, įvairūs kiti aukšti valdininkai, mūsų tautos veteranai. Prieš tribūną aikštėje pastatytas laikinas altorius. Mišias laiko pats Kauno arkivyskupas J. E. Juozapas Skvireckas; gieda klierikų choras. Katalikai melčžias, kad Dievas laimintų mūsų valstybės galvą, mūsų narsiąją kariuomenę, mūsų valdžios vyrus ir visas aplinkui stovinčias tūkstantines paprastų piliečių minias. Meldžia reikalingos išminties valdantiems, darbštumo, dorumo ir kantrybės valdomiems, tvirtumo jaunai valstybei, apgynimo nuo priešų visam

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 22.

Lietuvos kraštui. Smilkylų dūmai, giedotojų balsai ir katalikų piliečių maldos kyla tiesiog į atvirą dangų, iš kurio, lyg gėrėdamasi tuo puikiu reginiu, meiliai šypsos skaisti pavasario saulutė, lydima pilkų debesėlių, lyg Dievo avelių. Garsiu T e D e u m, trumpomis maldomis už valstybės galvą ir visą kraštą ir ganytojišku Arkivyskupo palaiminimu baigias pamaldos.

Altorių į kelias minutes suardžius ir atidėjus į šalį, prasidėjo kariuomenės paradas. Valstybės prezidentas, karo ministerio ir karo vado lydimas apvažiavo kariuomenės dalis, visas sveikindamas ir visų triukšmingai sutinkamas. Po to per tam tyčia įrengtą garsiakalbį, visų organizacijų vėliavomis iš keturių pusių apsuptas p. Valstybės Prezidentas pasakė kalbą, kurios tačiau smarkus vėjas, daugumai neleido išgirsti. Tas pat atsitiko ir su Universiteto rektoriaus kalba.

Kalbom pasibaigus, prasidėjo kariuomenės eisena. Išsirikiavę ir puikiai išmankštinti ėjo pirmiausiai pėstininkai, mušdami kojomis taktą, visi kaip vienas, ir stebindami savo mitrumu net svetimų valstybių atstovus. Pėstininkus lydėjo karo inžinerijos dalys.

Bet dar didesnio dėmesio sukėlė artilerijos ir kavalerijos pulkai. Jų balnai nauji, jų arkliai už kits kitą gražesni, nors į parodą vesk. Vieni jojo žingsniu, kiti risčia, treti zovoda, kaip vėjas, pagal duotąją komandą.

Kinų filmininkai skubiai suko savo aparatus, kad visą tą judančią arklių ir žmonių aibę savo filmoms galėtų pagauti ir paskui kinuose publikai parodyti.

Po kariuomenės dailiai praėjo pro Valstybės Prezidentą mūsų šauliai, įvairių Lietuvos tautų skautai, ir sportininkai. Gaila tik, kad dėl laiko stokos tos laimės neteko gimnazistams. studentams ir kitokių organizacijų atstovams.

Užsibaigė tos iškilmės vakare puikia miesto iliuminacija ir dailiais fejerverkais.

Lietuvos nepriklausomybės 10-ies metų šventė praėjo ramiai, dailiai ir paliko didelio įspūdžio ne tik lietuviams, bet ir svetimšaliams, turėjusiems progos savo akimis pamatyti mūsų valstybės susitvarkymą ir žymią pažangą pirmyn. Tie, kurie yra buvę Kaune ir Lietuvoj prieš 1915 m. ir atsilankė dabar, galėjo įsitikinti, jog Lietuvos valdžia per 10 metų yra padarius savo kraštui daug daugiau, negu rusų — per 120 metų savo valdymo. Tai yra faktas, pirštu prikišamai parodąs, kad lietuvių tauta pati viena puikiai gali valdytis ir be jokios svetimos globos.

Gegužės 17 dienos iškilmės.

Jei gegužės 15 dienos šventė yra parodžius mūsų valstybinį sustiprėjimą, tai gegužės 17 dienos iškilmės yra pažymėjusios mūsų tautos seną tikybinę stiprybę ir patvirtinusią Šv. Tėvo Pijaus XI-jo pasakymą, kad Lietuva tai Marijos šalis. Ir iš tikrųjų, lietuviai iš seno tebetiki, kad Marija yra tikra jų motina, kad ji, jiems mirus, priglaus juos, kaip savo vaikus, ir nuves dangun pas savo Sūnų Jėzų Kristų. Gegužės 17 dieną tas Lietuvos tikėjimas kuo gražiausiai pasireiškė.

Mat, tą dieną mūsų valdžios rūpesčių atgautas iš Sovietų Rusijos stebuklingas Pažaislio Dievo Motinos paveikslas rengtasi iškilmingai perkelti iš Kauno atgal į Pažaislį.

Paveikslas buvo išstatytas Kauno bazilikoj prie krotelių. Nuo pat ryto žmonių minios rinkos to paveikslo pamatyti ir jo pagerbti. Apie pusę aštuntos ėmė rinktis gimnazistai, studentai ir kitokios katalikiškos organizacijos. Po mišių ir kan. Tumo pamokslo lygiai 8-ą val. prasidėjo procesija. Iš bazilikos paveikslą nešė keturi pranciškonai vienuoliai. Paveikslą lydi dvi eili jaunų mergaičių lelijomis nešinų ir tos iškilmės organizatorius kun. J. Tumas su prel. A. Dambrausku vežime. Toliau pasikeisdami neša paveikslą Kauno Seminarijos klierikai. Jį lydi kareivių orkestras, grojąs įvairias bažnytines melodijas. Atskiros tos procesijos dalys gieda kitas šventas giesmes; per tolumą vieni kitiems nekliudo, nes vienas balsas nepasiekia kitų. Diena graži, pavasariška. Oras švelnutis. Taigi Kauno gatvės pilnos žmonių, trokštančių pamatyti tą nepaprastą procesiją. Ji tikrai nepaprasta, nes joje dalyvavo visos Kauno parapijos su savo vėliavomis, kryžiais ir kitokiais bažnytiniais procesijose nešamais dalykais. Perėjus Mickevičiaus slėnio vingiuotais keliais, visa ta milžiniška žmonių minia nuo Petrašiūnų išsitiesia ilgu trijų kilometrų žalčiu. Iš vidurio nematyt nei jo pradžios, nei jo galo. Vien žmonės ir žmonės — plaukia kaip skruzdės. Daugybė vyrų ir bernelių dobilėlių, bet dar daugiau moterų ir sesučių rūtelių. Netrūksta ir senių ir vaikų. Visi patenkinti lydi Dievo Motinos paveikslą ištisą, gan ilgoką, net 12 kilometrų, kelią. Pagalios pasigirsta Pažaislio varpai. Priėjus šilelį, procesija įžengia į Pažaislio vienuolyno kiemą.

Paveikslas išstatomas prirengtame bažnyčios angoje altoriuje. Jo Ekscelencija Kauno arkivyskupas atlaiko mišias ir suteikia Dievo malonėje esantiems visuotinus atlaidus. Atgiedojus gegužines maldas, paveikslas įnešamas bažnyčion ir pakabinamas tame pat altoriuje, iš kurio jis prieš 14 metų rusų

buvo išvežtas. Iškilmingų mišių išklausyti buvo atvykę Pažaislin J. E. valstybės prezidentas, šv. Tėvo atstovas monsinjoras Faidutti, vidaus reikalų, teisingumo, švietimo, krašto apsaugos, ūkio ir susisiekimo ministeriai, naujas valstybės kontrolierius, daugybė kunigų ir kitokių žymių svečių. Pamokslą per mišias yra pasakęs Tėvas Andziulis, marijonas. Jis teisingai yra pabrėžęs, kad tikrąją mūsų tautos vienybę tegali sukurti mums tiktai Dievo Motina Marija. Ir iš tikrųjų, tai yra gan aiškiai parodžius, kad ir Jos paveikslo perkėlimo šventė. Mat. tą paveikslą lydėjo ne vien lietuviai, bet ir daugybė Kauno maldingų lenkų. Vadinas, šiame atvejy yr dingęs nesutarimas tarp jų ir mūsų. Tai viena. Antra, kai tas paveikslas buvo nešamas pro Kauno kapus, rusai pravoslavai jam pagerbti, gera valia, neprašomi ir neliepiami, paskambino varpais savo cerkvėje. Nemaža rusų pravoslavų yra lydėję tą paveikslą net ir į patį Pažaislį. Ar bereikia gražesnio vienybės ženklo?! Iš čia matom, jog tikra Dievo Motinos meilė yra tiek galinga, kad ji ne tik tautinius, bet ir tikybinius skirtumus sugeba sušvelninti. Duok, Dieve, kad toji Marijos meilė ir toliau stiprintų mūsų šaly vidaus vienybę ir parodytų mūsų tautos ir tikybos priešams, kaip jie dar silpni Lietuvoje. Jie, kaip tie velniai pasakoje, visomis jėgomis stengias praplėsti savo laisvamanybę, bet tūkstantinės minios eina pro jų šalį, giedodamos: Marija, Marija!

Galop dar viena pastaba. Buvusios valdžios, derėdamosios su Sovietų Rusijos valdovais yr atgavusios iš rusų nemaža brangių dalykų, k. š. bažnytinius varpus, archyvus ir kitką. Bet kaž kodėl Pažaislio Dievo M. paveikslas buvo nepareikalautas. Dabartinė valdžia pasirūpino tą brangų paveikslą iš rusų atgauti ir savo vieton sugrąžinti. Po konkordato — tai antras naujos valdžios padarytas garsus žygis katalikų Bažnyčios naudai, parodąs, kad toji valdžia gyvai atjaučia ir pilnai supranta lietuvių katalikų dvasią. Belieka čia palinkėti, kad toji valdžia taip pat gerai suprastų ir valstybinės statybos, ir krašto gynimo, ir vidaus šalies sutvarkymo ir gyventojų būvio pagerinimo reikalus.

Mūsų naujoji Konstitucija[1]).

Pamatiniai Valstybės valdymosi įstatymai vadinasi Konstitucija.

Pirmoji Lietuvos Valstybės Konstitucija buvo paskelbta 1922 metų rugpiūčio mėnesio 1 dieną. Tą Konstituciją yra sustatę tautos įgalioti atstovai, susirinkę į Steigiamąjį Seimą.

Kai kuriems tos Konstitucijos paragrafams pasirodžius valstybės gyvenime netinkamiems, šių metų gegužės mėn. 15 d. Respublikos Prezidentas viso Ministerių Kabineto pritariamas nutarė paskelbti naują, arba tikriau sakant, pataisytą Lietuvos Valstybės Konstituciją.

Nuo senosios ji nedaug kuo besiskiria. Senojoj buvo išviso 108 paragrafai, naujojoj yra irgi beveik tiek pat, nes 107.

Dauguma Senosios Konstitucijos paragrafų įtraukta naujojon be jokių permainų; kituose tepadaryta tik viena kita kalbos pataisa (pav., vieton a p k r a u t i, pasakyta a p d ė t i, vieton p r o p o r c i n g ą — p r o p o r c i n ę ir p.).

Visai naujų, arba žymiai pertaisytų, paragrafų naujoje Konstitucijoj labai nedaug. Juos čia mes ir paminėsime, kad gerbiamieji „Vienybės“ skaitytojai žinotų, kurios pataisos mūsų buvusioje Konstitucijoje yra nūn padarytos.

Pirmiausia pažymėti reikia naujos Konstitucijos 5-as paragrafas. Jame pasakyta:

„Lietuvos sostinė — Vilnius. Kitur ji gali būti perkelta laikinai tam tikru įstatymu“.

Senoj Konstitucijoj to paragrafo visai nėra buvę. Jo įdėjimu naujon Konstitucijon mūsų dabartinė valdžia norėjo parodyti, kad Lietuvos Valstybė ne tik nemano išsižadėti Vilniaus Lenkų naudai, bet anaiptol — daro Vilnių visų Lietuvos Valstybės siekiamų tikslu, kurį nuolat dabos bevarydama toliau savo vidaus ir užsienio politiką.

Kad mūsų Valstybės valdžia būtų pastovesnė ir nereikalinga per dažnų, žmonėms įgrisusių rinkimų, naujoji Konstitucija savo 43-u §-u nustato:

„Respublikos Prezidentas renkamas ypatingu Tautos atstovų s e p t y n e r i e m s metams“ (pirmiau tebuvo renkamas tiktai t r e j i e m s). Neaišku čia tiktai, kas bus tie „ypatingi Tautos atstovai“, kuriems pavestas Prezidento rinkimas. Reikia tikėtis, kad šis dalykas bus vėliau nustatytas atskiru įstatymu.

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 24.

Tais pat valdžios pastovumo sumetimais, Seimas bus renkamas penkeriems metams (27 §), o ne trejiems, kaip pirma kad buvo.

Teisė rinkti tesuteikiama tik pilnateisiams Lietuvos piliečiams, vyrams ir moterims, turintiems nemažiau kaip 24 metus amžiaus (pirma 21 metus), o būti renkamiems — tik turintiems nemažiau kaip 30 metų amžiaus (pirma 24 m.). (26 §).

Einant 60-ju §-u Ministerių Kabinetas ir kiekvienas ministeris skyrium atsako Seimui už savo darbą jam pavestoje srityje ir atsistatydina, Seimui išreiškus jam nepasitikėjimą nemažiau, kaip trimis penktadaliais visų Seimo narių. Tai irgi padaryta, kad ministerių kabinetai ir patys ministeriai skyrium nebūtų per dažnai ir be reikalo keičiami.

Žymiai praplėsta ir Respublikos Prezidento valdžia. Einant 53-u naujos Konstitucijos §-u Prezidentas turi teisę leisti įstatymus Seimo nesant arba ir Seimo sesijų tarpe.

Įstatymams tinkamiau tvarkyti ir jų sumanymams ruošti steigiama Valstybės Taryba (54 §). Tai labai svarbi ir pageidaujama įstaiga. Reikia tikėtis, kad ji vietoj nūn tebeveikiančių Lietuvoje netobulų senų Rusijos įstatymų pagamins ilgainiui naują, Vakarų Europos pavyzdžiais paremtą, Lietuvos Įstatymų Kodeksą.

Piliečių, mažumų, draugijų ir tikybinių organizacijų laisvės ir teisės pasilieka tos pat, kaip ir senoje Konstitucijoje.

Pašnekesys apie nuosavybę[1]).

Trečios klasės vagone važiuoja kumetis ir kunigas. Tarp jų užsimezga šitoks pašnekesys:

Kumetis. Dirbu sunkiai, gyvenu prastai, džiuginu save vien viltimi, kad komunistai paims pagaliau valdžią į savo rankas ir pagerins mūsų vargšų būvį, atimdami iš tų, kas turi perdaug ir duodami tiems, kas vargsta.

Kunigas. Ko sveikas lauki, Rusijoj jau yra įvykę. Bolševikai komunistai yra paėmę valdžią į savo rankas, ponų dvarus atidavę bežemiams, o skurdas ir badas vargšus darbo žmones ten slegia dar labiau negu pas mus.

Kumetis. Tai, tur būt, netiesa. Mūsų „jačeikos“ vadas sako, kad Rusijoj darbininkams yra rojus, kad ir pirmieji krikš-

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 25.

čionys buvę komunistai, nes turėję viską bendra, nežinoję privatinės nuosavybės ...

Kunigas. Tarp bendro pirmųjų krikščionių ir dabartinių komunistų komunizmo yra žymaus skirtumo: krikščionys sakydavo: k a s m a n o, t a i i r t a v o, o šių dienų komunistai sako: k a s t a v o — t a i i r m a n o, o k a s m a n o, t a i j a u n e t a v o.

Kumetis. Tai kunigėlis smerki komunizmą?

Kunigas. Aš nesu pratęs smerkti bendrai bet ką, aš tik noriu sveikam nurodyti, kad esama komunizmo ir komunizmo. Visi katalikų vienuoliai gyvena krikščioniškojo komunizmo dėsniais. Padarę gera valia skaistybės, paklusnumo ir neturto apžadus, jie turi viską bendra; jei ką kuris ir uždirba, deda ne savo kišenėn, bet atiduoda į bendrą vienuolyno iždą. Toks bendras gyvenimas yra galimas. Bet jei vienuoliai turėtų savo žmonas ir vaikus — vienybė tuoj iširtų, ir bendras komunistiškas gyvenimas suirtų. Taigi, jei Tamstai patinka komunizmas, daryk atgailą, išsižadėk viso ką turi ir stok vienuolynan.

Kumetis. Tamsta ne taip mane supratai. Aš norėjau pasakyti tiktai, kad Dievas yra sutvėręs turtus žemėje ne tam, kad juos laikytų paglemžę visoki gobšai, bet tam, kad jais galėtų naudotis visa žmonija.

Kunigas. Tai tiesa. Bet kad kiekvienas žmogus būtų pavalgęs ir apsidengęs, reikia, kad jis galėtų pasakyti: ta duona yra m a n o, tas rūbas yra m a n o ir kad tos duonos ir rūbo negalėtų iš jo atimti koks gobšas.

Kumetis. Visai sutinku. Ir komunistų valdžia nori kiekvienam užtikrinti jo dalį ir apginti nuo gobšų išnaudotojų.

Kunigas. Gal ji tai ir nori užtikrinti, bet jai tai nevyksta. Daug anksčiau prieš komunistus Dievas pats yr pasirūpinęs apginti žmogaus nuosavybę, duodamas įsakymą: N e v o k!

Kumetis. Bet tuo savo įsakymu Dievas kaip tik ir smerkia visus vargšo darbininko išnaudotojus...

Kunigas. Vadinas, tą darbininkų išnaudojimą, jų darbo vaisių savinimos, sveikas laikai, jei neklystu, vagyste?

Kumetis. Tikrai taip.

Kunigas. Bet jei taip, tai sveikas išsižadi komunizmo mokslo ir pripažįsti privatinę nuosavybę?...

Kumetis. Vaisių, maisto nuosavybę — pripažįstu, bet nepripažįstu žemės ir darbo įrankių nuosavybės, nes tai veda į darbo žmonių išnaudojimą...

Kunigas. Bet jei žemės vaisiai ir maistas bus bendri visiems, tai kiekvienas sieks jų daugiau ir geresnių gauti, kitus nuo jų nustums. Argi iš čia nekils grobimo, muštinių?

Kumetis. Tai tiesa. Čia ir yra komunizmo nelaimė.

Kunigas. Bet tą nelaimę, jūs, komunistai, patys dar labiau didinat. Nes tas žemės vaisiais ir maistu dalymasis bus juo žiauresnis, juo mažiau bus kuo dalytis. Prieš pasidalant žemės vaisiais ir maistu, reikia jis pasigaminti, reikia suimti rugiai nuo lauko ir duona iš pečiaus. Bet šios pastangos bus nekokios, jei ūkininkas ir kepėjas negalės pasakyti: ta žemė yra m a n o, tas pečius yra m a n o. Pasakysiu daugiau: visi jūs patys komunistai senai būtumėt dingę, jei motinoms būtų atimta teisė pasakyti: tas vaikas yra mano, tai mano vaikas! — Būtumėm senai ir duonos netekę, jei iš ūkininkų būtų atimta teisė tarti: tai m a n o laukas, tai m a n o žemės sklypas.

Taigi Dievas ir leido įstatymų davėjams reguliuoti žemės nuosavybę, nes šiose gyvenimo sąlygose nuosavybė yra geriausiai žmogaus prigimčiai pritaikinta priemonė, kad kiekvienas žemės sklypelis būtų rūpestingai dirbamas ir tuo būdu atneštų daugiau naudos visuomenei. Dėliai to pagal katalikų bažnyčios mokslą privatinė nuosavybė yra teisėta, nes ji atatinka bendros naudos tikslams, nustatytiems paties Dievo, tik su sąlyga: 1) kad toji nuosavybė būtų dorai įgyta, 2) kad būtų vartojama sulig Dievo įstatymais.

Kumetis. Bet ar kunigas manai, kad didžiulės nuosavybės galėjo būti d o r a i įgytos?

Kunigas. Nematau jokios priežasties, dėl kurios jos negalėtų būti dorai įgytos. Galiu tamstai net pavyzdžiais paaiškinti. Sakysime, sveiks stoji paprastu darbininku į aeroplanų dirbtuvę, ten dirbi keletą metų ir pagaliau išrandi tokį lėktuvą, kurs negali nei žemėn nukristi, nei apsiversti, nei užsidegti. Tokiais lėktuvais lėkti nori visas pasaulis. Amerikos miliardieriai už sveiko išradimą siūlo 5 milijonus dolerių. Sveikas nesutinki ir reikalauji 10 milijonų dolerių. Amerikos biznieriai sutinka, ir Tamsta susyk virsti milijonierium, nieko neužmušęs ir nieko neapgavęs — taigi visai dorai. Tokie dalykai šiandien neretenybė. Štai kad ir amerikietis Lindbergis. Jis net jokio naujo aeroplano neišrado, tik kitų išrastu aeroplanu perskrido per okeaną iš Amerikos į Paryžių — ir už tą vieną perskridimą laimėjo milijonus dolerių.

Linkiu ir Tamstai tos laimės.

Tik jos sulaukęs turėtum neužmiršti, kad tie milijonai yra sveikam Dievo duoti ir kad po teisybei esi jų ne savininkas, tik Dievo pastatytas jų užvaizda, ir todėl neturi teisės jų leisti niekams nei lėbavimams, bet turi apversti juos doriems darbams ir visuomenės naudai. O dabar sudiev, nes artinasi mano stotis, kurioj turiu išlipti.

Gamintojai ir dykaduoniai[1]).

Ateina vasaros darbymetis, o su juo ir nauja proga bolševikų agitacijai. Kiekvienas jų agitatorius, patekęs kaimiečių būrin, bematai ir ima kalbėti savo komunistiškus poterius:

— Štai, jūs, darbininkai, dirbat, prakaituojat, gaminat duoną, pašarą!... O kas tą duoną suvalgo? Kieno gyvuliai tuo pašaru minta?

Ir į tą savo klausimą patys atsako:

— Tą duoną jūs atiduodat pasamdžiusiam jus šeimininkui ir kitokiems dykaduoniams, patys iš jos vos menką kąsnelį begaudami... O pašaras visas eina šeimininko gyvuliams, nes jūs nei paršelio, nei ožkytės savos neturite...

Panašiais žodžiais kurstomi kaimo bernai prieš ūkininkus, dvarų kumečiai prieš dvarų valdovus. Tuose kurstymuose žemės darbas iškeliamas į padanges, ir prasti darbininkai paskelbiami kaipo pirmi kandidatai į visų aukščiausias visuomenėje vietas, nors patys ūkininkai daugiau dirba už savo bernus.

Prisiklausęs panašių komunistiškų pamokslų, vienas inteligentas katalikas neiškentė ir šiaip atsiliepė į agitatorių bolševikėlį:

— Sveikas iškėlei darbo svarbą. Su tuo ir aš visai sutinku. Bet tą tiesą krikščionystė jau senai, nuo pat savo atsiradimo yra viešai skelbus. O šv. Povilas Apaštalas yra net ištaręs: Kas nenori dirbti tenevalgo. Stipriau net ir pats jūsų Marksas nėr pasakęs... Bet kas man nepatinka — tai jūsų per siauras gaminimo darbo supratimas. Jūs gamintojais telaikot vien tuos, kurie pagamina tai, kas yra reikalinga žmonių gyvenimo reikalams bei suvartojimui...

— Tai tikra tiesa, pertraukė komunizmo skelbėjas.

— Pažiūrėkim, tęsė toliau inteligentas. Jei mes būtumėm svogūnų galvelės, tai mūsų augimui ir gyvenimui užtektų žemės sulčių, lietaus lašų ir saulės spindulių. Jei mes nieko nesiskirtumėm nuo gyvulių, tai mūsų pilvo reikalams patenkinti užtektų lauko darbininkų ir duonos kepėjų, o namams pasistatyti, dailidžių ir šaltkalvių. Bet iš tikrųjų taip nėra. Tamsta pats, pone komuniste, esi daug sudėtingesnis, negu manai. Kad savo rankomis galėtumei dirbti fabrike, reikalinga buvo pirmiau proto gamyba: išradėjai turėjo išrasti mašinas, prie kurių dabar sveikas stovi, reikėjo architektų, kurie fabriko sienas ir kaminą išvestų; reikėjo išrasti

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 26.

būdas geležiai užgrūdinti, be kurios neturėtumei nė peilio duonai atsiriekti...

— Garbink sau sveikas ponus išradėjus. Aš su jais nemanau lygintis. Aš tik prastas darbininkas, turįs vien juodas, pūslėtas rankas, tarė komunistas.

— Mielai lenkiuosi prieš Tamstos juodas, pūslėtas rankas, atsakė inteligentas, bet drauge turiu pridurti, jog mokslininkai, išradėjai, inžinieriai, pramoninkai, kad ir turi baltas rankas, bet g a l v a n e m a ž i a u d i r b a už paprastus darbininkus. Ne viena jų išrasta ir pastatyta mašina šimteriopai yra palengvinus darbą milionams prastų darbininkų.

Bet aš čia vėl noriu grįžti prie pertrauktos šnekos. Darbininkai turi ne vien pilvo reikalą. Kai jums per šykštus darbdavys, norėdamas sumažinti algą, ima nurodinėti, jog jūs ir iš gaunamos algos galit pragyventi, tai jūs nenusileidžiat ir jam drąsiai atsakot: „Ponuli, mes žmonės, o ne gyvuliai. Mes norim ne vien pramisti, bet šviestis, skaityti doras knygas, pasižiūrėti įdomių vaidinimų, turėti savo šeimyną"... O jei taip, tai jūs neturit teisės vadinti dykaduoniais nei mokytojų, kurie jūsų vaikus moko ir auklėja, nei artistų, kurie jums gamina dorų pasilinksminimų, nei rašytojų, kurie kelia jūsų dvasią aukštyn prie tiesos ir grožio idealų... Visų jų darbas, kad ir nejuodas, vis tiek yra gamyba, tik kitokios rūšies, atatinkanti kitiems jūsų dvasios reikalams. Pav., dantų gydytojas, ištraukdamas jums sopamąjį dantį, nieko jums neduoda, dagi dantį atima, o bet gi ir jis yra gamintojas, nes pagamina jums palengvinimo, pašalindamas skausmą... Galop ir pats jūsų dvasios tėvas Marksas buvo ir gi ne kokia juodadarbė vargo pelė, bet gerai pasiturįs rašytojas ir mokslininkas, nors ir nepergilus...

— Bet užtat jis gynė mūs darbininkų reikalus.

— Taip, jis yra gynęs darbininkų reikalus kaip juos suprato, sužadinęs jumyse gražių svajonių, palaikęs jūsų drąsą. Jūs laikot jį savo vadų į jo jums pažadėtąjį komunistišką rojų. Vadinas, jis dėl papenėjimo, kad ir nėra jus papenėjęs duona, bet užtat yra davęs jums vilties susilaukti geresnės ateities ir tuo patvirtinęs Kristaus pasakymą, jog žmogus ne viena duona begyvenąs. Dėliai to jūs jį ir išgarbinot, kad ir ne darbininką ir pastatėt aukščiau už visus juodadarbius darbininkus . O tai kaip tik ir patvirtina mano įrodymą, kad visuomenėje gerbtini ne vien prasti darbininkai, bet ir visi, kas dirba bet kurį tautai naudingą darbą, visai nežiūrint, ar tai bus plunksnos darbas, ar mokytojavimo, ar gydymo, ar žmonių vedimo prie Dievo, kuriuo darbu užsiima kunigai, nes visi visuomenei yra reikalingi...

— Prieš mokytojus, gydytojus, aš nieko nesakau. Bet kunigai šalin! Jie yra dykaduoniai, žmonių išnaudotojai! sušuko supykęs komunistas.

— Tokią nuomonę apie kunigus turi vien Tamsta ir sveiko draugai komunistai. Tuo tarpu lietuvių dauguma visai kitaip mano apie tą dalyką, ir dėl to mirus kur kunigui, o naujam per ilgesnį laiką neatvažiuojant, žmonės tuojau sukrunta, rašo vyskupui prašymus, siunčia delegacijas, kad tik greičiau duotų kunigą, nes parapija be kunigo jaučias kaip kūnas be galvos. Būdamas laisvamanis ir pripažindamas manymo laisvę visiems, Tamsta, pone komuniste, pats sau prieštarauji, keldamas protestą prieš kunigus ir norėdamas kliudyti jiems ganytojavimą, kurį žymi lietuvių dauguma brangina ir jo trokšta. Tai neteisinga. Ak kunigas nuo šiaipjau mokytojo tik tuo tesiskiria, kad mokytojas pasaulinio mokslo temokina vien vaikus, o kunigas tikybos ir doros mokslo mokina visus žmones. Na, sakyk, meldžiamasis, argi tai bloga, kad kunigas Dievo vardu laiks nuo laiko paskelbia iš sakyklos: nevok, neužmušk, nepaleistuvauk. Ar gi sveikas manai, kad būtų geriau, jei tų Dievo įsakymų nieks žmonėms, niekuomet neprimintų?!... Tuomet kažin, ir sveikas pats ar beišliktumei gyvas.

Komunistas nutilo, žmonės nusišypsojo, o inteligentas toliau tęsė:

— Sveikas pavadinai kunigus dykaduoniais. Neginčiju: gali būti ir kunigų dykaduonių, jei jie savo kunigiškas pareigas apleidžia ir Dievo mokslo nemokina. Bet tuo atžvilgiu ne tik kunigas, bet ir pats juodžiausis darbininkas gali apsileisti ir virsti tikru dykaduoniu. Tokių darbininkų dykaduonių šiandien lengva pamatyti Kaune ir provincijoj, kur tik dirba didesnis darbininkų skaičius. Prisižiūrėjęs atidžiau, tuojau pastebėsi tame būry vieną kitą, kurie užuot dirbę, tai pypkiauja, tai stovinėja, kaip basliai, tai dairosi į šalis, taikydami vis taip, kad kuomažiausiai darbo tepadarytų. Bet kai reikia eit algos atsiimti, žiūrėk, jie piirmutiniai lenda ir garsiausiai rūgoja, kad „kruvinas“ jų darbas taip menkai apmokamas, nors po teisybei, jie nė pusės tos algos nėr uždirbę.

Panašių „dykaduonių“ netrūksta ir amatininkų ir samdininkų tarpe. Jų obalsis: kuomenkiausiai darbas atlikti, o paimti už jį kuobrangiausiai! Žmonių akis apdumti jiems neretai pasiseka. Vargšai tik užmiršta, kad žmonėms nematant, mato jų fušerišką darbą Dievas, iš kurio ir susilauks jie sau atatinkamo amžino užmokesnio. Tuomet įsitikins, kad su Dievu rokunda bus daug sunkesnė, negu buvo su nepergudriais darbdaviais.

Miestas ir kaimas[1]).

Daugybė žmonių, vasarai atėjus, galvatrūkčiais bėga iš miesto, traukia pajūrin, ar kur į kaimą, nes mieste gyvenimas virsta nepakenčiamas — vienos dulkės ir pasiutęs karštis. Namų sienos, šaligatviai, saulės nuolat kaitinami, žeria karštį, lyg prikūrentas pečius. Vargšai miestiečiai tik ir svajoja apie tai, kaip čia ištrūkus kur už miesto, ir laukia, kada jiems Dievas atsiųs vėsesnių dienelių.

Tuo tarpu kaime daugeliui mūsų vaikinų ir merginų miestas nuolat stovi akyse. Gavę jį sykį pamatyti, jie negal jo užmiršti. Miestan lekia jų visos mintys ir sielos troškimai. Mat, juos yra sužavėję miesto gražūs namai, visokių prekių prikrauti krautuvių langai, elektra apšviesti kinai, teatrai, puikios, didelės bažnyčios, o užvis suka galvą jiems svajonė: gausiu vietą, gerą algą ir gyvensiu sau čia, kaip ponas.

Pasidavę tai pagundai ir susikrapštę vieną kitą litelį, meta vargšai gimtąjį kaimą ir dumia miestan, pilni masinančių vilčių ir svaiginančių svajonių. O miestas? Miestas pasitinka juos šaltai, nekreipdamas jokio dėmesio į tuos kaimo ateivius. Jie jam visai nereikalingi, nes mieste tuščių vietų retai tebūna. Dažniausiai — jos visos užimtos.

Dėliai to, naujiems vietų ieškotojams, paprastai atsieina gana striukai. Jei jie neranda prieglaudos pas gimines ar pažįstamus, jiems tenka ir bado patirti, ir patvory pernakvoti, ir kitokių nemalonumų pritirti...

Tokioj padėty daugelis nieko geresnio nesugeba, kaip tik eiti elgetauti pas miesto kunigus.

— Tėveli, neturiu nė skatiko, esu antrą dieną nevalgęs, pasigailėk, sušelpk bent keliais centais.

Jei kunigas gailiaširdis, tai jis sušelpia tokį prašytoją, kiek gali. Bet kadangi panašių išmaldos ieškotojų esti daug, tai kartais pritrūksta kantrybės ir kunigui, ir jis, davęs jiems po kokį dešimt centų, priduria nuo savęs patarimą:

— Atėjai į miestą, paragavai jo gyvenimo, na, ir gana! Pats matai, niekam čia nesi reikalingas, visos vietos užimtos, taigi grįžk, sveikas, namon, iš kur esi atėjęs. Ūkininkai kaime nusiskundžia, negalį gauti bernų, piemenų... Ieškok, velyk, vietos pas juos...

Vienas kitas to patarimo paklauso, bet daugelis, kad ir badaudami, ieško toliau vietos, daugindami tuo jau ir taip nemažą miesto bedarbių skaičių.

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 27.

Bet kartais būna ir taip, kad toks kaimo ateivis, ypač vasaros metu, gauna kokį darbą. Ar jau jis bus čia radęs ir savo laimę? Pasakyti, kad taip, būtų perdrąsu. Mat, mieste, ypač jaunam žmogui, pilna visokių pagundų, lengvai sugriaunančių jo laimę. Čia lange vilioja jį skanūs valgiai ir gėralai, ten — gražūs rūbai ir parėdai, dar kitur, kinų, šokių, vakarų skelbimai. Retas jaunuolis temoka tas pagundas atstumti ir uždirbtus pinigus vien reikalingiausiems dalykams teleisti! O išleidęs savo algą įvairiems niekams, žiūrėk, ir darbo turėdamas gauna pusbadžiu dvėsti, nes lieka tikras beduonis, nors iš viršaus ir atrodo poniškesnis už savo brolius kaimiečius.

Tatai tujen, brol, nors pasiliksi kaime, nemanyk, besąs nelaimingesnis už savo draugą, gavusį vietą mieste. Kad ir yra jis gavęs ten darbo, bet daug ko yra nustojęs iš to, kuo naudojosi kaime. Jis ten turėjo tyrą orą, o čia gauna kvėpuoti vien dulkėmis ir smarve, ypač vasaros metu; ten jis klausės mielo paukščių čiulbėjimo, o čia tegirdi vien nuolatinį bildesį ir įvairių vežimų ir mašinų terškimą; ten jam užteko ir prasto rūbo, o čia jį nuolat kamuoja rūpestis, kaip čia miestiškai pasirėdžius ir iš kur gauti pinigų tiems poniškiems rūbams ir parėdams; ten jis turėjo užtektinai, kad ir prasto, bet sveiko valgio, o čia dažnai ir juodos duonos pritrūksta, ypač, kai alga išleista nereikalingiems niekniekiams...

O kuris užsimanė vesti ir savo šeimyną susikurti, tas gauna mieste patirti dar didesnio skurdo, negu kaime. Mat, tokiam gyventi tenka dažniausiai miesto rūmų požemiuose bei rūsiuose; iš to savo požeminio buto žemų langelių nemato jis niekados saulės, o ir pačių žmonių temato vien kojas. Prasčiausio kumečio bakūžė turi daugiau oro ir šviesos, negu šis miestiškas darbininko gyvenimas. Gimę tokiam bute vaikai lieka išblyškę, bekraujai, o paūgėję, tėvams į darbą išėjus, laksto gatvėj niekieno neprižiūrimi ir išmoksta visokių blogų kalbų ir darbų, ir suaugę virsta kandidatais į kalėjimą.

Taigi, kaimo darbininkui nėra ko bepavydėti miesto darbininkams. Anaiptol. Kylant mūsų krašte kultūrai, plintant radio priimtuvams provincijoj, be didelio vargo galima ir kaime išgirsti kas daros Kaune ir visam pasauly. Dar geriau paįvairina kaimo gyvenimą geri laikraščiai, doros knygos, bibliotekos, dori vaidinimai, koncertai, draugijų susirinkimai. Taigi yra kuo užpildyti savo gyvenimo valandos, yra kuo jo venodumas ir pilkumas paįvairinti.

Kitus traukia meistas ne tiek savo uždarbiu, kiek galėjimu išeiti čia aukštesnį mokslą. Jie yra girdėję, kad Kaune esama suaugusiems gimnazijų, vakarinių kursų, bibliotekų, skaityklų ir kitokių švietimosi priemonių. Taigi ir mano sau:

gausiu ten darbo; dieną dirbsiu, vakarais mokysiuos. Tuo būdu baigsiu gimnazijos kursą ir galėsiu tuomet rinktis bet kurį aukštesnį pašaukimą: advokato, gydytojo, kunigo ar kitokį.

Tai sumanę, vyksta Kaunan ir eina per įvairias įstaigas, ieškodami vietų, kurias gavę galėtų įvykdyti savo sumanymus mokslo atžvilgiu. Būdami naivūs, jie atvirai ir pasisako darbdaviui:

— Dieną, girdi, dirbsiu, vakarais mokysiuos... išgirdę tokį prisipažinimą darbdaviai suraukia kaktą ir ima galvoti:

— Vadinas, brolau, nori mane išnaudoti, nori dviem ponam tarnauti. Tau rūpės ne mano duodamas darbas, bet tavo siekiamas mokslas... Būsi pusiau padalintas... tokio aš nenoriu...

Ir mandagiai atsako, kad jie prašomojo darbo neturi.

Ir tenepyksta jauni mokslo ieškotojai už tai ant darbdavių. Darbdavis turi teisės žiūrėti savo reikalų ir norėti, kad jam darbas būtų atliekamas gerai, o ne pusėtinai. O be to, reikia čia atminti ir tai, kad mūsų gimnazijos nekiek ir teduoda mokiniui žinių, reikalingų gyvenimui. Dėliai to ir pati mūsų valdžia ėmė pastaruoju laiku uždarinėti tas gimnazijas ir keisti jas ūkio, amatų, prekybos mokyklomis... Taigi bėgti į miestus dėl mokslo, nepatartumėm, nebent kas galėtų gauti sau darbo pas gimines bei palankius sau žmones.

Užsieniuose, kaip šit Prancūzijoj, dėl neprotingo bėgimo iš kaimų į miestus, kaimai baigia smukti dėl žmonių trūkumo, o ir augančiuose miestuose gyvenimas dėl žmonių daugumo ne tik nelengvėja, bet kas kart sunkėja. Iš čia savaime plaukia išvada: kas gyvena kaime, tenebėga į miestą; kas gyvena mieste, nenusidės, išbėgęs į kaimą. Ypač pageidaujami kaime šviesesni žmonės, nes jie daug kuo galėtų patarnauti mūsų broliams kaimiečiams.

Gamtos dėsniai ir žmogus[1]).

Gamta yra Dievo padaras. Dievo padaras yra ir žmogus. Tai yra tikras ir neabejotinas faktas. Bet ir Lietuvoj netrūksta žmonių, kurie tai ginčija ir, paneigę Dievą, tepripažįsta vien tik gamtą. Nematydami Dievo veikimo gamtoje, jie viską aiškina gamtos dėsniais. Jų išmanymu, tie gamtos dėsniai esą amžini, nekintami. Po dienos, girdi, eina naktis, po nakties, diena; po žiemos pavasaris, po pavasario, vasara, ir taip toliau viskas amžinai ratu sukasi. Nėra kas tą tvar-

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 28.

ką pakeistų, nėra kas gamtos dėsnių veikimą kiton pusėn pakreiptų. Net ir trokšti to būtų neprotinga...

Kad šis įsitikinimas nėra teisingas, parodo mums kad ir šie metai. Tiesa, po nakties dar ateina diena ir po dienos naktis. Bet po žiemos, vietoj laukiamojo pavasario, atėjo nežinia kas: nuolatinis šaltis verčia ieškotis kailinių ir primena žiemą, nuolatinis lietus sudaro visai rudeninį orą. Net pats dangus, nuolat aptrauktas pilkų vandeningų debesų, visai rudeniškai atrodo. Ir tęsias tai iki pat Šv. Petrui.

Dar miestietis, besėdėdamas sau teatre, ar kine, gali tos ore pasidariusios revoliucijos blogybių neatjausti. Kas kita kaimietis. Kai jam lietus pasodintas bulves supūdo, kai vanduo užlieja pievas ir laukus, kai nėr kur gyvulių išleisti ir namie pašaro stinga, tai jis, kaimietis, teisingai pradeda galvoti: Toji gamta su savo dėsniais nepergudriausiai elgias; ji man ne ponia, tik didžiulė mašina. Bet visos mašinos turi savo mašinistus, kurie jas valdo. Tokį aukščiausį ir išmintingiausį mašinistą turi ir ši milžiniška gamtos mašina. Jis vadinas Dievas. Ne Jis priklauso gamtos, tik ji Jo. Taigi Jis ir reikia prašyti, kad gamtos veikimą suvaldytų. Tos minties pagautas kaimietis ir eina bažnyčion ir ten, puolęs ant kelių, su gyvu, giliu tikėjimu užtraukia šventą giesmę:

Pone Karaliau, Abraomo Dieve!...

Ir Dievas, taręs sykį: „prašykite ir bus jums duota", maloniai išklauso žmonių maldos ir padeda jų reikaluose. Bedieviai iš tų maldų tyčiojas, bet yra tūkstančiai faktų, kurie pirštu prikišamai parodo, jog Dievas nepaliauja gamtą valdęs. Štai vienas iš pačių naujausių, pasakotas nesenai mano gero draugo.

Bulgarų žemėj, šį pavasarį, ištiko baisus žemės drebėjimas. Į kelerias minutes nuo to žemės drebėjimo sugriauta didžiuliai miestai, šimtai tūkstančių žmonių liko be pastogės, visur beriogso vieni griuvėsiai. O čia mokslininkai paskelbė laikraščiuose, kad po kiek laiko ištiks dar antras žemės drebėjimas, kuris pribaigs griauti, kas pirmo drebėjimo liko dar nesugriauta. Sujaudinti tomis žiniomis Leipzigo bulgarai, emigrantai paprašė savo kunigo atlaikyti pamaldas, kad Dievas atitolintų bent mokslininkų pranašaujamąjį antrą žemės drebėjimą. Atsiminę savo brolių vargus, leipcigiečiai bulgarai meldės su ašaromis ant kelių. Ir ką gi? Mokslininkų užsakytoji diena praėjo be jokio žemės drebėjimo. Nebuvo jo nei sekančiomis dienomis. Maldingi bulgarai tebėra įsitikinę, kad Dievas yra išklausęs jų maldas, padaręs stebuklą, atitolindamas begręsiantį žemės drebėjimo pavojų. Kas netiki į Dievą, gali sakyti, kad čia mokslininkų apsirikta savo pranašavi-

muose. Bet, lygiai galėjo būti ir taip, kad mokslininkai neapsiriko, ir jų užsakytas žemės drebėjimas būtų tikrai įvykęs, bet Dievas, žmonių meldimo išklausęs, kitais gamtos dėsniais turėjusį įvykti žemės drebėjimą yra sukliudęs.

Kas čia pasakyta apie žemės drebėjimą, tas tinka ir kitiems, žmoniją plakantiems, gamtos apsireiškimams, pav., kad ir lietui. Per ištisus du mėnesius, gegužį ir birželį nebuvo beveik tos dienos, kad nebūtų pas mus liję. Kiek tas lietus yra pridaręs nuostolių, sunku ir apsakyti. Vandeniu apsemti laukai ir pievos geriausiai tai liudija. Nusiminę ūkininkai klausia savęs: Iš kur jau ir imas tiek to lietaus?!...

Mokslininkai į tai atsako: lietus daros iš vandens garų. Aukštuose oro sluogsniuose tų garų yra daug. Patekus ten šaltai oro srovei, garai atvėsta ir virsta vandens lašeliais. Tie lašeliai, būdami sunkesni už orą, būtinai turi kristi žemėn, nes toks jau yra gamtos dėsnis. O gamtos dėsniai amžini, neatmainomi. Veltui tat visi žmonių prašymai ir maldos. Taip tvirtina Dievo neigėjai.

Bet tai darydami, jie labai klysta. Nes gamtoj veikia ne vienas dėsnis ir aukštus oro sluoksnius pasiekia ne vienos tik šaltos oro srovės. Ten gali patekti ir dažnai patenka ir šiltos oro srovės. Nuo atneštos tų srovių šilimos vandens garai pasilieka garais ir nebegali virsti lašais. Tuomet nebegali susidaryti ir lietaus — ir mes turime giedrą. O visos tos srovės — Dievo rankoj. Kokią jis nori, tokią ir siunčia. Mūsų pareiga prašyti, kad siųstų tokią, kokia mums geriausia. Jei neprašom, Jis ir nesiunčia. Paprašom, Jis ir gali atsiųsti, jei tik tai yra naudinga mūsų aukščiausiam tikslui, išganymui. Ir tai darydamas Dievas nelaužo nė vieno savo įstatyto gamtos dėsnio.

Supratę tai, supraskim ir savo nuolat besikartojančią klaidą. Toji klaida yra tame, kad mes dažniausiai kreipiamės į Dievą tik tuomet, kai vargas mus prislėgia; o kai Dievas visoko duoda, Jį beveik visai užmiršta m. Prašyti Dievo turime visumet, nes visumet esame jo globos ir malonės reikalingi. Dievo užmiršimą visada lydi bausmė. Šiemetis pavasaris ir vasara labai panėši į tokią Dievo bausmę. Iš važinėjusių po visą Lietuvą tenka išgirsti liudniausių žinių. Daugelyje vietų visai prapuolė pasodintos bulvės ir visas pasėtasis vasarojus. Pramatoma jei ne bado, tai bent žymaus neuždėrėjimo metai. Daugelis ūkininkų rengias atleisti bernus, nes mato neišsigalėsią jiems algų išsimokėti. Nujausdami tai, nusileidžia ir bernai, apsiimdami tarnauti be algos, kad tik neliktų be duonos ir be pastogės. Nelengva bus daugeliui ir valstybės mokesčiai išsi-

mokėti. Valdžia turėtų tai iš anksto pramatyti ir nuo tų mokesčių ar visų ar bent žymios jų dalies atleisti. Neturėtų snausti ir patys ūkininkai. Visus savo nuostolius laukuose ir ūkyje turėtų iš anksto registruoti valsčiuje ir prašyti, kad valdžia jų šiemet mokesčiais nespaustų. Ypač tuo turėtų susirūpinti tie, kurie pramato, jog iš laukų nieko negavę, turės per ištisus metus pirktis duonos, arba badauti, jei neturės iš ko nusipirkti. Badas gi, kaip žinom, blogas patarėjas. Badaująs — paprastai jau nebe pilietis, tik griežčiausis revoliucionierius. Jei valdžia nekreips į tai dėmėsio ir iš nieko neturinčių reikalaus dar mokesčių, ji gali susilaukti iš čia labai nepageidaujamų pasėkų. Kad prie to neprieitų, reiktų patiems nuo nederliaus nukentėjusiems visokiais teisėtais keliais ieškoti išeities iš gręsiančio vargo, o ne išsvajoto kaltininko, anot tos giesmelės žodžių:

Kaltas Dievas, kaltas caras,
Tik mes vieni nekalti.

Tais kaltininkais esame čia mes visi, kaipo tauta, o ne tie ar kiti žmonės ir ne tos ar kitos įstaigos. Todėl ir visa tauta iš vien turėtų sukrusti ir vargan patekusius gelbėti. Jokiai prabangai, jokiems neprotingiems pinigų mėtymams šiais metais neturėtų būti vietos. Ne metas ūžti, kai žmonės badauja.

Ūkio reikalai ir artimo meilė[1]).

Dėl blogo oro šiemet daug kam pranyko pasėtasis vasarojus, supuvo pasodintos bulvės. Ūkininkui pasilikti be bulvių, be miežių, be avižų labai nemalonus dalykas. Dėliai to ne vienoj vietoj teko matyt ūkininkus antrą kartą šįmet besodinant bulves ir besėjant vasarojų. Jiems tai buvo dviguba sunkenybė: reikėjo ir žemė antrą kart bent suakėti ir naujos sėklos susiieškoti.

Seniau, kai pas ūkininkus buvo didesnė vienybė, daugiau krikščioniškos meilės ir užuojautos, su sėkla nebūdavo didelės bėdos. Prireikus kam rugių ar miežių laukams apsėti, jis eidavo drąsiai pas laimingesnį kaimyną ir, pagarbinęs, prabildavo:

— Kaimyne, paskolink man vieną kitą pūrelį grūdų sėklai. Iškūlęs javus, rudenį sugrąžinsiu tau su padėka.

Ir kaimynas, turįs atliekamų grūdų, niekuomet neatsisakydavo padėti savo broliui ūkininkui svarbiam sėjos reikale.

---

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 29.

Šiandieną šis gražus krikščioniškas paprotys, deja, jau ima nykti ir daug kur yra visai pranykęs. Turintieji atliekamų grūdų atėjusiems jų pasiskolint sėklai dažnai atsako:

— Skolinti aš neskolinu. Jei tau reikia sėklai, tai pirk. Sumokėsi man už pūrą tiek ir tiek litų, na, ir sėk sau sveikas!

Sumokėti nesunku, kai yra pinigų. Bet pas ūkininką, ir dagi pavasarį, jų dažniausiai nėra. Vadinas, vargšui ūkininkui, kuriam vasarojus prapuolė, ir kuriam reikia laukai atsėti, tenka skolintis jau n e b e s ė k l o s, t i k p i n i g ų s ė k l a i. O pinigų gauti šiandieną yra dar sunkiau negu sėklos. O ir gavęs jų, nesidžiaugsi, nes už juos reiks mokėti nuošimčiai.

Dėl šios naujos tvarkos žmonės labai dejuoja. Jie linkę net kaltinti turtingesniuosius ūkininkus, kaipo nelaimingų varguolių išnaudotojus. Ir iš tikrųjų negalima pasakyti, kad čia nebūtų tūlo nusidėjimo artimo meilei. Nes ūkininkas, kurio laukai dėl sėklos negavimo liks neatsėti, anksčiau ar vėliau gaus badauti. Taigi kas turėdamas grūdų neskolina savo kaimynui sėklos, tas, galima sakyti, l a b i a u n u s i d e d a, n e g u a l k a n o n e p a p e n ė d a m a s.

Buvo seniau ir kitas gražus paprotys Lietuvoje, tai talka. Kada kaime kuris ūkininkas dėl savo ir savo šeimynos ligos negalėdavo savo lauko suarti, ar nuvalyti, tai jo kaimynai susitarę a t e i d a v o j a m į t a l k ą ir jo lauką suardavo, ar javus suveždavo. Tai buvo tikrai krikščioniškas, gilios pagarbos vertas darbas.

Šiandieną, deja, jei kartais ir einama į talką, tai vien ten, kur tikimasi gardžiai pavalgyti ir da degtinės atsigerti. T a l k ų i š m e i l ė s a r t i m o b e v e i k n e g i r d ė t. Kiekvienas tesirūpina vien savo ūkio darbais, o kaimynui padėti — niekam negalvoj.

O tuo tarpu vargai, kurie šiandieną kamuoja mūsų kaimyną, kitais metais gali ištikti ir mus pačius. Juk niekuomet negalim būti tikri, kad mūsų laukai visada derės, kad mes niekuomet nebūsim priversti savo laukus antrą kartą atsėti.

Taigi ko norim, kad mums kiti darytų, darykim ir patys kitiems. Apie Kristų Apaštalų darbuose yra pasakyta, kad Jis yra p e r ė j ę s per gyvenimą g e r a d a r y d a m a s. Imkim sau pavyzdį iš to dieviškojo Mokytojo ir mes patys ir stenkimės taipgi pereiti per savo gyvenimą k u o d a u g i a u s i a g e r a d a r y d a m i k i t i e m s, kur galima ir kaip galima. Padarysim gerą darbą skolindami sėklos kaimynui, padarysim gerą darbą ir suteikdami artimui gerą patarimą. Pav. kiek tai katalikiškų laikraščių būtų galima išplatinti Lietuvoje, jei kiekvienas katalikiško laikraščio skaitytojas p a t a r t ų u ž s i s a k y t i j į ir savo artimesniems giminėms ar pažįstamiems.

Kas sėja gerą grūdą, susilauks vaisiaus, šalies gerovės; kas sėja gerą žodį, susilauks dvasiško vaisiaus, savo šalies apšvietimo. Nelaimę kraštui neša vien kukalių bei kitokių blogų sėklų sėjėjai.

A. † A.

Kan. Pranciškus Kriškijonas[1]).

„Apie mirusį žmogų arba kalbėk gerai, arba nieko nesakyk". Tokios nuomonės laikės senovės romėnai. Nieko nesakyti, tylėti, žinoma, lengviau. Bet ne visada tyla yra gera byla. Neretai būna ir tokių atsitikimų, kad byla esti pareiga, o tyla būtų nusidėjimas, jei ne Dievui, tai bent visuomenei, savo tautai.

Kas čia bendrai pasakyta, pilnai pritinka ir 1928 m. Liepos 11 d. mirusiam kan. Pranciškui-Ksaverui Kriškijonui. Jo asmeny pasitraukė iš gyvenimo vienas tipingiausių senovės lenkų dvasia kiaurai persisunkusių mūsų kunigų. Jo mokiniai, jaunesnieji lietuviai kunigai, paskelbs, be abejo, ne vieną apie jį atsiminimą, nušviečiantį to žmogaus būdą, poelgius ir įsitikinimus. Mes tepažymėsime čia vien trumpai svarbesniuosius jo gyvenimo bruožus.

Gimė jis Žemgalėje, Dvetos parapijoj 1845 m. Apie jo pradžios mokslus nieko nežinome. Savo pranešime apie tai jis tepareiškia tik tiek, kad 1856—1863 mokėsi privatiškai Ilukštoj. Po dviejų metų jau randam jį Žemaičių seminarijoj, kurioj tuo metu stipriai viešpatavo lenkystė. Mat, ji didžiavos kankinės aureole, nes buvo rusų persekiojama. Iš čia tai jis ir pasisėmė lenkystės visam savo amžiui.

Išbuvęs seminarijoj penkerius metus, 1870 m. jis buvo pašvęstas kunigu. Kaipo latvis, jis savo kunigavimą pradėjo Kurše!... Sekančiais 1871 m. matom jau jį Lievenberzeno klebonu. Čia jis išbuvo iki 1880 metų.

Įstojęs seminarijon su menku prisirengimu ir baigęs ją vidutiniškai, jis jautės ne ką temokąs. Todėl po kiek laiko panoro toliau mokytis. Savo laimei, bebūdamas Lievenberzene, susipažino su viena turtinga ponia geradare, kurios lėšomis ir turėjo progos 1880—1884 m. studijuoti teologiją Romos Akademijoj. Tačiau mokslas jam nelabai vyko, nes išbuvęs Romoj ketverius metus, neįstengė gauti daktaro laipsnio.

Grįžęs savon vyskupijon, kunigavo jis toliau Kurše. Buvo Mintaujos klebonu, o vėliau ir dekanu. Laikydamas jį labai

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 30.

mokytu vyru, vysk. Paliulionis 1896 metais pakvietė jį Kaunan seminarijos kapelionu, inspektorium ir profesorium. Bet profesoriauti jam labai nevyko. Užtat, kaipo inspektorius, yra pasižymėjęs lietuvių klierikų persekiojimu už lietuvystę, kurios jis tiesiog liguistai nemėgo. Kad ir kilęs iš prastų latvių, tačiau savo lenkišku patriotiškumu prašokdavo pačius karščiausius Kauno lenkininkus. Uiti lietuvystę seminarijoj nemaža jam padėjo ir aplinkybės. Mat, lietuvių spaudai tuomet esant uždraustai, jis sakės, draudžiąs lietuvių raštus vien iš baimės, kad nuo jų, gink Dieve, nenukentėtų visa seminarija ir patys klierikai. Bet, iš tikrųjų, tai buvo tik patogi priedanga, nes vėliau mūsų spaudai laisvę atgavus, jokio jai palankumo neparodė! Anaiptol, kur tik galėjo ir kiek galėjo, stojo visur už praplėtimą lenkų kalbos teisių Lietuvoje. Net ir nepriklausomai mūsų Valstybei susikūrus, nematė jis reikalo tuo atžvilgiu nusileisti, nes nesuprato įvykusių politinių atmainų ir naujai susidariusių aplinkybių.

Neatskirdamas lenkystės nuo katalikystės visur jis stengės patarnauti lenkystei, klaidingai manydamas, kad tuo jis tarnaująs katalikystei. Šiuo savo perdideliu lenkišku užsimojimu jis susilaukdavo kartais visai priešingų rezultatų. Taip pav. bepersekiodamas lietuvystę seminarijoj, jis net ir ramiausiuose lietuviuose klierikuose sukeldavo lietuviškąjį patriotizmą. Tai, rodos, ir bene bus tik vienatinis jo nuopelnas Lietuvai, įvykęs prieš jo paties norą. Nes tikras jo noras, galima sakyti, buvo — po senovei Lietuvoje vardan unijos vien lenkystė teviešpatauja.

Tas jo noras apsireikšdavo ir jo konferencijose klierikams, o neretai ir jo pamoksluose. Turėdamas gan stiprą balsą, jis turėjo pas lenkus gero pamokslininko reputaciją. Rėkojimo jo pamoksluose, iš tikrųjų, netrūkdavo, bet jų turinys, paprastai, būdavo menkas, be jokios logikos, o kartais ir visai be jokio turinio. Vysk. Paliulionis, kad ir pats buvo lenkams palankus, paklausęs sykį tyčia porą jo pamokslų, buvo užgynęs jam visai pamokslus sakyti.

Spaudai 1904 m. laisvę atgavus, kan. Kriškijono seminarijoj buvimas pasidarė tiesiog nebegalimas. Suprato tai ir vysk. Paliulionis ir 1907 m. paskyrė jį Kauno seserų Benediktinių kapelionu. Žinoma, savo būdo jis ir čia nepakeitė. Kaip pirmiau seminarijoj, taip dabar vienuolyne jis stengės nuslopinti lietuvaičių vienuolių dvasią, visur palaikydamas lenkes vienuoles. Jo kapelionavimas Kauno Benediktinių vienuolyne nuo 1907 iki 1919 m. buvo lietuvaitėms vienuolėms tikra dvasios kankinimo gadynė. Tai kankynei galą padarė tik Šv. Tėvo Atstovas J. E. arkivyskupas Zecchini. Sutin-

kant Lietuvos valdžiai, jis perskyrė vienuoles: lenkes perkeldino į Kolainius, o lietuvaites paliko Kaune. Čia tai pagaliau lietuvaitės vienuolės susilaukė teisės, garbinti Dievą savo gimtąja lietuvių kalba.

Tai svarbiai reformai įvykus, kan. Kriškijonas, kaipo persenęs, buvo dvasiškos valdžios atstatytas nuo kapelionavimo Benediktinių vienuolyne ir gavo pasiūlymą persikelti į Tytavėnus. Bet jis bevelijo pasilikti Kaune. Mat, Kauno lenkai, žinodami jo neapsakomą lenkystei atsidavimą, laikė jį didelėje garbėje ir rūpinosi jam gyvenimą palengvinti. Čia jis lenkų apraudotas ir mirė, sukakęs 83 metus amžiaus.

Savo jaunystėje jis rinko knygas apie Lietuvą. Iš tų turėjo sudaręs nemažą biblioteką. Bet, suprantamas dalykas, jis tą savo biblioteką yra paaukojęs lenkų mokslo įstaigai. Lietuvai jis nesistengė nieko gero padaryti. Jai jis visą savo gyvenimą išbuvo kietas ir sunkus, kaip akmuo.

Sakydamas gedulingą pamokslą kan. Dogelis yra ypatingai pabrėžęs nabašninko maldingumą. Tai tiesa, maldingumo jam netrūko, bet, deja, ir čia lenkiškumas kartais gadindavo patį maldingumą. Pav. jam bekapelionaujant, buvo Benediktinių bažnyčioje atsiradę altoriuose Lenkų Ereliai, kuo lietuviai ir pačios vienuolės lietuvės, žinoma, piktinos. Ir apskritai, kiek kartų iš šalies tekdavo pamatyti, kaip tas l a t v i s stengės mus l i e t u v i u s vesti per l e n k y s t ę į Dievo karalystę, nenorom imdavo juokas. Darė jis tai, be abejo, gera mums norėdamas, iš gilaus įsitikinimo, bet, žinoma, tikslo nepasiekdavo. Dvasiškoji lietuvių jaunuomenė žiūrėdavo į jį paprastai su ironija, su tūlu pasigailėjimu, kaipo į žmogų daugiau negu keistą.

Šiandieną jam mirus, visi lietuviai, tikiuos, atleis jam kaltes, kaipo lietuvystės priešui, ir mielai sukalbės už jį amžinąjį atilsį. Jei kas liks jų galvose, tai nebent įsitikinimas, kad šis žmogus nepadarė garbės nei latvių tautai, joj gimdamas, nei lenkų tautai, jai vergiškai betarnaudamas, nei galop didelės skriaudos lietuvystei, jos neapkęsdamas. Ir patys lenkai, jei gailėsis ko, tai ne nabašninko, bet paties fakto, kad kitataučių lenkinimas nebesugeba nūn pagaminti jiems tokių žmonių, kurie išsižadėję savo tautybės, visą amžių betarnautų lenkų idealams.

Vaikai ir mokyklos[1]).

Pasibaigė liepos mėnuo. Prasidėjo rugpiūtis: Rugpiūčio mėnesy atsidaro mokyklos ir tėvams tenka rūpintis klausimu, kurion mokyklon vaikai leisti.

Klausimo, ar vaikai leisti mokytis, ar ne, šiandien jau nebėra. Visi sutinka, kad vaikai reikia leisti į mokslus, kad be mokslo šiais laikais sunku gyvenime apsiversti. Taigi belieka vien klausimas, kurion mokyklon leisti?

Kol vaikai dar maži, šis klausimas nesudaro galvosūkio. Mažiems vaikams yra **pradžios mokyklos.** Jų po keletą yra kiekvienoj parapijoj. Belieka tik pasirinkti pati artimiausioji, kad vaikui mažiau būtų vargo mokyklą belankant. Įvedant šiandieną visuotiną mokymą, tėvai kad ir to nenorėtų, turės savo vaikus siųsti pradžios mokyklon.

Sunkesnis dalykas, kai vaikai pradžios mokyklą jau yra išėję. Čia atsiranda naujas, daug sunkesnis, klausimas: kas toliau daryt su vaikais? Ar jie namie palikti prie ūkio darbų, ar leisti jie toliau mokytis?

Palikti namie, žinoma, visų lengviausis dalykas; dėliai to netrūksta tėvų, kurie ant to ir apsistoja. Bet tai yra klaida, ypač kai vaikų yra nemažas būrelis. Kol jie nepilnamečiai, tai dar pusė bėdos, bet kai suauga, jiems pasidaro namie ankšta, ypač jei ūkis nedidelis ir žemės mažoka. Atsižvelgdami į ateitį, tėvai būtinai turėtų rūpintis bent vieną kitą vaiką leisti toliau mokytis. Bet kur?

Čia gerai reikia pagalvoti, nes mokyklų yra visokių: **gimnazijų, progimnazijų, ūkio, komercijos, amatų, karo, technikos, pieninininkystės, daržininkystės, amatininkystės, telegrafystės** ir kitokių mokyklų bei kursų. Kurią iš jų savo vaikams pasirinkti?

Mokslo kursas jose nelygus: vienur tęsias metus, porą, kitur ketverius, o gimnazijoje net aštuonerius. Juo ilgesnis mokslas, juo jis brangesnis. Atsižvelgdami į tai, tėvai turėtų apsiskaityti, ar turės užtektinai lėšų vaikų mokslui išvesti iki galui. Kas tų lėšų turi mažai, turėtų rinktis ir mokyklą su trumpesniu ir pigesniu mokslu. Kas yra gerai pasiturįs, gali leisti vaikus ir į gimnaziją.

Gimnazijos ir progimnazijos duoda vien bendrą apšvietimą. Reikalingų gyvenimo praktikai žinių jos labai mažai tesuteikia. Dėliai to baigęs progimnaziją jaunuolis turi stoti į kitą speciališką mokslo įstaigą, kad galėtų tapti ilgainiui dakta-

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 32.

ru, advokatu, inžinieriu, kunigu, karininku ar kuo kitu. Taigi tuo keliu mokslas tęsiasi gan ilgokai ir daug reikia padėti lėšų, kol vaiką į žmones išleidi.

Pas mus paprastai klausimą, kur vaikas leisti, išsprendžia mokyklos artumas. Kuri mokykla artimiausia, ten ir leidžiama. Artumas, be abejo, svarbus dalykas, bet kartais labai praverstų pagalvoti, ar negeriau būtų leidus, kad ir toliau, bet užtat į tokią mokyklą, kuri ir vaikui geriau tiktų ir būtų prieinamesnė tėvų kišenei.

Ikišiol lietuvių dauguma leisdavo vaikus dažniausiai į progimnazijas. Dabar tos rūšies mokyklos jau mažiau mokinių teturi ir vyriausybė ima jas uždarynėti. Taigi ne pro šalį būtų tėvams atkreipus akį į kitų rūšių mokyklas.

Ypač rekomenduotinos ū k i o m o k y k l o s. Jų yra nemaža: Joniškėly, Vepriuose, Antalieptėj, Karmelavoj ir k. Į tas mokyklas reiktų leisti ne vien berniukai, bet ir mergaitės. Antalieptėj, Karmelavoj yra vien mergaitėms ir skirtos. Ten jos įgautų praktiškų žinių, kaip auginti daržovės, paukščiai, gyvuliai, kaip sudoroti sodų vaisiai ir kitokie ūkio gaminiai, kad daugiau būtų pelno. Be to, čia mokinama namų ruošos, siuvimo, skalbimo, mandagumo ir kitko. Berniukai tose mokyklose gautų daug brangių žinių apie laukų apdirbimą, įtręšimą, apie geresnį savo žemės sutvarkymą ir ūkio pakėlimą ir t.t. Pas mus paprasta rūgoti, kad žemės maža. Bet visa bėda ne tai, kad žemės maža, tik jos nemokama išdirbti. Užsieniuose ir mažiau žemės turėdami geriau pragyvena, negu mūsų ūkininkai, turėdami po 40—60 hektarų.

Toliau reiktų kreipti dėmesį į amatus ir rūpintis jų išmokinti ir savo vaikai. Išmokęs amato jaunikaitis ir turės užtektinai darbo savo krašte, o jei ir emigruotų Amerikon, greičiau gaus darbo, negu nemokėdamas jokio amato.

Kaune, Belvedere ir kitur yra įsteigtos daržininkystės ir sodininkystės mokyklos. Išėjęs jas galės dailiai pragyventi besiversdamas sodo vaisiais ir daržovėmis. Reikia tik tą darbą pamylėti ir jam visai atsiduoti.

Yra šoferių, telegrafistų kursai. Didelio mokslo jie nereikalauja. Galima jie greit išeiti ir turėti neblogą pragyvenimą.

Iš to, kas aukščiau pasakyta, matote, mieli skaitytojai, kad yra įvairių įvairiausių mokyklų; reiktų tik,, kad tėvai laikytų savo pareiga nelaikyti savo vaiką namie, bet leistų juos ton ar kiton mokyklon. Apie sąlygas, pastojimą į tą ar kitą mokyklą galima sužinoti, pasiklausus tų mokyklų vedėjų laišku ir pridėjus markių už 30 centų atsakymui.

Mūsų kaimiečių vargai[1]).

Neperseniai „Vienybės“ redakcija kreipės į skaitytojus, prašydama pranešti jai dažniausiai pasikartojančius kaimo žmonių nusiskundimus.

Dabar vienas korespondentas atsiuntė mums keletą tokių nusiskundimų, apie kuriuos ir pakalbėsime šiame straipsny.

To korespondento pasakymu, mūsų kaimo žmonės pirmiausiai nusiskundžia, kad „miško gavimas labai jiems dabar apsunkintas“, kad „kai kuriose girininkijose valdininkai labai nerangūs“, verčia žmones žemai lenktis ir ilgai laukti, kol ką jiems teiksis duoti.

Kad tokio peiktino valdininkų nerangumo kai kuriose girininkijose (kaip šit K-o) tikrai esama, tai tiesa. Bet iš kitos šalies tie valdininkai galima dalimi ten ir pateisinti. Nes jei jie kiekvieną kaimiečių prašymą patenkintų, tai po kelerių metų iš mūsų girių beliktų ant pliko lauko vos kelios apikreivės puošelytės, kaip Baranausko „Anykščių Šilely.“

Daug kas, tiesa, vis dar tebemano, kad Lietuva turinti užtektinai miškų. Tai yra pagailėtina klaida. Aiškių aiškiausiai yra tai parodžius šiemet ūkio paroda Kaune. Ten vienam valdžios įrengtame paviljone buvo išstatytas milžiniškas kvadratinio sieksnio didumo Lietuvos girių žemėlapis. Miškai tame žemėlapy buvo pažymėti žalia varsa. Pažvelgęs pirmą kart į jį aš gavau įspūdžio, kad Lietuvos girių jau nebėra, o beliko tik smulkutės tų senų girių liekanos, atvaizduotos žemėlapy mažyčiais žaliais taškeliais. Didesnių žalių taškų tebuvo parodyta vos keletas. Vadinas, pati valdžia, išstatydama šį girių žemėlapį, yra pirštu prikišamai parodžius, kad Lietuvos girios baigia nykti ir kad, jas toliau taip benaikinant, lietuviai gali likti visai be kuro. Tam pavojui pašalinti reiktų viena iš dviejų: arba padidinti kasmet girių veisimą bei sodinimą, arba visai uždrausti miškų kirtimą prekybos tikslams. 1929 m. tuo reikalu bus iškirsta už 7.200.000 litų (ž. „Vienybės“ 32 n-rį). Toliau taip būti nebegali: tas kirtimas reiktų būtinai sustabdyti. Valsčiai, kuriems medžiagos ir kūro gauti yra ypatingai sunku, turėtų daryti nutarimus ir siųsti valdžiai, reikalaudami, kad girių kirtimas ir gabenimas užsienin būtų sustabdytas ir uždraustas.

Antra sodžių nelaimė korespondentas laiko „tėvų palikimo dalybas“. Visi vaikai iš tų palikimo nori gauti

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 34.

sau dalį. Pav. duktė, ištekėjusi prieš 20—30 metų, tėvui mirus, vėl reiškia pretenzijų prie buvusių savo namų. Arba sumanė kas padaryti testamentą — iš čia vėl kilsta neramumai šeimynoj, ypač kai sužino, kad ne visiems ir ne tiek užrašė, kiek kas norėjo.

Nusiskundžiama taipgi ir dėl lygaus dalymo tėvo turto tarp sūnų ir dukterų. Iš pažiūros šis paprotys atrodo teisingas, bet, atsižvelgus į ateitį, jis sudaro nemažą pavojų, susmulkindamas ūkius į tokius sklypelius, kad, anot žmonių, šuva ant vieno jų atsigulęs nebeturės vietos kur uodegai padėti. Taigi, numatydami tos negeistinos proletarizacijos pavojų, mūsų žmonės labai nori, kad valdžia ūkininkų žemės skaldymui nustatytų tam tikras ribas, pav., kad 10 hektarų sklypai nebebūtų toliau skaldomi į dalis, išskyrus nebent priemiesčių žemes, kur galima pragyventi ir turint mažiau žemės.

Nusiskundžia žmonės dar ir ant miestelių pašto. Pagal įstatymus toks paštas turi būti atidaromas rytą 8 val. Bet neretai pasitaiko, kad ponai pašto viršininkai pramiega ir teima eiti savo pareigas vos 9 val. ar net ir vėliau. Neseniai „Lietuvos Aide“ buvo įdėta korespondencija iš vieno mūsų miestelio apie tai, kad vietos pašto viršininkas teatidarė paštą 8 val. 48 min., nors interesantų buvo apie 30. Sužinojusi apie šią netvarką, vyriausia pašto valdyba Kaune pagrasė per laikraštį, kad ji tokių paštininkų miegalių vardą viešai paskelbsianti. Iš tokios bausmės ponai paštininkai tik nusišypsos, daugiau nieko. Čia ne vardai reiktų skelbti, bet, ištyrus dalyką, netikusiai einančius savo pareigas pašto valdininkus visai atstatyti nuo vietos. Tuomet jie įsitikintų, kad jie nėra kokie ponai baronai, bet atsakomingi visuomenės tarnautojai.

Šis pavyzdys parodo būtiną provincijos valdininkų kontroliavimo reikalą. Mūsų korespondentas taipgi pažymi, kad kaimo žmonės labai trokšta aukštesnių revizorių, kurie važinėtų po valsčius ir užrašinėtų žmonių įvairius nusiskundimus ant vietos valdininkų ir dėl kitų reikalų. Nes dabar mūsų žmonės raštu skųstis dar nemoka. Gyvu žodžiu jie viską pasakytų.

Ir tokie važinėtojai revizoriai ilgainiui galės atsirasti, jei žmonės jų iš valdžios reikalaus, siųsdami jai tuo tikslu savo prašymus bei nutarimus. Kaip visur taip ir čia reikia elgtis pagal Evangelijos patarimą: prašykite, o bus jums duota.

Lietuvių Katalikų Mokytojų Sąjungos Konferencija[1]).

Rugpiūčio 22 ir 23 d. Kaune, Zitiečių salėj posėdžiavo Lietuvių Katalikų Mokytojų šiųmetė Konferencija.

Be gražaus būrelio pačių mokytojų dalyvavo Konferencijoj nemaža ir kitų katalikiškų organizacijų atstovų bei šiaip jau Kauno kat. veikėjų.

Pirmininkui pasiūlius Konferencijos dalyviai vienu balsu yra priėmę rezoliuciją pasiųsti Konferencijos vardu sveikinimus J. E. šv. Tėvo Atstovui Arkivysk. Bartolioni, Kauno arkivysk. J. Skvireckui ir p. Švietimo Ministeriui.

Paskui ėjo sveikinimai vysk. A. Karoso, vysk. M. Reinio ir nuo įvairių katal. organizacijų, ateitininkų, pavasarininkų, blaivininkų, skautų, lietuvių katalikų moterų, Šv. Kazimiero Draugijos ir kiti. Visi linkėjo Liet. Kat. Mokytojams pasisekimo jų nelengvam darbe — padaryti jaunąją mūsų kartą susipratusiais gerais lietuviais ir katalikais.

Iš Valdybos pranešimo publika sužinojo apie Liet. Kat. Mokytojų Sąjungą įdomių ir gražių dalykų, būtent, paaiškėjo, kad toji Sąjunga yra neseniai gavus iš valdžios geroką (apie 36 hektarus) žemės sklypą Raudondvary su triobesiais, kad ji, valdžios padedama, laiko Daukanto vardu mokytojų Seminariją, leidžia speciališką mokytojams skiriamą laikraštį „Lietuvos Mokyklą“, kurio ėmėjų skaičius šiemet dvigubai padidėjęs ir jau pats išsilaikąs be subsidijų.

Sąjunga turi Lietuvoj 23 skyrius su nelygiu narių skaičium (nuo 5 lig 50). Valdyba yra parodžius nemaža sumanumo ir darbštumo lankydama skyrius, rūpindamasi liet. katalikų mokytojų ne tik dvasiniais, bet ir materialiais reikalais, sugalvodama mokytojų susišelpimo fondo projektą ir kitką.

Mūsų katalikiškoji visuomenė ligšiol yra permaža tekreipus dėmesio į Liet. Kat. Mokytojų Sąjungą ir jos darbus. Kaip paaiškėjo iš Valdybos ir Skyrių pranešimų, ši Sąjunga varo labai plačiai svarbų Lietuvos jaunimo kultūrinimo ir religinimo darbą.

Nes ko tėvai trokšta, leisdami vaikus į mokyklą? Jie nori dviejų dalykų: 1) kad mokytojas išmokytų vaikus skaityt, rašyt, skaičiuot ir šiaip jau suteiktų jiems naudingų gyvenimui mokslo žinių, 2) kad išmokytų vaikus katalikų tikybos dalykų, reikalingų vaikams einant prie išpažinties ir pirmos komunijos.

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 36.

Dori katalikai mokytojai abu tuodu tėvų reikalavimu puikiausiai įvykdo, teikdami vaikams ir žemiško ir dvasiško mokslo ir tuo būdu virsdami ne tiktai tėvų, bet ir kunigų padėjėjais. Nes, kur yra geras mokytojas katalikas, jis gali vaikams dėstyti ir šv. Istoriją ir katekizmą ir išeiti visą Švietimo Ministerijos nustatytą tikybos programą. Prisiimdamas vaikus mokyti tikybos dalykų, mokytojas katalikas pavaduoja kunigą ir teikia nemažo palengvinimo valsčiui, nes, mokytojui tikybą bedėstant, nebetenka kas savaitė važiuoti kunigui iš klebonijos mokyklon ir iš mokyklos klebonijon. Tas nuolatinis vežiojimas kunigo mūsų žmonėms labai įkyri.

Taigi dorą kataliką mokytoją turėtų gerbti ne tiktai tėvai, bet ir patys kunigai, nes toks mokytojas atidirba žymią darbo dalį, kurią, mokytojo kataliko nėsant, turėtų nudirbti pats kunigas. Iš čia tarp mūsų kunigų ir katalikų mokytojų turėtų viešpatauti visuomet vienybė ir pilnas sutarimas.

Deja, vietomis to nėra: vietoj sutarimo pasitaiko karčių nesusipratimų ir abišalio nepasitenkinimo. Ir kaltė čia būna toli gražu nevisada mokytojo pusėj, nes kai kada patys kunigai, nesuprasdami teisingų mokytojo reikalavimų, pasielgia nevisai tinkamai.

Iš privatiškų pasikalbėjimų su mokytojais katalikais patyriau, jog jų nesusipratimų su kunigais esama trejopos priežasties.

Pirmoji tai kai kurių mūsų kunigų lenkiškas nusistatymas. Jam pasidavę, tokie kunigai visą savo uolumą nukreipia į lenkuojančių tėvų vaikus, jais daugiausia teužsiima, lenkiškai tikybą bedėstydami ir lenkiškai katekizuojamųjų vaikų skaičių padidinti besistengdami. Katalikai mokytojai tai mato ir, būdami lietuviai patriotai, tuo piktinasi ir, suprantamas dalykas, su tokiu kunigu eiti iš vieno vaikų mokymo darbe negali.

Antra nesutarimų priežastis tai kai kurių kunigų nepedagogiškas vaikų mokymas tikybos dalykų. Tokie tikybos dėstytojai aiškina sausai, nesuprantamai, arba ir visai nieko neaiškina, tik reikalauja iškalimo iš atminties šv. istorijos faktų bei vardų ir katekizmo atsakymų. Vaikams atmintinai žodis į žodį neišmokus, tokie tikybos mokytojai pyksta, baras, o kartais ir baudžia vaikus. Vaikai tokio tikybos dėstytojo bijo, pamatę jį atvažiuojant, tiesiog bėga namo. Užuot naudos — iš tokių tikybos pamokų būna vien atstūmimas vaikų nuo kunigo ir nuo tikybos. Katalikai mokytojai tai mato ir griaužiasi, nes, vengdami kunigo, nedrįsta jam nurodyti jo nepedagogiško vaikų mokymo.

Prie Kristaus vaikai patys bėgo, glaudėsi; jei nūn kai kur vaikai nuo kunigo bėga šalin ir jo bijos, kaip kokio baubo, tai matyt, kad čia yra kaž kas negera; toks kunigas turėtų labai tuo susirūpinti ir savo vaikų mokymo būdą pakeisti.

Yra ir dar viena nusiskundimų priežastis. Tai įsisenėjusi vietomis mada — atiminėti pavasarį vaikus kokiam mėnesiui iš mokyklos ir atiduoti juos vietos davatkėlėms, kad juos prirengtų prie pirmos išpažinties ir komunijos.

Ši keista mada neturi jokio pateisinimo. Nes, kur mokytojas katalikas pats tikybą dėsto, jis gali ir prie pirmos komunijos vaikus prirengti daug geriau, negu bemokslė davatkėlė. Reiktų tik vietos kunigams susitarti su mokytojais. Antra, toks vaikų atiminėjimas vienam mėnesiui kliudo mokytojui darbą, nes pradėdami naujus metus mokytojai turi daug vargo su tais vaikais, kurie, pas davatkėles besimokydami, visą mėnesį mokyklos nelanko ir todėl gerokai nuo kitų atsilieka.

Tokį atiminėjimą vaikų iš mokyklos galima būtų pateisinti dar ten, kur kunigas pats vaikus katekizuoja. Bet atiminėjimas vaikų iš mokytojo ir atidavimas jų tamsioms davatkoms yra visai netikusi ir nepakenčiama sena mada, kuriai mūsų gyvenime jau nebėra vietos. Jei kur vietos kunigai to nesupranta, ten mokytojai ir tėvai turi pilną teisę jiems viešai pareikšti: davatkos yra tam, kad davatkautų ir melstųs, o ne tam, kad vaikus mokytų. Vaikams mokyti yra kunigai ir mokytojai. Mūsų Švietimo Ministerijos programose numatomas yra tikybos dėstymas, bet davatkos visai nenumatomos. Jos iš bėdos pakenčiamos vien ten, kur mokyklų daug, o kunigų maža ir vietos mokytojai visi bedieviai, kuriems tikybos dėstymas pavesti negalima. Bet ir ten jos tepakenčiamos tik lig laikui. Ten gi, kur yra katalikai mokytojai, tėvai neturi teisės atiminėti vaikus iš katalikų mokytojų ir atidavinėti juos davatkoms, nes taip darydami jie žemintų ne tik mokytojus katalikus, bet ir patys save.

Utenos iškilmės[1]).

Neseniai Pilsudskis, dalyvaudamas lenkų legionierių šventėj Vilniuj, yra pareiškęs, kad Vilnius yra jo, nes esąs jam legionierių padovanotas, o įkaušę legionieriai trukšmingai šaukė, eidami Vilniaus gatvėmis: „į Kauną“, „į Kauną“!

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 37.

Mūsų ministeris pirmininkas laikė savo pareiga viešai atsakyti į tas Pilsudskio nesąmones. Atsakymas turėjo įvykti Utenoj, 25 kilometrai nuo lenkų fronto, rugpiūčio 26 dieną šių metų, vietos Ūkininkų Susivažiavime.

Sužinoję apie tai, didieji užsienio laikraščiai pasiuntė Utenon specialinius korespondentus. Lietuvos ūkininkų priplaukė neapsakoma daugybė, pėsčių, raitų ir važiuotų. Plačiame lauke buvo įtaisyta daili estrada. Ten paskirtu laiku susirinko aukšti svečiai, ponai ministeriai, svetimų valstybių atstovai, aukšti karininkai, laikraščių korespondentai. Miestelis buvo grūste prigrūstas žmonių. Atvykusį ministerį pirmininką prof. A. Voldemarą minia sutiko triukšmingu „valio". Nuo Utenos miesto sveikina jį burmistras žydas. Tai duoda prof. Voldemarui progos pažymėti, kad lietuviai ir seniau ir dabar moka gražiai sugyventi su žydais. Rusų vardu sveikina ministerį pirmininką p. Veriovkinas, buvęs kitados Kauno gubernatorius. Jam ministeris pirmininkas atsako, kad Lietuvos valdžiai rūpi ir rusų piliečių reikalai.

Po to prof. Valdemaras žengia į tribuną. Prieš jį mikrofonas, sujungtas su įvairiose vietose pastatytais garsiakalbiais. Tuo būdu ministerio pirmininko kalbą gali girdėti visa milžiniška (apie 15 tūkstančių) žmonių minia. Paduodam čia sutraukę bent svarbesniąsias prof. A. Voldemaro kalbos vietas:

„Ne tik Lietuva, bet ir kiti kraštai nori išgirsti, ko nori Lietuva, kur ji eina... Visiems rūpi, kas gali prasidėti Lietuvoj, nes nuo to žymia dalimi pareis ir tai, kas gali atsitikti ir kituose kraštuose.

Neseniai Vilniuj lenkų legionininkų susirinkime buvo girdėti balsai: „duokit mums Kauną". Į tai Lietuva atsako šauksmu: „mes be Vilniaus nenurimsim ". Šita kova tarp lietuvių ir lenkų dar nėra baigta ir negreit bus baigta. Prieš mus stovi klausimas, kas nugalės: baltasis žirgas ar plėšrusis lenkų erelis...

Jėgų tai kovai turim semtis iš praeities. Jei sulyginsime, kas buvo prieš 10 metų ir ką dabar turim, tai tenka pripažinti, kad Lietuvos atgimimas yra tikras stebuklas. Lietuva pasirodė pasauliui nelaukta ir nepageidaujama. Varšuvos lenkai ją paveržti norėjo, o Lietuvos lenkai jai kurtis nepadėjo. Bet Lietuva atsigynė nuo priešų. Ši garbinga praeitis turi mus stiprinti ir ateity — bevarant užgrobtų sričių atvadavimo darbą. Mūsų reikalavimai paremti teisybe ir teisingumu. Vilnius visiems lietuviams šventas miestas. Ten kūrės senovės Lietuva, ten buvo mūsų sostinė. Mes reikalau-

jame tiktai tėvų palikimo. Būtumėm neverti sūnūs, jei jo išsižadėtumėm.

Kaip tai atsieksime? Vien eidami teisybės, teisingumo keliais, keldami kultūrą, gerovę. Į Vilnių galima įeiti tik kaip į Lietuvos sostinę. Kol ten plevėsuoja baltas erelis, o ne Vytis, tol kelias uždarytas. Taigi nepasiduokim gundymams ir būsim Vilniaus šeimininkais. Vilnius lenkams tai jų vado miestas. Jis artimas Pilsudskiui kaip atskiram žmogui. Bet tai kalba vien baudžiavos laikų, kada pono užgaidos visa nulemdavo. Lietuvių tauta į tai atsako: „Mes be Vilniaus nenurimsim". Ji nurims tik tada, kai bus Vilniuj šeimininkė. Ji drąsiai stovi prieš smunkantį šlėktos luomą. Jos balsas girdis ir už demarkacijos linijos. Visi mato, kad Lietuvoj gerovė didesnė, negu okupuotam krašte. Taigi Rytų Europos klausimai nėra baigti. Jie bus peržiūrėti. Mums belieka vien kelti kultūrą, gerovę ir įgytą nepriklausomybę perduoti ateinančioms kartoms.

Tos nuomonės yra ir mūsų Respublikos Prezidentas.

Kalbai pasibaigus, suelektrizuota minia prapliupo ilgai nesiliaujančiais valio.

Po to prasidėjo iškilminga eisena. Pro aukštą svečių estradą ėjo maršu įvairios vietos organizacijos: puikiai sutvarkyti šauliai, savanoriai, skautai, moterys šaulės, vedamos ponios Prezidentienės sesers, moterys-katalikės, daugingi būriai raitų ir važiuotų valstiečių. Eisena tęsės apie dvi valandi. Ji parodė užsienio svečiams, kad Lietuva turi teisės reikšti savo reikalavimus dėl Vilniaus ne tik žodžiais, bet jai netrūksta ir užtektinai jėgų ir noro gintis, jei kas pabandytų ją pulti. Taigi visa Lietuva yra dėkinga garbiems uteniečiams už jų tokį gražų viešą pasirodymą.

Daugingas žymesnių svečių būrys (apie 150) buvo svetingai pavaišintas ūkininko Kazėno. Per tas vaišes kalbėjo ūkio ministeris Aleksa ir švietimo ministeris Šakenis, o taipogi visa eilė vietos veikėjų.

Ši iškilmė pasiliks ilgai Uteniečių atmintyje.

Raudondvary apsilankius[1]).

Rugpiūčio 23 d. Lietuvių Katalikų Mokytojų Sąjunga darė ekskursiją į Raudondvarį, kur ji turi geroką žemės sklypą. Prisidėjęs prie tos ekskursijos, turėjau progos pamatyti,

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 38.

kaip nūn atrodo Raudondvaris ir sulyginti su tuo, kaip jis atrodė prieš karą.

Prieš karą tai buvo puiki grapų Tyškevičių rezidencija. Dabartinio grapo tėvas iš to dvaro gaudavo pragyvenimui kasmet po 60 tūkstančių rublių. Iš čia galim spėti, kas tai buvo per dvaras. Bet grapas-tėvas tepasirodydavo tame dvare vos kelioms savaitėms vasarą, o visą likusį laiką praleisdavo Paryžiuj, nusiskųsdamas, kad jis iš gaunamų 60 tūkstančių rublių tik labai vargingai tegalįs pragyventi. Tai buvo nusigyvenusio dykaduonio lėbautojo tipas. Jokios doros minties galvoj jis neturėjo ir beveik nieko gera jis savo kraštui nepadarė. Jei grapų Tyškevičių lėšomis ir buvo pastatyta graži Raudondvario bažnyčia, tai ne tiek Dievo garbei ir žmonių naudai, kiek tam, kad būtų kuo pasigirti prieš kitus Raudondvary apsilankančius aristokratus ir numirus turėti vietą, kur sudėt savo artimųjų grabus.

Didžiulis gyvenamas rūmas buvo pilnas įdomių, brangių ir puikių dailės dalykų. Kambarių įtaisymas vėrė akis savo prabanga. Kėdės, stalai, lovos, indaujos — viskas stebino savo nepaprastumu ir brangumu. Už rūmų tęsės gražus parkas, pilnas svetimų kraštų medžių įvairiaspalviais lapais. Kiemą puošė dailiausių gėlių klombai. Toliau ėjo milžiniški vaisiniai sodnai, oranžerijos, tarnų gyvenami namai, arklidės, karietinės ir kitoki trobesiai. Visa tai buvo rūpestingai įtaisyta, kad tarnautų ponui grapui, bet ponas grapas telaikė savo pareiga tarnauti vien tik sau ir savo užgaidoms; nei Dievas, nei kraštas, nei vietos žmonės — niekas jam nerūpėjo. Tai buvo šaukianti į dangų neteisybė — ir Dievas, išgirdęs tą šauksmą, siuntė karą.

Šiam prasidėjus, rusai, neva gindamies nuo vokiečių, armotomis sudaužė Raudondvario bažnyčią, paversdami ją viena didžiule plytų ir plytgalių krūva. Tačiau tas kvailas bažnyčios sudaužymas nė kiek nesukliudė vokiečiams užimti Lietuvą su Kaunu. Okupacijos metu jų vadas princas Leopoldas buvo pasirinkęs Raudondvario rūmus savo gyvenamąja vieta. Vokiečiams išsikrausčius, Raudondvariui buvo pritaikinta žemės reforma. Lietuvos valdžia atsiklausė grapo, bene norėtų, kad dvaro centras būtų jam paliktas. Bet jis išdidžiai atsakė, iš Lietuvių valdžios nereikalaująs jokios malonės. Paskui buvo susipratęs ir norėjo atsiimti savo rūmus, bet jau buvo per vėlu. Dvaro žemė buvo išdalinta savanoriams bei mažažemiams, rūmas su keliais kitais trobesiais pavestas moterų globos komitetui, kurs įtaisė ten vaikų prieglaudą; didžiulę vaisinio sodno dalį su keliais trobesiais gavo Lietuvių Kat.

Mokytojų Seminarija, o likusią sodno dalį su trobesiu — Ateitininkų Sendraugių Draugija.

Kadangi nei viena iš tų įstaigų nesuskubo į gautąją žemės dalį įnešti kultūros darbo, tatai visa ta išdalintoji dvaro centro dalis dabar gan liūdnai atrodo. Didžiulis vaisinis sodnas nususęs, nudžiūvęs. Milžiniškos daržinės, tekusios Liet. Kat. Mokytojų Sąjungai, yra betikslės, taigi Mokytojų Sąjunga ir rengias jas griauti, o iš jų plytų statydintis Kaune Daukanto Seminarijai namą. Sendraugiai Ateitininkai taip pat dar gerai nežino, kas padaryt su savuoju sklypu. Vieni tik vietos žmonės nesvyruoja. Gerai žinodami, kad dabartinei bažnyčiai vieta dvaro karietinėj yra netinkama, jie savo klebono paraginti nutarė iš senos bažnyčios plytų pasistatydinti toj pat vietoj naują bažnyčią. Būdami neturtingi, pinigų tam tikslui sudėti kiek reikia negali. Bet užtat yra pasiryžę paaukoti bažnyčiai savo darbą. Ir štai jau nuo kurio laiko kiekvieno kaimo kiekviena šeimyna pagal tam tikrą tvarką siunčia darbininkus dirbti prie bažnyčios. Kiekvienas ateinąs į darbą užsirašo pas kleboną, kad būtų žinia, kas yra atidirbęs savo dieną, kas ne.

Dabar visas darbas yra nukreiptas į Bažnyčios pamatų nuvalymą. Sveikos plytos renkama ir kraunama atskirai, kaipo medžiaga būsimajai bažnyčiai, o plytgaliai atskirai. Atsirado ir inžinierius, kurs apsiėmė dovanai prižiūrėti statybos darbus. Matant, kaip dabar raudondvariečiai jauni ir seni, vyrai ir moterys mielai išviena dirba, nėra jokios abejonės, kad jie savo bažnyčią atstatys. Garbė raudondvariečiams. Jie duoda gražų pavyzdį ir kitoms parapijoms, kurių bažnyčios nuo karo yra nukentėję. Nes, kur tik žmonės sutartinai iš vieno dirbs, ten sugadintas bažnyčias greit pataisys arba net ir sugriautas atstatys; ne veltui juk sakoma: vienybėje galybė.

Apžiūrėję bažnyčios griuvesius, grįžom atgal. Dvaro rūmų kieme išvydom būrelį vaikų iš laikomos rūmuose prieglaudos. Jie bėgioja palaidi: kas žaidžia kieme, kas nori bėga atvykusio garlaivio žiūrėti; globa čia, matyt, labai laisva ir paviršutiniška.

Kaipo buvęs lenkiškos kultūros centras, Raudondvaris yra skelbęs aplinkui lenkų dvasią. Tos dvasios užkrėsti tebėra ir kai kurie dvare tarnavę aplinkiniai gyventojai. Daug kas iš jų nesimpatizuoja lietuviams ir skleidžia įvairių nepalankių gandų, pav., apie grapų sugrįžimą dvaran ir kitką. Bet žmonės jais nepasitiki, nes šie „dvariškiai“ pasižymi per dideliu svetimo turto negerbimu...

Kaip teko nugirsti, prieš kiek laiko buvo iškeltas projektas — Raudondvario rūmus paversti mūsų Valstybės Prezidento vasarine rezidencija. Labai gaila, kad šis sumanymas neįvyko. Nes dabartinė prieglauda, negalėdama išlaikyti tokių didelių rūmų tinkamame stovy, net ir nenorėdama pavers juos ilgainiui griuvesiais. Lenkai tuomet ne be pamato galės iš mūsų tyčiotis ir skelbti, kad lietuviai temoka senos kultūros padarus vien naikinti, nieko nauja jų vieton nesukurdami. Man rodos, kad istorija už dvarų centrų betikslį naikinima irgi nepagirs.

Šmeižimo lizdas[1]).

Prieškarinėj Rusijoj buvo plačiai pagarsėjus „Rusų Tautos Sąjunga“ (Sojuz Ruskavo Naroda). Jon dėjos tamsiausi ir atžagareiviškiausi cariškos Rusijos gaivalai. Tos sąjungos kuopos buvo vadinamos „juodašimtiškos“, o patys nariai — „juodašimčiais“.

Kad ir buvo jie juodesni už pečiaus kaktą, tačiau vaikščiojo aukštai kaktas iškėlę, laikė save „tikraisiais rusais“, o kitus su jais nėjusius pravardžiavo „caro priešais“, „Rusijos išdavikais“. Caras, rusiškumas, pravoslavija — buvo trejetas jų arkliukų, kuriuos užsisėdę, jie kasdien viešai rodydavo savo „tikrąjį rusiškumą“ ir „tikrai rusiškąjį patriotizmą“. Dėliai to ir buvo vadinami „ura patrijotais“.

Savo leidžiamuose laikraštpalaikiuose jie drąsiai skelbdavo, kad nerusai ir nepravoslavai sugriausią Rusiją, kad to pavojaus nieks nematąs, tiktai jie vieni, tatai jie vieni ir tegali carą ir Rusiją nuo pražūties išgelbėti. Istorija parodė, kad tai buvo melas. Bet tuo savo drąsiu tvirtinimu jie buvo carui ir carienei padarę įspūdžio ir įgiję jų palankumą. Tai žinodami jie su nieku nesiskaitė ir drąsiai varė savo juodašimtiškąjį darbą. Jų programa buvo trumpa: visus, kas tik nėra sąjungos narys, šmeižk, įtarinėk, žandarams skųsk, neleisdamas jokiai naujai kūrybai apsireikšti!

Ir toji niekšiška programa buvo jų uoliai vykdoma. Neliko beveik nė vieno žymesnio anų laikų ruso veikėjo, kurio jie būtų nejuodinę ir žandarams neskundę. Neretai įsidrąsinę, puldavo jie net ir nepalankius sau ministerius bei kitus aukštai pastatytus vyrus. Visi doresni rusai jų nekentė, kaip pa-

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 39.

trakusių šunų, ir nenorėdami turėti nemalonumo, vengdavo jų lojimo ir kandimo.

Atsipalaidavus Lietuvai nuo Rusijos, atrodė, kad rusų juodašimtiškoji dvasia pas mus neprigys. Deja, apsirikta. Nei iš šen, nei iš ten pastarais laikais atsirado ir pas mus keletas juodašimčių vyriokų ir berniokų, kurie, turėdami daugiau aklo patriotizmo, negu mokslo ir sąžinės, tarė sau: valdžia užimta užsieniais ir lenkais, nemato vidaus priešų. Jų Lietuvoj pilni pašaliai. Eime jų mušti! Bet kaip: šautuvu, kulkosvydžiu, ar patranka? Ne! Tai būtų perbrangu ir nepatogu: muškim velyk juos plunksna. Sumanymui pritarta ir įsisteigta savas laikraštukas. Kad jis kovotų plunksna su tikrais Lietuvos priešais, nieko jam nebūtų galima prikišti; anaiptol, tektų dar jis pagirti. Bet, deja, užuot tikrų valstybės griovėjų jis puola nekalčiausius žmones ir įstaigas ir daro tai ne atvirai, bet iš pasalų, prisidengdamas ta ar kita raide, kad jo užpultieji ir begėdiškai apšmeižtieji negalėtų jo teisman patraukti. Nenorėdami tam laikraštukui daryti reklamos, neminėsime čia nė jo negarbingo vardo. Pridursim tik tiek, kad jo, kaipo „šmeižimų lizdo", nieks beveik neskaito: leidėjai bruka jį kam pakliūna dovanai...

Silkėms vynioti iš bėdos jis gal ir tinka, bet skaityti jis tiesiog šlykštu; jam visai nežinomi nei elementariausis teisingumas, nei paprastas laikraštininkiškas padorumas. Užsidegęs kovos troškimu, jis visai netenka nuovokos ir nieko kito Lietuvoje beveik nemato, kaip vien tik jos priešus... Bet kas gi tie jos priešai? Gal bolševikai, komunistai, socialdemokratai, lenkai, žydai?... Abejotina, nes iš to, kad jis apie juos maž terašo, tenka spėlioti, kad jis, jei ir laiko juos Lietuvos priešais, tai nepavojingais, silpnais... Vienatinis priešas, kuriam jis tikrai nesigaili šūvių, — tai... „krikdemai", t. y. krikščionys demokratai. Jis tiesiog serga kažkokia „krikdemizmo" manija, nes visur jam „krikdemai" vaidinas.

Sustojo kur porai valandų generolas, atvadavęs Ežerėnus iš bolševikų, ir tas juodašimtiškas laikraštukas ne savo balsu šaukia: „krikdemų" pavojus Lietuvai"!... Atvyko savo tėviškėn visų gerbiamas katalikų vyskupas ir bematai to laikraštuko korespondentas raportuoja apie valstybei pavojingus „krikdemų" žygius. Pasirodė kurioj katalikų įstaigoj vienas kitas studentas ateitininkas ir to laikraštuko bendradarbį apima tokia „krikdemų" baimė, kad jis išdrįsta statyti valdžiai reikalavimą uždaryti tą mokslo įstaigą, o jei ne, tai, girdi, visuomenė pati imsis ją pamokyti. Įsteigia kas provincijoj naują pavasarininkų ar ateitininkų kuopą — ir

bematai laikraštukas sukelia tikrai juodašimtišką „gevaltą“ šaukdamas: „krikdemai, krikdemai“!...

Mums tai perskaičius, prisimena Rusijoj girdėtas anekdotas. Vienas rusas iš perdidelio neapkentimo Jėzuitų neteko proto. Pamišęs, jis visiems garsiai šaukdavo: „Į Dievą netikiu, į velnią netikiu, bet kad jėzuitas visur yra, į tai tikiu nė kiek nedvejodamas!“...

Į tą nelaimingąjį ruselį visai panėši mūsų laikraštuko rašytojai. Nes kaip anam ruseliui visur vaidinos jėzuitai, taip šie visur užuodžia ir mato „krikdemus“.

Tai rašydami, mes toli gražu nemanome ginti nei teisinti „krikdemų“ partijos nei jos darbų. Laikraštukas turi teisę su ja kovoti. Taigi jo kaltė ne ta, kad jis „krikdemus“ puola, bet ta, kad daro tai nekultūringai, griebdamasis įvairių šmeižtų ir visai prasimanytų, nebūtų dalykų.

O dar didesnė jo kaltė, kad painioja neatskirdamas „krikdemystės“ nuo katalikystės. Katalikystė stovi aukščiau už visas partijas ir nesiduoda nė vienai jų pažabojama. Kaip katalikų Bažnyčia pripažįsta įvairiausias valdymo formas, taip ir katalikystė nesmerkia nė vienos partijos, kurios tik pripažįsta Dievą ir Kristaus Dievystę.

Bet, leisdama savo dvasiškiems vaikams dalyvauti įvairiose partijose, katalikystė neleis sau niekuomet išplėšti t e i s ė s m o k y t i i r o r g a n i z u o t i k a t a l i k i š k ą j į j a u n i m ą. Tos teisės katalikų Bažnyčia yra pareikalavus ir iš Lietuvos ir gavus jos pripažinimą sudarytame konkordate su Vatikanu. Taigi, jei laikraštukas laiko mūsų kunigų dalyvavimą pavasarininkų ir ateitininkų organizavime neleistinu ar smerktinu dalyku, tai jis labai klysta. Katalikų dvasiškija Lietuvoje turi ne tiktai t e i s ę tą darbą dirbti, bet ir p a r e i g ą. Jei koks kunigas, pabūgęs laikraštuko grasinimų, liautųs organizavęs ir mokęs mūsų jaunuomenę, jis nusidėtų Katalikų Bažnyčios kanonams ir Šv. Tėvo nurodymams.

Mūsų pavasarininkų ir ateitininkų organizacijos yra, be abejo, žymios socialės jėgos, tik jos yra grynai k a t a l i k i š k o s, o ne „k r i k d e m i š k o s“, kaip laikraštukas mano. Katalikystė gi žmogų ir pilietį negadina, bet anaiptol padaro jį tobulesnį ir valstybei naudingesnį. Taigi veltui laikraštukas mūsų pavasarininkuose ieško kažkokių baisenybių: jų ten nebuvo ir nėra, dėliai to ir laikraštuko šmeižimas katalikiškų jaunimo organizacijų neturi jokio pateisinimo: tai darbas tiesiog juodašimtiškas, žalingas tautai ir valstybei, nes bandąs abi pastūmėti į kovą su kat. Bažnyčia. Organizacijos darbas yra tam tikra socialė kūryba. Jei laikraštukas nori

turėti savų jaunimo organizacijų, nieks jam to nedraudžia, tegu sveikas jas kūria kultūringomis priemonėmis. Bet jei jis, užuot parodęs savo kūrybos gabumą, stengsis vien griauti katalikiškas jaunimo organizacijas žandariškomis priemonėmis, tai toks darbas bus jau nebe juodašimtiškas, bet tiesiog velniškas, nes tik velnias telaiko savo uždaviniu — griauti ir ardyti, kas Dievo sukurta. Taigi ir dovanai brukamas tas laikraštukas reiktų su panieka mesti lauk, nes tai ne tik jau „šmeižimo lizdas", bet ir tikri visuomenės nuodai.

Valstybės Taryba[1]).

Kai buvo pasirodęs pirmosios mūsų Konstitucijos projektas ir iš jo paaiškėjo, jog įstatymams leisti pas mus tebus tiktai vieni Rūmai, būtent Seimas, tai spaudoje dėliai to buvo kilę ginčų ir pareikšta pageidavimų, kad ir Lietuvoje būtų įvesti antrieji aukštieji Rūmai Seimo pagamintiems įstatymams peržiūrėti ir, kur reiks, pertaisyti.

Šis teisių žinovų pageidavimas šiandie jau įvykdytas, nes šio rugsėjo mėnesio 21 dieną, remiantis naujos mūsų Konstitucijos 54-ju §-u, paskelbtas naujos įstaigos — **Valstybės Tarybos įstatymas.** Ką gi ta naujoji įstaiga veiks? Norint tai geriau suprasti, prisiminkim, kokių įstatymų mūsų valstybė ikšiol prisilaikė?

Pasiskelbus 1918 metais nepriklausoma, ji jokių savų įstatymų neturėjo ir jų greitomis pasigaminti negalėjo. Kas gi buvo bedaryti? Šį klausimą mūsų valstybė išsprendė trumpai, pripažindama veikusius iki karui Lietuvoje rusų įstatymus **laikinai savais.** Tuo būdu gauta bent šiokie tokie provizoriški įstatymai. Jais mūsų gyvenimas ir tebetvarkomas po šiai dienai. Tačiau pasilikti prie jų ir toliau neleidžia mums ne tiktai lietuvių tautos garbė, bet ir pati gyvenimo praktika. Nes viena, tie rusų įstatymai yra jau gerokai pasenę, žymiai atsilikę ir naujam mūsų laisvam gyvenimui nebetinkami. Antra, dar ir prie rusų kai kuriose Lietuvos dalyse, k. š. Suvalkijoj, veikė Napoleono įvesti įstatymai, tebeveikia tenai ir šiandie. Prisidėjus Klaipėdos kraštui, atsidaro sritis, kur veikia vokiečių įstatymai. Be to, mūsų valstiečių santykiuose tebeturi galios dar vietos papročiai, davę pradžią įvairioms civilinėms mūsų teisėms.

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 40.

Tuo būdu įstatymų pas mus yra daug, gal net per daug, o kas blogiausia, kad jie, būdami įvairios kilmės, tebėra tarp savęs nesuderinti ir todėl, užuot Lietuvos piliečių gyvenimą palengvinę, jie dar jį, galima sakyti, gerokai pasunkina.

Visiems tiems mūsų įstatymams sutvarkyti, pasenusiems pašalinti, naujiems tinkamai suredaguoti, jų veikimą naujam valstybės gyvenimui pritaikinti, pagalios visiems tiems įstatymams į vieną knygą, vadinamą įstatymų kodeksu, sutraukti ir steigiama nūn Valstybės Taryba, kuri dalimi atsakys buvusiam Rusų Senatui.

Tuo Valstybės Tarybos įsteigimu visai nepašalinama Seimas, buvęs ikšiol naujų įstatymų leidėjas. Jis galės nustatyta Konstitucijoj tvarka gaminti ir toliau reikalingus gyvenimui įstatymus, bet tie įstatymai, prieš įvedami gyveniman, turės eiti į Valstybės Tarybą, kur ir bus rūpestingai apsvarstomas jų tinkamumas. Ši nauja tvarka ne tik nepakenks Seimo gaminamiems įstatymams, bet išeis jiems į sveikatą, nes, kaip praktika jau yra parodžius, daugelis Seimo įstatymų lig šiol išleistų yra pasirodę gyvenimui nepritaikomi ir, ką tik išleisti, tuojau reikalingi taisymo. Dabar to nebus, nes Tarybos nariais bus skiriami žmonės su aukštu mokslu, žymūs teisininkai bei įgudę advokatai.

Skirsis Valstybės Taryba nuo Seimo tuo, kad Seimas turės, kaip ir pirmiau, politinių teisių, o Valstybės Taryba jų neturės. Todėl ji galės šaltai svarstyti naujų įstatymų projektus, nepasiduodama politinių aistrų kvaituliui.

Dėliai to visa mūsų visuomenė Valstybės Tarybos įsteigimą gali su džiaugsmu sveikinti, nes mūsų valstybės gyvenime tai yra žymi reforma ir didelis žingsnis pirmyn.

Žinoma, kaip visur, taip ir Valstybės Taryboj, viskas pareis nuo jon pakviestų žmonių, nuo jų sugebėjimo darbą dirbti ir galvoti. Apie rusų senatorius pav. yra užsilikęs ne vienas juokingas anekdotas. Reikia tikėtis, kad pas mus to nebus,— kad mūsų Valstybės Tarybon bus pakviesti patys darbščiausi ir sumaniausi teisių žinovai ir žmonės, kuriems niekas nieko negalės beprikišti. Dieve, jiems padėk!

Antalieptę aplankius[1]).

Lietuvoje yra ne vienas kultūros Centras, vertas pažinti ir paminėti. Šį kartą tesie man leista pakalbėti apie Antalieptę.

Patekt į ją ne per sunku. Užtenka Kaune sėst į autobusą, einantį į Ežerėnus, ir paimti bilietą į Daugailius. Po šešių valandų važiavimo pasiekiama Daugailiai. Nuo čia į Antalieptę tėra vos aštuoni kilometrai gero vieškelio, taip kad, išvažiavus iš Kauno 12 val., vakare 8 val. jau galima pasiekti Antalieptė.

Ji stovi ant Šventosios kranto, labai dailioj, kalnuotoj, puikiais miškais ir miškeliais apaugusioj vietoj. Aplinkui daugybė puikių reginių, nors piešk.

Pats Antalieptės miestelis nedidelis: keletas žydiškų krautuvėlių ir tiek. Bet jame yra pašto ir telegrafo įstaiga, Vartotojų Bendrovės krautuvė (ta, rodos, jau linkviduojama), bažnyčia ir klebonija, puiki nauja aptieka, pagalios p. Katino ant Šventosios vandens malūnas, kuris dieną grūdus mala, o vakarais visą miestelį elektra apšviečia.

Graži dviem bokštais Antalieptės mūro bažnyčia statyta Tėvų Karmelitų 18-ame amžiuje. Prie jos jie turėjo pasistatę ir didžiulį mūro vienuolyną su visokiais kitais vienuolynui reikalingais trobesiais. Deja, Tėvams Karmelitams pirmiems čia teko patirti ant savo kailio žiaurių rusifikacijos smūgių. Ta rusifikacijos banga ėjo nuo Ežerėnų pusės.

Suvaldęs 1825 m. dekabristų maištą, caras Mykalojus I važiavo sykį plentu iš Peterburgo į užsienius. Ties Ežerėnais jam prireiko išlipti iš karietos savais reikalais. Atlikęs kas reikėjo, jis valandėlei stabtelėjęs ėmė aplinkui žvalgytis. Vieta jam patiko ir jis paklausė:

— Kaip ji vadinas?

— Ežerėnai, Jūsų Didenybė, atsakė jam.

— Įsakau vadinti ją nuo šio laiko **Novoaleksandrovsku.**

Šis perkrikštijimas įvyko caro įpėdiniui Aleksandrui pagerbti.

Ežerėnų surusinimu to krašto rusifikacija nepasibaigė. Netrukus ji pasiekė ir Antalieptę. Tėvai karmelitai buvo išvyti. Antalieptės bažnyčia — uždaryta, vienuolynas paverstas kareivinėmis. Bet daugybei čia apsigyvenusių kareivių nuo nežinomos ligos išmirus, jie buvo iš čia kitur iškelti. Pagalios 1834 m. Antalieptės bažnyčia buvo paversta cerkve, o vėliau vienuolyne apgyvendintos rusės vienuolės. Jos ati-

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 41.

dane mergaičių mokyklą, vaikščiodavo po artimus kaimus, neva ligonius gydydamos, o iš tikrųjų žmones pravoslavijon traukti bandydamos, bet vietos lietuviai katalikai pasirodė ištvermingi savo tikėjime, taip jog neteko girdėti, kad iš Antalieptiečių kas būtų priėmęs pravoslaviją ar vedes „monaškų" auklėtinę rusę mergaitę, nors už tai ir buvo siūlomi dideli kraičiai.

Karui užėjus visos monaškos išbėgo Rusijon, palikdamos tik vieną šlubą senutę, kuri, būdama darbšti ir maldinga, nori čia ir baigti savo amžių.

Per karą šeimininkavo čia vokiečiai, gerokai apgadinę vienuolyno mūrus. Jiems išsikrausčius Lietuvos valdžia buvo čia įsteigus ūkio mokyklą, kurią vėliau su visais trobesiais ir priklausančią vienuolynui žemę yra perleidus Moterų Kultūros Draugijai.

Ši Draugija energingai ėmėsi darbo, puikiai ištaisė trobesius, išcementavo vandeniu pirmiau užlietus požemius, įvedė kanalizaciją, elektros apšvietimą ir visur pavyzdingą tvarką.

Taip sutvarkytuose rūmuose telpa dabar šios įstaigos:

1) Vidurinė (bendra vaikinų ir mergaičių) mokykla.
2) Mergaičių ūkio mokykla.
3) Mergaičių amatų (siuvimo, nėrimo) mokykla.
4) Vaikų prieglauda.

Vidurinėje mokykloj mokslas eina švietimo ministerijos patvirtinta programa. Tačiau mokiniai čia ne vien mokomi, bet drauge ir dailiai auklėjami. Žmogui, atvykusiam iš šalies ir mačiusiam kitų mokyklų jaunimą, jie daro labai malonaus įspūdžio.

Ūkio mokyklos kursas tęsias dvejus mėtus, priimamos mergaitės, baigusios pradžios mokyklą. Už mokslą ir išlaikymą imama mėnesiui vos po 60 litų. Be bendro išlavinimo jos čia išmoksta ruošos, virimo, kepimo, konservų darymo, vaisių džiovinimo, pieninininkystės, daržininkystės, paukščių ir gyvulių auginimo, skalbimo ir kitokių ūkio darbų. Dėstoma ne vien tų dalykų teorija, bet parodoma ir naujausi prietaisai bei atatinkamos mašinos ir apsiėjimas su jomis. Mergaitė, išėjusi tuos visus ūkio mokslus, gali turėti iš savo ūkio didelio pelno ir, taip sakant, namus pastatyti ant kojų. Viskas čia laikoma pavyzdingiausioj švaroj. Vištos pav. laikomos visą dieną lauke vielomis aptvertuose skyriuose, nakvoja švariau, negu daugelis mūsų ūkininkų. Jorkširų veislės kiaulės pora kartų per savaitę mazgojamos ir šepečiais trinamos. Dėliai to ir auga čia gyvuliai, kaip retai kur. Taigi visoms mergaitėms, kurios tik gali, patarčiau važiuoti čion pasimokyti ūkio dalykų.

Ikšiol ūkio mokykloj buvo apie 40 mergaičių. Be to, yra čia dar mergaičių bendrabutis, mokytojų personalas ir vaikų prieglauda, toliau ruošos, virimo, kepimo, siuvimo ir skalbimo praktikos yra daugiau neg reikia, taigi ir išmokti tų dalykų yra čia geriausia proga.

Ūkio mokyklon įstoti galima net ir pirmomis spalio mėnesio dienomis. Taigi kas iki šiol dar neįstojo, tepasiskubina jon vykti.

Prieglaudoj yra apie 100 vaikų. Čion priimami nuo 1 ir laikomi iki 15 m. Paaugę prieglaudos vaikai lanko jiems įsteigtą pradžios mokyklą ir gali mokytis siuvimo ir nėrimo vietos amatų mokykloj, aprūpintoj geriausiomis siuvimo ir nėrimo mašinomis. Net ir maži vaikai čia kultūringai auklėjami. Nes kieme, kad ir pilna visokių gėlių, tačiau nė vienas mažutėlis jų nemindo ir neskina. Vyresni padeda mažesniems; neteko matyti juos kuomet susibarus ar susipešus.

Plačiai pragarsėjus visomis čia minėtomis įstaigomis Antalieptė yra virtus kultūros centru, o jų vedėja Moterų Kultūros Draugija yra teisingai užsipelnius valdžios ir visuomenės pagarbą.

Policijos laikraštį paskaičius[1]).

Mūsų policija savo patronais yra pasirinkus Šv. Angelus Sargus. Dėliai to spalio 2 d. Kaune buvo didelė iškilmė. Mat, mūsų policija minėjo tą dieną savo 10 metų veikimo sukaktuves.

Šia proga teko sužinoti, kad mūsų policija ne tik palaiko pas mus vidaus tvarką, ne tik gaudo žmogžudžius, plėšikus vagis, degtindarius, bet leidžia ir savo atskirą laikraštį vardu „Policija“. Ten ji svarsto savo profesijos reikalus, gvildena savo uždavinius, mini savo garbingus vyrus ir t. t. Šis jos laikraštis yra sumaniai vedamas ir teikia neretai labai įdomių žinių. Pav. jo šių metų 6—7 n-ry yra įdėta labai įsidėmėtinas pranešimas apie likvidavimą Šiauliuose didelio komunistų partijos sandėlio. Nurodęs, kiek ten ir kokių suimta komunistiškų laikraščių, atsišaukimų, aplinkraščių, instrukcijų, „Policijos“ korespondentas taip toliau rašo:

„Suimtųjų tarpe yra 8-to pulko štabo raštininkas — kareivis Jočionis Vladas, gimnazijos mokiniai Klastauskas Kazys ir **Korsakas Kostas.**

---

[1]) „Vienybė“, 1927 m. n-ris 49.

Šio pastarojo suėmimas šiauliečiams daro įspūdžio. Jis gabus ir jaunas vaikinas. Bendradarbiavo įvairiuose mūsų laikraščiuose. Dirbo „Kultūros“ bendrovėje. Apskritai Korsakas yra gabus literatas. Jis buvęs karštas ateitininkas, vėliau tapęs aršus socialistas. Dabar pasirodo aktingas komunistas. Jo bute rasta komunistinės literatūros ir kompromituojančio susirašinėjimo, jis ir pats savo komunistines pažiūras nesistengia paneigti, bet už vis daugiau šiuo reikalu pasako pas Volpę rastas vienas dokumentas. Juo yra paties Korsako ranka rašytas jo straipsnis **apie Šiaulių socialdemokratų bankrotą.**

Straipsnis gana ilgas, parašytas jo komunistine slapyvardė „Jaras“ ir buvo skirtas Tilžėj einančiam komunistų emigrantų laikraščiui „Balsui“. Šis dokumentas svarbus ne tik kriminalinei policijai, bet ir visai visuomenei. Jis nuima nuo Korsako kaukę, kuri iki šiol dar slėpė jo dorovės ir idealų menkumą. Šis raštas yra begėdiškas ir biaurus, šmeižtų bei niekšingų posakių rinkinys, kuriame nurodomi Korsaką tiek branginusieji ir net jam padėjusieji žmonės, p. p. Sondeckis, Venslauskis, V. Bielskis, Bugailiškis ir kiti. Ypatingai tenka pabrėžti, Korsako paskutiniais žodžiais iškeiktas apyg. teismo pirmininkas p. Bugailiškis, kuris gelbėdamas Korsaką iš vargo ir norėdamas jam padėti literatūrinėje karjeroje, jį visur protegavo ir buvo priėmęs dirbti „Kultūros“ redakcijon...

Iš šio „Policijos“ pranešimo išeina aikštėn ištisa eilė įdomių faktų:

1) kad kairiojo nusistatymo Šiaulių veikėjai, kaip p. p. Sondeckis, Venslauskis, V. Bielskis ir kiti, laikė komunistą Korsaką **savo žmogum,** jį brangino, ir net jam padėjo;

2) kad p. Bugailiškis kiek tik įstengdamas, rūpinos komunistui Korsakui padėti, visur protegavo ir buvo savo leidžiamos „Kultūros“ redakcijon priėmęs;

3) kad tas komunistas Korsakas visus tuos kairiuosius savo „geradėjus“ globėjus negražiai išvadinęs spaudai prirengtam straipsny, o savo didžiausį protektorių p. Bugailiškį net „paskutiniais žodžiais“ iškeikęs.

Šiai „Policijos“ pranešimo daliai negalime nieko prikišti, nes čia išdėta tikra tiesa. Ir kad „Policija“ tuo būtų ir užbaigus, viskas būtų buvę tvarkoj. Bet, deja, „Policija“ ėmės jai visai netinkamos Korsako teisėjo rolės, nes kalbėdama apie Korsako straipsnį, ji jo išsireiškimus apie kairiuosius geradarius yra išvadinus „biauriais šmeižtais“, „niekšingais posakiais“, prikišus jo darbui begėdiškumą, jo „dorovės ir idealų menkumą“. Čia kiekvienas turi teisės paklausti: kuo remda-

mos „Policija“ taip drąsiai smerkia patį Korsaką ir jo žodžius? Ar ji gali pasisakyti, kiaurai pažįstanti tuos ginamus ponus ir įrodyti, kad Korsako žodžiai jų neužsipelnyti? Jų pašalpos Korsakui irgi neturėtų per daug jaudinti gerb. „Policijos“ korespondento. Sušelpti savo vienamintį — ne tokia jau čia dorybė, kad dėl jos reiktų šokti sušelptasis kaltinti nedėkingumu ir „dorovės ir idealų menkumu“. Tiesa, Korsakas komunistas. Bet ir komunistas nevalia smerkti be įrodymų, juoba, kad smerkimas bet ko vra ne policijos dalykas.

Pagalios, jei patyrinėtumėm giliau, iš esmės, tai kažin, ar nepasirodytų Korsako kaltė kur kas mažesnė, negu jo buvusių globėjų? Nes kas yra Korsakas? Jis yra jaunas, gabus vaikinas, buvęs ateitininkas, katalikas. Dėlko jis nepasiliko katalikas? Gi dėl to, kad jo pažįstamieji kairieji įvairiais sofizmais ir pašiepimais yr išplėšę iš jo katalikystę ir įbrukę savąjį socializmo tikėjimą. Su tuo nauju tikėjimu vargšas vaikinas pristatyta dirbti „Kultūroje“. Kokį gi mokslą skelbia toji šiauliškė „Kultūra“? Gi grynai antikrikščioniškąjį! Mat, Kristus jai nežinia ar kuomet buvęs ar ne, o jei ir buvęs, tai vien tik paprastas žmogus, o ne Dievas. O ir pats žmogus — tai ne Dievo Išminties padaras, tik „aklos gamtos sūnus“. Kas yra jo protėviai? Gi bezdžionės ir tt. Su tokiu mokslu nenuostabu, kad jaunutis nepritypęs Korsakas yra nužengęs daug toliau už savo mokytojus: darydamas logiškas išvadas iš „Kultūros“ mokslo, jis nuo socializmo yr nuėjęs prie komunizmo, nuo klasių kovos — prie proletarų diktatūros. Mat, jaunas žmogus negali išsilaikyti vien **pusiau pakairėjęs.** Jis sau galvoja: jei jau eiti kairyn, tai iki galo, iki pat kraštutiniausio kairumo. Tuo keliu gan dažnai eina patys gyviausi ir gabiausi jaunuoliai. Tuo keliu yr ėjęs ir garsiausis rusų filosofas Vladimiras Solovjovas. Netekęs tikėjimo gimnazijoj, jis buvo virtęs kurį laiką visišku bedieviu, neapkentė religijos dalykų, metė net lauk iš savo kambario šventųjų paveikslus... Bet kadangi jis buvo doras vaikinas, tai vėliau pagilinęs savo mokslą, atgavo prarastąjį tikėjimą ir tapo didžiausiu krikščionystės gynėju. Pagundos jaunam amžiuje ne naujiena. Ne naujiena ir Dievo malonės. Pasidavęs pagundoms, jaunuolis gali visai žemai nupulti; remdamasis Dievo malonėmis, jis gali pakilti iki Dievo. Taigi ir iš Korsako dar nežinia, kas gali išeiti. Dabar jis yra karštas komunistas. Bet po kiek laiko, giliau pagalvojęs ir socializmo klaidas supratęs, kažin, ar tik nepasirinks jis to pat garbingo kelio, kaip ir Solovjovas.

Taigi šiauliečių katalikų pareiga — ne smerkti Korsaką, bet žodžiu ir darbu parodyti jam krikščioniškąją meilę ir užuojautą. Jis jau tuo yra padaręs didelį žingsnį pirmyn, kad, supratęs savo buvusių mokytojų klaidingumą, teisingai pasmerkė juos visa savo jauna siela, tik gal kiek nusidėdamas krikščioniškam švelnumui. Bet tai jam, kaip komunistui, visai dovanotina. Šiaip jau gi tas jo žingsnis kitais atžvilgiais yra tikros pagarbos vertas.

Partijos ir Dvasiškija[1]).

Visi mes gerai atsimenam jau ačiū Dievui dingusius bačkinius agitatorius, kėlusius į padanges savo partijos šalininkus ir visokiais negražiais būdais šmeižusius priešingų partijų žmones. Nurimus šaliai, visi buvom nudžiugę, reiškėm už tai savo dėkingumo valdžiai, manydami, kad tos partijos rietenos nebegriš.

Deja, apsirikom. Mat, toji biauri partijų kova iš bačkinių mitingų yra nūn persikėlus į mūsų dienraščius. Tarp šių savo ypatingu karingumu pasižymi „Lietuvos Aidas". Jis leidžiamas valdžios pinigais. Ši aplinkybė turėtų, rodos, priminti jam pareigą tarnauti v i s a i L i e t u v a i, be partijų skirtumo, neužgaulioti atskirų piliečių grupių, trumpai tarus, būti tikrai valstybiniu laikraščiu.

Deja, tą savo pareigą pastaruoju laiku jis kas kart labiau užmiršta, besiriedamas beveik kasdien su krikščionių demokratų „Rytu" tuo pat nekultūringu būdu, kaip, kad seniau buvo besiriejama partiniuose mitinguose.

Nesitenkindamas tuo, ėmė jis nuo kurio laiko pulti ne tik Lietuvos kunigus, bet ir pačius mūsų vyskupus. Savo 260-me n-ry įsibėgėjęs, išdrįso jis net mesti jiems šitokį apkaltinimą:

„Deja, Lietuvoje yra ne tik bažnyčios atstovų, kunigų, bet yra ir keletas vyskupų, kurie aiškiai remia tik vieną krikščionių demokratų partiją".

Vadinas, „Lietuvos Aido" išmanymu, Lietuvos kunigams ir vyskupams nevalia priklausyti krikščionių demokratų partijai, nevalia jos remti, nes tas jos rėmimas būtų valstybei nusikaltimas.

Iš kur pas „Lietuvos Aido" rašytojus atsirado tokia pažiūra, mes nežinom. Mes tik galim stebėtis dėliai šitokio tų ponų diktatoriško drąsumo.

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 3.

Bet jei jie savo partiniame liokaiškume užsimiršta ir nusileidžia iki žandariškų dvasiškijos skundimų, tai mes laikom savo pareiga jiems priminti štai ką:

1) Kiekvienas Lietuvos kunigas ir vyskupas yra toks pat Lietuvos pilietis, kaip ir jie.

2) Naujoji Lietuvos Konstitucija katalikų kunigams ir vyskupams jokių pilietiškų laisvės suvaržymų bei susiaurinimų nėra numačius.

3) Mūsų kunigai ir vyskupai dėliai to turi teisę stoti bet kurion valstybės įstatymais neuždrauston partijon.

4) Krikščionių demokratų partija iki šiol nebuvo ir nėra uždrausta mūsų valstybės įstatymais, taigi ir nieks neturi teisės kliudyti mūsų kunigams ir vyskupams ton partijon dėtis ir ją remti. Jei „Lietuvos Aidas" tokį vyskupų tos partijos rėmimą laiko neteisėtu ar smerktinu, tai jis klysta, nežinodamas mūsų Valstybės Konstitucijos.

5) Šale vyskupų, krikščionių demokratų šalininkų, yra vyskupų ir neprisidėjusių ton partijon. „Lietuvos Aido" noras —matyti visus mūsų vyskupus vienoj jam malonioj partijoj yra lygus su noru padaryti mūsų vyskupus valdžios pastumdėliais, kokiais yra buvę prieš karą rusų pravoslavų vyskupai. Veltui tuo „Lietuvos Aidas" sau galvą kvaršina: niekuomet jis nesusilauks to iš mūsų episkopato.

6) Leisdama savo vaikams dėtis į bet kurias katalikų tikybai nepriešingas partijas, mūsų bažnyčios vyresnybė nedaro išimties ir kunigams ir todėl negali davinėti jiems įsakymų: dėkitės ton, o ne kiton partijon". Nes jei ji varu varytų kunigus į tam tikras partijas, tai ji paliautų buvus laisva ir taptų tos partijos pakalikė. To ji padaryti negali. Taigi ir baudimas kunigų už partinius išsišokimus — ne vyskupų dalykas. Jei kuris kunigas įžeistų valstybės atstovą dėl savo partinio nusistatymo, tai tą kuniga-akiplėšą ir tetraukia teisman tas atstovas pats, neprimesdamas vyskupams policinių pareigų.

7) Tikybos dėstymo teisė pareina ne iš mokytojo ton ar kiton partijon prisirašymo, bet nuo tikybos dalykų gero mokėjimo. Jei D-ro Basanavičiaus Sąjungos mokytojai pasirodys gerai moką tikybos mokslą, be abejo, gaus ir jie dvasiškos vyriausybės leidimą dėstyti tikybą mūsų mokyklose.

8) Kadangi mūsų vyskupai savo padėtimi ir rangu nė kiek nežemesni už mūsų ponus ministerius, tatai šie pastarieji turėdami reikalo ar kokių pretensijų prie mūsų vyskupų turėtų privačiai su jais išsikalbėti, o neleisti mažamoksliams laikraš-

ninkėliams daryti vyskupams spaudoje priekaištų. Nes žeminimas dvasiškos vyresnybės neišeina į sveikatą ir pačios valstybės viršūnėms.

O kai dėl „Lietuvos Aido“ noro matyti visus katalikus vienoj jam malonioj partijoj, tai jis labai primena prieškarinį rusų juodašimčių norą — matyti visus Rusijos valdinius rusais ir pravoslavais. Perdidelis vienodumas nėra tobulybė. Jo nėra gamtoj, jo nėra ir gyvenime. Vienodumo vietoj visur matom kuodidžiausią įvairumą. Pievoj nelygios žolės, miške nevienodi medžiai. Ūky nevienodi gyvuliai. Geras ūkininkas turi ir arklių ir karvių ir avių ir kiaulių ir įvairių namų paukščių. Negudrus būtų ūkininkas, jei imtų arklius, karves, avis naikinti, o veisti pav. vienas tik kiaules. Taip pat negudrus ir tas publicistas, kurs visas partijas valstybėj išnaikinęs tenorėtų pasilikti su viena tik savąja partija. Toks idealas yra vienašališkas. Būdamas įvykdintas jis ne naudos, tik žalos teatneštų valstybei. Dėlei to dvasiškija ir negali jo palaikyti.

Ubagų klausimas[1]).

Artėja Visų Šventų ir Uždušinių šventė. Ji pas mus yra virtus ubagų švente. Tą dieną visi takai, vedą į bažnyčią, yra tirštai apsėsti ubagų būriais. Čia kas ubagas — tai tipas, ištisa galerija. Jei mūsų dailininkai nebūtų tinginiai, tai, atėję tą dieną į bažnyčią, galėtų prisirinkti sau originaliausių pavyzdžių naujiems Jobams ir Lozoriams atvaizduoti.

Visi tie ubagai tą dieną laukia gausios išmaldos. Bet žinodami, kad mūsų žmonės šelpdami ubagus reikalauja iš jų maldos už jų sveikatą ir už „dūšeles“, mūsų ubagai nesnaudžia atsisėdę, bet vieni garsiai kalba maldas, išskaitydami įvairiausias intencijas, kiti gieda šventas giesmes, stengdamiesi savo balso garsumu nugalėti kitus savo kolegas, treti bando nustebinti žmones bent ražančiaus ilgumu, kurį skubiai per pirštus leidžia, poterėlius kalbėdami, dar kiti savo garsias giesmes stiprina smuiko ar armonikos pritarimu. Vadinas, tą dieną yra ko pažiūrėti, yra ko paklausyti. Žmonės ne veltui duoda išmaldų, ubagai ne veltui meldžias. Už išmaldas atsilyginama maldomis.

Pikti liežuviai sako, kad didesniuose miestuose tą dieną ubagų tarpe slepias ir nevienas tyčia u b a g u p e r s i r ė-

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 44.

dęs, kad tuo būdu galėtų šioki toki centą uždirbti. Na, tuo daug stebėtis nereiktų. Jei yra netikrų pinigų, gali būti ir netikrų ubagų. Bet ar jie šioki ubagai, ar toki — sykį jie sėdi prie bažnyčios ir meldžias, per daug jie kontroliuoti nereikėtų. Iš gero gyvenimo nieks juk rankos neištiesia išmaldos prašydamas. Taigi nenusidėsite, skaitytojai, jei tą dieną išmaldos nepasigailėsite ubagams besimeldžiantiems.

Bet užtat reiktų atkreipti didesnį dėmesį į ubagus nesimeldžiančius ir prie bažnyčios nesėdinčius. Tokių ypač daug miestuose. Jie nelaukia, kad išmaldą jiems kas duotų: jie eina patys jos prašyti po namus. Toks ubagas eidamas į namus drąsiai skambina, nei „garbė Jėzui Kristui", nei „laba dien" nesako, jokios maldos nekalba, jis tik nurodo, kad jis esąs biednas. Ir jis mano, kad to vieno biednumo ir užtenka, kad jis turėtų teisės eiti ubagauti ir kad gyventojai turi pareigos jį savo išmaldomis šelpti.

Tai yra visai klaidinga pažiūra. Daug yra biednų amatininkų, darbininkų, ūkininkų, kurie betgi neina ubagauti, dėl to, kad jie iš savo darbo šiaip taip išsiverčia. Tikrai biednas yra tik tas, kas dėliai nesveikatos negali duonos kąsnio užsidirbti. Kadangi tarp nesimeldžiančių ir besivalkiojančių po namus ubagų dauguma yra stipri ir sveiki, tatai visai teisingai kun. A. Sabaliauskas pataria tokiems visai neduoti išmaldos. Jo išmanymu, jei visi miestų gyventojai tokiems netikriems ubagams nedavinėtų nei gatvėse nei namie jokios išmaldos, tai ir jie, pamatę, kad ubagauti neapsimoka, mestų ubagavę ir imtųs doro darbo.

Išmalda tik tuomet yra gera, kai ji sušelpia tikrą ubagą. Jei ji palaiko vien apsileidėlius, tinginius, girtuoklius, nenorinčius imtis doro darbo, tai ji yra ne išmalda, tik socialė kvailystė. Taigi visų Lietuvos gyventojų uždavinys, yra šelpt tikrus ubagus ir visokiomis doromis priemonėmis naikinti netikrus ubagus.

Tam tikslui klebonai turėtų visur įvesti tikrųjų ubagų registraciją, steigti jiems prieglaudas bei ubagynus, raginti parapijiečius, kad savo parapijos ubagus kiek galėdami gausiau šelptų.

Ten, kur tokių ubagų nėra ir ubagai turi elgetauti, vaikščiodami po namus, reiktų išduoti savo parapijos ubagams tam tikrus ženklelius, kad duodąs išmaldą žinotų duodąs tikram ubagui. Ubagams svetimų parapijų įsakyti neduoti išmaldos, nes būtų neteisinga, jei vienos parapijos savų

ubagų nešelptų, o kitos turėtų šelpti ne vien savus, bet ir svetimų parapijų ubagus.

Ir miestuose ir šiaip jau parapijose reiktų steigti šv. Vincento Pauliečio draugijas ir apskritai tinkamiau tvarkyti vargšų šelpimą. Jau metas naikinti mūs' kraštą žeminantį viešąjį ubagavimą. Į tą ubagavimą mūs žmonės ypatingai yra linkę. Kur tik yra būrelis lietuvių, tuoj, žiūrėk, ir atsiranda lietuviai ubagai. Gal dėlto ir daugybė mūsų įstaigų mėgsta verstis taipgi ubagavimu, aukų rinkimu. Mat, atlikti bet kurį darbą daug sunkiau, negu paimti auką be jokio darbo. Su tokiais palinkimais, mes niekados nevirsime kultūringa tauta.

Karas ar stebuklas?[1])

Artėja derybos su lenkais. Karaliaučiun rytoj suvažiuos iš mūsų pusės prof. Voldemaras, iš Lenkų — p. Zaleskis. Tikras lietuvis tautininkas tarsis ten su lietuviu, virtusiu lenku ir ginančiu Lenkų reikalus. Darybos eis tarp savo žemės gynėjo ir tos žemės grobikų atstovo. Stiprusis grobikas, remdamasis jėgos teise, užgrobtos žemės grąžinti, žinoma, nepanorės; garbusis jos gynėjas, pasitikėdamas teisės jėga, atsižadėti jos irgi nieku būdu negalės. Tatai svarbiausis dalykas — grąžinimas Vilniaus Lietuvai — liks nepaliestas. Derybos eis apie dešimtaeilius mažasvarbius dalykus ir pasibaigs greičiausia — niekais.

O tuo tarpu, susiderėti su Lenkais mums būtų labai ne pro šalį. Mat, Lietuva be Vilniaus, kaip žmogaus kūnas be rankos ar be kojos. Atjaučia tai Lietuvos centras, o dar labiau jos artimiausi Vilnijai pakraščiai. Dėliai to Vilniaus klausimas nepaliauja buvęs mūsų dienos klausimu. Daug kas jau yra bandęs jį išspręsti, ar bent nurodyti kelius į jo praktišką išsprendimą. Daug tam tikslui sugadinta popierio, daug išlieta rašalo, bet pasėkų kaip nėr, taip nėr. Senas Hymanso projektas, naujausi vilniškio d-ro Alseikos pasiūlymai ir kiti panašūs sumanymai ne tik Vilniaus klausimo nėr išsprendę, bet jį dar labiau aptemdę, supainiojęs ir mus pačius suklaidinę.

Mat, nuo nepriklausomybės atgavimo, mes, nežinia kodėl, tebemanom, kad Vilniaus klausimo išsprendimas pareina t i k t a i i š m ū s ų i r i š l e n k ų ir daugiau iš nieko. Tuo tarpu mes esam prašokę labai svarbų klausimą: ar g a l ė s i m

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 45.

susišnekėti su lenkais Vilniaus klausimu, ar ne? Mūsų politikai ikšiol šio klausimo nestatė, manydami iš aukšto, kad lenkai duosis sušnekami. Bet iš kur tai žinoma? Ir ar yra tam kokių įrodymų?

Nežinau, kaip kam, bet man rodos, kad lenkų sušnekamumas Vilniaus klausimu yra visai neįrodomas. Priešingai yra nemaža davinių — laukti iš lenkų pilniausio nesušnekamumo. Jį, be abejo, palaikys senas romantiškas lenkų įsitikinimas, kad ne tik Vilnius, bet ir visa Lietuva yra buvus Lenkijos nuosavybė, todėl ir turi jai pasilikti amžinai. Šį įsitikinimą rems toliau ir žinomoji lenkų fanaberija: — Ką? Vilnių, mūsų užimtą, Pilsudskiui padovanotą, grąžinti mūsų priešams, kauniškiams lietuviams, ne, to padaryti neleidžia mums mūsų „šlakeckas unaras"!... Taip šaukiančių rasis šimtai, tūkstančiai, ir jie, sukurstę minias, sunaikintų bet kurias derybas su Lietuva, jei lenkų politikai ir norėtų mums Vilnių grąžinti. Pagaliau visa lenkų istorija parodo, kad užgrobt jie daug svetimų žemių užgrobdavo, bet kad būtų kuomet bent vieną savininkui grąžinę, to niekuomet nėr buvę ir vargiai bebus. Priversti lenkus grąžinti, kas jų užgrobta, tegali tik viena karo jėga.

Ir tas karas atrodo ne per tolimas. Nuo 1918 m. jį rengia išvien susidėjusios Prancūzija ir Lenkija. Prancūzija daro tai plėšdama iš Vokiečių paskutinį skatiką savo miliardinėmis „reparacijomis", o Lenkija — smaugdama savo mažumas, uždarinėdama jų mokyklas, drausdama jų kalbas, stengdamasi jas sulenkinti. Jau ir dabar baisiai kitų tautų neapkenčiama, po kiek laiko turės Lenkija dar daugiau priešų. Tuo laiku, nuvertus bolševizmą, atsikels Rusija. Pakilus doros atžvilgiu ji ateis ir į protą ir užuot grobus, kaip pirmiau, svetimas žemes, padės kaimynėms baltgudžių ir ukrainiečių tautoms sudaryti savas Baltgudijos ir Ukrainos valstybes. Prie jų prisidės ir Lietuva. Vokietija tuo metu, keldama aukštyn savo techniką, prisigamins užtektinai rakietinio tipo armotų, kurių pasigaudama, galės iš Berlyno apšaudyti visą Prancūziją ir Angliją. Prancūzijos viltys, kad jai į pagalbą ateisianti Lenkija, pasirodys tuščios, nes Lenkams teks gintis iš užpakalio prieš ukrainiečius, rusus, baltgudžius ir lietuvius. Prieš šią ketveriopą jėgą Lenkija neįstengs atsiginti, ji bus šluote nušluota, užgrobtos sritys iš jos bus atimtos, pati, kaip amžinos nesantaikos ir karo kūrėja, bus panaikinta. Tuomet ir Vilnius su visa Lenkų okupuota Vilnija bus lietuvių atsiimtas.

Žinoma, aš neguldau galvos už smulkmenas. Būsimasis karas gal nueis ir kitokiais keliais. Bet vienas dalykas pasi-

lieka neabejotinas, kad Vilnius tegali būt grąžintas tiktai per karą. Taip bent išeina, svarstant vienu protu ir atsižvelgiant vien į žemiškas politiškas jėgas.

Bet kadangi tautų istorijoj veikia ne vien žmonės, bet ir Dievas, tatai Šio visagalybė gali niekais paversti net ir gudriausius žmonių išvedžiojimus, nes Dievui nesunku padaryti ir stebuklas. Sakysime, atsiranda Lenkijoj vienas doras, genialis vyras. Savo proto ir širdies gabumais jis prasimuša sau kelią į aukštas vietas ir pagaliau patenka į valdžios viršūnes, užimdamas mirusio Pilsudskio vietą. Jo klauso visa lenkų tauta, kaip savo vado, juo pilniausiai pasitiki, nes neturi nieko jam prikišti. Ir štai tas vyras-genijus ima svarstyti Pilsudskio jam paliktąjį Vilniaus klausimą. Ištyręs jį iš visų pusių ir numatęs tolimiausias politiškas perspektyvas, jis išdėsto savo pažiūrą į tą dalyką Lenkijos ministeriams ir gavęs jų pritarimą, pasiunčia mūsų Prezidentui šitokį pasiūlymą:

„Broliai lietuviai! Atitaisydamas Želigovskio ir Pilsudskio padarytą jums skriaudą, aš gavęs garbios lenkų tautos pritarimą, siūlau jums — skirianti jus nuo mūsų nelemtąjį Vilniaus ginčą baigti geruoju. Tam tikslui aš išleidau Vilniaus vaivadai įsakymą nuo tos ir tos dienos pasitraukti iš Vilniaus su visa kariuomene ir valdininkais, perdavus miestą ir visas valdžios įstaigas jūsų atsiųstiems įgaliotiniams. Įvairiems atsilyginimo, ekonomijos ir teisių klausimams sutvarkyti, kviečiu aukštai gerb. prof. Voldemarą su ekspertais tą ir tą dieną atvykti mūsų sostinėn Varšuvon. Laukiu brangių svečių su dideliu pasiilgimu“...

Geriausis momentas šitokiam kilniam pasiūlymui buvo lenkams bolševikus iš Vilniaus išvijus. Deja, šia gera proga nepasinaudota. Bet nevėlu tai padaryti ir šiandien. Šitoks pasiūlymas išmuštų iš mūsų visus antilenkiškus ginklus. Šitaip mandagiai ištiestos rankos mes nebegalėtum nepriimti ir su dėkingumu nepaspausti. Ne ką tegalėtumėm tuokart beprikišti ir sąjungai Lietuvos su Lenkija... Nėr kas ir besakyti, būtų tai begalo gražu ir malonu. Tik, deja, kaip nurodžiau, tam reikia stebuklo!... Bet ar jo kada sulauksim, sunku pasakyti. Kol kas nelemtasis karas vis da atrodo artimesnis, negu minėtas politiškos išminties ir teisybės stebuklas.

Krikščioniškas sveikinimasis ir naminis pamaldumas[1]).

Iš vieno uolaus klebono „Vienybės“ redakcija yra gavus įdomų laišką. Tame laiške gerb. klebonas nurodo, kad „pakitėjus Lietuvos visuomenės gyvenimui, yr pasikeitę ir mūsų katalikiškos tautos gražūs papročiai. Dingę laukuose ir miškuose malonūs jaunimo dainavimai, išnykę kaimuose jaudinančios žmogų gegužinės pamaldos, šeimose bendrai nebekalbamas rožančius, nebegiedama valandos, nei malonios Kalėdų giesmės, išeina iš mados net ir rožančiaus giedojimas šventadieniais pačiose bažnyčiose. Dabar baigia nykti ir krikščioniškas pasisveikinimas „Garbė Jėzui Kristui“ arba „Garbė Kristui“. Jis pakeičiamas moderniškais „laba diena“, „labas“ ar „sveikas“. Tuo susirūpinęs klebonas prašo redakcijos tarti savo žodį šiuo klausimu, kad kaimiečiai žinotų, kaip Lietuvos piliečiai, ypač katalikai, turėtų sveikintis susitikę, kad tame dalyke būtų šioks toks vienodumas ir kad visur mokyklose vaikučiai būtų mokomi vienodai mandagaus pasisveikinimo“.

Išreikštas čia vienodumo pageidavimas, be abejo, gerbtinas. Bažnyčia vienodumą labai brangina, o kai kur, kaip šit tikėjimo dalykuose, vienodumo net būtinai reikalauja ir nevienodumą viešai smerkia. Bet yra ir tokių dalykų, kuriuose Bažnyčia tikintiems palieka laisvę — laikytis jų, ar nesilaikyti. Pav., nusiėmimas kepurės, praeinant pro bažnyčią ar kryžių, — paliekama kiekvieno kataliko nuožiūrai. Nusiima kas kepurę, gerai. Nenusiima, irgi papeikimo už tai negauna. Vadinas, kryžiaus ar bažnyčios pagerbime, praeinant, Bažnyčia vienodumo nereikalauja.

Kadangi katalikų pasisveikinimas dar mažiau liečia tikybą negu kryžiaus ar bažnyčios pagerbimas, praeinant, tai savaime aišku, kad Bažnyčia neturi reikalo v a r ž y t i k a t a l i k u s v i e n o d o p a s i s v e i k i n i m o f o r m a. Dėliai to katalikiškų tautų pasisveikinimo formose ir n ė r a v i e n o d u m o. Katalikai vokiečiai sveikinasi sakydami „Gruess Gott“, t. y. „Tepasveikina tave Dievas“, unijotai ukrainiečiai sako: „Slava Isusu Christu“ t. y. „Garbė Jėzui Kristui“, Prancūzai, italai tenkinasi tarę „laba diena“. Pas mus Lietuvoje sveikinimosi formos buvo įvairios. Priėmę krikštą, mes iš katalikų kunigijos gavom sveikinimąsi išreikštą žodžiais: „Tegul bus

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 46.

pagarbintas Jėzus Kristus". Tardami juos mes išreikšdavom savo tikėjimą, kad Jėzus yra mūsų Išganytojas, vertas aukščiausios pagarbos. Šio pasisveikinimo mintis buvo graži, bet pati forma ilga, ištarti nepatogi. Taigi su laiku ji imta trumpinti. Vieni sakydavo „Tegul bus pagarbintas", kiti dar trumpiau „pagarbintas Jėzus" arba ir vienu žodžiu „pagarbintas". Šį pastaraji pasisveikinimą buvo priėmę ir Lietuvos žydeliai, tik norėdami parodyti, kad jie ne Kristų garbina, sakydami „pagarbintas Dievas". Arkivyskupas Karevičius, atvykęs 1914 m. Kaunan, įvedė naują sveikinimosi formą „Garbė Jėzui Kristui", skolindamas ją iš ukrainiečių. Ji ilgainiui sutrumpinta į „Garbė Kristui", kuri galima pakeisti dar bendresne „Garbė Dievui". Gerumo jos visos geros ir rinktis iš jų vieną kurią — galima, bet įsakyta vienodumo dėliai vartoti tiktai viena, atmetus kitas, nežinau, ar tai būtų teisinga.

Bet ar galima visas šitas krikščioniškas sveikinimosi formas pakeisti — naujoviška „laba diena"? Būtų negalima, jei žodžiuose „laba diena" glūdėtų kokia mūsų tikybai priešinga mintis. Bet jos ten nėra. Anaiptol žodžiams „laba diena" galima priduoti visai krikščioniška prasmė, būtent: „Teduodie tau Dievas labą (t. y. gerą, laimingą) dieną". Šia prasme iš seno vartoja tuos žodžius įvairios krikščioniškos Europos tautos: vokiečiai (guten Tag), lenkai (dzien dobry), prancūzai (bon jour), italai (buon giorno) ir tt. Taigi nėra pamato drausti šis pasisveikinimas ir lietuviams.

Tiesa, jei kas besisveikindamas žodžiais „laba diena", visai atimtų iš jų aukščiau nurodytą religinę mintį ir norėtų jais tepasakyti, kad „aš linkiu tau labos dienos vien iš savęs, o ne iš Dievo", tai toks jo pasisveikinimas virstų beprasme, tuščia mandagumo forma, nes mes patys iš savęs jokios labos dienos artimui suteikti negalim. Bet kas tiki į Dievą, tokios išimties nedarys, ir todėl pasisveikinimas „laba diena" nėra ir tikintiems draustinas.

Kaip maldoj, taip ir pasisveikinimuose svarbu ne žodžiai, bet jais persiėmimas, savo dvasios aukštyn pakėlimas. Taigi ir Lietuvos kunigams, man rodos, ne tiek reiktų rūpintis tuo, kaip, kokiais žodžiais žmonės turi sveikintis, kiek tuo, kad santykiai tarp lietuvių būtų giliai krikščioniški. Ne kokia bus nauda iš to, kai koks žmogus, sutikęs kunigą, pasveikins jį žodžiais „Garbė Kristui", o, kiek paėjęs, susipeš su savo kaimynu ir jį užmuš. Taigi labiau reiktų kreipti dėmesio į tai, kad mūsų

žmonės persiimtų didesne pagarba savo artimo, kad jo nelaikytų šuns vietoj, kad suprastų aiškiau, jog žmogus yra gyvas Dievo paveikslas ir panašumas, ir kad todėl labiau jis yra gerbtinas negu negyvi Kristaus ar šventųjų paveikslai, pagaliau, kad susitikdami su artimu visados atsimintų Kristaus žodžius: „Kame du ar trys susirinkę mano vardu, ten aš esu jų tarpe“ (Mat. 18. 20).

Kam šio paaiškinimo neužtenka ir jis dar norėtų mūsų pasisveikinimus „krikščioninti“ ir vienodinti, tam galima pridurti, kad šiandien pravesti ši reforma nebegalima. Mokyklose, kaip pats gerb. mūsų korespondentas nurodo, vaikai nūn mokoma sveikintis, tariant „laba diena“. Mokyklų vedėjai mokytojai yra pas mus trejopai pasiskirstę: katalikais, tautininkais ir profesininkais. Vadinas, jei katalikai mokytojai ir paklausytų kunigų ir imtų mokyti vaikus sveikintis tariant „Garbė Kristui“, tai mokytojai profesininkai ir net tautininkai tam nepritartų ir po senovei mokytų vaikus sveikintis tariant „laba diena“ arba „sveikas“. Vadinas, pageidaujamas vienodumas nebūtų atsiektas, todėl formą „Garbė Jėzui Kristui“ ar „Garbė Kristui“ reiktų palikti vien kunigams, klierikams, vienuoliams ir apskritai maldingiems žmonėms. Šiaip jau gi piliečiams jos varu brukti nereikėtų. Jiems galima palikti formas „laba diena“ ar „sveikas“.

Užtat į bendrą giedojimą šeimose reiktų kreipti daugiau dėmesio. Jei jis jau ir būtų daugelyje vietų išnykęs, doras kunigas atatinkamais pamokymais ir paraginimais gali ne vienon doresnėn šeimon jį sugrąžinti. Tik, žinoma, geruoju, o ne smerkimais ir barimais iš sakyklos. Tas pat pasakytina ir apie gegužines pamaldas. Kur jos pranykę, vietos kunigas atvažiuodamas sykį ir antrą į kaimą ir pamokydamas, kaip tos pamaldos reiktų atlikti, gali išnaujo jas atgaivinti. Tik ir čia reikia daugiau meilės ir pasišventimo iš kunigo šalies. Panašiu būdu atvykęs vakare kur pas ligonį, gali kunigas pamokinti kaimiečius ir šventų giesmių giedojimo vakarais. Ilgais rudens ir žiemos vakarais toks šventų giesmių giedojimas daugeliui šeimos narių gali net patikti. Reiktų tik kunigui abiejų lyčių jaunimą pamokyti šventas giesmes giedoti. Čia, galima sakyti, jei ne viskas, tai bent daug kas nuo kunigo pareina. Šiaip jau jaunimo giedojimais turėtų susirūpinti vietos mokytojai ir vargoninkai.

Jei kam šie mano išvedžiojimai pasirodytų nepraktiški ar ir visai netikę, tepaduoda geresnių, praktiškesnių tuo reikalu patarimų. „Vienybė“ mielai juos priims ir savo skiltyse paskelbs.

Naujas krikščioniškos meilės darbas[1]).

Lapkričio 4 d. Kaune septintam forte pašventinta pamatai naujos ligoninės sergantiems limpamomis ligomis. Žmogui mieste susirgus, visuomet yra didelis vargas, o dar didesnis, kai liga pasirodo limpanti. Nieks nenori tokio ligonio laikyti savo namuose, iš baimės, kad pats nuo ligonio neužsikrėstų. Taigi ir stengias juo kuogreičiau nusikratyti. Bet kur toks pavojingas ligonis dėti?

Tiesa, miesto ligoninės turi skyrius limpamomis ligomis sergantiems sarginti. Bet tie skyriai paprastai būna labai nedideli ir dažnai ligonių pilni. Taigi įsteigimas naujos ligoninės sergantiems limpamomis ligomis — yra labai sveikintinas dalykas.

Nauja ligoninė ilgio turės 30 metrų, pločio 14 ir pusę. Bus vieno aukšto ir galės sutalpinti 20 ligonių. Jos pastatymas su visu įrengimu apseis apie 120 tūkstančių litų. Stato ją „Meilės Draugija", kurion įeina visi Lietuvos Tretininkai. Kadangi Tretininkų Lietuvoj yra apie 40 tūkstančių, tatai užteks kiekvienam jų sumesti po 3 litus, ir ligoninė bus pastatyta.

Šią ligoninę užbaigus, „Meilės Draugija" ketina statyti antrą, dar didesnę ligoninę sergantiems visokiomis nelimpamomis ligomis, ir galima tikėtis, kad ją netrukus taip pat pastatys. Pradžia jau padaryta: įrengta laikina nedidelė ligoninė dešimčiai ligonių ir prie jos ambulatorija, kur tam tyčia pastatytas gydytojas priiminėja ateinančius ligonius ir teikia jiems medicinišKos pagalbos. Ir jau esančioje ir būsimoje ligoninėje ligoniai bus globiami ir aptarnaujami šv. Elzbietos „pilkųjų" seserų, žinomų, plačiai savo pasišventimu ir atsidavimu tam darbui. Kol kas, jų tėra čia tik šešios—dvi vokietės ir keturios lietuvaitės. Ligonių skaičiui padidėjus, padaugės ir seserų skaičius. Ligoninėn priimami sergantieji be skirtumo tikėjimo. Šios tvarkos bus laikomasi ir naujoj ligoninėj. Ji vadinsis Šv. Luko ligoninė. Jos kertinio akmens pašventimo iškilmės įvyko lapkričio 4 d. 3 val. po pietų. Pašventinimo apeigas atliko monsinjoras A. Faidutti, uolus šios ligoninės rėmėjas. Savo lotyniškoj kalboj, pasakytoj pašventinimo apeigoms pasibaigus, jis dėkojo visiems šio gailestingo darbo šelpėjams ir aukotojams, prašė ir toliau nepaliauti jos šelpus, kas kuo gali, žadino nebijoti

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 47.

kliūčių, kurios gali iškilti, bet eiti ramiai prie pasistatyto tikslo, pasitikint, kad Dievas padės šiam darbui ir atlygins savo malonėmis kiekvienam aukotojui pagal jo nuopelnus, jei ne čia žemėj, tai bent po mirties danguje.

„Meilės Draugijos" pirmininkas kun. P. Jasienskis monsinjoro Faidučio kalbą atpasakojo lietuviškai.

Kauno miesto vardu p. burmistras Vileišis reiškė savo džiaugsmą dėl naujos kultūrinės įstaigos atsiradimo ir linkėjo pasisekimo šiam kilniam darbui.

Po to, ėjo pasirašymas šios iškilmės akto, dailiai ant pergamento parašyto. Pirmoji pasirašė mūsų valstybės Prezidento žmona, ponia Smetonienė, karšta šios įstaigos rėmėja. Toliau teikėsi savo parašus padėti Kauno miesto burmistras p. Vileišis, monsinjoras A. Faidutti, Kauno Arkivyskupo atstovas generalvikaras K. Šaulys, prel. A. Dambrauskas, prof. P. Dovydaitis, ligoninės gydytojas, architektas ir kiti žymesni svečiai.

Šitaip pasirašytas dokumentas buvo įdėtas į tam tikrą dėžutę ir įmūrytas statomosios ligoninės kertėje.

Pašventimo iškilmėje dalyvavo, be tėvų Pranciškonų ir Pilkųjų seserų atstovų, nemažas būrys šiaip jau Kauno katalikų.

Dieve, padėk naujai įstaigai pradėti kuogreičiau savo kilnų darbą ir daug naudos atnešti Kauno miestui. Dabar, tiesa, nauja ligoninė tebėra gana toli už miesto ribų ir todėl daug kam yra visai nežinoma, bet po kelerių metų, Kaunui sparčiai augant, ji atsidurs pačiam mieste ir norom nenorom turės plėsti savo ligoninių sienas.

Lietuvos katalikai iš šios ligoninės atsiradimo gali daug ko pasimokyti. Kai kilo sumanymas šią ligoninę statyti, pinigų neturėta nė skatiko. Bet „Meilės Draugijai" šūkterėjus. pasipylė aukos iš visų pusių. Jos buvo nedidelės, bet atsiradus daugybei aukotojų, susirinko nemaža pinigų krūvelė, už kurią ir prisipirkta kiek reikiant plytų, cemento ir kitos statybinės medžiagos, taip kad ponas architektas, šios ligoninės statytojas, drąsiai pareiškė, jog jos sienas ir stogą dar šiemet išvesiąs. Kai energingas žmogus taip sako, tai ir reikia tikėtis, kad taip ir bus. Tiesą pasakius, kitaip ir negali būti. Nes jei architektas darys savo darbą, aukotojai — savo, Tėvai Pranciškonai ir Pilkosios Seserys — savo, tai tokio darbo sujungto su malda Dievas negali nepalaiminti. Jis bus palaimintas, jis bus ir įvykintas. Tat valio šv. Luko ligoninė!

Spauda ir Valstybė[1]).

Mūsų Katalikų Veikimo Centro (K. V. C.) neseniai išsiuntinėta savo skyriams labai naudinga knygutė „Katalikas ir spauda“. Joje vaizdžiai nurodyta spaudos reikšmė, gerosios ir blogosios spaudos skirtumas, blogosios spaudos apaštalai, katalikų pareiga — gerąją spaudą palaikyti ir platinti. Tik, deja, nieko ten nepasakyta apie spaudos santykius su valstybe. Taigi bus gal ne pro šalį tarus čia keletą žodžių ir apie tą ten praleistąjį dalyką.

Šiandieną nerasime valstybės, kurioje nebūtų spaudos. Net ir tokioj tik ką teįsikūrusioj Albanijos valstybėj jau yra atsiradęs pirmutinis laikraštis. Taigi valstybė ir spauda šioj gadynėj yra du, nuo viens antro neatskiriamu dalyku.

Bet ne kiekvienoj valstybėj spauda lygiai tarpsta: ji tarpsta tik ten, kur jai yra tarpimo sąlyga. Jų pirmutinė — tai s p a u d o s l a i s v ė. Be laisvės spauda negali gyvuoti, kaip ir valstybė. Valstybė, kurioj laisvė pakeista prievarta, panėši į pusgyvį ligonį, negalintį nei rankos, nei kojos laisvai pajudinti. Tokioj valstybėj visas gyvenimas apmiršta, valstybės organizmas ima pūti, užnuodydamas net ir tas jo dalis, kurios ikišiol dar buvo sveikos.

Lygiai ir spauda, kuriai atimta visa laisvė, nebegalėdama žmoniškai gyvuoti, užgęsta, ir jos laisvą visuomenei tarnavimą pakeičia parsidavėlių — rašytojų liokajiškas esamai valdžiai pataikavimas. Spauda — iš ateities idealų skelbėjos — virsta vietos diktatorių vergė. Šitokioj negarbioj padėty ji yra pav. atsidūrus šių dienų Sovietų Rusijoj, nes ten jokia, kad ir sveikiausia mintis, jei tik yra priešinga komisariškų „Pravdų“ išvedžiojimams, neturi galimumo pasiekti visuomenę laikraščio keliu.

Dėliai to Sovietų Rusijoj šiandieną tėra viena tiktai v a l d i š k a s p a u d a. Jokie opozicijos organai ten negali atsirasti, nes Sovietų valdžia neleidžia jiems ne tik gyvuoti, bet ir pasirodyti. Visuomenė iš čia turi nemaža dvasios nuostolio, nes daug svarbių ir reikalingų žinių negauna. Tuo būdu Sovietų Rusijoj spaudos santykiuose su valstybe matome vieną kraštutinumą: v a l d ž i a u ž m u š a s p a u d ą, n e d u o d a m a j a i j o k i o s l a i s v ė s[2]). Tai yra didelė neteisybė ir žymi visuomenei daromoji skriauda.

---

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 48.

[2]) Panaši spaudos padėtis — ir fašistiškoj Italijoj, tik ten spaudos varžymo priemonės yra bent kiek švelnesnės.

Kas gi daryti, kad tos skriaudos nebūtų? Gal suteikti spaudai visišką laisvę? Žiūrint vien teorijos, atrodo, kad taip ir turėtų būti[1]). Bet dave spaudai pilną, niekuo nevaržomą laisvę, nes pasirodytumėm bevykdą kitą krašutinumą. Nes visiška spaudos laisvė tegalima tik tuomet, kai visi spaudos atstovai būtų tobuli, dori, teisingi ir protingi žmonės, neturį kitų tikslų, kaip vien tik tarnauti tiesai ir visuomenei.

Bet gyvenimo praktika parodo, kad taip nėra. Spaudos atstovų pasitaiko visokių. Vieni užsidega pykčiu ir kerštu ir nesuvaldo savo įnirtusios plunksnos. Kiti partiniame įsikarščiavime nesiskaito su tiesa ir prapliumpa laikraščiuose įvairiais burnojimais ir šmeižimais. Treti bando išnaudoti lengvatikius savo melagingais skelbimais. Dar kiti, pasidavę griovimo manijai, panaudoja spaudą įvairiems kurstymams prieš valstybės vadus, prieš bažnyčios mokslą, prieš dorovės įstatymus. Valdžia, kuri nori palaikyti valstybėj tvarką, negali tokiems spaudos išsišokimams nesipriešinti. Ji turi teisės ir net pareigos išėjusius iš krašto laikraščius sudrausti. Tam tikslui valdžia naudojas cenzūra, laikraščių konfiskavimu, jų uždarymu, teismu ir kitomis spaudos baudimo priemonėmis.

Iš esmės protestuoti prieš tai netenka. Vartoja tas priemones kitos valstybės, vartoja jas ir mūsiškė. Bet kadangi vartojimas vartojimui nelygu, tatai, kaip iš didelio rašto, taip ir iš didelio vartojimo galima išeiti iš krašto. Faktiškai pas mus nesykį jau išeita. Iš čia ir atsirado reikalas ieškoti auksovidurio tarp teisingos spaudos laisvės ir lygiai teisingų valdžios reikalavimų. Kitaip sakant, visuomenei svarbu, kad nebūtų nei spaudos, nei administracijos sauvaliavimų, nes jei spaudos sauvaliavimas pavojingas yra valdžiai, tai ir administracijos sauvaliavimas lygiai yra pavojingas spaudai.

Niekam ne paslaptis, kad pas mus šiandieną eina kova tarp spaudos ir administracijos. Visi žino taip pat ir tai, kad toje kovoje administracija gauna viršų. Tai ir nenuostabu, nes administracija yra išleidus tam tikrus spaudai bausti įstatymus, kurių pasigaudama ji ir šaudo mūsų laikraščius, kaip medžiotojas zuikius. Neturėdama materialių ginklų, spauda

[1])Bolševikai, kurie Rusijoj kitaip manantiems jokios spaudos laisvės neduoda, Vakarų Europos sostinėse garsiausiai šaukia, reikalaudami sau visiškos spaudos laisvės ir protestuodami prieš kiekvieną savo spaudos varžymą.

negali atsispirti administracijai. Ji vien liūdi nusiskųsdama, kad pas mus šiandieniai spaudos ir valstybės santykiai toli gražu ne tokie, kaip kad turėtų būti. Kodėl taip yra?

Į tai spauda ir valdžia atsako nevienodai. Valdžia nurodo mūsų spaudos partingumą, palaidumą, menką nusimanymą valstybės reikaluose, opozicinį aklumą. Spauda gi prikiša valdžiai ypatingai du dalyku: cenzūros nepakeliamą jungą ir administracijos sauvaliavimus laikraščius baudžiant.

Dėl cenzūros tenka pasakyti, kad ji ne Lietuvos išradimas. Nuo senovės ji yra ypatingai viešpatavus Rusijoj. Apie rusų cenzorių kvailumą yra tūkstančiai anekdotų. Bet jei jų tarpe ir buvo daug siaurapročių biurokratų, pasitaikydavo ten ir aukštai inteligentingų vyrų ir net žymių literatų. O kas svarbiausia, cenzoriais ten buvo skiriami įvairių luomų, o ne vienos profesijos žmonės. Pas mus kitaip. Čia cenzoriauja vien valdžios pastatyti karininkai. Karininkų gi obalsis žinomas. mušti priešas. Kai jis vykdomas karo metu, mūšio lauke, jis, žinoma, visai gerbtinas. Bet kai jis imama taikinti nuomonėms ir idejoms, jis sukelia savaime negeistinų nesusipratimų. Man pačiam pav. teko porą kartų matyti per uolaus cenzoriaus išbraižytus „Garnio" straipsnius. Jie buvo nekalčiausio ir net nepolitiško turinio. Toks dalykų būvis yra nepakenčiamas. Cenzūra būtinai reformuotina. Cenzoriais statytini ne narsūs karžygiai (jie tinka svarbesniam karo darbui), bet nepartyvūs, aukštos inteligencijos žmonės, kuriais ir valstybė ir visuomenė galėtų pasitikėti.

Dar nepakenčiamesni spaudos santykiai su administracija. Jos spaudos įstatymai yra labai vienašališki ir reikalingi greitos reformos. Nes jei jie ir toliau pasiliks beveikią, tai jie pridarys daug žalos mūsų tautai, o da daugiau mūsų spaudai. Jau ir dabar, išskyrus oficiozinę, ji vos begyvuoja. Diena iš dienos krinta jai visokios pabaudos. Nėra beveik tos savaitės, kad kuris mūsų laikraštis nebūtų nubaustas. Štai imkim, kad ir pastaruosius laikus: 300 litų nubaustas „Socialdemokratas"; 300 litų nubaustas „Darbininkas"; tūkstančiais ir šimtais buvo baustas „Rytas" ir galop liko vienam mėnesiui uždarytas; jo redaktorius kuriam laikui buvo Varnių koncentracijos liogery laikytas... Svetimšalis, nežinąs mūsų santykių, bet nugirdęs apie tą nuolatinį mūsų spaudos baudimą, gali pamanyti, kad mūsų laikraščių redaktoriai yra virtę anarchistais, tėvynės išdavikais, parsidavusiais valstybės priešams, nei kiek Lietuvos garbės nebranginančiais... Bet kad taip nėra, geriausiai

tai parodo kad ir „Ryto“ redaktoriaus Turausko istorija. Čia jis Varniuose patubdytas, čia jis valdiškos „Eltos“ vedėju padarytas! Vadinas, jo kaltybė buvus ne kažkokia. Gerai patyrinėję, tą pat, tur būt, rastumėm ir pas kitus redaktorius. O jei taip, tai kam buvo reikalingos tos laikraščių pabaudos?! Kam reikalingas tas nekaltų žmonių ir pačios mūsų visuomenės erzinimas, jiems nervų gadinimas? Ar gi jau mūsų administracija negali apseiti ko nors nesmaugus, kalėjiman nekišus?! Visam tam reiktų jau padaryti galas. Bet kaip? Ar yra tam koks nors projektas?

Nurodysiu vieną kitą.

Kaune yra įsikūrus ir pradėjus veikti Lietuvos žurnalistų sąjunga. Jon priklauso nevienas žymus mūsų literatas. Negalima manyti, kad tos sąjungos valdyba neturėtų jokio supratimo apie mūsų valstybės reikalus ir pavojus. Tie reikalai ir pavojai nuošaliai nuo politikos stovintiems literatams kartais gali būti net geriau žinomi, negu mūsų lėtos vyrams. Taigi valdžia padarytų naudingą ir garbingą darbą, jei užuot besiterliojus su atskirais laikraščiais, kreiptųs tiesiog į mūsų laikraštininkų kolektyvą. Literatai yra gan sukalbami žmonės. Prie geros valios iš abiejų pusių lengvai galėtų susidaryti ne tik žmoniškas sugyvenimas, bet ir abišalis bendradarbiavimas Lietuvos naudai. Tai, be abejo, įvyktų, jei tik valdžia pasiūlytų neišlepintai mūsų spaudai įmanomas sąlygas.

Antra — spaudos priežiūros darbą valdžia turėtų pavesti ne karingiems karžygiams, bet taikiems, ramiems, Lietuvai keliolika ar daugiau metų tarnavusiems ir turintiems pasitikėjimo ir valdžioj ir visuomenėj vyrams. Ką jie spaudoj praleis, valdžia žinos, kad praleisti buvo galima. Ką jie išbrauks, visuomenė žinos, kad išbraukti reikėjo. Tuo būdu bus apsaugoti ir valtybės ir spaudos reikalai. Visi spaudos ir valdžios nesusipratimai galės būti lakviduoti.

Jei kas tiems nesusipratimams pašalinti rastų dar geresnių sumanymų aš mielai jiems pritarčiau. Man aišku čia viena, kad tuo reikalu būtinai reikia kas nors daryti, nes dabartiniai spaudos ir valstybės santykiai pas mus yra nepakenčiami. Pats, kaip redaktorius, nesykį rusų valdžios baustas ir teisman trauktas, aš negaliu ramiai žiūrėti į mūsų spaudą, tebeinančią vis dar tuos patkryžiaus kelius ir po Lietuvos valdžia, kuriuos ji yra ėjusi po rusų.

Rašau šiuos žodžius norėdamas gera ir mūsų valdžiai ir mūsų spaudai ir pasitikėdamas, kad rasis nevienas, kas jiems

pritars. O dar didesnio pritarimo laukiu iš mano kolegų mūsų tautos veteranų-senių. Jie savo laiku turėjo drąsos tarti savo rimtą žodį už m ū s ų v a l d ž i ą, taigi tikiuos, ir dabar pajus savy pareigą u ž t a r t i taip skaudžiai plakamą m ū s ų s p a u d ą. Lauksiu.

Religija ir Tolstojus[1]).

Valdžios laikraščiai nesyki yr prikaišioję katalikų dvasiškijai, kad ji neužtektinai tepalaiko valstybę. Katalikų Bažnyčios atstovai turi daug daugiau pagrindo nusiskųsti, kad valdžia nepalaiko Bažnyčios, nes duoda pilną laisvę Bažnyčios priešams pulti tikybą, niekinti švenčiausias jos tiesas. Pav., iš Traupio mums rašoma, kad ten po kaimus vaikščioja kaž koks jaunas vyras iš Šiaulių ir, pardavinėdamas knygutes, varo propagandą naujos tikybos, burnodamas prieš V. Jėzų, Švenč. Mariją, Bažnyčios sakramentus, liepia švęsti „subatą", nes taip, girdi, esą Dievo įsakyta... Vietos policija nė kiek nekliudo jam to darbo.

Kaune žinomas laisvamanis D-ras Jonas Šliupas savo neseniai skaitytoje paskaitoje „Tikyba ir mokslas" viešai yr išniekinęs Dievą, krikščionystę, išplūdęs kunigiją ir taip paleidęs savo nešvarų liežuvį, kad net šlykštu buvo klausyti. Ir ką gi, ar šis liguistas burnotojas buvo bent sustabdytas? Nė kiek. Jis gali, kada nori ir kur nori, išnaujo pakartoti savo burnojimus. Žinoma, kat. Bažnyčia nei to stabdymo, nei pabaudų savo priešams nereikalauja. Ji gali apseiti ir be jų. Bet ar valstybei sveika viešas religijos niekinimas, mes tuo labai abejojam.

Be laisvo prieštikybinio žodžio yra pas mus ir laisva prieštikybinė spauda. Politiškiems laikraščiams laisvė suvaržyta, jiems yra cenzūra. Prieštikybinės spaudos laisvė beveik neliečiama. Dėliai to pastaruoju laiku pasipylė daugybė visokių protestantiško turinio knygelių ir laikraščių, o taipogi ir visai antikrikščioniškų rašinių.

Tarp šių pastarųjų paminėtinas grapo L. Tolstojaus „Žodis dvasininkams". Jį lietuvių kalbon išvertė ir atsispausdino šiauliškė „Kultūra", norėdama tuo pagerbti Tolstojaus gimimo šimtametį jubiliejų. Tame žody paniekinta visas šv. Raštas, atmesta ne tik Senojo, bet ir Naujojo Įstatymo stebuklai, paneigtos visos krikščionystės dogmos, tepalikta vien evange-

[1]) „Vienybė", 1928 m. n-ris 51.

liškieji dorovės principai. Šitokia „krikščionyste“, iš kurios pašalinta visas antprigimtinis turinys, Tolstojus norėjo apšviesti rusų tautą, padaryti ją persiėmusią artimo meile, blaivią, nerūkančią, brangindančią ne tik žmonių, bet ir gyvulių gyvybę, atsisakiusią net karo metu šaudyti į besiveržiančius priešus. Tolstojaus norai atrodo gražiausi ir Rusijai naudingiausi. Bet kadangi iš Tolstojaus „krikščionystės“ buvo visai pašalintas Kristaus ir Dievo apreiškimas, tatai Tolstojus savo mokslu įvedė rusų tauton ne šviesą, bet biauriausią laisvamanybę ir nutiesė kelią bolševizmui. Griaudamas valstybės pagrindus Tolstojus tapo bolševikų bendradarbis, jų tikslų vykintojas. Taigi ir nenuostabu, kad bolševikai šįmet Maskvoj šventę šimtametį Tolstojaus gimimo jubiliejų.

Jau tas vienas faktas parodo, kad Tolstojus mums lietuviams nėra ir negali būti dvasios vadas. Dėl turėjimo jis yra turėjęs nemažą rašytojišką talentą, jo apysakos plačiai yra pagarsėjusios pasauly, bet ir jas gadina Tolstojaus kreivos pažiūros į pasaulį, o kai kur (kaip šit jo „Atsikėlime“) įpintos net biaurios blevyzgos prieš Švenč. Sakramentą. Visi gi jo teologiški ir filosofiški raštai neturi jokios vertės. Nors jis ir kalba dažnai apie mokslą, nors jis vardan mokslo yra atmetęs Dievo apreiškimą ir Šv. Raštą, tačiau pats jis jokio mokslo nebuvo rimtai ištyręs. Būdamas ponas, jis visą amžių liko lengvabūdžiu ponu, nes ėjo ten, kur lengviau. Lengviau netikėti, negu tikėti, jis ir netikėjo į pamatines krikščionystės tiesas; lengviau paviršutiniškai prašliaužti, negu gilintis į mokslą, jis ir nesigilino; lengviau skelbti išdidžiai, ko gerai nežinai, negu pripažinti neištyręs to dalyko, jis ir skelbė, skleisdamas įvairiausias religines nesąmones. Kaip seniau ponai primesdavo savo religinius įsitikinimus (pav. mūsų senovės Radvilai, paversdami daugybę katalikų kalvinais), taip ir Tolstojus visą amžių stengės primesti rusams savo klaidingus įsitikinimus.

Kiek jis tuo savo nelemtu apaštalavimu pridirbo žmonijai žalos, sunku ir apsakyti. Pridengdamas visas savo nesąmones artimo meilės skraiste, jis sėkmingai klaidino mažo mokslo inteligentus ir kaimiečius. Turėdamas silpną galvą, nesugebančią logiškai galvoti, jis savo tariamiems įrodymams vartojo dažniausiai palyginimus bei pasakas. Tuo jis daugiausiai suviliodavo jaunimo. Net ir mūsų katalikiškam jaunime yra Tolstojaus suviliotojų. Syki „Literatūros“ knygyne teko man matyti šitokią sceną: Studentas lietuvis prašo parodyti visus tolstojaus veikalus. Pardavėjas parodo. Bet kaina studentui neprieinama. Jis tiek pinigų neturi. Reikėjo matyt studento

kovą su savim. Taip jis norėtų visus Tolstojaus veikalus turėti, nes manė, rasiąs juose visą gyvenimo gudrybę... Bet Tolstojus brangus. Iš kur gauti tiek pinigų jam nusipirkti? Taip ir palikau besikamuojantį studentėlį — tolstoistą.

Gaila man buvo to vaikino. Jis greičiausiai ir liks visą gyvenimą suklaidintas, netekęs tikėjimo nei tikro gyvenimo tikslo. Taigi dabar tiesiog nežinau, kas daugiau pasauliui yra pridaręs žalos: ar sunkiai suvirškinamas Marksas, bolševizmo įkūrėjas, ar švialniakalbis Tolstojus, mokėjęs pateikti skaitytojams baisiausius dvasios nuodus savo talentu pasaldintoje formoje.

Jei juodu matuoti griovimo laipsniu, tai Tolstojus greičiausiai laimėtų pirmenybę. Nes nėra beveik nė vieno žmonijai brangaus daikto, kurio jis būtų nemėginęs griauti. Griovė jis netik religiją ir valstybę, bet daugybę kitų daiktų, k. š. mokslą, meną, kultūrą, tėvynę, patriotizmą, kariuomenę ir tt. ir tt. Būdamas grovėjas iš prigimimo, jis yra tapęs didžiausias revoliucionierius. Revoliucionieriai jį ir tegarbina. Mums katalikams jis yra didžiausias priešas, taigi nė vienas katalikas neturi jo už ką nei branginti, nei gerbti. Jei kas iš mūsų jį gerbtų, tai būtų žymė, kad nežinąs. nei kas esąs, nei ką daręs.

Ar lietuviškas laikraštis yra buvęs biznio įstaiga?[1])

Lietuvišką laikraštį pagimdė ne poniška užgaida, ne didžturčio biznis, bet karšta savo tautos ir tėvynės meilė. Jis gimė iš didvyriško lietuvių pasiryžimo stoti į kovą su smaugusia mus caro biurokratija ir iš pasišventimo bei noro sukultūrinti tomsoj laikomą lietuvių tautą. Kaip žinom, šis darbas nelengvas, surištas su įvairiais dideliais pavojais. Pirmųjų lietuviškų laikraščių redaktoriai rizikuodavo savo laisvę rašydami jiems straipsnius, knygnešiai rizikuodavo savo gyvybę traukdami juos per prūsų sieną, rizikuodavo savo turtą ir namų ramybę tų laikraščių skaitytojai, juos pas save laikydami ar kitiems pasiskaityti duodami. Dar tebėra gyvi kaikurie „Aušros“, „Varpo“, „Apžvalgos“ redaktoriai bei bendradarbiai, kurie visa tai pukiai atsimena.

Tuo atskiru mūsų patriotų pasišventimu gyvavo ne tik pirmieji mūsų laikraščiai, ėjusieji Prūsuos, bet ir kitur, k. š.

[1]) „Vienybė“, 1928 m. n-ris 52.

Amerikoje. Visur jie neapsimokėdavo, duodavo nemažų deficitų, kurie tekdavo padengti surinktomis iš lietuvių patriotų aukomis. Lietuviškų laikraščių padėtis nedaug tepagerėjo ir 1904—1914 m. spaudą atgavus, nes lietuvių liaudis buvo dar nesusipratus, daug kur pasidavus lenkystės įtakai, o lietuvių inteligentija, išsiblaškiusi po Rusiją, bevelydavo skaityti visokius „Svietus", „Biržovkas" ir kitus rusų laikraščius.

Bet gal mūsų laikraščiai atkuto Lietuvai pasiskelbus nepriklausomai, pav., 1921—1925 m. laikotarpy? Nė kiek. Nes karo nukamuoti žmonės taupė kiekvieną skatiką ir mūsų laikraščius tik labai retas kuris teužsisakydavo. Gerai laikės tik valdžios pinigais leidžiami oficiozai. Visi kiti nevaldiški laikraščiai 1921—1925 m. laikotarpy skurdo po senovėj, eidami su didesniais bei mažesniais deficitais. Mūsų spauda, to nežiūrėjo: ji su pasišventimu varė toliau savo kultūros darbą, nes žinojo, jog nepriklausoma Lietuva be spaudos yra neglima. Už tą mūsų spaudos pasišventimą, Lietuvos valdžia, rodos, turėtų būti dėkinga savo spaudai, ją remti palaikyti.

Tuo tarpu š. m. lapkričio 20 d. mūsų spauda yra susilaukus visai netikėto naujo pažeminimo. Mat, Kauno mokesnių ėmimo įstaiga yra pranešus visoms 1921—1925 m. ėjusių laikraščių redakcijoms apie tai, kad „einant 1 § įstatymo 564 Nr." redakcijos tur mokėti bendrą mokesnį, nustatytą „amato, kredito, prekybos ir pramonės įstaigoms". Vadinas, laikraštis yra prilygintas čia amatui, kreditui, pramonės ir prekybos bizniui.

Bet kuo remias toji mokesčių ėmimo įstaiga šitaip aiškindama dalyką? Ji remias 2-ju to įstatymo §-u, kur išskaitytos „įstaigos nuo mokesčio liuosos", o ten laikraščiai esą neįtraukti. Iš to laikraščių neįtraukimo ji daro išvadą, kad jie turi mokėti bendrąjį mokesnį.

Vadinas, čia ši įstaiga pati **aiškina įstatymą,** ir aiškina ne tuo, kas jame pasakyta, bet tuo, kas jame nepasakyta. Aš ne juristas, bet žinau, kad įstatymams visur taikoma viena taisyklė: aiškinant įstatus reikia remtis kiekvienu jų žodžiu (lex stricte interpretanda est), bet ne tuo, ko juose nėra.

Iš jų tylėjimo negalima išvedžioti jokie piliečių varžymai. Be to, kiek žinau, įstatų aiškinimas priklauso aukščiausiai vyresnybei, o ne atskiroms žemesnėms įstaigoms.

Jei laikraščiai nepaminėti 2-me minėto įstato paragrafe, tai jie lygiai nepaminėti ir 1-me, kuris skamba šiaip: „Bendrų pajamų mokestį moka visos amato, kredito, prekybos, pramo-

nės įstaigos bei atskiri pirkliai ir pramoninkai (m. p.).

Šie pastarieji žodžiai parodo, kokias įstaigas turėjo omenyje šio įstatymo leidėjai. Nes jei čia būtų turėta galvoj laikraščiai, tai bendrus mokesnius turėtų mokėti net ir laikraščio bendradarbiai bei korespondentai, kurie dažniausiai jokio užmokesnio negauna. Bet to nėra. Be to, amatų, kredito, prekybos ir pramonės įstaigos ima patentus. Laikraščiai patentų neima, todėl ir 1-jo §-o įstatų skaičiun jie visai neteisėtai priskiriami. Kitaip sakant, įstate laikraščiai visai neminima ir todėl jie juo ir neapimti. Tai patvirtina ir juridinė mūsų valstybės praktika. Nuo laikraščių jokių mokesnių neėmė rusų valdžia, jų neėmė — krikščionių demokratų valdžia, jų neėmė socialistų valdžia. Remdamos tuo įstatymu abi pastaroji valdži teėmė mokesnius tik nuo knygynų, kioskų ir kitų panašių spaudos įstaigų, turinčių aiškų prekybinį pobūdį, ko apie laikraščius pasakyti negalima.

Galop abu po šiuo įstatymu pasirašiusiu vyru, būtent p. Stulginskis ir p. Grinius, dar ačiū Dievui tebėra gyvi ir, prireikus, gali ir žodžiu pareikšti, kad leisdami šį įstatymą, jie visai neturėję galvoj laikraščių.

Kad mokesnių ėmimo įstaiga rado reikalo minėtąjį įstatymą taikinti mūsų laikraščiams, tuo aš nė kiek nesistebiu. Ji nesupranta vargingo mūsų spaudos padėjimo. Todėl apkraudama mokesniais laikraščius už 1921—1925 m. ji mano nedaranti jiems jokios skriaudos, bet vien tarnaujanti valstybei, didindama jos finansus. Bet mūsų valstybės finansai ačiū Dievui netaip jau blogi: valstybės iždas turi 68 milijonus litų pertekliaus. Taigi ir nėra reikalo abejotinu minėto įstato aiškinimu, plėsti jo sritis, įtraukiant jon ir nieko nekaltus laikraščius. Mokesčių įstaiga gali to ir nesuprasti. Bet vyrai, stovį šiandieną mūsų valdžios priešaky, k. š. mūsų aukštai gerb. Prezidentas A. Smetona ir ministerių pirmininkas prof. A. Voldemaras gerai žino mūsų spaudos padėtį 1921—1925 m. laikotarpy, taigi ir tikiuos, kad jie aukščiau nurodytą per platų įstato 564 n-rio aiškinimą nepripažins teisėtu, kadangi jis laikraščiams visai nebuvo taikintas. Nes jei laikraščiai 1921—1925 m. bus pripažinti biznio įstaigomis, tai ir gerb. A. Smetona ir prof. A. Voldemaras ir aš būsime visi bizniериais, nes šiaip ar taip esame dalyvavę spaudoje. Kad ir graži kompanija, bet visgi aš nenorėčiau baigti savo amžių biznierium vadinamas, nes juo niekuomet nesu buvęs.

Mūsų biurokratijos žygiai[1]).

Vienas mūsų veikėjas yra išsitaręs: „Kiekviena valdžia yra iš Dievo, bet kiekviena biurokratija — iš velnio". Ši antroji posakio dalis, kad ir atrodo per smarki, bet ir joje yra daug tiesos. Nes kaip velnias yra žmonių priešas, taip biurokratija — piliečių.

Visų didžiausia biurokratijos kaltė yra statymas savęs valstybės vieton. Biurokratai nelaiko savęs piliečiais lygiais su kitais. Kad ir nesako to aiškiai, bet savyje nuolat mano: „valstybė — tai mes", arba „valstybė mums, o ne piliečiams". Taip yra visuomet ir visur, taip yra ir Lietuvoje.

Pirmieji mūsų biurokratijos išsišokimai yra pradėję reikštis mūsų pašto žinyboj. Prieš keletą mėnesių ji nei iš šio, nei iš to ėmė ir pakėlė mokestį už laiškus siunčiamus Lietuvon penkiais centais, taip kad vieton 25 centų, tenka dabar mokėti 30 centų. Kam to reikėjo — nežinia. Jei paštas, keldamas mokestį už laiškus 5 centais, būtų drauge išleidęs ir naują pašto ženklą 30 centų vertės, dar būtų buvę pusę bėdos. Bet jis to nepadarė, nes jam piliečių interesai visai nerūpėjo.

Dėliai šio biurokratiško pašto pasielgimo piliečiai turi dabar trejopo nepatogumo: 1) vieton vieno pašto ženklo gauna klijuoti ant laiškų po du (25 c. ir 5 c. arba 15 c. ir 15 c.) arba ir daugiau (triskart po 10 c.); 2) klijuojant po du pašto ženklu, pasitaiko, kai to ar kito pašto ženklo trūksta; dėliai to, nors ir skubiausias būtų reikalas, negali mesti laiško pašto dėžutėn, turi laukti rytojaus, kad trūkstantį pašto ženklą galėtum prisipirkti; 3) kiek kartų tenka ant laiško po du ar daugiau pašto ženklų klijuoti, tiek kartų piliečiui tenka suirzti, nes jis gerai žino, jog naujo pašto ženklo 30 c. išleidimas — visai nesunkus dalykas; jei mūsų paštas to nepadarė, tai vien dėl to, kad jam piliečių patogumaivisai nerūpėjo ir kad jis savo biurokratiškame apsileidime yra manęs, jog jis neturi pareigos piliečių patogumais rūpintis.

Tas mūsų pašto nesirūpinimas piliečių patogumais reiškias ir laiškų išnešiojime. Pirmiau korespondencijas atnešdavo pusė vienuoliktos ir apie ketvirtą v. po piet. Dabar priešpiet jokios korespondencijos nebegaunam, nes paštas teateina tik apie 1 v. ir vakare apie 6 v. Užsieniuose korespondencija išnešiojama **keturis sykius** per dieną. O pas mus paštas temoka tik kelti mokestį, neduodamas jokių patogumų piliečiams.

---

[1]) „Rytas", 1928 m. n-ris 242.

Antras mūsų pašto biurokratiškas žygis, tai nesenai įvykęs mokesčio pakėlimas už naudojimąsi telefonu. Čia jau pakelta gerokai — 20 litų metams. Kam tas pakėlimas buvo reikalingas irgi nežinia. Publika spėja, kad tai padaryta gražuolių telefonisčių naudai. Gal dėl to ir buvo nesenai pakeltas triukšmas spaudoje, kad publika išnaudojanti tas paneles, kad be reikalo tik skambinanti ir skambinanti. Bet nesenai „Ryte" iš „Ekonomisto" perspausdintas straipsnis yra parodęs, kad visas tas triukšmas neturi jokio rimto pagrindo ir yra sukeltas vien pašto biurokratų, kad tik jiems būtų geriau, o publika tesižino sau. Na, publika ir spiečias į būrius ir žada telefonų naudojimasi pakeisti... kurjeriais, kurie bus jei ne geresni už telefonus, tai bent pigesni.

Bet pirm negu tą naują sumanymą įvykdžius, aš siūlyčiau publikai padaryti dar vieną bandymą: te ji susiorganizuoja ir tepaduoda mūsų vyriausybei kolektyvų skundą prašydama, kad vyriausybė įsakytų paštui:

1) Mokestį 5 c. nuo laiškų panaikinti, arba jei tai būtų nepatogu — paliepti tuojau išleisti naujus 30 c. pašto ženklus.

2) Korespondenciją pristatinėti publikai iš ryto apie 9 val. ir popiet apie 1 v., jei jau dažniau nebūtų galima.

3) Telefonų mokestį, palikti 120 litų metams, o dar geriau būtų sumažinus jį iki 100 lt.

Prašykite ir bus jums duota, sako pati Evangelija. Jei savo balso nekelsime, neprašysime, žinoma, jokių palengvinimų negausime.

Į dar keistesnį biurokratizmo kelią yra šiomis dienomis stojus mūsų Miesto Valdyba, nei iš šio, nei iš to įsakydama namų savininkams būtinai nutepti rinas bei vandens nuleidžiamąsias dūdas. Motyvas — miestas pagražinti. Kažkokio Miesto Valdybos Salamono atkasta, matyt, supelėjęs rusų įstatymas ir juo remiantis griebtasi rinų puošimo. Prie rusų, cinkuotai skardai brangiai esant, vartota rinoms geležinė skarda. Nuo drėgmės ji greitai rūdydavo ir todėl rinų tepimas turėjo prasmės. Bet Kaune šiuo laiku geležinė skarda jau nebevartojama, rinos daromos iš nerūdijančios cinkuotos skardos, ir todėl rinų tepimas, ir tai dar rudenį, kuomet oras atšalo ir dažnai nedžiūsta, yra tiesiog gryna nesąmonė. Bet Miesto Valdyba to nežiūri ir primygus smaugia piliečius, kad žūt būt teptų rinas kiaulės kraujo varsa ir tuo puoštų Kauną!... Gerbiamieji dailininkai, grožio mėgėjai, pereikit Kauno gatves ir pasigėrėkit, kaip puikiai Kauno Miesto Valdyba yra papuošus mūsų Kauną. Jei jūs pasakysit, kad tai

gražu, aš nutylu sugėdintas. Bet man, rodos, kad jūs čia jokio grožio neįspitrėsit ir šį Miesto Valdybos darbą pavadinsit jam visais atžvilgiais pritinkančiu vardu „biurokrtiška barbarybe", o rusiškai „samodurstvo".

Nepateisinamas reikalavimas[1]).

„Rytas" savo 255-me n-ry yra įdėjęs be jokių redakcijos pastabų daugiau negu keistą korespondenciją iš Kalvarijos apie p. Š. „inteligentą", užimantį aukštą auklėjimo vietą, „madaunos" partijos šulą. Kuo gi yra nusikaltęs tas p. Š.? Gi jis, grojant tautos himną, „stovėjo su skriblium", taip kad policininkas Nev. turėjęs net „dukart" šukterėti „kepures nusiimti". Korespondento išmanymu, p. Š. baisiai nusidėjęs valstybei ir vertas viešo papeikimo.

Ši korespondencija man padarė labai neskanaus įspūdžio; būtų buvę daug geriau, jei būtų patekus redakcijos krepšin. Ji to pilnai yra užsipelnius savo „urapatriotišku", o tikriau sakant, juodašimtišku turiniu.

Šiame atveju aš pilnai solidarizuojuos su ujamuoju tautininku p. Š. Jis būtų nusidėjęs valstybei tik tuomet, jei Lietuvos įstatymų kodekse būtų atskiras punktas apie kepurių nusiėmimą, tautos himną grojant. Bet, kiek žinau, tokio punkto mūsų įstatymuose nėra ir todėl nusidėjo čia ne p. Š., bet per uolus policininkas, šaukdamas „kepures nusiimti", ko jis daryti neturėjo teisės.

Aš neginčiju. kad tautos himnas yra gerbtinas dalykas, bet esama įvairių būdų jam pagerbti. Gerbia tautos himną kareiviai ir karininkai, bet ar jie nusiima kepures? Ne, jie tik pakelia rankas prie kepurės. Ar galima kaltinti šiaip jau pilietis ne karininkas, jei jis tautos himną pagerbtų taipgi pakeldamas ranką prie kepurės ar skribliaus? Man rodos, nieku gyvu, nes vėl nėra jokio įstatymo, draudžiančio civiliams gerbti tautos himną kareivių bei karininkų priimtu būdu. Bet gal būtinai reiktų kaltinti šiaip jau pilietis, visai nenusiimas kepurės, tautos himną grojant?

Visai ne, nes Lietuvoj esama įvairių piliečių ir įvairių pagerbimo būdų. Mes lietuviai katalikai, pav., gerbiam žmones ir Dievą kepures nusiimdami, o tokie pat Lietuvos piliečiai

[1]) „Rytas", 1928 m. n-ris 260.

žydai — aukščiausią pagarbą pačiam Dievui reiškia stovėdami kepurėti. **Nusiėmimas kepurės pas juos reiškia nepagerbimą, paniekinimą.** Dėliai to jie ir krikščionį užėjus jų sinagogon, prašo užsidėti kepurę.

Tokiam papročiui esant, ar mūsų valstybė turi teisę reikalauti iš žydo, kad jie mūsų tautos himną gerbtų **ne savo, bet mūsiškų papročiu,** kepurių nusiėmimu? Ne, ji tos teisės neturi, nes ji savo konstitucijoj yra pasižadėjus gerbti kiekvieno piliečio „tikėjimo ir sąžinės laisvę". Taigi, jei kur per uoli policija reikalauja iš žydų nusiimti kepures tautos himną grojant, tai ji nusideda mūsų konstitucijai ir daro tiesiog nusikalstamą darbą, nes **verčia žydus mūsų tautos himno negerbti.**

Be tikybinių yra ir kitų rimtų motyvų, dėl kurių Lietuvos piliečiai turi teisę, grojant tautos himną, stovėti su kepure ant galvos. Čia pirmoj vietoj paminėtini **sveikatos motyvai.** Ak nenaujiena, kad dauguma mūsų piliečių, ypač vyresniųjų turi **visai plikas galvas.** Savo plikes jie pridengia kepure. Stovėti be kepurės ore ir dargi žiemą — jiems yra tikra kankynė: jiems ta ceremonija gresia sloga, o gal net ir plaučių uždegimu. Dėliai to ir anas „Ryto" korespondento ujamas tautininkas p. Š., kaip matyti, nebe jauniklis, turėjo pilną teisę nepaklausyti negudraus policininko šauksmo ir stovėti su kepure. Aš būčiau net labai dėkingas p. Š., jei jis policininką Nev. patrauktų teisman už jo akiplėšišką komandą „kepures nusiimti". Iš to būtų ta nauda, kad teismas turėtų progos viešai išaiškinti, kad kepurių nusiėmimas mūsų įstatymuose **nėra nei įsakytas, nei reikalaujamas.**

Dėliai to nepamatuoto reikalavimo kepures nusiimti, daugelis rimtų piliečių **tiesiog šalinas nuo dalyvavimo mūsų tautinėse šventėse, ypač žiemą,** nes nori išvengti nemalonumo, surišto su kepurės nusiėmimu.

Būtų geistina, kad šioms visoms istorijoms dėl kepurių nenusiiminėjimo per tautos himną būtų jau padarytas galas vyriausybės pareiškimu, kad Lietuvos piliečiams paliekama laisvė tautos himną gerbti, kaip kas nori, ar stovėdamas, ar sėdėdamas, ar be kepurės, ar su kepure ir kad valstybė tos ceremonijos smulkmenomis visai nesuinteresuota. Tai būtų tikrai sveikintinas valstybės išminties apsireiškimas.

Dar apie mūsų valdžios gerbimą[1]).

Neseniai pažymėjau „Ryte“ negražų viešą įskundimą tautininko Š. užtai, kad jis tautos himną grojant nenusiėmė kepurės. Šiuo kepurės nenusiėmimu korespondentas norėjo įrodyt politišką p. Š. neištikimybę.

Dabar „Lietuvos Aidas“ rado reikalo pakartotinai viešai apkaltinti du žinomu mūsų veikėju p. A. Tumėną ir p. P. Leoną. Kokia gi buvo jų kaltė? Gi ta, kad Teismo 10 metų sukaktuvių posėdy, ponui Valstybės Prezidentui prieš kalbant, **paprašius iškilmės dalyvius sėsti,** jie tą p. Prezidento mandagų prašymą įvykdė ir jo prakalbos **išklausė sėdėdami.**

„Lietuvos Aido“ išmanymu, šitoks p. Prezidento prašymo įvykdymas esąs nemandagumas, nedžentelmeniškumas. Ponams A. Tumėnui ir P. Leonui reikėję prisitaikinti prie daugumos, kurie, „reikšdami Valstybės Galvai didelę pagarbą ir tuo pačiu pagerbdami valdžios autoritetą, nesėdo, bet stati išklausė mūsų Prezidento žodžių“.

Išeina, kad norint būti mandagiam, reikia neklausyti Valstybės Galvos žodžių ir daryti ne tai, ko jis prašo, bet elgtis visai prieš jo norą!... Ir tai rašo valdžios organas, tautiškos minties reiškėjas!...

Daug kas tuo tiesiog piktinas ir negali dovanoti „Liet. Aidui“ to visai nevykusio išsišokimo. Nes kas pažįsta aukštai gerb. mūsų Valstybės Prezidentą, tas gerai žino, jį esant rimtą vyrą, kurs **ką taria, tą ir mano.**

Jei tatai jis prašė iškilmės dalyvių **sėstis,** tai tuo jis išreiškė ne **tuščią mandagumo formulą, bet rimtą savo norą,** nes matė šale savęs tokius teismo veteranus, k. š. p. Krikščiukaitį, p. Leoną ir kitus, kuriems dėl jų amžiaus ilgesnis stovėjimas galėjo būti visai nepakeliamas. Taigi p. Prezidento prašymas visais atžvilgiais reikėjo išklausyti ir garbė p. p. Tumėnui ir Leonui, kad jie p. Prezidento mintį **visai suprato** ir ją, kaip reikiant, **įvykdė.**

Kad valstybių galvos yra gerbtinos, to nieks neginčyja. Tik, kaip visame, taip ir tame gerbime nereikia perdėti, bei „pereusierdstvovat“, kaip rusai sako. Čia man prisimena vienas rusiškas anekdotas. Į kažkurio apskrities miesto valdybos posėdį atvyko aukštas asmuo. Valdybos nariai su savo pirmininku priešaky priėmė brangų svečią su didžiausia pa-

[1]) „Rytas“, 1928 m. n-ris 265.

garba. Augštasis asmuo, prieš pradėdamas posėdį, panorėjo prabilti ir, kreipdamasis į posėdžio dalyvius, mandagiai tarė:

— Prošu sadit'sia!

Bet šie nė krust ir stovi, kaip mietą prariję.

Asmuo pakartojo antrą kartą:

— Gospoda, prošu sadit'sia!...

Bet rezultatas tas pat: iš perdidelės pagarbos nieks nedrįsta sėstis.

Tuomet išvestas iš kantrybės aukštasis asmuo suriko:

— Saditės, duraki.

Tai „pamačijo": visi šlept ir susėdo.

Ar tikrai taip buvo, aš, žinoma, galvos neguldau, bet kad taip galėjo būti, ne tik Rusijoj, bet ir kitur, tai labai panašu į tiesą.

Apie tai, kaip per tą pat iškilmę yra kalbėjęs p. Leonas, aš, ten nebuvęs, nieko nežinau, todėl ir negaliu spręsti, ar jis tikrai yra nusidėjęs mandagumo dėsniui, ar ne. Jei jis ras reikalo, galės ir be manęs pats apsiginti, kaip yra apsigynęs A. Tumėnas. Nuo savęs galiu tik pridurti pastabą, kad valstybinių galvų gerbimų istorija žino labai įvairių. Pav., karaliaujant Liudvikui XIV aukščiausi Prancūzijos didikai laikė savo pareiga būti karaliaus liokajais, jam iš lovos atsikėlus, padavinėti marškinius, kelnes, batus ir kitas tualeto dalis. Kinuose žmonės prieš bogdychaną puldavo kniūpšti žemėn. Mes tenkinamės atsistojimu. Kaip dėl skonio, taip ir dėl tų pagerbimo formų nereikėtų ginčytis, o ypač nereikėtų iš to daryti **crimen laesae majestatis.**

Kur ieškoti laimės...[1])

Naujus metus pradedant.

Žmonės visur laukia naujų metų. Mat, iš jų tikis naujos laimės. Laimė, be abejo, brangus daiktas, tik kur jos ieškoti, daug kam neaišku. Dėliai to, kiek pasauly laimės ieškotojų, tiek beveik ir klaidžiojančių.

Vieni ieško laimės sveikatoje: bijodami ją sunaikinti, jie vengia kiekvieno sunkesnio darbo. Bet tinginystė į laimę neveda.

---

[1]) „Mūsų Laikraštis", 1929 m. n-ris 1.

Kiti ieško laimės turtuose ir dėl to maž tevalgo, baisiai šykštauja, kad tik daugiau pinigų sukrautų. Nemažą jų ir surenka, bet kas iš to, jei, po kiek laiko mirštant, tenka jie palikti kartais visai svetimiems.

Yra tokių, kurie laimę mato vien Kanadoje ar Brazilijoje, ir, neturėdami pinigų tai kelionei, stengiasi jų įsigyti kartais ne visai švariu būdu. Braziliją jie pasiekia, bet svajotos laimės neranda, nes draug su jais Amerikon persikelia jų padarytoji artimui skriauda ir jų blogas būdas.

Kiti vėl ieško laimės prisivalgyme ir prisigėrime. Bet jų laimė paprastai būna trumputė: po kiek laiko, žiūrėk, šitie laimės ieškotojai yra virtę ubagais, be duonos ir be pastogės.

Dar kiti ieško laimės, aistros patenkinime. Nustoję Dievo baimės ir žmonių gėdos, jie brenda vis tolyn, bet užuot laimės, susilaukia piktų ligų, nuo kurių ilgainiui gyvi supūna.

Yra ir tokių, kurie ieško laimės politikos garbėje, pagarsėjime. Jie suka galvas, kaip čia kuo pasižymėti. Tam tikslui vieni stengiasi greičiau už kitus nubėgti, kiti aukščiau pakilti, treti imtynėse priešą nuveikti, jam kumščia smarkiau krūtinėn tvokstelėti... Bet ir čia laimė nekokia. Nes greitas susitinka su dar greitesniu, stiprus, su dar stipresniu, smogęs kumščiu kitam, gauna ir pats, o visoki lenktyniuotojai neretai nusisuka kojas ir sprandus.

Bet jei laimės nėra nei sveikatoj, nei turtuose, nei svetimose šalyse, nei valgyme, nei gėrime, nei garbėje, tai kur gi jos beieškoti? Iš ko ji galutinai pareina?

Tikroji laimė pareina iš t i k r o j o l a i m ė s š a l t i n i o — D i e v o. Nori būti laimingas, gyvenk D i e v o m a l o n ė j e, s u s D i e v u. Tai yra — mylėk Dievą visa širdžia, šventai vykdyk Jo įsakymus, venk visa, kas Dievui nepatinka, kas yra sąžinei priešinga. O drauge turėk ir krikščioniškos meilės savo artimui. Kai visa tai būsi įvykdęs, galės ir Dievas tau laimės suteikti. Bet kad suteiktų, prašyk Jo. Ar Jo prašei ir kaip? Gal gatvėj šalia bažnyčios visą sumą praplepėdamas bei prapypkiuodamas? Būtų stebuklas, jei šitokia „malda“ sau laimės išmelstumei!... Nori laimės, tai ir padirbėk ir pasimelsk ne juokais!...

Laimės Dievas nesigaili. Tik ji ne tokia, kaip gal sau ją vaizdavais. Tikros laimės neik ieškoti karalių rūmuose, ministerių kabinetuose, didžturčių salionuose. Jos ten nerasi. Ieškok jos velyk tose krikščioniškose mūsų kaimiečių šeimose, kur tėvas myli vaikus ir randa laiko meiliai juos pamokyti, kur motina ne tik vaikus papeni ir aprėdo, bet ir neužmiršta

jų motiniškai priglausti, paglamonėti, kur tėvai ir vaikai myli vieni antrus, kur bendrai visi dirba, bendrai meldžias, bendrai žiemos vakarais šv. giesmes gieda, ar katalikiškus laikraščius skaito. Tokiose šeimose neišgirsi rietenų, keiksmų; ten jauku, malonu, lyg Dievo bažnytėlėj, nes čia tikrai ne vien žmonių, bet ir Dievo gyvenama...

Nori laimės? Tai ir tu savo gyvenimą bandyk panašiai tvarkyti. Mat, toji laimė žymia dalimi ir nuo tavęs pareina.

Suvaldyk savo piktumą, švelnink savo kalbos šiurkštumą, parodyk daugiau žmoniškumo namiškiams, o pamatysi, kad ir namiškiai bus tau geresni. Nelengvas tai daiktas, bet galimas. Reikia tik g e r o s v a l i o s, apie kurią angelai, Kristui gimus, giedojo, ir tvirto pasiryžimo. Geros valios žmonėms angelai žadėjo r a m y b ė s. Jei prie geros valios pridėsi dar Dievo ir artimo meilės, tai šie nauji metai bus tau tikrai laimingesni, nes turėsi kur kas daugiau malonių, laimingų valandų, negu esi pernai turėjęs. Tatai į darbą! Tvarkyk savo namų gyvenimą, dieviškosios šeimynėlės pavyzdžiu, tik tą reformą (pertvarkymą) kreipki daugiau į save, negu į kitus šeimos narius.

Kas šių dienų lietuviui katalikui svarbu žinoti[1]).

I.

Klausimas. Ar daug tereiškia vienas lietuvis katalikas?

Atsakymas. Vienas, skyrium, labai maža tereiškia, bet prisidėjęs katalikiškon organizacijon, jis gali reikšti labai daug.

Kl. Dėl ko?

At. Gi dėl to, kad katalikiška organizacija gali geriau apginti atskirų katalikų reikalus, negu jie patys skyrium. Dėliai to šv. Tėvas Pijus XI ragina visą katalikų pasaulį **organizuotis** ir susiorganizavus plėsti katalikų veikimą. Taigi tasai katalikų veikimas nėra koks kunigų prasimanymas, bet **paties šv. Tėvo įsakymo vykdymas.**

Kl. Jei šv. Tėvas to reikalauja, tai bene reiktų pradėti organizuotis ir mums lietuviams katalikams?

At. Žinoma, kad reiktų. Nes jei būsim nesusibūrę, palaidi, pakrikę, tai ilgainiui, socialistams paėmus valdžią, galima su-

[1]) „Rytas", 1929 m. sausio mėn. 30 d.

silaukti to, ko yra susilaukę Prancūzijos katalikai.

Kl. O kogi jie yra susilaukę?

At. Praeitame amžiuj būdami ilgą laiką nesusiorganizavę, jie leido įsigalėti Prancūzijoj Bažnyčios priešams, kurie vėliau, paėmę valdžią, uždarė kunigų seminarijas, atėmė Bažnyčias, nusavino vienuolynų trobesius ir žemes, pačius vienuolius lauk išvarė... Nuo to smūgio Prancūzijos bažnyčia dar ir šiandieną negali atsigauti.

Kl. Jei jau taip svarbu būti susiorganizavusiems, tai kurion katalikiškon organizacijon mes lietuviai katalikai turėtume dėtis?

At. Geriausia būtų prisidėjus naujausion ir plačiausion organizacijon, kuri vadinas **Katalikų Veikimo Centras** ir trumpai pažymima trimis raidėmis K. V. C.

Kl. Dėl ko geriausia jon dėtis?

At. Gi dėl to, kad toji organizacija apima visas mūsų gyvenimo sritis: ir tikybos, ir švietimo, ir meno ir spaudos ir jaunimo, ir labdarybės ir visuomenės darbų. Neužmiršti čia ir kaimiečių ūkio reikalai. Toji organizacija nori **pakelti ir sukrikščioninti** visą mūsų naminį ir visuomenės gyvenimą. Vieno tik **politikos darbo ji nesiima,** palikdama jį jau esamoms politiškoms organizacijoms bei partijoms, **kurių ji savo globon nepriima.**

Kl. Dėl ko? Ar gi politika katalikui Bažnyčios visai uždrausta?

At. Nė kiek. Katalikas yra toks pat valstybės pilietis, kaip ir nekatalikas, taigi ir turi pareigos lygiai su kitais rūpintis savo krašto gerove ir geryneiga. Bet tai turi jis daryti ne per K. V. C., tik **per minėtas politiškas organizacijas bei partijas.**

Kl. Jei taip, tai kurion politiškon organizacijon lietuviui pritiktų dėtis?

At. Jis gali dėtis kiekvienon, **kuri nėra priešinga nei Die-Dievui, nei Bažnyčiai.**

Kl. Jei taip, tai, tur būt, galima dėtis ir krikščionių demokratų partijon?

At. Žinoma, kad galima. Nes krikšč. demokratų partija mūsų valdžios nėra panaikinta nei uždrausta, o drauge ji nepriešinga nei Dievui, nei Bažnyčiai, nes jos nariai yra **krikščionys.** Seniau ta partija buvo dauginga ir galinga, turėjo valdžią savo rankose, bet pridarius daugybę klaidų (pav. nutraukus ryšius su šv. Tėvu, nenorėjus daryti konkordato, išleidus neapgalvotų įstatymų...) ji prarado pasitikėjimą liaudyje ir žlugo. Dabar ji daro atgailą ir mokinas savo klaidas pa-

žinti. Reikia tikėtis, kad ji, kartą pamokyta, ilgainiui prablaivės ir pragudrės, ypač jei labiau žiūrės savų praeitų klaidų, negu dabartinės valdžios paklydimų.

Kl. Pastarais laikais, girdėt, yra atsiradus nauja politiška grupė, pasivadinusi „Lietuvių Katalikų Sąjunga“. Kas manyti apie ją?

At. Savo veikimo kol kas ji žymiau parodyti nesuskubo, bet jos **tikslas yra grynai katalikiškas ir tautiškas,** lygiai kaip ir jos leidžiamojo laikraščio „Vienybė“... Nepasitikėti bei smerkti ją nėra jokio pamato.

Kl. Tai, tur būt, lietuviui katalikui nedraudžiama stoti ir tautininkų partijon?

At. Žinoma, kad nedraudžiama. Nes tautininkai labai brangina **krikščioniškąją dorą** (etiką), neneigia jie nė **katalikų tikybos.** Tautininkų sudarytoji valdžia yra padariusi katalikų Bažnyčiai Lietuvoje daug daugiau gero, negu buvusi krikščionių demokratų valdžia. Su Apaštališkuoju Sostu tautininkų valdžia palaiko draugingiausius santykius.

Kl. Tai gal tiautininkų partija ir bus vienintėlė, tikrai katalikiška partija?

At. Kaip partijai, tautininkams rūpi turėti kuo daugiausia narių; todėl jie savon partijon priima ne vien lietuvius katalikus, bet ir lietuvius protestantus ir lietuvius laisvamanius, prisilaikančius krikščioniškos etikos. Dėl to, tautininkai savo partijos ir **nevadina katalikiška,** nors jos narių daugumą ir sudaro katalikai. Ji taip pat **nėra katalikiška, kaip nėra katalikiška nė krikšč. demokratų partija,** nes ši be lietuvių katalikų yra priiminėjusi taipgi ir lietuvius protestantus ir net stačiatikius rusus.

II.

Kl. Jei tautininkai nepriešingi nei Dievui, nei kat. Bažnyčiai, tai kodėl tarp tautininkų ir katalikų vis nesiliauja ginčai ir rietenos?

At. Tikrumoje tautininkų ir katalikų **minios** tuose ginčuose ir kovose visai nedalyvauja. Savytarpy jos kuo gražiausia sugyvena. Melsdamies bažnyčioj šalia vieni kitų, katalikai nekelia jokios abejonės dėl tautininkų katalikiškumo. Kovas teveda **vien tautininkų ir katalikų laikraštininkai.**

Kl. Kas gi tose kovose būna puolikai?

At. Dažniausiai puola katalikus tautininkų laikraštininkai. Mat, norėdami parodyt valdžiai ir tautininkų partijai, kad jie

neveltui algas ima, jie visokieriopai stengiasi pažymėti, kad be jų karingų žygių spaudoje krikš. demokratai seniai jau būtų sugriovę tautininkų valdžią ir partiją, ir kad tik jie savo nesiliaunamais priešų puolimais spaudoje apgynę nuo krikšč. demokratų ir vieną ir antrą...

Kl. Argi jau tie laikraštininkai nemato, kad krikšč. demokratai yra parblokšti ir susilpnėję?

At. Kur nematys? Tik, mat, norėdami savo kariškus nuopelnus padidinti, jie tyčia išpučia krikšč. demokratų galingumą, nes kovoti su silpnu priešu nekokia garbė. Kas kita, kai priešas galingas ir baisus. Tam tikslui bejėgiai krikščionys demokratai, ir daromi baisiais milžinais devyngalviais galinčiais visą tautininkų darbą vienu mostelėjimu nušluoti...

Kl. Jei taip, tai argi tai rimtas darbas? Ar gi čia ne komedija?

At. Jei tautininkų laikraštininkai bepultų tik vienus krikšč. demokratus, tai šis puolimas galėtų bent panešėti į rimtą darbą. Bet jei jie tuo nesitenkina. Įsibėgėję, jie puola ne tik susiorganizavusius į K. V. C. katalikus, bet ir mūsų kunigus ir net pačius vyskupus, dėdami savo „Lietuvos Aidan" biaurių šmeižtų, įvairių akiplėšiškų atvirų laiškų ir straipsnių. Visa tai panėši į darbą patvirkusio miesto vaikpalaikio, kurs, pasislėpęs už kampo, meto purvais į praeivius.

Kl. Ar nereiktų mūsų valdžiai tie neprotingai uolūs puolikai sudrausti?

At. Tai būtų visai ne prošali. Nes jei leidžiama pašvęstos ir pateptos bažnyčioj galvos viešai negerbti, tai daug kas gali padaryti sau iš čia išvadą, kad ir su labai aukštomis, bet bažnyčioj nešvęstomis ir neteptomis galvomis irgi galima panašiai elgtis, tai yra, joms jokios pagarbos nereikšti. Tik abejotina, ar tai išeitų valstybei į sveikatą. Iš kitos šalies tautininkų valdžia, leisdama savo spaudai žeminti mūsų vyskupus, užsitraukia rimtą priekaištą, kad ji, sudarius konkonkordatą, jo nevykdo, nes pastatytų **Šv. Tėvo** Lietuvai ganytojų autoritetą leidžia savo spaudoj užgaulioti ir žeminti. Toks mūsų valdžios žingsnis neatrodo nei teisingas, nei valstybiškas.

Kl. Matydamas panašios valdžios žingsnius ką tur daryti lietuvis katalikas? Gal užmerkt akis ir nieko nesakyti?

At. Visai ne. Lietuvis katalikas tokios pareigos neturi, ypač jei jis valdžią gerbia ir jai gera linki. Anaiptol, juo kas yra didesnis valdžios prietelis, juo didesnę jis turi pareigą nurodyti valdžios klaidas, bei jos nevykusius žygius. Mūsų val-

džia gerai tai supranta ir savo piliečiams tą kritikos teisę viešai pripažįsta.

Kl. Iš kur tai matyti?

At. Tai matyti iš „Lietuvos Aido“ š. m. 13-am n-ry paskelbto kun. F. Kemėšio straipsnio, kur jis, norėdamas suvesti vienybėn krikšč. demokratus ir tautininkus, yra bandęs nurodyti abiejų klaidas.

Kl. Kokias gi krikšč. demokratų klaidas kun. Kemėšis nurodo?

At. Gi šias tris: katalikybės monopolizavimo tendenciją, politikomaniją ir kultūrinių problemų pamiršimą.

Kl. Ką tai reiškia, pasakius lietuviškai?

At. Tai reiškia: 1) kad krikšč. demokratai yra linkę laikyti savo partiją pervien su katal. Bažnyčia ir kitų partijų narius nelaikyti katalikais; 2) kad jie visą lietuvių tautą buvo pastūmėję politikon ir 3) kad užmiršę tikybinį gyvenimą, švietimo darbą, žmonių sveikatos apsaugą, krašto gerovės kėlimą ir t. t.

Kl. Ar teisingi tie priekaištai?

At. Tai pamatysim, pagvildenę kiekvieną priekaištą skyrium. Pradėkim nuo pirmo. Dėl buvimo yra faktas, kad krikč. demokratai tvirtindavo, jog jų moklas, neišskiriant nė žemės reformos, yra **katalikiškas.** Bet ar galima už tai krikšč. demokratai kaltinti. Nieku budu, nes tai buvo tikra tiesa. Jei krikšč. demokratai nors truputį būtų kur nukrypę nuo katalikybės dėsnių, tautininkų teologai, be abejo, būtų tai pastebėję ir išgavę Romoj krikšč. demokratų pasmerkimą. Bet, kaip žinom, tai neįvyko. Vadinas, jie turėjo teisės vadinti savo mokslą **katalikišku.** Taip yra žiūrėjęs į tą dalyką ir a. a. arkivysk. Matulevičius. Kad vienas kitas krikšč. demokratų agitatorėlis yra mitinge tautininkus pavadinęs nekatalikais, tai galėjo atsitikti (nors dar reiktų tai įrodyti), bet partija už tai neatsako, nes taip kalbėti, be abejo, įsakymo nėra davus.

Kad krikšč. demokratai yra patraukę politikon ir seiman daug bemokslių žmonių, tai tiesa ir to girti negalima. Bet, kad jų žmonės su aukštesnių mokslu ėjo į politiką, už tai jiems garbė, nes pasitraukimas iš politikos ir užleidimas joj visų vietų vien Bažnyčios priešams — būtų buvus tiesiog kvailystė. Kaltintini krikšč. demokratai ne už politikon ėjimą, bet už neturėjimą drąsos varyti tą politiką savarankiškai, už nuolatinį negudrų **meilinimos savo talkininkams** liaudininkams, už **neturėjimą savo politikoj aiškaus nusistatymo** ir kitką.

Mūsų tikybinį gyvenimą apardė ne krikšč. demokratai, tik karas. Gražiai ėjusį po rusų mūsų privatinį švietimą pa-

sunkino ir sumažino ne katalikai, tik mūsų Šv. Ministerija nuo pat savo atsiradimo rodanti palinkimo visą Lietuvos švietimą paimti į savo rankas. Žmonių sveikatos apsauga ir krašto gerovės kėlimas — tai tiesioginė valdžios pareiga, o ne atskirų piliečių. Tuo būdu kun. Kemėšio priekaištai katalikams pasirodo daugiausia neteisingi.

Kl. O kas manyti apie kun. Kemėšio krikšč. demokratams duotąjį patarimą „laikinai sustabdyti savo politikos veikimą" ir „bent keletai metų visas savo jėgas nukreipti kultūriniam darbui".

At. Apie šį patarimą reikia manyti tą pat, ką ir apie vieno ūkininko savo kaimynui duotąjį patarimą, išreikštą šiais žodžiais: „Kaimyne, tu negerai tvarkai savo ūkį, paklausyk mano žodžių, ketveriems metams neark, nesėk savo laukų, teganos juose velyk mano gyvulėliai, o tu tuo tarpu užsiimk kūltūros darbu ir taisyk namų stogą, užkaišiok sienų plyšius nutepk langines, kad gražiau ir kultūringiau atrodytų"...

Kl. Kurias gi klaidas kun. Kemėšis randa tautininkų pusėje.

At. Taip pat tris 1) nepasitikėjimą katalikų Bažnyčiai ir jos vyskupams Lietuvoje, 2) per didelę baimę krikšč. demokratų ir 3) skubotus ir erzinančius valdovų žingsnius.

Kl. Kaip čia yra. Tautininkų laikraščiai nuolat skelbia, kad tautininkų valdžios santykiai su katalikų Bažnyčia yra kuogeriausi, o čia štai kun. Kemėšis kalba apie kažkokį kat. Bažnyčiai nepasitikėjimą, bei to pasitikėjimo „svyravimą"?

At. Šis mazgas nesunku atmegsti. Mat, tautininkai nuo pat pradžios dėl krikščioniškos doros (etikos) buvo **tvirtai ir aiškiai nusistatę.** Bet tikybos ir Bažnyčios organizacijos klausimai jims tebėra vis dar galutinai nepaaiškėję. Taigi tuose dalykuose jie nekartą darė vieną žingsnį pirmyn, du atgal. Tas pat ir savo santykiuose su mūsų vyskupais. Tautininkai vis dar negali užmiršti, kad tų vyskupų vienas kitas yra buvę krikšč. demokratai. Jiems iš čia ir kyla baimė, kad tie vyskupai, gink Dieve, savo dvasiškos įtakos nepanaudotų politikos tikslams. Bet jie užmiršta, kad ir amžius ir mitros ne tik nestumia žmonių į politikos baladones, bet kaip tik priešingai juos nuo to sulaiko.

Kl. Vyskupų baimė, kad ir nepamatuota, bet vis dar šiaip taip suprantama. Bet ko tautininkai taip bijo krikšč. demokratų?

At. Tautininkų vadai krikšč. demokratų nė kiek nebijo, nes per savo šnipus ir agentus gerai žino, kad krikšč. demokratų galybė nekokia. Tąja baime apsimeta vien tautininkų

laikraštininkai, kad galėtų garsiai šaukti spaudoje prieš krikšč. demokratų pavojų, į kurį tiesą sakant, nė patys netiki.

Kl. O kas tie kun. Kemėšio paminėtieji „skuboti ir erzinantieji valdovų žingsniai"?

At. Kun. Kemėšis jų tenurodė vos keletą, būtent— valdžios užsimojimą ant privačių mokyklų, ant teologijos — filosofijos fakulteto, kai kurių katalikiškų organizacijų suvaržymą, jų veikimo trukdymą. Prireikus šis sąrašas galima žymiai pailginti. „Lietuvos Aidas" sakosi, katalikiškų organizacijų varžymo nepastebėjęs. Kai žmogus ko nenori pastebėt, tai ir nepastebi. Bet to varžymo esama daugiau, negu reikia. Apie užsimojimus ant privačių mokyklų nėr kas nė kalbėti. (Plungės ir Utenos gimnazijų istorijos tebėra Lietuvos katalikų daugumos atminty. Mūsų Šv. Ministerija atsisakė tų gimnazijų mokytojams mokėti algas). Tai yra faktas. Ar bereikia didesnio pakelti jų gerovė. Kas su tuo tikslu neturi sąryšio — nėra

Kl. Jei taip, tai be nebus tik čia mūsų valdžia benukrypstanti nuo savo tikslo?

At. Giliausio lenkų filosofo H. Wronskio pasakymu valstybės tikslas — yra vienas — **apsaugoti piliečių gyvybė ir pakelti jų gerovė.** Kas su tuo tiklu neturi sąryšio — nėra valstybės uždavinys. Tai gi nėra valstybės pareiga — marmeladas dirbti, knygos bei žurnalai leisti, degtinė bei tabakas monopolizuoti, netikusiems, tėvų atmestiems mokytojams vietos skirti ir t. t. Nes fabrikantas padarys pigesnį ir geresnį marmeladą, negu koks aukštai pastatytas valstybės vyras; privatinis knygų leidėjas pagamins pigesnių ir dailesnių knygų, negu bet kuri ministerija, visuomenė daug geriau sutvarkys degtinės ir tabako pardavinėjimą, negu biurokratiškoji valdžia. Tas pats pasakytina ir apie mokyklų klausimą. Užsidarius Šv. Ministerijai, švietimas ne tik nežūtų, bet įeitų į daug platesnę ir sveikesnę vagą.

Kl. Jei visa tai atiminsim iš valtybės, tai kas jai beliks dirbti?

At. Jai beliks du milžinišku, jai vienai tik tepriklausančiu darbu: **apsauga piliečių gyvybės ir pakėlimas jų gerovės.** Ar dabar Lietuvoje piliečių gyvybė yra apsaugota? Ne ir ne! Kasdien laikraščiai skelbia: „ten ir ten maskuoti plėšikai įsiveržė su revolveriais į piliečio N. būtą ir nužūdę bei išplėšę ką galėjo, pasislėpė". Nė vienas pilietis kaime nėra apsaugotas nuo tokių nekviestų svečių. Netrūksta jų ir miestuose. Ban-

[1]) Dabar tos gimnazijos jau uždarytos ir pakeistos valstybėmis.

ditizmas pas mus visuotinė nelaimė. Vertėtų valdžiai daugiau dėmėsio į tai kreipti.

Kitas milžiniškas darbas — **piliečių gerovės pakėlimas** — yra, galima sakyti, visai pas mus užmirštas. Mūsų valstybė jo sau aiškiai dar nėra pasistačiusi. Pernykščių metų nederlius, tiesa, yra parodęs mūsų valdžiai apverktiną kaimiečių skurdą, Valdžia nepasiliko akla ir kurčia — ji asignavo geroką pinigų krūvą javams ir sėklai prikti. Bet to maža. Laikas nuo laiko kyštelėjęs kokią pašalpą, Lietuvos piliečių gerovės nepakelsi. Apie tai nuolat reikėtų valdžiai rūpintis, galvoti, kurti tam tikras organizacijas, ir kas svarbiausia — stengtis suprasti, kad **valdžia tik tam vienam ir yra ir kad tai jos vienatinė pareiga ir uždavinys.** Valdžia, kuri tą pareigą supras ir ją vykdys, bus visos lietuvių tautos palaikyta.

Spaudos šventė Kaune[1]).

Ji buvo dvejopa — bažnytinė ir civilinė. Gegužės 9 d. Kauno bazilikoje po primarijos kan. Dogelis yra pasakęs gyvą, jausmingą, pamokslą apie spaudos uždraudimo laikus, apie rusų valdžios persekiojimą lietuviškų spausdinių, neišskiriant net ir katekizmų bei maldaknygių. Baigė karštu paraginimu naudotis šiandiene spaudos laisve ir energingiau palaikyti lietuviškus katalikiškus laikraščius, juos užsisakant ir skaitant.

Po sumos toje pat bazilikoje buvo iškilmingai atgiedotas padėkos himnas **Te Deum** už spaudos atgavimą. Jo Eksc.. Metrapolitui įsakius, panašios pamaldos buvo atlaikytos ir kitose Kauno bažnyčiose, o taipgi ir visoj arkivyskupijoj.

Civilinę iškilmę surengė naujai įsikūrusi Liet. Žurnalistų sąjunga. Ji sukvietė tebegyvuojančius spaudos veteranus, dirbusius pirmuose lietuvių laikraščiuose — „Aušroje“, „Varpe“, „Apžvalgoj“, „Tėvynės Sarge“, Šviesoj“. Iškilmėn atvykusių veteranų būrelis buvo nedidokas. Jį sudarė d-rai Jonas Šliupas, Grinius, Staugaitis, prelatas, J. Mačiulis-Maironis ir Jakštas-Dambrauskas, prof. Leonas, vyr. Tribunolo pirmininkas A. Krikščiukaitis, generolas Bulota, kan. J. Tumas ir keletas knygnešių.

Iškilmės įvyko miesto teatre. Publikai triukšmingu delnų plojimu pasveikinus scenoj pasirodžiusius spaudos veteranus

---

[1]) „Rytas“, 1929 m. n-is 265.

ir knygnešius, susirinkimą atidarė ir įžangos žodį pasakė prof. V. Biržiška. Žodis buvo kuklus ir trumpas.

Po to prasidėjo sveikinimai. Pirmutinis sveikino Latvijos pasiuntinys Lietuvoje p. Liepinš. Jis, priminęs erškėčiotus Lietuvių spaudos kelius praeity, linkėjo jai sėkmingai atlikti savo kilnų uždavinį ateity. Jis, matyt, gimtai žiūri į savo misiją Lietuvoj ir nori palaikyti glaudžius santykius su lietuvių tauta, nes per trumpą laiką tiek jau yra pramokęs lietuviškai, kad galėjo prabilti į susirinkusius lietuvių kalba, beveik niekuo jai nenusidėdamas, nei ištarimu, nei kirčio atžvilgiu. Suprantamas dalykas, publika yra padariusi ponui Latvijos atstovui karštų ovacijų.

Nemažiau karštai buvo susirinkusiųjų priimta ir latvių latgaliečių sveikinamoji telegrama, pasirašyta vysk. Rancano, seimo atstovo ir redaktoriaus Trasuno ir dar trečio garbaus vyro, kurio pavardės aš gerai nenugirdau.

Toliau ėjo didelė daugybė įvairiausių sveikinimų, kuriuos atsiuntė svetimų kraštų Kaune gyveną žurnalistai, lietuvių ir žydų laikraščių redakcijos, jaunimo ir studentijos organizacijos ir privatūs asmenys (Gabr. Petkevičaitė, kan. Prapuolenis, Pajaujis, Povylius). Nebuvo tik sveikinimų iš mūsų valdžios ir kauniškės lenkų spaudos. Vienatinis lenkas, kurs parodė mūsų šventei užuojautą — buvo p. Römeris, bet jis sveikino mūsų spaudos veteranus **ne lenkų,** bet vien savo vardu, kaip „Litvos" autorius.

Raštu ir telegrafu atsiųstus pasveikinimus skaitė p. Ruseckas. Gaila tik, kad jis tuos sveikinimus savotiškai cenzūravo, kas jam patinka juose perskaitydamas, o kas nepatinka — praleisdamas. Neišgirdęs tarp sveikinusių — „ateitininkų" vardo, aš buvau besirengiąs prie pogos juos pabarti, kad jie tokią kilnią šventę pražiopsoję, neatsiųsdami jon nei savo atstovo, nei sveikinimo. Bet vakare sužinojau, kad čia kalti ne „ateitininkai", tik p. Ruseckas, kurs kažkodėl „ateitininkų" sveikinimo nepanorėjo net paminėti.

Pasibaigus sveikinimams buvo duotas žodis trims buvusiems redaktoriams: d-rui J. Šliupui, d-rui Griniui ir kan. J. Tumui. Pirmasis kalbėjo d-ras J. Šliupas, kaip „Aušros" redaktorius. Pagailestavęs, kad seniau maža tebuvo lietuviškos orientacijos kunigų, o dar mažiau ponų, jis toliau nupiešė rusų valdžios persekiojimus, savo nuo jos slapstymąsi, savo redagavimą pirmojo Amerikoj lietuviško laikraščio, kur jam pačiam teko ir straipsniai rašyti ir jie surinkti ir atspausti ir išekspedijuoti ir ėmėjai surasti. Vadinas, turėjęs labai neleng-

vą gyvenimą. Pasmerkęs toliau suokalbininkus, bandžiusius nesenai nužudyti prof. Voldemarą, pasisakė, kad Amerikos lietuviai kunigai ne tik yra bandę jį teismo keliu pražudyti, bet buvę padaryti ir trys ar keturi pasikėsinimai jį nugalabyti. Baigė teisingu priminimu, kad visi turi ne vien teisių, bet ir pareigų ir nurodė, kad Lietuvos gerovė ateity pareis nuo trijų sąlygų — geros tvarkos, teisingumo ir teisėtumo ir laikymosi etikos. Lietuvos nepriklausomybės būtinumą jis skelbė jau savo laikrašty Amerikoj ir brošiūroj „Litwini i Polacy".

D-ras K. Grinius kalbėjo, kaip buvęs „Varpo" redaktorius. Jis pabrėžė, kad visi „Varpo" bendradarbiai buvo ūkininkų vaikai tikri demokratai, kad todėl Lietuvos ateitis pareis nuo demokratizmo įsigalėjimo pas mus. Baigė griežtu pasmerkimu visokių nukrypimų nuo demokratizmo.

Maironio, mano ir savo vardu pasakė keletą žodžių gerb. kan. J Tumas. Jis pabrėžė, kad „Apžvalgos", o vėliau ir „Tėvynės Sargo" bendradarbiai, kad ir vadinami **dešiniaisiais,** tačiau savo raštuose neretai būdavo daug kairesniais už pačius kairiuosius. Todėl ir turėję žmonėse daugiau įtakos už šiuos. Tai žinojus rusų valdžia, todėl ir labiau smarkavus prieš „Apžvalgą", negu prieš kitus lietuviškus laikraščius. Jos svarba buvo ta, kad ji aiškiai yra nurodžius mūsų liaudžiai, ko ji turi siekti ir ko reikalauti iš rusų.

Po tų kalbų keletą įdomių žodžių yra taręs dar knygnešys Paukštis.

Posėdis pasibaigė 18½ val. Uždarydamas jį prof. Biržiška pareiškė, kad 19½ val. spaudos iškilmė tęsis Karo Muziejuj, kur įvyks pagerbimas žuvusių už laisvę.

Išsėdėjęs pustrečios valandos Miesto Teatre, aš į Karo Muziejų nebegalėjau nuvykti. Girdėjau tik, kad d-ras Šliupas yra ten savo kalbą pratęsęs visą valandą virš normos. Dėliai to ir vakarienė, turėjusi prasidėti 20½ v., iš tikrųjų teprasidėjo 21½ val.

Svečių galėjo būti per šimtą, daugiausia Kauno žurnalistų. Vaišinos jie šaulių salėje. Iškeltoji veteranams pagerbti vakarienė praėjo labai jaukioj atmosferoj. Ypač linksma buvo tam stato gale, kur šeimininkavo „Mūsų Rytojaus" redaktorius p. Bružas. Jo suorganizuoti jauni kolegos, kai sušukdavo kam valio, drebėdavo net salės langai. Žinoma, neapsėjo be kalbų.

Pirmas prabilo Žurnalistų Sąjungos pirmininkas d-ras Purickis, sveikindamas veteranus, ir primygtinai pakartodamas, kad žurnalistas turi ne tik toleruoti svetimas nuomones,

bet ir jas gerbti. Prof. Leonas pažymėjo, kad rusai yr davę mums spauda ne geruoju, bet lieuvių atkaklumo priversti. O kai dėl klausimo, kas pirmas yr iškėlęs Lietuvos nepriklausomybės minti, tai esąs visai bergždžias ir neišspręstinas dalykas, nes jo studentavimo laikais Maskvoj tas klausimas jau buvo rimtai keliamas, ką savo keliais atsiminimais ir patvirtino.

Gener. Bulota vaizdžiais prilyginimais išrodė, kad spaudą mums ne rusai yr davę, bet lietuviai patys yra ją sau pasiėmę.

P. Herbačiauskas, kalbėjęs kaip meninninkas, pažymėjo, kad spaudos atstovai turi tikrą misiją mokyti individus ir tautas — nenusidėti tiesai — ir nustebino visus, pakeldamas taurę už Jakštą ir d-rą J. Šliupą, kaip ypatingai tiesakalbius rašytojus, kuo sukėlė teisingą daugelio protestą: „Ką? Argi mes visi kiti esam melagiai? !...“

P. Dailidė trumpai, bet nuoširdžiai dėkojo Latvijos aukštam atstovui p. Liepinšiui už garbę, kad teikės pagerbti lietuvių spaudos šventę savo apsilankymu šioj vakarienėj, o taip pat pasveikino ir svečius latvių žurnalistus.

Bent kiek nustebino vakarieniaujančius p. Kardelio „Lietuvos Žinių“ redaktoriaus kalba. Mat, sveikindamas spaudos veteranus, jis švelniai pareiškė pageidavimą, kad jie savo autoritetu paveiktų mūsų valdžią, pažadindami ją griežčiau laikytis demokratizmo principų. Veteranai nieko į tai neatsakė. bet savo dvasioj, tur būt, pamanė, kad tai aukštai misijai jie neturi užtektinai įtikinančios iškalbos ir galios.

Kalbėjo ir vienas latvių žurnalistas rusiškai, pabrėždamas didelį lietuvių ir latvių panašumą kalbos, būdo, manierų atžvilgiu ir gailestaudamas, kad tiedvi tauti per maža tepažįsta viena kitą ir reikšdamas pageidavimo, kad jų dviejų santykiai ateity geresnėn pusėn pakryptų.

Vaišingiems šios vakarienės ruošėjams iš latvių tarė ačiū p. Liepinš, o iš veteranų — jų visų vardu — kan. J. Tumas. Teesie leista ir man tarti karštą padėkos žodį p. p. Dailidei ir Klimaičiui, padariusiems šį vakarėlį man ypatingai malonų ir minėtiną.

Dėl daugybės kalbėtojų vakarienės metu, aš negalėjau prabilti. Tačiau laikau savo pareiga atsakyti keliais žodžiais bent čia į d-ro Purickio spaudos atstovams uždėtą keistoką pareigą — ne tik **toleruoti svetimas nuomones,** bet ir **jas gerbti.** Mano išmanymu, gerb. daktaras reikalauja čia tiesiog negalimų dalykų. Nes **gerbti** tegalima vien tai, **kas yra pagarbos verta.** Bet ar visa, kas žodžiais ar spaudoj reiškiama yra iš

tikrųjų gerbtina? Ne ir ne! Nes vienam posaky gali glūdėti aukščiausia išmintis, kitam didžiausia kvailystė, vienas laikraštis gal mokyti tobuliausios doros, pasišventimo, kitas — visiško ištvirkimo ir net žmonių žudymo.

Laikyti per vien išmintį ir kvailystę, paaukojimą savo gyvybės ir atėmimą gyvybės artimui aš negalėčiau nebent tada, kai aš neturėčiau jokio kriterijo tiesai nuo netiesos, gėriui nuo blogio atskirti. Taip pat ir gerbti lygiai visas svetimas nuomones aš galėčiau nebent tuomet, kai aš pats **neturėčiau jokios savos nuomonės.**

Dėl buvimo yra pas mus žmonių, jokių savų nuomonių neturinčių, bent politikoj.

Dėliai to jie kurį laiką yra buvę krikščionys demokratai, vėliau virto liaudininkais, dabar yra tautininkai. Kuo išaiškinti šitas jų nuomonių taip greitas kitimas? Gi greičiausia tuo, kad jie visas politiškas nuomones yra lygiai gerbę. Vadinas, jie yra pasielgę visai taip, kaip d-ras Purickis spaudos atstovams siūlė. Bet abejotina, ar jis pats tuos žmones gali gerbti.

Iš kitos šalies yra faktas, kad pasauly vis dėlto yra labai daug įvairių nuomonių. Jeigu visų gerbti negalima, kas gi daryti? Ar mes jas turim pašiepti, niekinti, su ginklu rankoj jas naikinti. Ne! To nereikia. **Užtenka atskirti pačios nuomonės nuo jų reiškėjų.** Reiškėjus, kaip mūs artimus, mes turim **krikščioniškai mylėti,** o jų nuomones galim pakęsti, **toleruoti,** bet visai **neturim pareigos jas gerbti.** Anaiptol, turim pareigos **stoti su jomis spaudoj į energingiausią kovą.** Tai rodo sveikas protas, kuris mums duotas tiesai pažinti, o su juo ir pareiga tiesos ieškoti. Geriausia tam priemonė — tai spauda.

Deja, jos esmė ir uždavinys pačioje iškilmėje nebuvo užtektinai nušviestas. Mūsų spaudos laimėjimas — yra mūsų tautinio instinkto laimėjimas. Ar būtų buvus galima pati mūsų valstybė, jei mes nuo „Aušros“ laikų 1914 metų būtumėm nieko neveikę ir spaudos negaminę? Žinoma, būtų buvę negalima. Vadinas, spauda gali būti ir be valstybės, bet valstybė šiandien negali apseiti be spaudos.

Iš kitos pusės reiktų vengti ir kito kraštutinumo — spaudos dievinimo, vertimo jos kažkokių neleistinų stabukų. Spauda nėra nei dievaitė, nei ragana, bet akla jėga, kuri duodas nukreipiama tiek geron, tiek ir blogon pusėn. Iškilmėje daugiausia kalbėta apie spaudą bendrai. Bet bendros abstraktiškos spaudos nėra. Spauda visuomet yra specifikuota, tos ar kitos rūšies — valstybinė ar priešvalstybinė, religinė

ar antireliginė, baltoji ar raudonoji. Viena varo kultūringą kūrimo, kita barbariškąjį griovimo darbą. Viena kelia žmonėse gerų meilės jausmų, kita kursto vien neapykantą, kerštą, klasinę kovą. Viena padaro neapsakomai daug gero, kita pridirba tiek pikta, kad nenorom kyla klausimas, ar negeriau būtų, **jei jokios spaudos nebūtų.**

Žinoma, ta alternatyva klaidinga. Gerai spaudai nevalia nusileisti, pasitraukti iš kovos lauko. Dėliai to šiandienis spaudos veikėjas turi rimtai žiūrėti į savo profesiją. Jis laiko rankoj plunksną ne tam, kad spaudoj niekus pliaukštų, bet tam, kad būtų tiesos ir doros riteris, neleidžiąs sau tarti nei vieno tuščio žodžio. Teisingu Herbačiausko pasakymu spaudos atstovas turi būti tiesos **apaštalas,** jos skelbėjas ir kitų jon vedėjas. Aš gi su Vl. Solovjovu dar daugiau pasakyčiau: šių dienų publicistas turi būti net naujos gadynės **pranašas,** geresnės ateities skelbėjas, kūrėjas to, **ko dar nėra, bet kas tiesos šviesoje būtinai turėtų būti.** Tokiuose pranašuose ir apsireiškia tautinė sąmonė, sveikas tautos instinktas. Jie veda tautą pirmyn ne svetimų nuomonių gerbimu, bet energingu ir visišku **jų atmetimu,** vardan evangelijos principo: Taip—taip, ne—ne! Tiesos vyniojimą bovelnon jie palieka tautos pseudopranašams.

Būčiau laimingas, jei jauni mūsų spaudos atstovai į tą krikščioniškojo publicisto idealą bent trumpam laikui žvilgtelėtų ir jį sau pavyzdžiu pasirinktų. Žinoma, pasiekti tas idealas nelengva. Bet į jį artėti nėra jau taip sunku, ypač krikščioniui, tikinčiam, kad visas mūsų gyvenimas turi būti nuolatinis Dievui tarnavimas, Dievo valios vykdymas. O kas gi labiau sutinka su Dievo valia, kaip gyvenimo neteisybių nurodinėjimas, nuskriaustųjų gynimas, žmonių švietimas ir dorinimas per spaudą?!

Žmogžudystė ir kova su ja Lietuvoje[1]).

„Lietuvos Darbininke“ neseniai (26 n-ry) įdėtam straipsny buvo nurodyta, kad mūsų sodžiuje labai dažnai atsitinka žmogžudyščių, kurios savo žiaurumu pralenkia net pasitaikančias Europos didmiesčiuose. Kartais iššudomos net ištisos šeimos...

Tiesa, mūsų policijai išsilavinus kaltininkus begaudant, daugelis žmogžudžių sugaunama. Tuomet jie teisiami ir kišami į kalėjimus. Bet atsėdėję ten teismo nustatytą laiką, jie

[1]) „Rytas“, 1928 m. n-is 242.

grįžta į visuomenę dar labiau sugedę negu kad buvo ten įeidami...

Pirmoji vieta toje kovoje su žmogžudžiais priklauso, be abejo, valtybei. **Valstybės pareiga apginti piliečių gyvybę...** Valstybei reikėtų ne vien žmogžudžius gaudyti ir bausti, bet ir rūpintis visuomenėje sudaryti tokių gyvenimo sąlygų, kad žmogžudystės Lietuvoje visai negalėtų įvykti, ar bent kad jų skaičius sumažėtų iki minimumo. Kitaip sakant, reikėtų organizuoti kovą **su žmogžudysčių priežastimis.**

Bet, kad kova su žmogžudysčių priežastimis galėtų būti sėkminga, pirmiausia reiktų jos pačios pažinti, t. y. iškvosti iš pačių žmogžudžių, kas juos yr pastūmėjęs prie žmogžudystės.

Amerikoj šitoks darbas, kaip girdėt, jau pradėtas. Ten, pav., ištirta, kad žmogžudžiai daugiausiai esti bukapročiai, neišlavinti, storžieviai, atrofijuotais kai kuriais jausmais. Jei ir mūsiškiai žmogžudžiai pasirodytų esą tos pat kategorijos žmonės, tai iš čia savaime plauktų išvada, kad į tokius bukapročius reiktų jau mokykloje atkreipti ypatingo dėmesio ir juos atatinkamai iš anksto lavinti.

Deja, pas mus tuo beveik visai nesirūpinama. Pradžios mokyklai skirtose pasiskaitymo knygose dėl smerkimo kartais smerkiamas gyvulių kankinimas, o apie žmogaus užmušimą nė neužsimenama. O tuo tarpu vaikai apie baisias vietos žmogžudystes nesyk gauna išgirsti iš šalies. Mūsų išmanymu, tai negera. Mokykla turėtų energingiau reaguoti, labiau smerkti žmogžudystės darbą, rūpestingiau įrodinėti vaikams visą neapsakomą žmogžudžio niekšumą ir biaurumą...

Mokyklai tame svarbiame darbe turėtų padėti ir Bažnyčia. Bent vieną kartą metuose klebonas turėtų pasakyti gerai prirengtą pamokslą apie 5-jį Dievo prisakymą „Neužmušk"...

Dievo žodis sumaniai iš sakyklos paskelbtas nenustoja pas mus turėjęs dar savo reikšmės ir veikęs žmonių širdis. Jis gali paveikti ir būsimus žmogžudžius, nurodydamas jiems žmogžudystės baisumą ir žmogžudžio niekšumą.

Be Bažnyčios ir mokyklos, galėtų čia patarnauti ir dailioji literatūra. Tam tikslui knygų leidimo firmos turėtų paskelbti konkursus dailioms apysakoms parašyti, kur vaizdžiai ir įtikimai būtų parodomas žmogžudžių darbo biaurumas. Mat, graži apysaka neretai daug stipriau paveikia skaitytojus, negu gražiausias kunigo pamokslas.

Taigi visi į kovą su žeminančia lietuvių vardą žmogžudyste. Juk kiekviena žmogžudystė didžiausia tragedija. O ji graso visiems. Nuo žmogžudžio smūgio nieks pas mus nėra

apsaugotas. Žūna kaimiečiai, žūna neretai ir miestiečiai. Vadinas, žmogžudystė yra bendras mūsų pavojus, nuo kurio ir turime visi gintis. Viena valstybė su savo policija tos kovos nelaimės, nes visų žmogžudžių nesugaudys ir žmogžudystės nepanaikins. Valstybė tai turėtų galop suprasti ir kovai su žmogžudyste kviesti talkon mokyklą, Bažnyčią, beletristiką ir visą visuomenę, nes juk bus negražu, jei Lietuva, buvus didvyrių žemė, pagarsės Europoj, kaip **žmogžudžių kraštas.**

Minėtam „Lietuvos Darbininko" straipsny taip pat yra graudojimų, kad mūsų kaimiečiai, o kartais net ir save pažangiais besivadiną inteligentai, turi palinkimo sau nusikaltusius žmones **be teismo žudyti.** Tai, žinoma, yra visais atžvilgiais smerktinas dalykas. Bet iš kitos šalies, iš stovinčių arti teismo rūmų vyrų teko nugirsti, kad ir patys teismo atstovai ne visada laikos įstatymų ir teisybės, ir, lengvai pasidavę pašalinių jėgų spaudimui, kai kada **civiliai nužudo visai nekaltus** žmones. Jei tai tiesa (o tuo abejoti netenka, nes yra nurodomos žinomos bylos), tai tokie **artimo garbės ir laisvės civiliai žudytojai** yra dar labiau smerktini, negu paprasti galvažudžiai. Jie tai daugiausia ir žadina žmonėse nepasitikėjimą teismu; dėliai jų blogos valios bei partingumo ir negalima pas mus pasakyti: **Vox judicum — vox Dei,** kaip kad yra sakoma **Vox populi — vox Dei.** Ką tokie teismo atstovai nusprendžia, doras tautos balsas kai kada ne tik to nepatvirtina, bet priešingai vadina tai tiesiog žmogžudyste, tik įvykinta ne kuolu ar brauningu, bet neteisėtų baudžiamojo kodekso pritaikymu. Kad ir ne kruvina, vis dėlto tai yra žmogžudystė ir tokie teismo atstovai negalėtų ramia sąžine atsiliepti apie savo Vl. Solovjovo žodžiais: Terandu savy tik tiek gera, kad aš **nieko nepagimdžiau ir nenužudžiau** (ne radil i ne ubil)...

Šalin 24 proc.[1]).

Kėlimasis vienasėdžiais, dveji paeiliui blogi metai yra privertę daugelį ūkininkų skolintis žymesnes pinigų sumas. Laimingi yra tie, kurie gavo pasiskolinti iš Žemės Banko, nes jis teima tik 6 proc. Bet tai yra išimtis. Lietuvos Bankas ima jau 9 proc., kiti 12 proc., o netrūksta ir tokių, kurie lupa po 16 proc., 18 proc. ir net 24 proc.

Iš bankų tą blogą pavyzdį yra paėmę ir turtingesni privatūs piliečiai. Pav., neseniai man pristatytame vieno ūkininko

[1]) „Rytas", 1929 m. n-is 290.

skolų sąraše radau 24-iais nuošimčiais skolinusiu du kaimiečiu ir vieną Banką.

Vadinas, skolinimas 24-iais nuošimčiais šiandien pas mus nuolat plečias ir gresia virsti paprastu normaliu dalyku.

Ar šios rūšies paskolos nepražudys mūsų prekybos ir pramonės, aš čia nesvarstysiu. Prekyboj kapitalas kartais per metus apsiverčia keletą kartų, taigi pirkliai gal ir įsteigia be didesnio vargo mokėti už paskolintas sumas po 24 proc.

Bet apie ūkininkus to pasakyti nieku būdu negalima. Jie derlių nuo laukų tesuima tik kartą per metus ir todėl jiems 24 proc. yra aiški ekonominė pražūtis. Tatai kas iš vargan patekusio ūkininko plėšia po 24 proc., tas negalima kitaip pavadinti, kaip žalingas visuomenės skriaudėjas. Juo tokių gobių skriaudėjų bus Lietuvoje daugiau, juo mūsų ūkininkams gyvenimas darysis labiau nepakenčiamas. Kas gi reikėtų daryti, kad to nebūtų?

Visų pirma tarp ūkininko ir jo išnaudotojo, 24 proc. ėmėjo turėtų įsikišti valdžia. Valdžios uždavinys pirmon galvon kelti ekonominę ūkininkų gerovę, nes ūkininkai sudaro valstybės pagrindą.

Nemaža tąja kryptimi jau ir padaryta. Mūsų buvusios valdžios savo žemės reforma žymiai padaugino ūkininkams priklausomą žemės plotą, įsteigė Žemės Banką pigioms paskoloms ūkininkams teikti. Tai buvo daug kas, bet, deja, toli gražu neviskas.

Žemės Banko kreditui esant apibrėžtam, ūkininkams teko kredito ieškotis ir kitur, provincijos bankeliuose ir pas privačius piniguočius. Čia tai ir atsidarė plati dirva ūkininkų išnaudotojams. Šiems nuo piniguočių išnaudojimo apginti nieko beveik nebuvo padaryta.

Tiesa, Baudžiamajin Kodeksan dėl buvimo buvo įtrauktas 608 paragrafas, kur draudžiama imti didesni procintai kaip 12. Bet praktikoje ir valdžia ir visuomenė maž tekreipė dėmesio į tą paragrafą. Kodeksas kalbėjo savo, piniguočiai darė savo. Bankai prasimanė sau visokių komisijų ir kitokių priedų ir tuo būdu privarė procentus nuo 12 iki 24. Bet toliau taip būti negali,nes tokia tvarka yra ūkininkams gyva pražūtis.

Dėliai to valdžia turėtų atidžiau pažvelgti į ūkininkų kredito klausimą ir pasistengti pašalinti visus įsibrovusius ton sritin neteisėtumus. Kol jie nebus pašalinti, jokios žymios pažangos mūsų žemės ūky negalima tikėtis. Visi dabartinio Žemės Ūkio Ministerio geri norai ir gražūs, neseniai paskelbti jo sumanymai ūkininkų naudai nueis niekais, jei ūkininkai gaus ir toliau vilkti nepakeliamą 24 proc. mokėjimo jungą

Kad mūsų ūkininkai galėtų ekonomiškai pakilti, reikia pirma įvykdyti šios reformos.

1) Žemės Bankas turėtų ūkininkui pilnadubiui skolinti iki 15,000 litų.

2) Kiti Bankai, skolindami ūkininkui turėtų tenkintis 12 proc., be jokio komisijų ir kitokių priedų.

3) Baudžiamojo kodekso 608 § turėtų būti griežtai vykdomas; imantieji daugiau kaip 12 proc. turėtų būti laikomi kriminalistais, traukiami tieson ir baudžiami be jokio pasigailėjimo.

4) Visos ikšiol padarytos sutartys mokėti už paskolintus pinigus 24 proc. turėtų būti paskelbtos neturinčiomis galios, kaip priešingos Baudž. Kodeks. 608 §-ui. Skolininkai vieton 24 proc. teturėtų mokėti 12 proc.

Šioms reformoms įvykus, jei koks ūkininkas ir žlugtų, tai jis būtų pats kaltas dėl savo nesumanumo bei nemokėjimo ūkį vesti. Dabar gi prie 24 proc. sistemos žūna neretai patys gabiausi ir sumaniausi ūkininkai. To neturėtų būti.

Klaidi sąžinė[1]).

Nuosavybė yra labai svarbus kultūros veiksnys. Pats Dievas ją sankcionavo savo dekaloge, tardamas: Nevok!

Bet iš kitos šalies nusidėjimai tam įsakymui, gali sakyti, yra taip pat seni, kaip ir pati nuosavybė.

Jie yra dvejopi: tiesioginiai ir netiesioginiai. Tiesioginiai — nusideda nuosavybei tas, kas svetimą nuosavybę savinas, jos savininkui to nežinant. Toks darbas paprastai vadinama — v a g y s t ė.

Netiesioginių svetimos nuosavybės pasisavinimo būdų yra daug: apgavimas, suktybė, vartojimas netikro saiko ir svaro, mokėjimas netikrais pinigais ir tt. Trumpai, vienu žodžiu visa tai galima pavadinti — a r t i m o s k r i a u d i m u. Čion priklauso taip pat ir perdidelių nuošimčių ėmimas, pinigus skolinant.

Lyginant vagystę su šiaip jau žmonių skriaudimu pastebima gan keistas apsireiškimas: vagystė laikoma n u s i k a l t i m u ir, bent pradžioje, jaučiama dėl jos tikro sąžinės griaužimo, o į šiaip jau skriaudą dažnai visai nekreipiama dėmesio, ir n e l a i k o m a j o k i u n u s i d ė j i m u.

---

[1]) „Rytas", 1928 m. n-is 260.

Ypač tai tenka pažymėti, kalbant apie perdidelių nuošimčių ėmimą. Mat, dabar daugelis žmonių šiuo dalyku kalba taip: „Bankai vartoja milijonus ir nesidrovi imti net po 24 proc., tai mums, teturintiems vos vieną kitą tūkstantėlį, nebus jokios nuodėmės, paėmus jų pavyzdžiu iš savo skolininkų po tiek pat nuošimčių".

Tuo būdu mūsų liaudyje yra susidarius savotiška klaidi sąžinė (conscientia erronea), kuri gyveniman įneša daug blogybės ir skriaudos.

Bet kiekviena blogybė ir skriauda paprastai nelieka be pasėkų. Anksčiau ar vėliau atsiranda žmonių, kurie tas blogybes ir skriaudas iškelia aikštėn ir sunaudoja — kovai su valstybe.

Tokie valstybės priešai paprastai rašo ir šaukia: „Draugai, ar mes nesakėm, kad jūsų valstybė yra kapitalistiška, piniguočių palaikytoja?! Nes jei jai rūpėtų darbo žmonių gerovė, ar gi ji leistų bankams ir kitiems piniguočiams lupti iš jūsų po 24 proc.? Ak, jūs ir galą gausit juos bemokėdami... Jei jai rūpėtų jūsų vargai, tai ji už 24 proc. plėšimą visus lupikus pasodintų 12-ai metų sunkiųjų darbų kalėjiman. Bet ar ji tai daro. Ne! O pažiūrėkit ar proletariškoj Sovietų respublikoj yra kas panašu? Nėra. Dėl ko? Gi dėl to, kad ten tokie lupikai „kulakai" tiesiog sušaudomi!...

Mes numanom, kad čia perdėjimas. Mes žinom, kad mūsų valstybė nėra kapitališka. Bet vis dėlto mes norėtume, kad mūsų valdžia neduotų progos panašiems kaltinimams, paskubėdami 24 proc. ėmimui iš ūkininkų įstatymo keliu padaryti galą.

Teisingu Vl. Solovjovo pasakymu, valstybė tai organizuotas gailestingumas. O Lietuvoj ūkininkai yra kaip tik verti didžiausio valstybės pasigailėjimo, nes jie ir savo jaunimo duoda mūsų kariuomenei ir daugiausia mokesčių sumoka mūsų valstybės iždui. Dėliai to jie ir laukia, kad mūsų valdžia griežtai uždraustų ikšioliniai toleruotąjį 24 proc. iš ūkininkų ėmimą, nes tai veda juos tiesiog pražūtin.

Kad ši valstybės kova su ūkininkų išnaudotojais duotų tikresnių rezultatų, valstybei čia turėtų padėti ir mūsų bažnyčia, nes per didelių nuošimčių ėmimas ne tik prieštarauja mūsų Baudž. Kodekso 608 §-ui, bet ir Kanoniškų Teisių Kodekso 1543-am kanonui. Tasai kanonas teleidžia tartis tik dėl teisėto pelno (de lucro legali), nurodydamas drauge, kad tas pelnas neturi būti per didelis (immoderatum).

Taigi pirmiausis bažnyčios uždavinys turėtų būti atitaisymas susidariusios mūsų visuomenėje klaidžios sąžinės, nelaikančios per didelių nuošimčių

ėmimą jokia nuodėmė. Tikrumoj tai yra nemažas paklydimas, nes imąs per didžias palūkanas nusideda ir artimo meilei ir teisybei ir net pozityviam bažnyčios įstatui.

Tiesa, bažnyčia nenustato matematiškai leistino nuošimčių aukštumo, bet kadangi ji kalba apie „teisėtą pelną", tai iš čia galima spręsti, kad ji teisėtais nuošimčiais telaiko tuos, kurie nustatyti valstybės įstatuose. Kanonas 1543 pramato ir tokį atsitikimą, kad valstybė gali nustatyti per didelę nuošimčių normą, ir nurodo, kad laikymasis tos normos gali būti neteisėtas, nuodėmingas.

Iš čia matom, kad kanoniškai bei teologiškai teisėtas nuošimtis negali būti didesnis, negu valstybės yra nustatytas, bet valstybės nustatytas teisėtas nuošimtis negali būti didesnis, negu kanonai ir teologija leidžia. Kanoniškas nuošimtis visuomet turi būti neperdidelis (moderatus).

Aiškindami (bent sykį per metus) tą mokslą iš sakyklos, mūsų kunigai turėtų aiškiai pabrėžti:

1) kad per didelių nuošimčių ėmimas yra nuodėmingas darbas, nė kiek negeresnis už paprastą vagystę;

2) kad einant išpažinties šis darbas būtinai reikia išpažinti kunigui drauge su kitomis nuodėmėmis:

3) kad už perimtus virš teisėtos Lietuvoje nuošimčių normos (12 proc.), pinigus reikia su skolininku atsilyginti bei padarytą jam restituciją, kaip kad tai yra daroma ką pavogus;

4) kad kunigas, per didelių nuošimčių ėmėjui, nenorinčiam paliauti tai darius, neturi teisės duoti nuodėmių išrišimo.

Šio mokslo paskelbimas bažnyčioje šiandieną yra būtinai reikalingas, nes daugelis mūsų žmonių ima per didelius nuošimčius bona fide, manydami, kad čia nėra jokios nuodėmės, nes kunigai iš sakyklų to nedraudžia.

Perdidelių nuošimčių naikinimas yra bendras valstybės ir bažnyčios reikalas. Bažnyčia gali eiti čia išvien su valstybe nė kiek nenusidėdama savo aukštam pašaukimui. Abiem tom įstaigom solidariškai veikiant (valstybei — įstatymo keliu, bažnyčiai per sakyklą ir išpažintį), reikia tikėtis bendras tikslas bus ilgainiui pasiektas: plėšikiškoms palūkanoms ateis galas, o su juo dings ir siurbės ligšiol mūsų ūkininkų kraują 24 proc. slogutis.

Bolševizmas ir religija[1]).

Visi rimčiau kalbantieji apie bolševizmą randa jame vieną gerą savybę — atvirumą. Mat, jis neveidmainiauja, bet atvirai pasisako savo tikslą: sugriauti visam pasauly esamąją tvarką, panaikinant žmonijoj tėvynės, šeimos religijos ir moralybės idėjas.

Ypač įnirtusiai jis puola religiją. „Religija ir komunizmas yra teoretiškai ir praktiškai nesutaikomi". (A.B.C. du Communisme). „Visos regijos yra tie pat nuodai, kurie nugirdo ir užmigdo dvasią, valią ir sąžinę."

Bolševikų „uždavinys — ne reformuoti religijos, bet jos visos išgriauti".

Kas yra dora, morališka? Į tai Leninas atsako: „Gi tai, kas naudinga komunistų partijai". Šiai gi dažnai naudinga meluoti, kankinti, žudyti, tvirkinti jaunimą, naikinti šeimos, biauroti bažnyčios. Bolševikai tai ir daro.

Taigi ir nenuostabu, kad jie stengias visur **religiją** paversti **visišku netikėjimu į Dievą.**

Į klausimą: dėl ko reikia netikėti į Dievą, p. bolševikų komisaras Lunačarskis atsako: „Mes neapkenčiam krikščionystės ir krikščionių: jų patys geriausieji yra pikčiausi mūsų priešai. Mat, jie skelbia artimo meilę ir pasigailėjimą, o tai kaip tik yra priešinga mūsų principams. Krikščionių meilė yra revoliucijos kliūtis. Tad šalin artimo meilė. Mums reikia vien neapykantos. Gerai išmokę neapkęsti, mes nugalėsim pasaulį. Apsidirbę su žemės karaliais, turim dabar kibti į dangaus karalius. Ši antireliginė kova neturi apsibrėžti Rusijos ribomis; ji turi pasklisti visam pasauly tiek musulmonų, tiek katalikų kraštuose".

Kadangi katalikų kraštai kol kas nepasiekiami rusų bolševikams, tatai jie tuo tarpu tenkinasi antireligine kova savo Bolševikijoj. Ji pastaruoju laiku imta varyti su didžiausia energija. Pereitais metais keli tūkstančiai cerkvių paversta klubais, kinais, biurais. Nuo cerkvių nuimami varpai ir jų metalas atiduodamas valstybės liejykloms. Fabrikuose darbininkai raginami eiti lenktynių, kurie daugiau šventųjų paveikslų išplėš iš cerkvių ir sudegins. Bandantieji priešintis toms profanacijoms, apšaukiami valstybės priešais, kotrrevoliucionieriais, kišami į kalėjimus ir dažnai sušaudomi.

Nuo pat bolševizmo įsigalėjimo Rusijoj sušaudyta 28 arkivyskupai ir vyskupai, 1215 kunigų ir vienuolių, nekalbant jau nieko apie milijonus nužudytųjų iš kitų luomų. Kas skaito ru-

[1]) „Rytas", 1930 m., n-ris 23 (1767).

sų laikraščius, tas žino, jog kiekvienam numery randama ten žinių apie naujus pasmerkimus mirti ir sušaudymus.

Tuo nesiliaujamu žmonių žudymu yra galop pasipiktinus Vakarų Europa. Ypač biaurūs pasirodė jai žudymai dėl religijos. Todėl pastarais laikais prieš žudymus buvo suorganizuota nemaža protesto mitingų Anglijoj, Prancūzijoj, Šveicarijoj ir kitur. Dabar keliamas klausimas, ar vertėtų panašus protestas suruošti ir pas mus Kaune, reiškiant tuo persekiojamiems dėl religijos Rusijos piliečiams savo užuojautos.

Ką apie tokį protestą manyti, ir, jam įvykus, ar leista katalikui jame dalyvauti?

Rimtų nurodymų šiame dalyke mes turime pačiame Apaštališko Sosto poelgyje. Jis buvo energingas, bet ir atsargus. Šventasis Tėvas nežaidė Rusijoj tebesamųjų žmonių laisve ir lygybe. Nuo pat bolševikų įsigalėjimo Rusijoj Romos popiežiai nesiliovė veikę ne tik katalikų, bet ir visų persekiojamų krikščionių naudai. Atsiminkim, kad ir Benedikto XV telegramas Leoninui, jo atsakymą arkivyskupui Silvestrui, rašta patriarchui Tichonui.

O kas nežino dabartinio popiežiaus Pijaus XI žygių Genuoj, reikalavimo paleisti iš kalėjimo arkivysk. Ciepliaką ir protesto prieš pravoslavų šventikų nuteisimą mirti. Tiesa, Pijus XI nepripažino Sovietų valdžios ir pasmerkė jų komunistiškąjį mokslą. Bet jis yra įsakęs melstis už „didžiąją ir nelaimingąją Rusiją"; jis Lisieux vienuolėms yra paliepęs kasdien prašyti iš Dievo Rusijai „taikos ir laisvės". O lapkričio 29 d. pereitų metų jis paskelbė į šv. Vaikelio Jėzaus Teresę maldą prasidedančią šiais žodžiais: „Mieliausioji ir gailestingoji šventoji, teikis palengvinti mūsų brolių rusų likimą tapusių ilgo ir žiauraus persekiojimo aukomis".

Neperseniai žinomas d'Herbigny yra paskaitęs Romoj dvi, didelio įspūdžio padariusi, paskaiti apie bolševikų persekiojimus dėl tikėjimo Rusijoj; Prancūzijoj, toj srity uoliai darbuojasi vysk. Chaptal'is, kun. Quenetas.

Europos katalikų spauda nedvejodama reiškė savo nustebimo dėl didvyriškų rusų vyskupų ir šventikų kentėjimų ir mirties už Kristų.

Turėdami tai galvoj, galim ir mes, Lietuvos katalikai, organizuotai išreikšti Rusijos kentėtojams savo nuoširdžią krikščionišką užuojautą. Bet, kad ta užuojauta nevirstų tuščia demonstracija, reikia, prieš ją išreiškiant, už Rusijos krikščionis karštai pasimelsti. Pirmiausia tų maldų reikalingi mūsų broliai lietuviai, pasilikę įvairiose Rusijos vietose. Dabar jie ten daugiausia gyvena be bažnyčios, be kunigo, be sakramentų,

jų vaikų nėr kas pamoko tikybos dalykų. Daug jiems reikia Dievo malonių, kad iš visur bedievių apsupti išliktų katalikais. Lenkai po bolševikų valdžią likusiems savo tautiečiams yra išleidę ypatingą litaniją į šv. Juozapatą. Ne pro šalį būtų ir mums ją išsivertus ir tarp lietuvių praplatinus.

Dar daugiau mūsų maldų reikalingi rusai pravoslavai. Visa jų tikyba buvo paremta daugiausia išviršiniais ženklais: apeigomis, giedojimu, varpų skambinimu, ikonų gerbimu. Dabar visa tai iš jų atimama. Daugelis jų dėliai to nusimena, mano Antikristo laikus begyvenąs. Jų dvasiai atgaivinti, kentėjimuose sustiprinti, reikia gilios ir karštos maldos. Mūsų malda bus geriausia jiems užuojauta.

Bet meldžiantis už rusus pravoslavus, būtų nekrikščioniška užmiršus ir persekiotojus bolševikus, nes jie po teisybei yra visų nelaimingiausi. Rusų pravoslavų gailis visas krikščioniškas pasaulis, jie ir numirę ras pas Dievą užmokesti, o bolševikų visa kultūringoji žmonija neapkenčia, linki jiems galo, o dėl jų likimo po mirties, kiekvieną tikrai tikintį ima šiurpas. Taigi daug daug mums reikia melstis, kad Dievas juos apšviestų ir iš kraugerių Saulių paverstų doros didvyriais Pauliais. Neapkęstini jų darbai ir moksias, bet patys jie pasilieka kaip buvę, suklydę mūsų broliai.

Visas rusų bolševizmas yra istoriškas faktas. Teisingai jis suprasti tegalima vien istorijos šviesoje. Deja, mes dažnai čia klystame matydami istorijos arenoj vien **žmones,** o užmiršdami, kad **visų svarbiausias istorijos veikėjas yra Dievas.** Kas tik istorijoj įvyksta, pasidaro, tai **Dievui leidus.** Dievo leistas ir bolševizmas. Bolševikų režimas yra toks pat **Dievo botagas,** koks yra buvęs seniau Atilos ar Čingizchano viešpatavimas.

Ar mes galime pasakyti, Rusija tos Dievo rykštės nėr užsipelniusi? Nieku būdu. Kodėl? Gi todėl, kad joj nė vienas luomas negyveno krikščionišku gyvenimu.

Pradėkim nuo liaudies. Senieji slavenofilai idealizavo rusų valstietį; pats grafas Tolstojus pas kaimietį mužiką ieškojo gyvenimo išminties. Tuo tarpu rusų patrioto Menšikovo pasakymu, rusų kaime **civilizacijos** vietoj tebuvo vien **sifilizacija,** aiškiau pasakius, didelis doriškas supuvimas.

Kągi veikė rusų inteligentija, tautos mokytojai ir vadai? Gi šalinos nuo Bažnyčios, niekino religiją, vienatiniu savo uždaviniu laikė kovą su esamąja valdžia. Vienatinis dievukas, kuriam jie kartais ir gyvybės nesigailėjo — tai buvo revoliucija. Tos revoliucijos jie susilaukė, ir nuo jos patys žuvo. Taip išsipildė žodžiai: kas kokiu ginklu kovoja, nuo tokio ir galą gauna.

Bet ar nešvietė liaudies pravoslavų dvasiškija? Atsakymo vietoj štai vaizdelis. 1917 m. važiuoja vagonu didis krikščioniškojo judėjimo studentijoj rėmėjas. Du raudonarmiečiu girias savo plėšimais ir žmonių žudymais. Krikščionis neiškentė ir iš savo kertelės paklausė jų:

— Argi Kristus evangelijoj taip mokė daryti?

— O ar mes skaitėm evangeliją? Mes tik jos viršelį bučiavom. O kas joj parašyta, mes nežinom, atsakė paklaustieji.

Vadinas, evangelija gerbta, jos viršelis žibėjo auksu ir sidabru, bet jos turinys žmonėms neaiškinta, todėl ir tikros Kristaus dvasios rusų tautoj labai maža tebuvo.

Patvirtina tai ir prieškarinė rusų literatūra, ypač Gogolio ir Dostojevskio veikalai. Verkšlenta, pav., dėl Sonios Marmeladovaitės, virtusios prostitute šeimai išlaikyti, o kad ji rusų visuomenėj nerado niekur pašalpos, tai laikyta naturaliu dalyku ir tuo visai nesipiktinta.

Tiesa, dėl žinojimo rusai žinojo, kad kiekvienas blogas poelgis turi savo pasekų, kad Dievas baudžia ne tik už blogus darbus, bet ir už blogus žodžius ir mintis, bet į tai visai nežiūrėta. Ir kaimiečiai, ir inteligentai, ir dvariškiai, ir valdžios atstovai visi gyveno pasyviai, pasidavę savo tamsiems instinktams; jie žinojo, kad jų Rusija esanti šventa (Sviataja Rus), kad ji ne bet kas, nes užimanti šeštąją žemės paviršiaus dalį, o atsilyginimu Dievui už savo politines, socialines, tautines ir asmenines kaltes visai nesirūpino. Bet toji atsilyginimo ir bausmės valanda buvo čia pat. Dievas pasinaudojo bolševizmu, kaip botagu Rusijai plakti. Ir tas plakimas, kaip matom, yra neapsakomai skaudus.

Bet ne mums tuo piktintis ir klaustis Dievo: Dėl ko tu, Viešpatie, taip skaudžiai rusus baudi?! Mūsų pareiga pasigailėti rusų, užjausti jų kentėjimuose, o už vis melsti Dievo — tepasigaili nelaimingos rusų tautos. Darydami tai mes ne tik parodysim rusams savo krikščioniškąją užuojautą, bet ir pasielgsim pagal mūsų Bažnyčios Galvos Pijaus XI mintį.

Tikėjimo stiprinimo reikalas Lietuvoje[1]).

Kai kas graudoja, kad dabar tikėjimas mūsų krašte yra atšalęs, apsilpęs, nustojęs savo gaivinančios jėgos. Seniau, girdi, žmonės giliau tikėję, karščiau meldęsi, per tai ir garsesnių susilaukdavę iš Dievo malonių. Tai liudiją nereti stebuk-

[1]) Kauno Kalendoriuj, 1928 metams.

lai, kurie seniau įvykdavę Šiluvoj, Kalvarijoj, Kretingoj ir kitur. Nuo to ir visa Žemaitija „šventos" vardą yra, girdi, gavus.

Kad panašiuose graudojimuose tiesos esama, ginčytis dėliai to čia netenka. Jei jau patys apaštalai yra Kristaus prašę padauginti jų tikėjimą, tai juo labiau mums lietuviams yra gyvo reikalo rimtai susirūpinti šiandieną mūsų tikėjimo stiprinimu.

Pirmutinis klausimas, kuris čia kyla, yra šis: kas tuo tikėjimo stiprinimo reikalu turi pirmiausia susirūpinti. Į tai sveiki atsakysit, kad tai yra kunigų pareiga. Tai tiesa. Jie iš pašaukimo yra tikėjimo tiesų skelbėjai, jiems patiems Kristaus yra liepta: „Eidami tad mokykite visas gimines".

Tam kilniam darbui jie ir rengias seminarijose, eina tam tikrus mokslus apie Dievą, mokosi Šv. Raštą suprasti ir Bažnyčios nurodytomis taisyklėmis aiškinti. Be to, jie lavinasi ir maldingumo praktikose. Taigi kunigų pareiga yra visomis Bažnyčios jiems teikiamomis priemonėmis mokyti žmones tikėjimo tiesų, aiškinti jas kiek tai galima, apreiškimo ir proto šviesoje ir tuo būdu žadinti klausytojuose tų tiesų branginimą ir pamilimą. Tam tikslui reiktų kunigams geriau suprasti, kad tikėjimo tiesos ir net pačios paslaptys nėra suakmenėjusios senovės liekanos, kad jos yra gyvos, turinčios savo gyvenimą, tobulėjančios, bet savo esmėje pasiliekančios visada tos pat, nekintamos[1]). Ne pro šalį būtų nurodžius ir tikėjimo tiesų gražumą[2]) ir jų socialį charakterį[3]).

Išaiškinę, kiek galima, tobuliau tikėjimo tiesas, kunigai turėtų parodyti ir viešpataujančių šiandieną krikščionybei priešingų mokslų klaidingumą, būtent, socializmo, bolševizmo ir kitų. Ir Bažnyčios Tėvai (k. a. šv. Irenėjus, šv. Augustinas, šv. Jeronimas ir k.) ir vėlesnieji Bažnyčios mokslininkai (k. šv. Tomas Akvinietis, Albertas Didysis, Baronijus ir k.) energingai žodžiu ir raštais kovojo su anų gadynių Bažnyčios priešais. Iš šių šventų ir garbingų vyrų reiktų imti pavyzdys ir mūsų kunigams. Socializmo ir komunizmo pažiūroms spaudoj ir mitinguose viešai pas mus besklindant, reiktų jų klai-

---

[1]) Sk. *T. De la Barre S. J.* La vie du Dogme. Autorité—Evolution, Paris. Lethielleux, 1898.

[2]) Sk. *Chateaubriand'o* Le génie du christianisme arba *T. J. Souben'o* L' Esthetique du Dogme chrétien, Paris, 1898.

[3])Sk. *Vl. Solovjev* La Russie et l' Eglise Universelle, Paris, 1889, ypač pastarąją to veikalo dalį, kur dailiai išdėta Bažnyčios sakramentų filosofija.

dingumą ir pamokluose imti įrodinėti. Kaipo tikėjimo gynėjai, kunigai turi visą teisę tai daryti. Jiems į pagalbą turėtų ateiti „Tiesos Kelias“, pagamindamas atatinkamų priešsocialistiškų ir prieškomunistiškų pamokslų. Nes socializmas ir komunizmas yra tikri visuomenės nuodai. Nenaikinami, jie plinta vis toliau ir plačiau. O panaikinti juos tegalima vien priešingais jiems visuomenės vaistais, t. y. energingiau skleidžiant krikščioniškąjį mokslą ir krikščioniškas pažiūras į gyvenimą.

Bet, gindami tikėjimą nuo priešų puolimo, kunigai teatsimena, kad mūsų tikėjimo stiprybė pareina ne nuo tų ar kitų įrodymų, tik nuo Dievo pagalbos, nes tikėjimas visada yra D i e v o d o v a n a. Taigi tikėjimo išlaikymas žymia dalimi pareina nuo žmonių maldingumo, nuo priminėjimo šv. Sakramentų, nuo nepaliaujamo dalyvavimo bažnytiniame gyvenime. Tuo atžvilgiu, kunigų pareiga yra palaikyti žmonių maldingumą, palengvinti sakramentų priiminėjimą, o ypač išpažinties atlikimą, kad jon pasirengusiems netektų ilgai laukti kunigo klausyklon ateinant. Ten gi, kur didesni atlaidai ir numatoma susirinksiant daugiau žmonių, klebonų pareiga sukviesti daugiau kunigų, kad atvykę į atlaidus negautų grįžti namon, išpažinties nepriėję. Šitoki tvarka, arba, tikriau sakant, netvarka, jei ji kur yra, tikrai silpnina žmonių tikėjimą.

Nemažiau atšaldo nuo tikėjimo ir dabartinė pamaldų tvarka maišytose mūsų parapijose. Yra parapijų, k. š. Vandžiogala, kur lietuvių yra dauguma (nes lenkų ten tėra 3151, o lietuvių 3487), o tuo tarpu ten net ir evangelija neskaitoma lietuviškai. Neturėdami bažnyčioj jokių teisių, nenuostabu, kad Vandžiogalos lietuviai skursta tikėjimo atžvilgiu. Tas pat pasakytina ir apie Skarulių parapiją, kur taip pat lietuvių yra didelė daugybė.

Kitur, k. š. Kulvoj, iš viso parapijiečių skaičiaus 1962 lenkų tėra vos 173, o tačiau Kulvos bažnyčioj lenkai turi lygias teises su lietuviais. Panaši tvarka randama ir daugely kitų parapijų, k. š. Lapėse, Žeimėje, Jonavoj, Babtuose, Krakėse. Pociūnėliuose, Zarasuose ir kitur. Vien kas antrą šventadienį savas pamaldas teturėdami, lietuviai palengvėl atpranta nuo bažnyčios, o su ja — ir nuo tikėjimo. Čia kunigų pareiga nurodinėti dvasiškai vyriausybei tą nenormalią tvarką ir prašyti naujo teisingesnio pamaldų sutvarkymo. Tą reformą įvykdžius, reikia tikėtis, lietuvių tikėjimas tose parapijose žymiai sustiprėtų.

Stiprinti tikėjimą reiktų pradėti ir kitur, ypač kreipiant akį į vaikus. Taigi vaikų katechizacija ir tikybos dėstymas pradžios mokyklose kunigams turėtų ypatingai rūpėti.

Pagalios, paskutinė kunigų pareiga tai — šviesti žmonėms savo doru, kunigišku gyvenimu. Nes, kiek blogas kunigo gyvenimas griauja ir silpnina žmonių tikėjimą, tiek geras kunigo gyvenimas stiprina tikėjimą žmonėse ir užčiaupia burną net didžiausiems bažnyčios priešams.

Kaip matot, kunigų pareigų tikėjimui stiprinti yra daug. Ar jie visas jas išpildys, sunku pasakyti. Bet, manykim, Dievas padarė stebuklą, kunigai, Dievo malonės sušelpti, išpildė visas savo pareigas. Ar to ir bus gana, kad tikėjimas Lietuvoje taptų stipras ir neišgriaunamas? Toli gražu negana. Kodėl? Gi todėl, kad kunigas yra žmogus, ne Dievas. Dievas, kam nori, gali įkvėpti tikėjimą, kunigas to padaryti neįstengia. Tikėjimas, apie kurį mes čia kalbame, glūdi jumyse pačiuose. Taigi tikėjimo stiprinimas pareina ne tik nuo Dievo ir kunigo, bet ir nuo jūsų pačių geros valios. Kunigas daug daugiau reikalų padarys, jei bus jūsų nuolat padedamas. Kuo gi jūs kunigui galite padėti? O, daug kuo.

Pirmiausia, pradėkit stiprinti tikėjimą savo vaikuose. Tėvai yra pirmieji vaikų mokytojai. Taigi ir būkit tikėjimo mokytojai. Kalbėkit jiems apie Dievą, apie Jo visur esimą, apie Jo teisingumą, užmokantį dangaus linksmybėmis už gerus darbus ir amžinai baudžiantį už blogus.

Mokykit juos tikėjimo ir savo pavyzdžiu, žegnodamies prieš valgį ir pavalgius, dieną nuo maldos pradėdami ir malda ją baigdami, šventas dienas padoriai švęsdami ir Bažnyčios įsakymus ištikimai vykdydami.

Seniau būta Lietuvoje gražaus papročio — ilgais rudens ir žiemos vakarais šventas giesmes giedoti. Begiedant, kiekvienas sau dirbo savo darbą: moterys verpė, vyrai virves vijo, vaikai plunksnas pašiojo. Toksai šventų giesmių giedojimas teikdavo giedantiems tyro maloņumo, švelnindavo jausmus, apsaugodavo nuo nereikalingų artimą įžeidžiančių bei jį piktinančių šnekų. Ypač dabar, kai žmonės skirstos vienasėdžiais, tasai senovinis paprotys būtų ne pro šalį atgaivinus[1]). Ypač tai būtų naudinga vaikams, nes jie iš to papročio išsineštų gyveniman gilesnį tikėjimo ir šventų giesmių branginimą.

Tokį vaiką, išauklėtą tikėjimo dvasioje, kur kas lengviau ir kunigui mokyt tolesnių tikėjimo tiesų. Ką vaikas iš tėvo ar iš motinos yr išmokęs, to jis neužmirš per visą savo gyvenimą. Taigi, tėvai, atsiminkit, kad jūs esat kunigo vietoje.

[1]) Pradžią čia turėtų padaryti moterys, nes jos lengviau išmoksta giedoti. Nusipirkus Naujalio „Giesmynėlį", tas darbas eitų dar lengviau. O ten, kur nieks pagiedoti neįstengtų, naudinga būtų įvedus bendro šeimynoj skaitymo paprotį.

Deja, daugely šeimynų tai užmirštama: ten tėvai niekad nekalba apie Dievą, sako, kunigas išmokys tikėjimo dalykų mokykloj ar per katechizaciją bažnyčioj. Bet ką čia kunigas padarys, jei tose šeimynose blogais tėvų poelgiais vaikai yra stumte stumiami bedievybėn. Dievo vardo jie ten niekad negirdi, bet užtat velnių šimtais drabstomų kasdien prisiklauso. Dėl ko taip yra? Gi dėl to, kad tose šeimynose tikėjimas yra visai susilpnėjęs, kad jos užmiršo, jog Dievas, būdamas kiekvienoje vietoje, yra ir jų grįtelėje ir jog toji jų grįtelė yra mažytė Dievo bažnytėlė, kurioj taip pat nedera rietis, keiktis, kaip ir savoj parapijos bažnyčioj. Todėl turėdami pareigą, kaip ir kunigai, tikėjimą Lietuvoje stiprinti, imkit kovoti su glūdinčiais jumyse palinkimais į rūstybę ir keiksmą, ir stengtis, kad jūsų gyvenimas taptų, kas kartą panašesnis į Jėzaus, Marijos ir šv. Juozapo gyvenimą Nazarete.

Tikėjimą silpninti ir griauti šiandieną Bažnyčios priešai stengias įvairiausiais būdais. Žinodami, kad tikėjimą palaiko kunigai, visokie bedievukai ima išsijuosę kunigus visaip šmeižti, prasimanydami visokių nebūtų istorijų. Kam rūpi tikėjimo stiprinimas, turėkit drąsos sutramdyti tuos kunigų šmeižikus ir įrodyti jų kunigams primetamų istorijų melagingumą, klausdami šmeižiko, koks kunigas, kada ir kur tai padaręs, ir nurodinėdami bendrų kokio luomo kaltinimų netikrumą. „Jei jūs sakot, kad visi kunigai nedori, tai mes turim tokią pat teisę skelbti, kad visi jūs cicilikai ir bedievukai esat šimtą kartų nedoresni už kunigus[1]). Tuo ir užčiaupsit burną perdaug įsidrąsinusiems šmeižikams.

Kita tikėjimui silpninti ir griauti priemonė tai — priekaištai tikėjimui, tariamasis tikėjimo prieštaravimas mokslui ir t. t. Čia jau sunkesnis dalykas, nes visokiems priekaištams atremti reikia mokslo, kurio nė vienas iš jų bus rasit neturįs. Kas tad norėtų tikėjimą stiprinti, gindamas jį nuo priekaištų, turėtų ieškot reikalingų sau žinių tam tikrose religijai ginti skirtose knygose, k. š. prof. Būčio „Trumpa apologetika", Geručio „Tikėjimo klausimai", Šilų Jonuko „Į priekaištus taip atsakyk", „Priekaištai" ir k.

Dvasiškai vyriausybei įsakius, dabar steigiami visur parapijiniai knygynai. Taigi, jei panorėsit, galėsit minėtąsias knygeles savo parapijos knygynuose rasti ir pasiskaityti. Kunigijos pareiga buvo tuos knygynus įsteigti. Jūsų pareiga jais naudotis, juose esamas knygas skaityti, beskaitant šviestis,

[1]) Ši tikėjimo gynimo pareiga krinta ypač ant mūsų inteligentų. Mat, kam daugiau duota, iš to ir daugiau reikalaujama.

kad galėtumėt savo tikėjimą geriau pažinti ir jį sėkmingiau apginti.

Kunigai vieni nieko čia nepadarys. Reikia, kad jūs patys susiprastumėt ir jiems į pagalbą ateitumėt. Nes tikėjimas yra brangiausiasis turtas, kuris turi rūpėti ne vien kunigams, bet ir jums šiaip jau katalikams. Visi norit būti išganyti, taigi ir visi rūpinkitės nei patys tikėjimo neprarasti, nei leisti, kad jį Bažnyčios priešai iš kitų išplėštų. Nes kelias į išganymą prasideda nuo tikėjimo ir juo nuolat remias.

Taigi neverskit visoko ant kunigų tikėjimo stiprinimo klausime. Kunigai turi savo darbo, jūs šiaip jau katalikai turit savo. Niekam nevalia, rankas nuleidus, nuošaliai stovėti. Tikėjimo gynimo ir stiprinimo darbas yra taip svarbus, jog čia kiekvienas darbininkas yra brangus.

Be to, turit atminti, kad kunigai nėra iš dangaus nukritę, jie yra iš jūsų tarpo išėję, ir todėl jūsų pareiga ne tik jiems padėti savo žodžiu ir gražiu gyvenimo pavyzdžiu, bet ir malda. Norint, kad mūsų kunigija būtų uolesnė, darbštesnė, šventesnė, prašykit Dievą, kiek kartų esat bažnyčioj, kad suteiktų gausesnių malonių esantiems kunigams ir savo galybe pašauktų naujų dar uolesnių ir šventesnių kunigų. Prašykit, o bus jums duota.

Tikėjimas, kaip aukščiau buvo nurodyta, yra D i e v o d o v a n a. Tatai ir išlaikyti ir apginti jį tegalima vien Dievui padedant. Be Dievo, patys vieni, nieko mes čia negalim padaryti. Taigi pirmiausia visų mūsų pareiga yra prašyti Dievą, kad Jis Pats teiktųs sustiprint mumyse tikėjimą. Bet, kadangi tikėjimas yra laisvas Dievo ir žmogaus santykis, tad, prašant Dievą stipresnio tikėjimo, reikia ir patiems daryti visa, kas tikėjimui stiprinti tinka, ir saugotis viso to, kas mumyse ar artimuose tikėjimą silpnina. Taigi mūsų gyvenimo obalsiu tesie malda, darbas ir doras gyvenimas. Malda išsiprašysim Dievo pagalbos ir, josios sušelpti, tapsime nenugalimi savo tikėjime; darbu ir mokslu atsiginsime nuo tikėjimo priešų, o doru gyvenimu patrauksime ir kitus į tikėjimą. Tai pasiekę, pasieksime ir savo aukščiausiąjį tikslą — savo sielos išganymą ir amžinąją laimę pas Dievą.

Atsikėlimo bažnyčia ir jos kritikai[1]).

Vienas senas klebonas kartą yra man taręs: „Jei nori įsitikint, kad žemėj yra velnias, **pradėk statyti bažnyčią!** Tuomet pamatysi, kad prieš tavo darbą sukils ne tik netikėliai, bet ir šiaudų katalikai, ne tik kvailos bobos, bet ir gudruoliai vyrai, ne tik žemi proletarai, bet ir aukšti ponai. Mat, piktoji dvasia iš kailio nersis, kad visiems akis apdumtų ir tuo, kiek galėdama, statybos darbą sukliūdytų". Tai yra ne koks paradoksas, bet iš prityrimo išvestoji tiesa, nes kas tik imsis statyti bažnyčią, gali būti tikras, susilauksiąs ilgainiui tikros velniškos audros...

Jos yra susilaukęs ir **Atsikėlimo bažnyčios**[2]) **statybos** vykdomojo komiteto pirmininkas kun. Kapočius. Iš savo pusės jis nėra davęs nė mažiausios progos tai audrai. Jo eita visai normaliu keliu: paskelbta konkursas bažnyčios planui išdirbti. Tame konkurse yra dalyvavę žymesni Lietuvos architektai. Nebuvo draudžiama stoti tan konkursan ir kitataučiams žinovams. Visi konkursan atsiųstieji planai buvo peržiūrėti tam tikrų specialistų — teisėjų. Trys iš tų planų buvo premijuoti. Statybos komitetas toms premijoms yra sumokėjęs 12.000 litų! Tik, deja, nei vienas tų trijų premijuotų planų bažnyčios — **paminklo** statybai netiko... Kas gi komitetui beliko daryti?...

Jei žiūrėti vien teorijos, tai galima pasakyti, kad galimybių čia būta nė vienos. Komitetas sau pasirinko tą iš jų, kuri jam atrodė patogiausia: iš trijų planų jis paėmė gavusį trečią premiją, kaipo turintį daugiausia **monumentalumo žymių** ir su jo autorium, p. Reisonu, susitarė, kad šis savo premijuotąjį planą atitinkamai perdirbtų ir pataisytų.

P. Reisonas pasirodė esąs ne tik gabus architektas, bet ir sukalbamas žmogus. Jis mielai sutiko tai padaryti, ir jo perdirbtas planas buvo statybos komiteto priimtas. Bet čia ir prasidėjo aukščiau minėtoji audra. Pulta statybos komiteto pirmininkas, kam jis nepaisąs meno reikalavimų, pulta p. Reisonas, kaip nelietuvis ir nekatalikas, nepasigailėta priekaištų net ir bažnyčios vyriausybei, kam ji tą planą patvirtinusi...

Šią kompaniją prieš Atsikėlimo bažnyčios projektą yra pradėjus ponia Kairiukštytė—Jacynienė. Ji yra meno istorikė,

---

[1]) „Rytas", 1930 m. n-ris 85 (1829).

[2]) Mūsų bažnytinės vyriausybės patvirtintuose poteriuose dabar kalbama: „Tikiu į... kūno iš numirusių *atsikėlimą*". Todėl ir iš mirusių *atsikėlusiojo* Kristaus garbei statomoji bažnyčia turėtų vadintis *Atsikėlimo bažnyčia*, o ne *Prisikėlimo*.

turi daktarės laipsnį ir todėl mano turinti teisės viešai kalbėti bažnyčių statybos klausimais. Jos smarkusis straipsnis yra pasirodęs „Lietuvos Aido“ 55-am n-ry. Ji puola ten p. Reisono projektą, remdamosi **meno reikalavimais.** Bet vardan **kurio meno** ji kalba, nevisai aišku. Nesusipratimams išvengti, ji turėtų atvirai pasisakyti, **ką ji menu laiko.** Ak šiandien **meno supratimų** yra beveik tiek, kiek atskirų menininkų!... Juk ir kūbizmas ir dadaizmas, ir viršrealizmas ne tik neatsižada meno vardo, bet save tik ir telaiko **tikriausiu menu...** Taigi menu paremtieji p. Jacynienės įrodymai vargiai ką beįtikins.

Dalimi tai supratusi atrodo ir pati gerb. kritikė, nes palikus savo miglotus protavimus, griebiasi suprantamesnio dalyko — autoriteto nutarimų. Aukščiausiu jai autoritetu yra jos mokytojas H. Wölflin'as Züricho universiteto profesorius. Ji parodžius jam p. Reisono projektą ir paklausus, ar patinkąs. Į tai gavusi atsakymą: „Žinoma, nepatinka“. Pripratus **jurare in verba magistri,** gerb. kritikė mano, p. Reisono projektas tuo esąs galutinai pasmerktas. Kaip gi į tai reagavo statybos komitetas?

Jis pasirodė turįs daugiau šalto kraujo, garsaus profesoriaus posakiui komitetas nepripažino jokios svarbos, o kun. Kapočius p. Jacynienės kritiką, paremtą tokiais įrodymais, kaip „žinoma, man nepatinka“, „panašus į fabrikos kaminą“ pavadino net „nerimta“.

Tuo buvo pilstelėta alyvos į ugnį. P. Jacynienės ir Wölflin'o garbės ginti šoko narsusis p. B. Sruoga (sk. jo feljetoną „Liet. Aido“ 72-am n-ry). Kai toks karingas vyras pasirodo arenoj, reiškia bus grumtynių nejuokais. Ranka jų nenumosi. Tik nutilkim, įtempkim dėmesį ir veizėkim, kaip p. B. Sruoga statybos komitetą gniūždina.

Šį savo gniūždymą jis pradeda nuo pakartojimo p. Jacynienės tvirtinimo, kad esamuoju projektu Atsikėlimo bažnyčios „statyti negalima“. Dėl ko gi negalima? — Gi dėl to, kad, girdi, „jis **daras gėdą lietuvių tautai“** (m. p.). Na, smūgis tikrai čempijoniškas. Daryti lietuvių tautai gėdos niekam nevalia. Kas mūsų tautai daro gėdos, tam, po teisybei, maža Varnių; jis reiktų tiesiog iš Lietuvos išmesti. Jei tai nuo gerb. B. Sruogos pareitų, jis su kun. Kapočium, p. Reisonu ir visu statybos komitetu, gal, taip ir apseitų. Mat, jie, jo išmanymu, rengdamiesi Atsikėlimo bažnyčią statyti Reisono projektu pridarysią tik „lietuvių tautai gėdos“, ko jautri ir aukštai patriotiška p. B. Sruogos širdis niekaip negali pakęsti...

Šitas mūsų kritiko susirūpinimas tautos garbe, žinoma, yra vertas aukščiausios pagarbos. Jei čia dar yra koks abe-

jojimas, tai nebent šis: dėl ko gi Atsikėlimo bažnyčia p. Reisono projektu turėtų atnešti Lietuvai ne garbės, bet **gėdos?** Į tai p. B. Sruogos rašte teradom tik du atsakymu:

Pirmąjį iš jų, aš pavadinčiau **architektonišku.** Mat, p. Reisono projektuojamoji bažnyčia, p. P. Sruogos išmanymu, būsianti juokinga dėliai savo „tribušoniko stiliaus". Šitas „tribušonikas" mūsų kritikui, matyt, yra taip patikęs, kad jis ant jo, lyg ant arklio visame savo straipsny jodinėja, manydamas, tur būt, tuo „tribušoniku", lyg stebuklingu ginklu, galėsiąs ta projektą nugriauti. Bet tuščios jo pastangos. Dievo garbei gali būti lygiai gerai pritaikintos tiek tiesiosios, tiek ir kreivosios linijos. Jei p. Sruoga yra studijavęs bažnyčių architektūrą, tai jis, be abejo, žino, kad **visų bažnyčių motinoj** Romoj didysis altorius ant šv. Petro grabo yra palaikomas kolonų kaip tik „tribušoniško" stiliaus. O jei dėl to jų „tribušoniško" stiliaus nerausta iš gėdos nei Romos popiežius, nei italų tauta, tai neteks rausti ir mums lietuviams, kai susilauksime Atsikėlimo bažnyčios p. Reisono projektu. Jos įvijotas bokštas neįžeis nei estetikos, nei gamtos dėsnių. Anaiptol, jei atidžiai pažvelgsime į gamtą, tai ten tiesiųjų linijų beveik visai nerasim. Ir žemė ir mėnulis ir planetos bėga juk tam tikromis spiralėmis, taigi tribušoniškai. Daugybė augalų auga taip pat tribušoniškai. Ir mūsų dvasios gyvenimas neina tiesiąją linija. Dėl mūsų silpnybių ir mūsų kelias į Dangų būna paprastai vingiuotas, „tribušoniškas". Tam keliui simboliškai išreikšti kaip tik ir tiks įvijotas Atsikėlimo bažnyčios bokštas, kaip nuolat primenąs mums pareigą kilti Dievop aukštyn — **sursum corda.** Taigi p. B. Sruogos gąsdinimas „tribušoniku" tikslo nepasiekia ir pats priekaištas savaime atkrinta.

Dar menkesnis kitas priekaištas, kuris galima pavadinti **tautiškai patrijotišku.** Priėmus p. Reisono projektą, lietuviams, girdi, būtų gėda, nes tuo „mes parodytumėm pasauliui... **savo kūrybinės potencijos nepajėgumą".** Bet prieš ką gi mums būtų gėda: prieš Lietuvą, ar prieš Europą? Po teisybei, nei prieš vieną, nei prieš antrą. Nekaltins mūsų architektų atsilikimo Lietuva, nes ir ji pati per 11 metų savo nepriklausomo gyvenimo nekaip toli kultūroj tėra nužengus. Neras juose kaltės nei Europa, anaiptol dar gal ir pagirs mus, kad, priimdami kitataučio projektą, **vadovavomės daugiau grožiu, negu tautiniu šovinizmu** ir to projekto autoriuje esame pagerbę daugiau jo **talentą,** negu jo **tautybę** bei **konfesiją.** Ir jei dėl Lietuvos Banko projekto, pagaminto **suomio,** lietuviams neteko rausti, tai ir dėl Atsikėlimo bažnyčios projekto, pagaminto, **latvio** lygiai neteks gėdytis. Nes svarbu ne **kas** projektą yra daręs, bet kaip jį padaręs.

Galop dar vienas žodis dėl naujo konkurso. Jei p. B. Sruoga su p. Jacyniene būtų statybos komitetui tarę „štai mudu iš savo kišenės aukojame 12.000 litų, skelbkite naują konkursą“, tai šis reikalavimas, nežiūrint nereikalingo gaišinimo laiko, dar būtų galima rimtai svarstyti. Bet kai ši garbioji kritikų pora ne tik ką 12 tūkstančių, bet ir 12 litų Atsikėlimo bažnyčiai nėra davę, tai statybos komitetas turi teisės jiems atsakyti: Ponuliai, pirmas konkursas mums apsėjo 12.000 litų. Reikalaudami antro konkurso, sveiki norit, kad mes bažnyčios planui išmestumėm dar 12.000 litų, neturėdami jokios garantijos, kad antrasis konkursas geriau pavyks, negu pirmasis. Bet taip elgdamies, mes bažnyčios **statymą** pakeistumėm **naujų konkursų skelbimu** ir jai **planų gaminimu.** Tai pastebėję mūsų aukotojai galėtų suirzę mums tarti: „ponai, arba jūs pradėkit statyti bažnyčią, ar mes jums daugiau nė skatiko neduosime. Nes mūsų sveikam protui aišku, jog **vienai** bažnyčiai užtenka **vieno** konkurso ir **vieno** plano, o ne šimto. Šnekoms apie naują konkursą ir kritikų diskusijoms niekados nebus galo, ypač jei jų, „diskusiniai straipsniai“ bus redakcijų apmokami. Prikalbėta jau ir kas reikia ir ko nereikia. Dabar belieka tik imtis darbo ir dėti bažnyčios pamatai. Kai mes tai pamatysim, vėl mielai jos statybai imsim aukoti. Taigi, ponai, į darbą. Ir juo greičiau, juo bus geriau“.

Atviras atsakymas p. B. Sruogai[1]).

Ačiū už tamstos man suteiktą „mokytojo“ titulą. Tiktai kuria prasme ir kuriais motyvais sveikas jį teiki, man neaišku. Dėliai to aš ir tariuos, neturįs teisės jo priimti.

Tarp mokytojo ir mokinio paprastai būna tam tikro dvasios bendrumo: kas brangu mokytojui, tai brangina ir mokinys; mokytojo pradėtus darbus, jo mokiniai toliau varo ir užbaigia. Tarp manęs ir Tamstos nebuvo niekuomet to dvasios giminingumo, jo nėra ir šiandien. Aš dirbu sau, Tamsta sau

Visai kitoki ir mudviejų tikslai: man brangi amžinoji Dievo Išmintis, Dievo Žodis — Logos, sveikam — efemeriški. anakreoniški „dievų takai“[2]). Poezijoj man rūpi dvasios grožis, Tamstai gi „mylima daina“ tai mergaičių „kietos krūtys“.

---

[1]) „Rytas“, 1930 m. n-ris 96 (1840).

[2]) Sk. B. Sruogos Dievų takai. Apie juos vienas literatas yra teisingai pasakęs: „kokie dievai, tokie ir takai“.

Savo leidiny „Dievų takai“ esi jas paminėjęs net **penkis kartus**[1]).

Taigi, palygintas su Tamsta aš būsiu greičiau sveiko **antipodas, negu mokytojas.** Atsižvelgiant į tai, many nenorom kyla (gal ir neteisingas) įtarimas, kad anas manęs pakėlimas į „mokytojus“ bene bus tik Tamstai reikalingas vien tam, kad paskui galėtum patogiau iš manęs pasišaipyti. To malonumo Tamstai aš, žinoma, neketinu kliudyti.

Antras žymus tarp mudviejų skirtumas tai teatro atžvilgiu. Aš juo maž tesidomiu ir jo beveik nelankau, Tamstai jis yra virtęs nuolatiniu studijų objektu. Todėl kai sveikas plačiai rašai „Vaire“ apie „Šarūno“ pastatymą, o taip pat ir kai dainuoji apie mylimas sau „krūtis“, tai man, profanui, neateina čia jokia pagunda — kvestionuoti Tamstos kompetentiškumas tuose dalykuose. Sveikas esi čia specialistas — **peritus,** kuriuo netikėti aš neturiu jokio pagrindo.

Bet kai, atsitraukęs nuo teatro ir savo anakreontiškos kūrybos, Tamsta imiesi kategoriškai spręsti apie **kat. Bažnyčios statybą,** tai ne tik man, bet ir daugeliui kitų žmonių, nieko negirdėjusių apie Tamstos bažnytinės architektūros studijas, kyla rimtų abejojimų dėl Tamstos įrodymų tikrumo ir priimtinumo.

O kadangi sveikas rašai su temperamentu, gyvai, paįvairindamas savo argumentaciją gana gausiais pašiepimais, paremtais savo „tribušonikais“ ir kitais panašiais baubais, tai žmonėms, bažnyčios statyboj maž tenusimanantiems, Tamstos išvadžiojimai gali atrodyti — rimti ir pamatuoti ir tuo užkrėsti juos nepalankumu naujai projektuojamai bažnyčiai.

Dėliai to vienas žymiausių mūsų literatų ir buvo atsiuntęs man Tamstos „diskusinį straipsnį“, pasirodžiusį „Liet. Aido“ 72-am n-ry prašydamas, kad į jį atatinkamai reaguočiau. Susipažinęs su jo turiniu, aš tai ir padariau „Ryto“ 85-am n-ry, atvirai įrodydamas, kad Tamstos protavimai Atsikėlimo bažnyčios klausimu visai neturi tos vertės, kurią sveikas esi linkęs juose matyti.

Nes svarbiausis iš tų Tamstos protavimų tebuvo vienas vienintėlis — tai projektuojamosios bažnyčios stiliaus „tribušoniškumas“. Dėliai jo, Tamsta manai, bažnyčia, pastatyta p. Reisono projektu, padarysianti Lietuvai gėdos. Tuo tarpu tikrumoje toli gražu taip nėra, nes bažnyčia gali turėti „tribušoniškumų“ ir nedaryti Lietuvai gėdos, kaip nedaro gėdos Romai šv. Petro Ap. bažnyčios „tribušoniškumai“. Mano praeitam straipsny tai buvo gana plačiai išaiškinta. Jei mano argumen-

[1]) Sk. „Dievų takai“ 25.78.147.144 psl.

tacija Tamstos neįtikino, reikėjo sveikam ją išgriauti. Bet Tamsta to nepadarei, tik paskelbei savo atvirą man laišką, paliesdamas jame daug dalykų su bažnyčios statyba beveik nieko bendra neturinčių.

Aš visai sutinku su Tamstos iškeltu principu, kad geriau būtų pasvarsčius reikalą iš esmės, negu murzinus kitaip manančius. Tamstos draugė ponia Jacynienė buvo parodžius bent gerų norų eiti tuo keliu. Sveikas, deja, neimi iš jos pavyzdžio ir, prieštaraudamas savo principui, svarstymą iš esmės pakeiti garsiais, subjektyviais šauksmais: komiteto nariai, nestatykit bažnyčios p. Reisono projektu; Argi jūs nematot, kad jis yra netikęs, nemeniškas, tikra architektoniška abrakadabra. Jame pilna klaidų, o grožio nė jokio! Skelbkit velyk antrą konkursą! Skirkit antrus 12.000 litų!

Visa tai labai gražu, bet arčiau pažiūrėjus, ima atrodyti, kad sveikas tais aistringais — demagogiškais reikalavimais viena tik tenori, kad bažnyčios statymo darbas būtų atidėtas **ad calendas graecas.** Bet kuo remdamasis Tamsta tai darai?! Sveiko atvirame laiške aš nerandu jokio rimto atsakymo į tai. Ten šmėkšo vien lenkiškas „widzi mi się", bajoriškas „niepozwalam", didponiškas „mnie się niepodoba". Kitaip sakant, viskas sprendžiama savo subjektyviu **skoniu.** Na, o ginčytis apie skonį, žinoma, būtų tuščias darbas, juoba, kai iš vienos šalies stovi Tamsta, iš antros aš, vienas antro antipodai. Tačiau kadangi mūsų ginčo objektas yra ne mudviejų skonis, tik Atsikėlimo bažnyčia, tatai aš ir grįžtu prie jos.

Tamstai, gerb. kritike, ji atrodo biauri „abrakadabra", apie kurią sveikas negali net ramiai kalbėti. Aš gi joje randu ir kai ką gera. Pirmiausia man patinka joje jos **monumentalumas.** Kituose premijuotuose ir nepremijuotuose projektuose jo buvo maža arba ir visai nebuvo. Man teko matyti ir projektų, nepatekusių konkursan. Ir ten neradau monumentalumo nė krislelio. Matyt mūsų architektuose, pripratusiuose statyt vien menkus namelius, yr įsigalėjus kažkokia monumentalumo jausmo atrofija.

O tuo tarpu monumentalumas yra labai svarbus architektūros elementas. Daug kas pav. dar ir šiandien gėris senomis Aigipto piramidomis. Kas čia tą pasigėrėjimą sukelia? Gal geometriškoji piramidų figūra? Ne, nes ji mūsų jausmui nieko nesako. Vadinas, to pasigerėjimo priežastis — tai piramidų grandioziškumas, monumentalumas. Taigi galima pasakyti: **kas monumentalu, tai ir gražu.** Atsikėlimo bažnyčia p. Reisono projektu turės daug monumentalumo, taigi ji turės ir tam tikro gražumo.

Tam jos gražumui ne vien nekenks Tamstos jai prikišamas jos stiliaus „tribušoniškumas“, nes jis neprieštarauja nei gamtos, nei estetikos dėsniams. Aš esu tai jau įrodęs praeitam savo straipny ir dėl to kalbėti čia plačiau apie tai nematau reikalo.

Tamstai nepatinka taip pat daugingi tos bažnyčios stulpai ir bokšteliai. Kai kam jie atrodo nereikalingi ir net beprasmiai. Tikrumoje jie yra nepeiktini archtektoniški pagražinimai. Tiems gi, kas juose prasmės neranda, aš atsakyčiau, kad šis netobulumas lengvai pataisomas. Tam užtenka keturkampiškų tų stulpelių figūrą pakeisti apskrita, cilindriška, **žvakės pavidalu.** Žvakė yra visiems žinoma ir suprantama. Tai Dievui pašvęstos šviesos simbolis.

Keistas dalykas, kad **žvakės motyvas** bažnytinėj architektūroj lig šiol beveik nebuvo vartojamas. Įvedę jį Atsikėlimo bažnyčion, mes priduotumėm jai ne tik originalumo, bet ir tikro gražumo. Didesnėse šventėse, nakties tamsoje, užžibinę elektros šviesą tų architektoniškų žvakių viršūnėse, visą tos bažnyčios bokštą paverstumėm **milžinišku altorium,** nušviestu šimtais degančių žvakių. Reginys būtų tikrai feeriškas, daraș žiūrovams nepaprasto įspūdžio.

Tuo remdamasis aš ir palaikau p. Reisono projektą, nes jis iš visų kitų atrodo ir monumentaliausis ir tinkamiausis[1]). Jei statybos komitetas jį atmestų ir pagal Tamstos norą paskelbtų naują konkursą, tai su juo galėtų atsitikti visai taip, kaip ir su pirmuoju. Pašalinus kitataučius, jame tedalyvautų tie patys lietuviai architektai, nes nauji per trumpą laiką negalėtų atsirasti. Taigi jų pagaminti bažnyčios planai vargiai begalėtų būti geresni. Tačiau keli įmanomesni būtų premijuoti. Iš jų komitetas pasirinktų vieną ir rengtųs pagal jį statyti Atsikėlimo bažnyčią. Bet kas garantuos, kad prieš priimtąjį projektą nesukils nauji kritikai, sakysim koks d-ras Valys Sloga su ponia Rycyniene ir, remdamies tais pat argumentais, kaip Tamstos ar panašiais, nepareikalaus trečiojo konkurso. Komitetui ir čia nusileidus, galėtų pasikartoti ta pati istorija ir trečią kartą, nes nauja virškritikų pora, sakysim, koks d-ras Ralys Smoga su ponia Kocyniene, pasigaudami tų pačių racijų, galėtų pareikalauti ketvirto konkurso ir t. t. **in infinitum. Tobulumui,** kaip žinom, **juk nėra galo.** Teisingu vokiečių pasakymu: „Das

---

[1]) Geras bažnytinės architektūros žinovas, kan. J. N-is, man, pav., taip rašo: „P. Reisono projektas turi šalininkų ir priešų, bet geresnio neturim, todėl ir reikia naudotis tuo, kas yra... Jis tik nepataria imtis betoninės statybos dėl darbininkų nesąžiningumo bemaišant cementą su žvyru.

Bessere ist der Feind der Guten und das Beste — des Besseren". Taip visuomet buvo ir bus. Dėliai to **per dideli tobulumo ieškotojai** paprastai baigia tuo, kad **nieko nepadaro.**

Uždėdamas komitetui tą nesibaigiamo tobulumo ieškojimo pareigą, Tamsta atrodai, lyg nenorėtum, kad Atsikėlimo bažnyčia kada nors būtų pradėta statyti. Man, tai skaudu, nes jos atsiradimas ir grožis man rūpi nemažiau, kaip Tamstai. Aš taip pat, kaip ir sveikas, norėčiau, kad ji būtų tikros architektūros šedevras, kad joje būtų ideališkai susintetizuota ir katalikiškas simbolizmas ir mūsų tautos ilgesiai ir statybos monumentalumas. Man būtų malonu, kad tos ideališkai gražios ir visiems meno reikalavimams atsakančios bažnyčios planą pagamintų ne kas kitas tik Tamsta... gal sveikas ir turi jau jį nubrėžęs?!.. Tuomet patarčiau, metus šalin kuklumą, parodyti jį statybos komitetui. Jei Tamstos plane bus darniai sujungta visa, ko sveikas reikalauji iš Atsikėlimo bažnyčios, jei ji Tamstos projektu „atatiks mūsų tautos dvasiai", reikš architektoniškai „mūsų kūrybines intencijas", „reziumuos mūsų praeitį", „šauks mus į ateitį" tai esu tikras, kad komitetas mielai sutiks atsisakyti nuo p. Reisono projekto ir priimti — Tamstos. O jei sveikas tokio projekto neturi, tai kuo remdamasis tiki, jį pagaminsią mūsų architektai? Juk jie yra jau parodę, ką gali ir ko negali... Taigi ar šiaip versime dalyką, ar taip, Tamstos statomieji komitetui reikalavimai neatrodo gerai pagrįsti.

O dar mažiau įtikinamos galios teturi sveiko speliojimai apie „valstybės pagalbą", iš kaž kur turinčius kristi komitetui „milijonus". Valstybės pagalbos komitetas, žinoma, nemano neigti, bet ir nelaiko jos **conditio sine qua non** bažnyčios statymo. Bus toji pagalba, gerai; nebus — Bažyčia bus statoma ir be jos. O jei kokia valstybės pagalba ir bus, tai greičiausia toli gražu **nemilijoninė.** Dėliai to, komitetas ir nesijaučia turįs teisės mėtyti po 12.000 litų vien dėl to, kad tokios sumos Tamstai atrodo būtinai asignuotinos.

Kontroliuoti, kur ir kam valdžia pinigus išleidžia, Tamsta, žinoma, turi teisės valstybės įstatymų ribose. Tačiau, kadangi komitetas kol kas dar **nieko nėra gavęs nei iš valstybės, nei iš Tamstos,** tai man neaišku, **que jure** sveikas veržiesi į finansinius komiteto patarėjus ir neprašomas randi reikalo davinėti komitetui nurodymų, kam ir kiek pinigų skirti...

Tuo, kas aukščiau pasakyta, aš manau, bažnyčios statybos klausimą užtektinai nušvietęs ir į Tamstos tuo reikalu iškeltus paklausimus atsakęs.

Kai dėl priekaištų, kur sveikas kimbi ir mane **in persona,** tai aš jų nelaikau svarbiais nei visuomenei įdomiais, todėl ir nerandu reikalo į juos atsakinėti.

Kai kur net ir norėdamas, nieko negalėčiau beatsakyti. Pav., griaudamas Tamstos „tribušoniškumo“ priekaištą, aš nurodžiau, kad to „tribušoniškumo“ esama ir šv. Petro bažnyčioj Romoje. Iš to mano konstatuoto fakto sveikas darai išvadą, aš niekinąs šv. Petro bažnyčią, kuri yra architektūros šedevras. Prieš tokią logiką aš, esu bejėgis.

Lygiai sunku man suprasti, kuriam galui mano **sąlyginius hipotetiškus sakinius** sveikas verti **kategoriškais tvirtinimais** ir iš šių kali sau naujus, niekuo nepagrįstus. Pav., man išsitarus, kad ginčams nebus galo, ypač jei diskusiniai straipsniai redakcijos bus apmokami“, Tamsta randi čia ir mano nekorektiškumo diskusijoj ir net noro parodyti, kad sveikas „negali būt idealistas“ ir t. t. Tuo tarpu honoraro gavimo paminėjime nėra nieko įžeidžiančio. Redakcijai vien garbė, jei ji honorarus moka, o ir rašytojui nėra jokio pažeminimo honoraras gauti. Po teisybei tai ne kas kita, tik pritaikymas spaudos darbui evangelijos principo: **Dignus est operarius mercede sua.** Jei atlyginami šiaip jau darbininkai, tai turėtų gauti atlyginimo ir laikraščių bendradarbiai. Nieko nemokėti galėtų redakcijos nebent už raštus, neturinčius jokios vertės. Bet tuomet jos geriausiai padarytų, jų visai nedėdamos.

Galop dar keletas žodelių dėl pirmojo, visų svarbiausio (nors ir ironiškai suformuluoto) Tamstos priekaišto. Tamsta neteisingai manė kaltini, aš sveiką išvadinęs „velnio tarnu“. To vardo savo straipsny aš nesu pavartojęs. Jį tamta pats esi priėjęs dedukcijos keliu, kaip išvadą iš mano pacituotų seno klebono žodžių. Ar ši sveiko dedukcija yra teisinga, aš čia to nesvarstysiu. Pažymėsiu tik, kad visi žmonės, kol gyvena žemėj, būna visuomet aukštesnių dvasių įtakoje. Pasiduodami geroms dvasioms, mes virstam Dievo tarnais, nusileisdami piktoms, daromės velnio tarnais. Vienatinis žmogus, kurs niekuomet nėr tarnavęs velniui — tai švenč. Dievo Motina Marija. Kiti visi to apie save pasakyti negali. Net ir šventieji, šv. Rašto pasakymu, septynis kart per dieną nupuola, vadinas, tam tikru žvilgsniu, daros velnio tarnais. Šventieji, Dievo gerbėjai nuo nedorųjų, Dievo žeidėjų skirias tik tuo, kad pirmieji gyvendami laikos principo: **ne aš, bet Dievas,** o antrieji vaduojas priešingu, **aš, o ne Dievas.** Dėliai to pirmieji, Dievo padėdami, lengvai nustumia nuo savęs piktąją dvasią, o antrieji mielai duodas jos apsėdami ir jojami, kur ji nori. Charakteringiausias šiandienio velnio apsėstojo tipas — tai rusas bolševikas.

Kadangi sveikas šventumu Dievo Motinai, tur būt, neprilygsti, tai, man rodos, ir negalėsi tvirtinti, **niekuomet nebuvęs „velnio tarnu“.** Kas Tamstai brangesnis — **svei-**

kas pats sau, ar Dievas, aš nežinau. Tačiau man aišku viena, kad kai ką, pav., „Dievų takais", Tamsta esi sukūręs būdamas įkvėptas toli gražu **ne šventosios dvasios,** nes ten dvelkia greičiau senos graikų **Dianos Daugiakrūtės,** negu krikščionijos dvasia.

Koki dvasia pažadino Tamstą rašyti savo diskusinį straipsnį ir šį „atvirą laišką", aš nežinau. Noriu tikėti, kad sveiko sieloj eina procesas, kuriame ima viršų Tamstos **anima naturaliter christiana,** trokštanti aukštesnės teisybės ir kilnesnio gyvenimo. Duok, Dieve, kad šis procesas, privedęs Tamstą prie bažnyčios sienų, nepaliautų veikęs ir toliau, iki sveikas, peržengęs jos slenkstį ir vidun įėjęs, prieisi galop ir patį jos altorių. To nuoširdžiai Tamstai linkiu.

Prie šio kas aukščiau parašyta, aš nerandu reikalo daugiau ką bepridėti. Mano uždavinys baigtas, juoba, kad gerb. K. Marius neseniai „Liet. Aide" paskelbtame straipsny yra Tamstai taip pat taręs ne vieną tiesos žodį ir tuo pavadavęs mane nuo platesnės diskusijos su Tamsta. Ji jau ir be to, išėjo ilgesnė, negu norėjau.

Turinys.

		Psl.
1.	Dar vienas Dievo namas Kaune ir jo istorija.	5
2.	Kun. Kaz. Pakalniškio 60 metų sukaktuvės.	9
3.	Konkordato belaukiant.	12
4.	Dėl konstitucijos taisymo.	13
5.	Šiandienių išdavikų darbai.	17
6.	Skaitytojų balsai.	19
7.	Lietuvos ūkininkų reikalai.	21
8.	Lietuvos nepriklausomybės 10-čiai metų praslinkus.	22
9.	Bylos ir kalėjimas.	24
10.	Priemonės kaimo gyvenimo nuobodumui pašalinti	26
11.	Dėl mūsų išeivių.	28
12.	Nemylėjimas savo pašaukimo.	30
13.	Senovės lietuvių tikėjimas ir jo sekėjas.	33
14.	Kas yra Vydūnas?	36
15.	Gegužės 1 dienos šventė.	41
16.	Dešimtoji tautos šventė.	43
17.	Dvi iškilmės.	46
18.	Mūsų naujoji Konstitucija.	50
19.	Pašnekesys apie nuosavybę.	51
20.	Gamintojai ir dykaduoniai.	54
21.	Miestas ir kaimas.	57
22.	Gamtos dėsniai ir žmogus.	59
23.	Ūkio reikalai ir artimo meilė.	62
24.	A. † A. Kan. Pranciškus Kriškijonas.	64
25.	Vaikai ir mokyklos.	67
26.	Mūsų kaimiečių vargai.	69
27.	Liet. Kat. Mokytojų S-gos Konferencija.	71
28.	Utenos iškilmės.	73
29.	Raudondvary apsilankius.	75
30.	Šmeižimo lizdas.	78
31.	Valstybės Taryba.	81
32.	Antalieptę aplankius.	83
33.	Policijos laikraštį paskaičius.	85
34.	Partijos ir Dvasiškija.	88
35.	Ubagų klausimas.	90
36.	Karas ar stebuklas.	92
37.	Krikščioniškas sveikinimasis ir naminis pamaldumas.	95
38.	Naujas krikščioniškos meilės darbas.	98
39.	Spauda ir Valstybė.	100
40.	Religija ir Tolstojus.	104
41.	Ar lietuviškas laikraštis yra buvęs biznio įstaiga.	106

42. Mūsų biurokratijos žygiai. 108
43. Nepateisinamas reikalavimas. 111
44. Dar apie mūsų valdžios gerbimą. . . . 112
45. Kur ieškoti laimės. 114
46. Kas šių dienų lietuviui katalikui svarbu žinoti. . 116
47. Spaudos šventė Kaune. 123
48. Žmogžudystė ir kova su ja Lietuvoje. . . . 128
49. Šalin 24 proc. 130
50. Klaidi sąžinė. 132
51. Bolševizmas ir religija. 135
52. Tikėjimo stiprinimo reikalas Lietuvoje. . . 138
53. Atsikėlimo bažnyčia ir jos kritikai. . . . 144
54. Atviras atsakymas p. B. Sruogai. . . . 147